จริยธรรม

สำหรับเด็กและเยาวชน

กระทรวงวัฒนธรรม
Ministry of Culture

กรมการศาสนา
Department of Religious Affairs

จริยธรรม
สำหรับเด็กและเยาวชน

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

จัดพิมพ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

พิมพ์ครั้งที่ ๔ จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา

นายกิตติพันธ์ พานสุวรรณ	อธิบดีกรมการศาสนา
นางศรีนวล ลัภกิตโร	รองอธิบดีกรมการศาสนา
นายมานัส ทารัตน์ใจ	ที่ปรึกษากรมการศาสนา
นายชวลิต ศิริภิรมย์	ที่ปรึกษากรมการศาสนา
นายสำรวย นักการเรียน	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
นายพูลศักดิ์ สุขทรัพย์ทวีผล	ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
นางสาวฐิติมา สุภภัค	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการเผยแพร่คุณธรรมจริยธรรม
นายอนุชา หะระนี	ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ
นายวิเชียร อนันตศิริรัตน์	ผู้อำนวยการกองศาสนพิธี

ผู้จัดทำ

นางสุรีย์ เกาศล	เลขานุการกรม
นายบุณยเกียรติ เกียรติบรรจง	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ
นางสาวอนงค์ลักษณ์ คะเนแน่น	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ
นายอาทิตย์ วัฒนจันทร์	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ
นางอมรศรี หอมาลัยกุล	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวจีรวรรณ สว่างเกตุ	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
นางสาวฟ้า ศรีเมือง	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

ภาพปก

นายวิทยา ก่อกุศล	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๑๐๑
นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำนำ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำหนังสือ "จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน" โดยมีองค์ประกอบมาจากผู้แทนขององค์กรทางศาสนา ๕ ศาสนา คือ พระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ และได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่มาแล้ว ๓ ครั้ง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และเรื่องสั้นส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๔ โดยได้ปรับเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระบางส่วนบางตอนให้เข้ากับภาวการณ์ปัจจุบัน เช่น ตอนที่ว่าด้วยจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนศาสนาพุทธได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับมารยาทไทยในศาสนพิธี ซึ่งกรมการศาสนาได้เคยจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้ในหนังสือ ศาสนพิธีและมารยาทไทย ตอนที่ว่าด้วยเรื่องสั้นส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการ์ตูน ๓ เรื่อง คือ น้ำใจไอ้ทอง เย็นยอดกตัญญู บันทึกเล่มที่ ๑๕ เป็นต้น

กรมการศาสนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ "จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน" เล่มนี้ จักมีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนของชาติ รวมทั้งผู้ที่สนใจที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว รวมทั้งนำพาประเทศชาติมีความสงบสุข ร่มเย็นสืบไป

(นายกิตติพันธ์ พานสุวรรณ)

อธิบดีกรมการศาสนา

สารบัญ

สารบัญ (ต่อ)

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๑

บทนำ

ความหมายของจริยธรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของคำ "จริยธรรม" ว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความหมายของคำ "จริยธรรม" ว่า ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคม การที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะต้องประกอบกันทั้งความรู้สึกทางจิตใจและการปฏิบัติทางกายอันสอดคล้องกับความรู้สึกทางจิต

จากความหมายของจริยธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมโดยยึดหลักศีลธรรม ความถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ขอบข่ายของจริยธรรม

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แจ่มแจ้งและชัดเจนยิ่งขึ้น ควรทำความเข้าใจคำซึ่งอยู่ในขอบข่ายของจริยธรรม ดังนี้

๑. จรรยา หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติในหมู่คณะ เช่น จรรยาครู จรรยาตำรวจ

๒. จรรยาบรรณ หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก

๓. คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นการแสดงออกมาทางความประพฤติและจิตใจ

๔. มโนธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เชื่อกันว่า มนุษย์ทุกคนมีมโนธรรม เนื่องจากบางขณะเกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจระหว่างความรู้สึกว่าต้องการทำสิ่งหนึ่งและรู้ว่าควรทำอีกสิ่งหนึ่ง

๕. มารยาท หมายถึง กิริยาวาจาที่ถือว่าสุภาพเรียบร้อย ถูกกาลเทศะสังคมกำหนดไว้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไป

ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรม

ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมมีหลายประการ ที่สำคัญมีดังนี้

(๑) ปัญหาการเหินห่างจากศาสนา

ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนและประชาชนจำนวนมากเห็นศาสนาเป็นเรื่องคร่ำครึ หลงงมงายไร้สาระเห็นศาสนาและธรรมะเป็นสิ่งไม่จำเป็น ไม่ช่วยทำให้ท้องอิ่ม บางคนเห็นพระบางรูปปฏิบัติตนไม่ดี ไม่อยู่ในธรรมวินัย เลยเลิกนับถือพระและศาสนาแทนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาและทำนุบำรุงศาสนาให้มีความมั่นคง

(๒) ปัญหาการเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม

ในปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกและกระแสทางวัตถุนิยม ทำให้คนตกเป็นทาสทางวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นเห็นแก่ผู้อื่นน้อยลง ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(๓) ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง

ในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้สังคมเคยยกย่องคนดีมีคุณธรรม คนที่ประพฤติผิดศีลธรรม ทุจริตคดโกงจะถูกประณามและไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย แต่ในปัจจุบันนี้สังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรม ได้เงินมาโดยการทุจริตคดโกง

(๔) ปัญหาการรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ

ความสะดวกในการคมนาคมและความรวดเร็วในการสื่อสารทำให้วัฒนธรรมต่างประเทศและชาวต่างประเทศหลั่งไหลมาสู่ประเทศไทยมากมาย วัฒนธรรมต่างประเทศบางอย่างและชาวต่างประเทศหลายคนได้ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย ประชาชนและเยาวชนจำนวนไม่น้อยได้รับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ อาทิ ในเรื่องดนตรี เพลง การแต่งกาย กิริยามารยาท ภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

(๕) ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง

สาเหตุการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงมีหลายประการ ที่สำคัญได้แก่ การขาดคุณธรรม โดยเฉพาะขาดการละอายต่อบาปและเกรงกลัวต่อบาป การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ มีค่านิยมที่ผิดใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ความบกพร่องของผู้บังคับบัญชา ความเพิกเฉยของประชาชน

(๖) ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน

ประเทศไทยมีพลเมืองทั้งประเทศ ๖๖.๕๖ ล้านคน (ปี พ.ศ. ๒๕๖๒) ในจำนวนนี้เป็นเด็กและเยาวชนประมาณร้อยละ ๓๐ เยาวชนได้รับการยกย่องให้เป็นหัวใจและอนาคตของชาติ ความประพฤติของเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการศึกษาอบรมในด้านศีลธรรมและจิตใจ จึงมีผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ปัญหาจริยธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน

พระพรหมบัณฑิต ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ ๒ พระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึงปัญหาจริยธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนว่ามาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

(๑) บ้าน วัด โรงเรียน แยกกันทำหน้าที่ พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็กเพื่อเลี้ยงดูทางร่างกาย ไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจ โรงเรียนก็ทำหน้าที่อย่างเดียวคือสอนวิชาการ ไม่มีหน้าที่อบรมศีลธรรม วัดก็อบรมศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่น ๆ

(๒) ไม่มีการประสานงานกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน นั่นคือ เมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครองอบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่มีการพาเด็กไปวัด เมื่อโรงเรียนไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก ก็ไม่มีการพาเด็กไปวัดหรือไม่นิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน

(๓) เมื่อทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือโรงเรียนพาเด็กไปวัด พระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก หรือโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียนก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่

การพัฒนาเด็กและเยาวชน จึงควรมีเป้าหมายในการพัฒนา ดังนี้

(๑) เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อจะได้มีศาสนาเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีศาสนาเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้คิดผิด พูดผิด ทำผิด ให้เป็นผู้คิดชอบ พูดชอบ และทำชอบ เป็นผู้มีศาสนิกสัมพันธ์ที่ดี มีความสมานฉันท์และความเข้าใจอันดีกับผู้นับถือศาสนาอื่น

(๒) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ดี สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ไม่เป็นผู้มองแคบ คิดใกล้ และใฝ่ต่ำ

(๓) เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม เช่น เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีน้ำใจไมตรีต่อผู้อื่น มีความกตัญญูกตเวที ปฏิบัติตามจริยธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือศีล ๕

(๔) เป็นผู้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ประชาชน สังคม และประเทศชาติ ด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

(๕) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อย่างแท้จริง ร่วมกันส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้สถิตสถาพรตลอดไป มีความภาคภูมิใจในผืนแผ่นดินไทยซึ่งเป็นที่เกิดที่อาศัย ในวัฒนธรรมของชาติ เช่น ภาษาไทย มารยาทไทย น้ำใจไทย เป็นต้น

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรม

กิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรม (E.Q.-M.Q.) จึงให้ความสำคัญการฝึกทักษะชีวิตให้แก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนตระหนักและรู้คุณค่าของตนเอง ตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข โดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ

(๑) ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจ เข้าใจ ยอมรับผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้ ผู้รับ การให้อภัย ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

(๒) ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

(๓) ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจและพึงพอใจในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ = เข้าใจตนเอง + เข้าใจผู้อื่น + แก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

เทคนิค ๕ ประการที่ผู้ใหญ่พึงปฏิบัติเพื่อส่งเสริมจริยธรรมเด็กและเยาวชน

(๑) ด้วยรักและเข้าใจ พ่อแม่ควรแสดงความเข้าใจ ยอมรับ เห็นอกเห็นใจ ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ลูกสนใจแทนการตำหนิ บังคับ วิจารณ์ หรือลงโทษ ขณะเดียวกันพ่อแม่ก็จะต้องระวังการแสดงอารมณ์ความรู้สึก ที่อาจเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับลูก

(๒) ใช้โอกาสให้เกิดประโยชน์ ใช้โอกาสหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความใกล้ชิดสนิทสนม และสอนให้เด็กรู้จักเรียนรู้เรื่องอารมณ์ เช่น เวลาที่เด็กเกิดความกลัวขณะดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นเรื่องตื่นเต้น อันตราย พ่อแม่อาจใช้โอกาสนี้ โดยการเข้าไปนั่งใกล้ ๆ แล้วปลอบใจและสอนลูก ให้เข้าใจอารมณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมอธิบายด้วยเหตุผลเพื่อให้เด็กกล้าเผชิญ สภาพการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

(๓) เรียนรู้ร่วมกัน รับฟังความรู้สึกและอารมณ์ของเด็กด้วยความตั้งใจ เอื้ออาทร และพยายามตรวจสอบความรู้สึกของเด็กโดยการพิจารณา จากสถานการณ์ พฤติกรรม ท่าทางและอากัปกิริยาที่แสดงออก ในขณะที่ รับฟังพ่อแม่อาจช่วยสะท้อนหรือสรุปประเด็น พร้อมหาเหตุผลมาอธิบาย ให้เด็กเข้าใจในแง่มุมอื่นบ้าง แต่ไม่ควรสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ในลักษณะ การชี้นำ

(๔) ไม่ปิดกั้นความรู้สึก ฝึกให้เด็กและเยาวชนบอกอารมณ์ความรู้สึก ของตนได้อย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการเก็บกดปัญหาแล้วมาระบายออก โดยขาดการควบคุม การแสดงอารมณ์ที่เปิดเผยตรงไปตรงมา คือพื้นฐาน

ที่ดีของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ เช่น รู้ตัวว่ากำลังโกรธ เสียใจ น้อยใจ ขี้อิจฉา เพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเองต่อไป

(๕) เรื่องธรรมดาที่ต้องพอดี เมื่อพ่อแม่เห็นว่าเด็กเข้าใจอารมณ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนและเล็งเห็นพฤติกรรมที่ควรทำ แล้วพ่อแม่ควรบอกให้เด็กทราบว่าการมีอารมณ์ต่าง ๆ เป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ควรระมัดระวังในการแสดงออกให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา และสถานที่

เพลงหน้าที่ของเด็ก

ประพันธ์เนื้อร้องโดย ชอุ่ม ปัญจพรรค์

เด็กเอ๋ย...เด็กดี ต้องมีหน้าที่ ๑๐ อย่างด้วยกัน

เด็กเอ๋ย...เด็กดี ต้องมีหน้าที่ ๑๐ อย่างด้วยกัน

หนึ่ง... นับถือศาสนา

สอง... รักษาธรรมเนียมมั่น

สาม... เชื่อพ่อแม่ ครูอาจารย์

สี่... วาจานั้นต้องสุภาพอ่อนหวาน

ห้า... ยึดมั่นกตัญญู

หก... เป็นผู้รู้รักการงาน

เจ็ด... ต้องศึกษาให้เชี่ยวชาญ ต้องมานะบากบั่น ไม่เกียจไม่คร้าน

แปด... รู้จักออมประหยัด

เก้า... ต้องซื่อสัตย์ตลอดกาล น้ำใจนักกีฬากล้าหาญ ให้เหมาะกับกาลสมัย
ชาติพัฒนา

สิบ... บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ รู้บาปบุญคุณโทษ สมบัติชาติต้องรักษา
เด็กสมัยชาติพัฒนา จะเป็นเด็กที่พา ชาติไทยเจริญ

บทที่ ๒

หลักจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

การดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปจะมีความราบรื่นดีไม่มีความพลาดพลั้ง จะต้องยึดถือหลักปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งจำเป็นต้องมีทุกคน หากคนใดไม่มีหลักการแล้วชีวิตก็จะจับทิศทางเดินไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะเดินไปทางไหน เคว้งคว้างบังคับไม่ได้ เปรียบเหมือนกับเรือที่ขาดหางเสือ บังคับให้แล่นไปตามทิศทางที่กำหนดไม่ได้

ต่อไปนี้ขอนำเสนอจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดเป็นเสน่ห์เมตตามหานิยมให้แก่ผู้พบเห็นทั่วไป โดยไม่ต้องมีการเสกเป่าแต่อย่างใด เพียงแต่ขอให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และปลูกฝังให้มีขึ้นในตนเอง ทุกอย่างก็จะเป็นไปได้อย่างที่ตั้งใจ หลักจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ มีดังนี้

จริยธรรมว่าด้วยความกตัญญูกตเวที

คำว่า กตัญญู หมายถึง รู้ซึ้งถึงอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่เราว่าใครบ้างที่มีบุญคุณต่อเราอย่างไร เช่น พ่อแม่มีอุปการคุณแก่เราโดยให้กำเนิดเรามา เลี้ยงดูเรา ฯลฯ ครูอาจารย์มีอุปการคุณในการสอนให้มีความรู้ แนะนำในสิ่งที่ดี ตักเตือนว่ากล่าวในสิ่งที่เราทำผิด เป็นต้น ความหมายของกตัญญูนั้น นอกจากจะหมายถึงการรู้บุญคุณที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีต่อเราแล้ว ยังรวมถึงการรู้คุณของสัตว์ สถานที่ และสิ่งของต่าง ๆ ด้วย เช่น การรู้ว่าสุนัขมีคุณต่อเราโดยให้ความเพลิดเพลิน และช่วยรักษาของยามค่ำคืน ฯลฯ โรงเรียนมีคุณต่อเราโดยเป็นสถานที่ให้เราได้ใช้ศึกษาเล่าเรียน บ้านมีบุญคุณโดยเป็นสถานที่ให้ความอบอุ่น ป้องกันแสงแดดความร้อน เป็นที่พักอาศัยอยู่ เป็นต้น

คุณธรรมข้อหนึ่งซึ่งปกติจะใช้คู่กับความกตัญญูก็คือ กตเวที ซึ่งหมายถึงการทำอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่เราให้ปรากฏด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ การยกย่องเชิดชูท่านในหมู่ชน เป็นต้น และรวมถึงการตอบแทนบุญคุณที่บุคคล สัตว์ หรือสถานที่สิ่งของเหล่านั้นมีต่อเรา เช่น การตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ด้วยการปฏิบัติตามคำสอน เลี้ยงดูท่าน ฯลฯ ตอบแทนบุญคุณของโรงเรียนด้วยการรักษาความสะอาด การไม่ทำลายสิ่งของในโรงเรียน และปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง เพื่อรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน เป็นต้น

จริยธรรมว่าด้วยความมีระเบียบวินัย

ระเบียบวินัย คือ ข้อกำหนด กฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกา ข้อบังคับที่มีไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคนในสังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย ผู้ที่อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ไว้สำหรับปฏิบัติต่อกัน ผู้มีระเบียบวินัยย่อมเป็นที่ต้องการของหมู่คณะและสังคมทั่วไป หมู่คณะหรือสังคมที่มีระเบียบวินัยย่อมมีความเรียบร้อยสงบสุข

ความมีระเบียบวินัยสามารถสร้างขึ้นในตัวเองได้โดยปฏิบัติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่มีอยู่ของสถานที่หรือสถาบันที่ตนเกี่ยวข้องตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม คือครอบครัว ไปจนถึงสังคมขนาดใหญ่ได้แก่ประเทศชาติ เช่น การปฏิบัติตนตามระเบียบกติกาของครอบครัวของหมู่บ้าน ของโรงเรียน ตลอดจนของประเทศ

ระเบียบปฏิบัติในครอบครัว เช่น การเคารพนับถือกันตามลำดับอายุซึ่งอาจต่างกันไปตามแต่ละครอบครัวจะกำหนดขึ้น

ระเบียบปฏิบัติในโรงเรียน เช่น การแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียนไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น

ระเบียบปฏิบัติสังคม เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร ได้แก่ การข้ามถนนตรงทางม้าลายหรือสะพานลอย การขับรถในช่องทางที่กำหนดให้ เป็นต้น การปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง เช่น การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ การไม่ทำลายของสาธารณะ ไปจนถึงการไม่ก่อให้สังคมเกิดความวุ่นวาย เป็นต้น

ระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของสังคม เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเกิดความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อย สังคมใดขาดระเบียบวินัย สังคมนั้นจะมีแต่ความสับสนวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุด

จริยธรรมว่าด้วยความสามัคคี

ความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน หมายถึง การร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้กิจกรรมนั้นจะสำเร็จได้ด้วยดีและเร็วพลัน เปรียบดังกำมือของคนเราที่รวมพลังของนิ้วต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้วจะทำให้เกิดพลังที่เข้มแข็งจับอะไรได้อย่างมั่นคงอย่างที่พูดกันว่า “จับให้มั่น คั้นให้ตาย” ความสามัคคี คือ การรวมพลังกันทั้งทางกายและใจในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม การทำงาน เป็นต้น เมื่อต่างคนต่างมีน้ำใจเข้าร่วมแรงกันอย่างแข็งขัน กิจการทุกอย่างก็จะถึงความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากความเสื่อม ดังนั้น การแสดงความมีน้ำใจ รักสามัคคีอย่างพร้อมเพรียงกัน เป็นหลักนำความเจริญรุ่งเรืองมาให้ตนเองและหมู่คณะได้เป็นอย่างดี จึงควรที่คนเราจะปลูกฝังไว้เป็นคุณสมบัติส่งเสริมคุณค่าให้แก่ชีวิตตนเอง

จริยธรรมว่าด้วยการคบเพื่อน

การคบเพื่อนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะมนุษย์จะอยู่ลำพังเพียงคนเดียวไม่ได้ จะต้องมีเพื่อนด้วยกันทุกคน ดังนั้น ถ้าจะคบเพื่อนควรเลือกคบแต่คนดี เนื่องจากเพื่อนดีจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ส่วนเพื่อนไม่ดีจะนำไปสู่ความพินาศล่มจม การที่จะรู้ว่าเพื่อนดีหรือไม่นั้น สังเกตได้จากการกระทำและคำพูดของผู้ที่เราจะคุยด้วย ดังคำโบราณกล่าวไว้ว่า "คบคนให้ดูหน้า ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ"

สำหรับเพื่อนที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนามีดังนี้ คือ

๑. เป็นผู้คอยช่วยเหลือเกื้อกูลยามที่เราประสบภัย ช่วยป้องกันภยันตรายของชีวิตและทรัพย์สินของเรา คอยตักเตือนในยามพลั้งเผลอ แม้ในยามที่เราขอความช่วยเหลือก็ช่วยมากกว่าที่เราร้องขอ

๒. เป็นผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ หมายถึง ในยามสุขก็สุขด้วย แม้ในยามทุกข์ก็ร่วมทุกข์ด้วย ไม่ละทิ้งกัน โต้เถียงแทนเพื่อนในยามมีผู้อื่นตำหนิ หรือสนับสนุนผู้พูดสรรเสริญเพื่อนตามเหตุและผลที่สมควร

๓. เป็นผู้คอยชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งเราไม่เคยได้ฟังมาก่อน รวมทั้งพร่ำเตือนให้ประกอบความดี ป้องกันมิให้ทำชั่ว เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

๔. เป็นผู้มีความจริงใจไม่มีความลับต่อกัน รวมทั้งไม่เปิดเผยความลับของเพื่อนต่อผู้อื่น ในยามประสบภัยพิบัติย่อมไม่ทอดทิ้งกัน แม้ชีวิตก็สละเพื่อเพื่อนได้

เพื่อนที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นเพื่อนที่ดีควรคบหาสมาคมด้วย การอยู่ใกล้ผู้มีลักษณะเช่นนี้แม้จะไม่ได้คบเป็นเพื่อนกัน ก็ถือว่ามีประโยชน์

จริยธรรมว่าด้วยความเมตตากรุณา

ความเมตตา คือ ความปรารถนาดีมีไมตรีจิตคิดให้ผู้อื่นเป็นสุข เมตตาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นการกระทำ ได้แก่ การเป็นผู้มีอัธยาศัยดีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีต่อบุคคลและสัตว์ทั่วไป เช่น การช่วยพาเด็ก คนพิการ หรือคนชราข้ามถนน ประคองขึ้นรถ การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น แม้บุคคลจะมีเพียงแต่ความคิดที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข แต่ไม่ปรากฏเป็นการกระทำออกมาด้วยเหตุบางประการ ก็ถือว่าเป็นผู้มีจิตใจเมตตาได้เหมือนกัน

ความกรุณา คือ ความสงสาร ความเอ็นดู ปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยากพ้นจากความทุกข์ยากทั้งนั้น เช่น การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่นในยามที่เขาประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ประสบอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือทุพภิกขภัย การบริจาคโลหิตช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ การช่วยสัตว์ให้พ้นจากภัย เป็นต้น

เมตตาและกรุณา เป็นธรรมที่มักกล่าวคู่กัน แต่เกิดต่างวาระกัน คือ เมตตาเกิดขึ้นในเมื่อต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข ส่วนกรุณาเกิดขึ้นในเมื่อพบผู้ประสบความทุกข์ยาก แล้วคิดช่วยให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น อย่างไรก็ตาม คุณธรรมทั้ง ๒ ประการนี้จะเกิดต่อเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อเกิดกรุณา เมตตามักจะเกิดขึ้นตามมาด้วย แต่บางครั้งอาจเกิดตามลำพังก็ได้

ผู้มีเมตตากรุณา ย่อมมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเป็นที่น่าคบหาของคนทั่วไป เนื่องจากเป็นผู้ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร มีจิตใจชื่นบาน ไม่ขุ่นมัว ซึ่งจะแสดงออกทางกิริยาท่าทางและหน้าตาดังกล่าวแล้ว

จริยธรรมว่าด้วยความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

ในการศึกษาเล่าเรียน ผู้ศึกษาต้องมีความสนใจและใส่ใจในการศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพราะวิชาความรู้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ผู้มีความรู้ย่อมเป็นผู้มีความองอาจในสังคมทั่วไป และความรู้นั้นเองเป็นประดุจเครื่องประดับที่ล้ำค่าประจำตัวบุคคล ยากที่ผู้ใดจะแย่งชิงไปได้ ดังนั้น จึงควรศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาหาความรู้ที่จะได้ผลดีนั้น จะต้องอาศัยคุณธรรมพื้นฐาน ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ความสนใจในสิ่งที่จะเรียน เราสังเกตได้ว่า วิชาการใดที่เราสนใจเราจะเรียนได้ดีกว่าวิชาที่เราไม่สนใจ และวิชาที่เราได้คะแนนไม่ดีมักจะเป็นวิชาที่เราไม่สนใจ ไม่ชอบ และไม่อยากเรียน ดังนั้น การเรียนวิชาใดก็ตามต้องอาศัยความสนใจที่จะเรียนเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้

๒. วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยกระทำอย่างสม่ำเสมอ นั่นคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาค้นคว้าอ่านหนังสืออย่างต่อเนื่อง ไม่ปล่อยให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์

๓. จิตตะ หมายถึง การเอาใจใส่ในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ซึ่งได้แก่การเอาใจใส่ในสิ่งที่เรากำลังศึกษาอยู่ เช่น ขณะเรียนวิชาคณิตศาสตร์ไม่คิดคำนึงถึงวิชาอื่น เป็นต้น การเอาใจใส่นี้จะช่วยให้เราเรียนรู้วิชาการที่ศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในที่สุด

๔. วิมังสา หมายถึง การพิจารณาสิ่งที่กำลังทำอยู่หรือที่ทำแล้วอย่างละเอียดถี่ถ้วน ได้แก่ การไตร่ตรองพิจารณาที่เรียนด้วยปัญญาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขจุดบกพร่อง หรือการดำเนินการต่อไปในสิ่งที่ทำได้ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายต่อไป

คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้จะเป็นพื้นฐานให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่ทำ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียนหรือการประกอบอาชีพก็ตาม

จริยธรรมว่าด้วยหลักการเรียนเก่ง

ผู้ที่จะเรียนได้สำเร็จ ศึกษาเล่าเรียนจนเป็นบัณฑิตได้นั้น จะต้องปฏิบัติตามบาลีภาษิตว่า “สุ จิ ปุ ลิ วินิมุตโต กะถัง ปัณฑิโต ภะเว” ซึ่งแปลว่า ปราศจาก “สุ จิ ปุ ลิ” แล้ว จะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร

สุ คือ สุตะ ต้องขยันสดับตรับฟัง

จิ คือ จินตะ ต้องคิดตาม

ปุ คือ ปุจฉา ต้องไถ่ถามเมื่อสงสัย

ลิ คือ ลิขิต เขียนจารึกบันทึกไว้

“จำดีกว่าจด ถ้าจำไม่หมด จดดีกว่าจำ”

หลัก ๔ ประการนี้ เรียกว่า หลักเรียนเก่ง

“ฟังให้หมด จดให้มาก ปากต้องไว ใจต้องคิด”

ถ้าทำหลัก สุ จิ ปุ ลิ ครบในเวลาเรียนแล้ว เรียนเก่งทุกคน...

จริยธรรมว่าด้วยการรู้จักตนเอง

การรู้จักตนเอง หมายถึง การรู้จักฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่ เพศ ภูมิของตนเอง ว่าเป็นใคร มีฐานะอย่างไร มีหน้าที่อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับตนเอง เช่น เป็นนักเรียนจะต้องรู้จักหน้าที่ของนักเรียนว่ามีอะไรบ้าง จะต้องปฏิบัติตนอย่างไร คุณธรรมใดบ้างที่ควรปฏิบัติเพิ่มเติม ซึ่งคุณธรรมสำหรับปฏิบัตินั้นมีหลายประการ คือ

๑. หิริโอตตัปปะ มีความเกลียดชั่วกลัวทุจริต มองเห็นความชั่วทั้งหลายเหมือนของสกปรก ไม่อยากจะเข้าใกล้กลัวเปื้อนตัวเอง หรือเปื้อนเสื้อผ้าอาภรณ์ที่สวมใส่ พิจารณาความชั่วเหมือนกับถ่านเพลิงที่ลุกโชนไม่อยากจะแตะต้องเพราะกลัวจะไหม้มือฉะนั้น

๒. รู้จักแนวความคิดหรือประพฤติตนในทางที่ถูก หมายถึง มีแนวคิดและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คิดและทำในสิ่งที่ดี มีประโยชน์และถูกต้องเหมาะแก่เวลา สถานที่ เช่น เมื่อเป็นนักเรียนสิ่งที่จะต้องคิดและปฏิบัติก็คือ เรื่องเกี่ยวกับการเรียนเป็นหลัก ไม่คิดหรือทำสิ่งอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน เป็นต้น

๓. มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความขยันขันแข็ง และกระทำอย่างต่อเนื่องโดยสม่ำเสมอไม่ทอดธุระในสิ่งที่ทำ หรือปล่อยให้งานคั่งค้าง ซึ่งเป็นการพอกพูนทำให้เกิดความล่าช้าเสียหาย ผู้มีความขยันหมั่นเพียรย่อมทำการงานได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ ส่วนผู้ที่เกียจคร้านย่อมทำงานไม่สำเร็จ และยังปราศจากการยอมรับของผู้อื่นอีกด้วย

๔. รู้จักประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้น้อยที่สุด โดยได้ผลประโยชน์จากการใช้นั้นมากที่สุด เช่น

- ประหยัดเงิน คือ การใช้เงินเมื่อถึงคราวใช้โดยรู้คุณค่าของเงิน ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย หรือใช้อย่างไม่ถูกทาง แต่มิได้หมายถึงการเก็บไว้โดยไม่จ่ายเลย จะต้องรู้จักใช้ รู้จักเก็บให้เหมาะสม ดังคำกลอนว่า

"มีสลึงพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าได้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน
ไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ ให้เป็นมื้อเป็นคาวทั้งคาวหวาน
ยามพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดรันทดใจ"

- ประหยัดเวลา คือ รู้จักใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ คุ้มค่ากับเวลาที่ผ่านไป

- ประหยัดวาจา คือ รู้จักพูดในเวลาและสถานที่ที่ควรพูด โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและบุคคลที่พูดด้วย เป็นต้น

๕. ละเว้นอบายมุขทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่มน้ำเมา การเที่ยวกลางคืน การดูการละเล่น การเล่นการพนัน การคบเพื่อนชั่ว หรือการเกียจคร้านไม่ทำการงาน เหล่านี้จงพยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลเหมือนกับหลีกเลี่ยงอสรพิษฉะนั้น เพราะอบายมุขเป็นหนทางแห่งความเสื่อม ความพินาศ เป็นเหตุแห่งความหายนะ ไม่เคยทำให้ใครได้รับความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตเลยแม้แต่คนเดียว

๖. เป็นคนว่าง่าย คือ ไม่ดื้อรั้น ถือทิฐิมานะเมื่อฟังคำตักเตือนจากผู้อื่นที่เขาเตือนด้วยความหวังดีแล้วแทนที่จะถือโทษโกรธเคือง กลับมีความรู้สึกยินดีรับคำสั่งสอนตักเตือนนั้นด้วยความยินดี เหมือนกับพบผู้ชี้ขุมทรัพย์ให้

จริยธรรมว่าด้วยความจริงใจซื่อตรง

ความจริงใจซื่อตรงเป็นข้อปฏิบัติที่ควรนำมาใช้เป็นหลักของชีวิตที่มีความผูกพันอยู่กับสังคมอีกประการหนึ่ง เป็นข้อที่ส่งเสริมให้ชีวิตของเรามีเกียรติคุณเป็นที่น่าคบหาของสังคมทั่วไป ความจริงใจซื่อตรงต่อกันนั้นเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความในใจของคนเราให้เป็นที่ปรากฏแก่ผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นมองเห็นและรู้ถึงอัธยาศัยเราว่าเป็นบุคคลเช่นไร มีความน่าเชื่อถือน่าเคารพหรือไม่ ย่อมดูได้จากจุดนี้ ดังนั้น จุดนี้จึงเป็นจุดที่สำคัญก่อให้เกิดความไว้วางใจขึ้นได้ เราจึงควรคำนึงถึงจุดนี้ให้มาก หากขาดคุณสมบัติข้อนี้ จะทำให้ชีวิตขาดการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ดังคำพังเพยที่ว่า "ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน" ความจริงใจซื่อตรงนี้ก็คือ ความจริงใจต่อตนเอง ต่อผู้อื่นต่อหน้าที่ที่เรามี ต่อการงานที่เราทำ ต่อประเทศชาติ ตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย เมื่อเรามีความจริงใจซื่อตรงก็จะเกิดผลสำเร็จขึ้นให้แก่เราได้ หรือเราเรียนหนังสือจริง ๆ เราก็เป็นจริง ๆ และจบจริง ๆ ได้ เป็นต้น ดังนั้น ความจริงใจซื่อตรงก็เป็นหลักที่ควรนำมาใช้ในชีวิตของเรา เสริมคุณค่าเสน่ห์นิยมให้ตัวเราอีกประการหนึ่ง

จริยธรรมว่าด้วยหลักที่ควรงดเว้น ๕ ประการ

หลักที่ควรงดเว้นสำหรับเด็กและเยาวชน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจศีล มี ๕ ประการ คือ

๑. เว้นจากการปลงชีวิต ฆ่า ประทุษร้าย

๒. เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ ลัก โกง ละเมิด

๓. เว้นจากประพฤติผิดในกาม

๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัย

จริยธรรมว่าด้วยหลักที่ควรปฏิบัติ ๕ ประการ

หลักที่เด็กและเยาวชนควรปฏิบัติ เรียกอีกอย่างว่า เบญจธรรม มี ๕ ประการ คือ

๑. เมตตาและกรุณา ความรัก ปรารถนาให้มีความสุข

๒. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพทางสุจริต

๓. กามสังวร สำรวมระวังรู้จักยับยั้ง ควบคุมตนในทางกามารมณ์

๔. สัจจะ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง

๕. สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ

จริยธรรมว่าด้วยความรู้คารวะนอบน้อม

การคารวะนอบน้อม คือ การรู้จักประพฤติตนเป็นคนมีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยนต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับตนตามฐานะและวัย ตลอดจนสถานที่ต่าง ๆ ด้วย เช่น การรู้จักคารวะนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ ได้แก่ เชื่อฟังในเมื่อผู้ใหญ่ตักเตือน ไม่โต้เถียงทำความเคารพด้วยการไหว้ คำนับ หลีกทางให้ แสดงความเกรงใจ รู้จักขออภัย ขอโทษ ขอบคุณ พูดจาสุภาพ อ่อนหวาน แสดงความอ่อนน้อมด้วยการเดินค้อมหลัง เมื่อเดินผ่านหน้าไป แสดงความเคารพในที่ประชุมโดยไม่แสดงกิริยาคึกคะนอง เช่น ส่งเสียงดัง รู้จักฟัง รู้จักนั่งตามควรแก่ฐานะ เข้าไปในสถานที่ประชุมต้องถอดหมวก แสดงความเคารพสถานที่ เคารพสักการบูชา ต้องถอดรองเท้า เป็นต้น กิริยาเช่นนี้เป็นลักษณะของการมีคารวะอ่อนน้อมด้วยกาย วาจา ใจ เป็นลักษณะของผู้ที่ได้รับการอบรมศึกษามาดี มีมารยาทพร้อม เป็นที่น่าชื่นชม น่านิยมรักใคร่ของผู้พบเห็น

จริยธรรมว่าด้วยความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทย

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักที่สำคัญของคนไทยทุกคน มีหน้าที่เป็นพลเมืองดีจะต้องมีความจงรักและภักดีต่อสถาบันของชาติ โดยมีความสำนึกอยู่เสมอว่า ชาติไทยเป็นราชอาณาเขต มีพื้นที่ที่เป็นที่พำนักอาศัยอยู่อย่างสุขสบาย เป็นที่ประกอบการงานทำมาหาเลี้ยงชีพของพลเมืองไทยซึ่งดำรงอยู่อย่างมีอธิปไตยตลอดมา ชาวไทยจะต้องหวงแหนรักษาไว้เป็นสมบัติของอนุชนชาติไทยสมกับเป็นมาตุภูมิ ปิตุภูมิสืบไป

ศาสนา หมายถึง ศาสนาประจำชาติไทย ได้แก่ พระพุทธศาสนา ซึ่งได้ยึดถือเป็นศาสนาประจำชาติไทยตลอดมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนเหมาะสมกับการนำมาใช้กับชีวิตประจำวัน พุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ดีจะต้องมีความสำนึกที่จะเรียนรู้หลักธรรมแล้วนำมาปฏิบัติ เพื่อดำรงชีวิตให้มีความสุขสบายตามสมควร ดังคติธรรมที่ว่า “ผู้ที่ขาดศาสนาเป็นดุจป่าที่ขาดต้นไม้ เป็นผู้ไร้ศีลธรรมเป็นดุจขาดน้ำในทะเลทราย ชีวิตที่ดีต้องมีศาสนาเป็นหลัก ชีวิตที่รักสันติสุขต้องคลุกคลีกับศีลธรรม” และช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นสมบัติคู่กับชาติต่อไป

พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันที่ทรงเป็นองค์พระประมุขของชาติไทยสืบมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทรงเป็นที่เคารพสักการะเทิดทูนของพสกนิกรชาวไทย ทรงเป็นมิ่งขวัญของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพสกนิกรไทยให้บังเกิดพลังสามัคคี เพราะทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณานุคุณประโยชน์ด้วยพระกรุณาอันล้นพ้น เป็นที่ปกเกล้าปกกระหม่อมของชาวไทยทั่วไป ประชาชนชาวไทยสมควรเทิดทูนไว้เป็นสถาบันของชาติสืบไป

วัฒนธรรมไทย หมายถึง ข้อปฏิบัติอันแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยมาเป็นเวลานาน ๒ ประการ คือ วัฒนธรรมประจำชาติ เช่น สำเนียงภาษาที่ใช้พูดกัน ตัวหนังสือไทย ศิลปกรรมแบบไทย ดนตรีไทย จิตรกรรมแบบไทย เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นการวิวัฒนาการมาโดยลำดับ และวัฒนธรรมประจำคนในชาติอันเกี่ยวกับจรรยามารยาทไทย เช่น การทักทายกันด้วยการกราบไหว้ การนั่ง จรรยาที่อ่อนช้อยละมุนละไม การนุ่งห่มแบบไทย การเป็นอยู่ในสังคมแบบไทย เป็นต้น รวมเรียกว่าวัฒนธรรมไทยที่คนไทยควรยึดถือปฏิบัติเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย และอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของชาติไทยสืบไป

การรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทย จึงเป็นหลักที่ชาวไทยควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตของตนอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะส่งเสริมให้ชีวิตชาวไทยมีเอกลักษณ์เป็นไทย เพิ่มคุณค่าน่านิยมนับถือยิ่งขึ้น

บทที่ ๓

กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชน เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง หากเด็กและเยาวชนได้รับการอบรมบ่มนิสัย ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ก็จะเติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพ

ต่อไปนี้ ขอนำเสนอกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งหากเด็กและเยาวชนได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องแล้ว เด็กและเยาวชนจะมีมารยาทที่ดี มีความอ่อนน้อมและอ่อนโยน เป็นที่รักแก่ผู้พบเห็น มีกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนพึงปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

มารยาทชาวพุทธ

มารยาทชาวพุทธ หมายถึง กิริยาวาจาที่ชาวพุทธประพฤติปฏิบัติที่ถือว่าเรียบร้อย และเนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา มารยาทชาวพุทธจึงเกี่ยวโยงกับมารยาทชาวพุทธโดยทั่ว ๆ ไปด้วย ส่วนมารยาทต่างชาติเป็นวัฒนธรรมของคนต่างชาติ ย่อมแสดงออกในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกับมารยาทไทย เช่น การแสดงความเคารพ การทักทาย การแสดงความยินดีโดยการจับมือ เป็นต้น

มารยาทชาวพุทธ โดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้ คือ

๑. มีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อย อ่อนโยน

๒. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เหมาะสมแก่สมัย สุภาพ และเหมาะสมกับโอกาสและสถานที่

๓. มีอิริยาบถอยู่ธรรมดา ไม่ฝืน แต่สุภาพและแข็งกระด้าง

๔. การแสดงมารยาทไม่ช้าจนอืดอาดและไม่แข็งกระด้าง

๕. การแสดงมารยาทไม่ช้าอืดอาดและไม่เร็วจนลุกลี้ลุกลน

การแสดงออกท่าทางและทางวาจาจะเกิดจากตั้งใจเป็นหลัก การตั้งใจเป็นหลัก การตั้งใจดีไว้ก่อนจะส่งผลถึงการประพฤติให้ถูกต้องและเหมาะสมไปด้วย ซึ่งหลักสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาก็คือ เรื่องการฝึกใจให้ตั้งมั่น เพื่อให้ส่งผลถึงการปฏิบัติในที่สุด

ในที่นี้ ขอกล่าวถึงมารยาทในศาสนพิธี ซึ่งหมายถึง กิริยาท่าทาง วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ในการร่วมประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนและเหมาะสมตามกาลเทศะ ซึ่งครอบคลุมถึงการแสดงความเคารพ โดยการไหว้ การกราบ การคำนับ การรับของและส่งสิ่งของ เป็นต้น และมารยาทในศาสนพิธีนี้ไม่ใช่แต่เพียงเยาวชนเท่านั้นที่ประพฤติปฏิบัติได้ ผู้ใหญ่ก็สามารถประพฤติปฏิบัติได้

๑. การแสดงความเคารพ

การแสดงความเคารพ ถือเป็นมารยาทไทยอย่างหนึ่งที่แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนของเด็กที่มีต่อผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีความอาวุโสกว่า ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การประนมมือ การไหว้ การกราบ การคำนับ ซึ่งเมื่อนำมาใช้ในการเข้าร่วมศาสนพิธีต่าง ๆ สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

๑.๑ การไหว้ ประกอบด้วยกิริยา ๒ ส่วนด้วยกัน คือ การประนมมือและการไหว้การประนมมือ หรือที่เรียกว่า “อัญชลี” เป็นการแสดงความเคารพ โดยการประนมมือเล็กน้อยให้ปลายนิ้วมือทั้งสองข้างชิดกัน ฝ่ามือทั้งสองประกบเสมอกันแนบระหว่างอก ปลายนิ้วเฉียงขึ้นพอประมาณ แขนแนบลำตัว ไม่กางศอก ทั้งชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

การประนมมือ

สาธิตโดย
นายภิษัช วรรณกิจ
นางสาวปิยธิดา หนูสาย

การไหว้ (วันทา) เป็นการแสดงความเคารพโดยการประนมมือ แล้วยกมือทั้งสองขึ้นจดใบหน้า แสดงถึงความเคารพ ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ตามระดับของบุคคล

ระดับที่ ๑ การไหว้พระ ได้แก่ การไหว้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมทั้งปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ใช้ในกรณีที่ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้ ให้ประนมมือและยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจดหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้แนบส่วนบนของหน้าผาก

ระดับที่ ๒ การไหว้ผู้มีพระคุณและผู้ที่มีอายุมาก ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ที่เคารพนับถือ ให้ประนมมือ แล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจดปลายจมูก ปลายนิ้วชี้แนบหว่างคิ้ว

ระดับที่ ๓ การไหว้บุคคลทั่ว ๆ ไป ที่เคารพนับถือหรือผู้ที่อายุมากกว่าเล็กน้อย ให้ประนมมือ แล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจดปลายคาง ปลายนิ้วชี้แนบปลายจมูก หากจะใช้แสดงความเคารพผู้ที่มีอายุเท่ากันหรือเพื่อนกัน ให้ยืนตรงไหว้และไม่ต้องค้อมศีรษะ

๑.๒ การกราบ (อภิวาท) เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง มี ๒ แบบ

๑.๒.๑ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ เป็นการใช้อวัยวะทั้ง ๕ คือ หน้าผาก มือและข้อศอกทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ สัมผัสกับพื้น การกราบมี ๓ ลักษณะ คือ

ท่าเตรียม

ชาย นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าตั้ง ปลายเท้าและส้นเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า เข่าทั้งสองห่างพอประมาณ มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพบุตร)

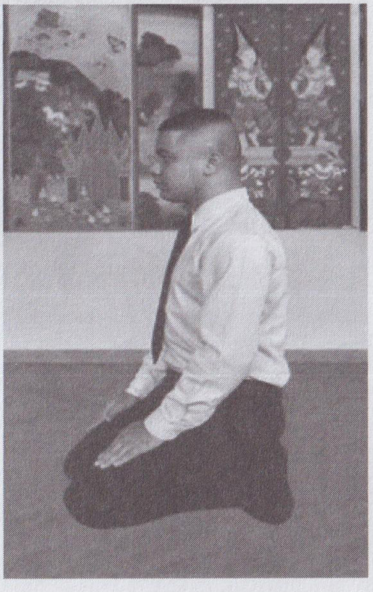
หญิง นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าราบ เข่าถึงปลายเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง (ท่าเทพธิดา)

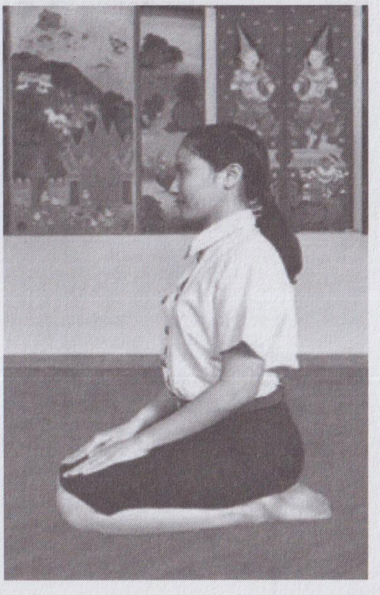
ท่ากราบ

จังหวะที่ ๑ (อัญชลี) ยกมือขึ้นในท่าประนมมือ

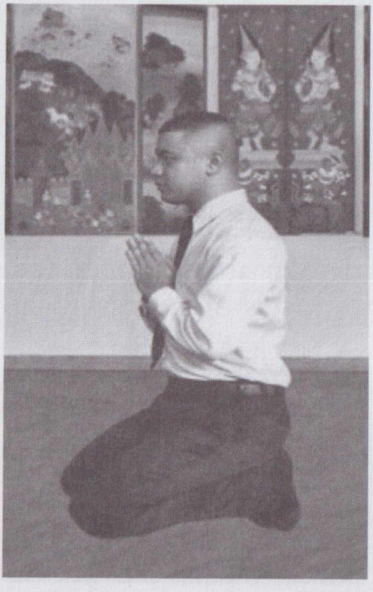
จังหวะที่ ๒ (วันทา) ยกมือขึ้นไหว้ตามระดับที่ ๑ การไหว้พระ

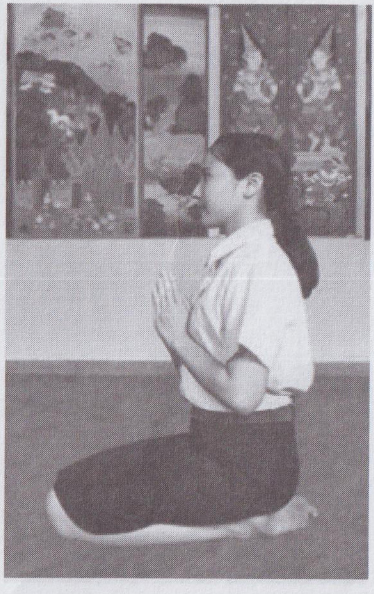
จังหวะที่ ๓ (อภิวาท) ทอดมือทั้งสองลงพร้อม ๆ กัน ให้มือและแขนทั้งสองข้างราบกับพื้น คว่ำมือห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจดพื้นระหว่างมือทั้งสอง (ชาย ศอกทั้งสองข้างต่อจากเข่าราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง หญิง ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าเล็กน้อยราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง)

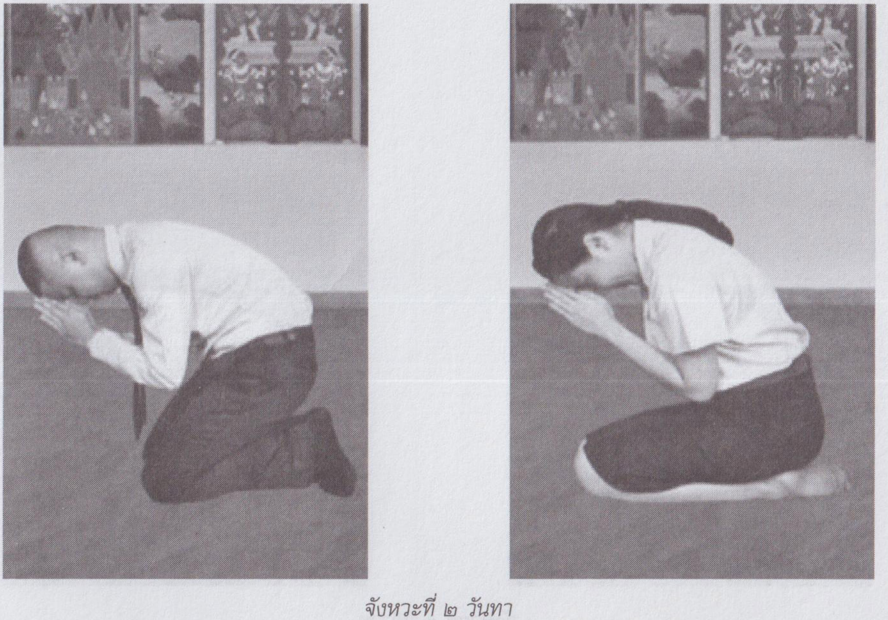

ท่าเตรียม

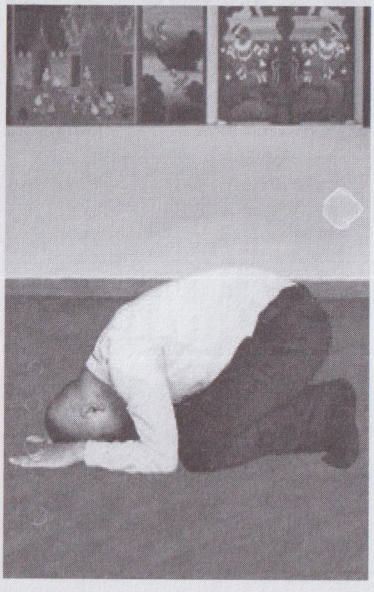

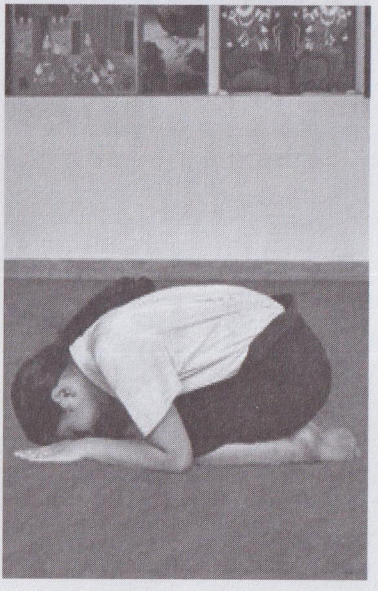

จังหวะที่ ๑ อัญชลี

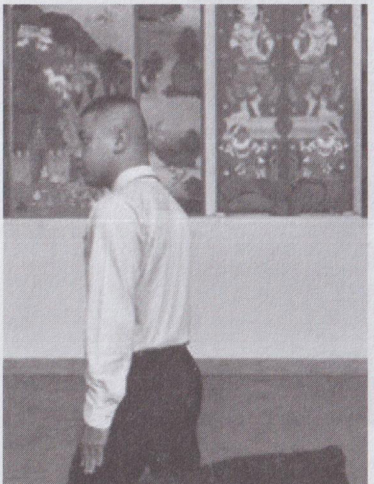
จังหวะที่ ๒ วันทา

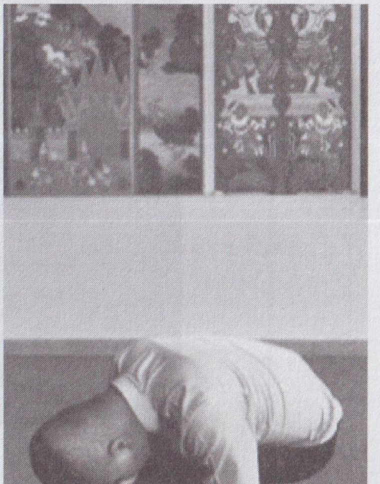

จังหวะที่ ๓ อภิวาท

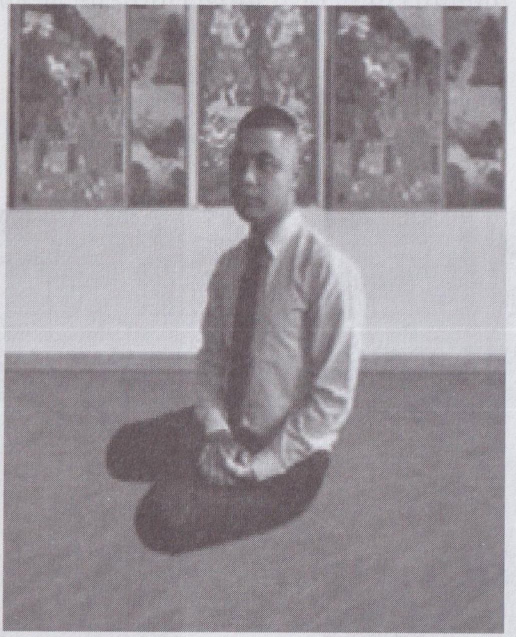
๑.๒.๒ การกราบผู้ใหญ่ เป็นการกราบผู้มีพระคุณและผู้ที่มีอายุมากกว่า ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ที่เคารพ ลักษณะการปฏิบัติของชายและหญิงเหมือนกัน คือ นั่งพับเพียบ ทอดมือสองข้างลงพร้อมกัน ให้แขนทั้งสองคร่อมเข่าที่อยู่ด้านล่างเพียงเข่าเดียว มือประนมตั้งกับพื้นไม่แบมือ ค้อมตัวลงให้หน้าผากแตะส่วนบนของมือที่ประนม ในขณะกราบไม่ต้องกระดกนิ้วมือขึ้นมารับหน้าผาก และกราบเพียงครั้งเดียว

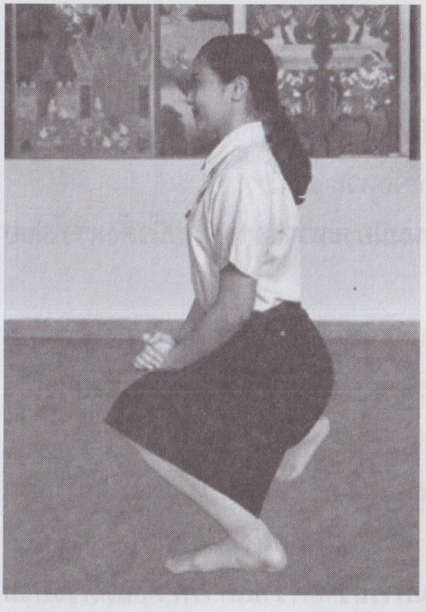
การเดินเข่า

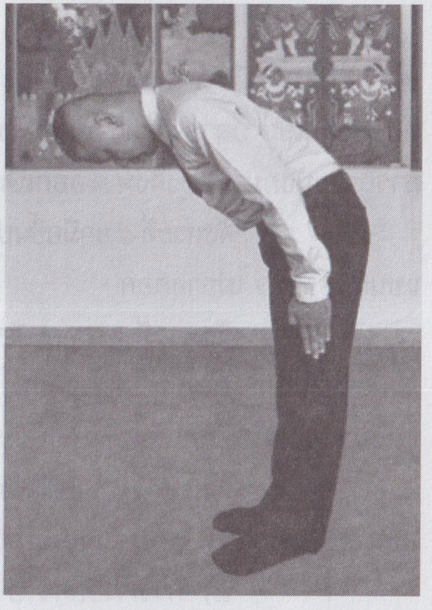
การกราบ

การนั่งพับเพียบ

การถอนสายบัว

การคำนับ

๑.๓ การคำนับ เป็นการแสดงความเคารพแบบสากล ในกรณีที่ไม่ไหว้ หรือกราบ ให้ยืนตัวตรงส้นเท้าชิดกัน ผู้ชายปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย ผู้หญิงส้นเท้าและปลายเท้าชิดกัน มือทั้งสองข้างแนบลำตัว ปลายนิ้วกลางแตะตะเข็บกางเกงหรือกระโปรง นิ้วชิดกัน ไม่กางนิ้วออก ค้อมช่วงไหล่และศีรษะลงเล็กน้อยแล้วเงยหน้าขึ้นในท่าตรง

๑.๔ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์

๑) การถวายบังคม การถวายบังคมถือเป็นการถวายความเคารพรูปแบบหนึ่ง ตามโบราณราชประเพณี ซึ่งผู้ที่จะถวายบังคมทั้งชายและหญิงต้องนั่งคุกเข่า ปลายเท้าตั้ง หลังตรง มือทั้งสองข้างวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสอง การถวายบังคมจะแบ่งจังหวะออกเป็น ๓ จังหวะ ดังนี้

จังหวะที่ ๑ ยกมือขึ้นประนมมือระหว่างอก ปลายนิ้วตั้งตรงไม่งอ แขนแนบลำตัว ไม่กางศอก

จังหวะที่ ๒ ทอดมือที่ประนมลง พร้อมค้อมตัวลงเล็กน้อย สายตามองไปที่หัวแม่มือ แล้ววาดมือขึ้นพร้อมเอนตัวไปข้างหลัง ให้ปลายนิ้วโป้งและนิ้วชี้จดหน้าผาก เงยหน้าเล็กน้อย

จังหวะที่ ๓ วาดมือที่ประนมลง พร้อมค้อมตัว และใบหน้ากลับลงมาอยู่ในจังหวะที่ ๑ ทำจนจบ ๓ ครั้ง และจะลดมือลง

๒) การหมอบกราบ เป็นการถวายความเคารพ ตั้งแต่พระบรมวงศานุวงศ์ขึ้นไปจนถึงพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะใช้ในโอกาสที่มีการเข้าเฝ้า หรือการถวายงานซึ่งอยู่ในระยะใกล้ วิธีปฏิบัติ คือ นั่งพับเพียบ เก็บปลายเท้าแล้วจึงหมอบลง ให้ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าข้างใดข้างหนึ่ง (ข้อควรระวัง ไม่ควรหันปลายเท้าไปหาผู้ใหญ่) ประสานมือ เมื่อจะกราบให้ประนมมือ ก้มศีรษะลงหน้าผากแตะส่วนบนของมือ เมื่อกราบแล้วให้นั่งในท่าหมอบเฝ้าอีกครั้งหนึ่งและจึงนั่งในท่าพับเพียบตามเดิม

๓) การถวายคำนับ ใช้กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ กรณีที่ผู้ชายและผู้หญิงอยู่ในชุดข้าราชการ วิธีปฏิบัติ คือ ให้ยืนตัวตรง ส้นเท้าชิดกัน ผู้ชายปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย ผู้หญิงส้นเท้าและปลายเท้าชิดกัน มือทั้งสองข้างแนบลำตัว ปลายนิ้วกลางแตะตะเข็บกางเกงหรือกระโปรง นิ้วชิดกัน ไม่กางนิ้วออก ค้อมช่วงไหล่และศีรษะลงต่ำพอสมควร แล้วเงยหน้าขึ้นในท่าตรง กรณีที่ผู้หญิงอยู่ในชุดผ้าไทย หรือสากลนิยม วิธีปฏิบัติ ให้ยืนตรง หันหน้าไปทางที่ประทับ วาดเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังเล็กน้อยตามถนัด พร้อมย่อตัวลง ขณะที่วาดเท้า ให้ยกมือทั้งสองข้างขึ้นวางประสานกันบนหน้าขา ค้อมตัวเล็กน้อย ทอดสายตาลง เสร็จแล้วยืนตรง

๑.๕ การแสดงความเคารพทั่วไป

การแสดงความเคารพศพ เมื่อไปถึงบริเวณพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีต้องกราบพระพุทธรูปก่อนเสมอ แล้วจึงทำความเคารพศพ สำหรับผู้ที่ได้รับเกียรติให้เป็นประธานในพิธีนั้น เมื่อเริ่มพิธีการให้ทำการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก่อน และจึงจุดธูปเทียนบูชาศพ

กรณีที่เป็นศพพระ เมื่อจุดธูปเทียน (เครื่องทองน้อย หรือจุดธูป ๓ ดอก) ให้กราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง

กรณีที่เป็นศพบุคคลทั่วไป เมื่อจุดธูปเทียน (เครื่องทองน้อย หรือจุดธูป ๑ ดอก) ให้กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ หากผู้เสียชีวิตมีอายุใกล้เคียงกับผู้เป็นประธานในพิธี ให้ไหว้ในระดับที่ ๓ เสร็จแล้วจึงกลับไปนั่งในที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

๒. การประเคนและรับสิ่งของจากพระสงฆ์

๒.๑.๑ การประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์ หมายถึง การถวายสิ่งของโดยส่งให้ตามวิธีการทางพระวินัย ถ้าเป็นสิ่งของที่ยกได้ ให้ใช้มือทั้งสองข้างยกแล้วประเคน ในระยะหัตถบาส หรือประมาณบ่วงมือ ถ้าเป็นสิ่งของขนาดใหญ่ เช่น เรือ รถ ให้กล่าวคำถวายหรือถวายเป็นเอกสารประกอบสิ่งของนั้น

วิธีการประเคนสิ่งของ ชายและหญิงปฏิบัติ ดังนี้

กรณีที่พระสงฆ์นั่งกับพื้น ให้ถือสิ่งของเดินเข่าเข้าไประยะหัตถบาส แล้วยกสิ่งของขึ้นประเคน ชายจะประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์ให้ลักษณะมือต่อมือได้เลย ส่วนหญิงจะต้องวางบนผ้ารับประเคน ไหว้หรือกราบแล้วแต่กาลเทศะ เดินเข่าถอยหลัง เมื่อห่างพอประมาณ จึงลุกขึ้นหันหลังกลับ

การประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์

๒.๑.๒ การรับสิ่งของจากพระสงฆ์ วิธีการปฏิบัติ ชาย ให้ยื่นสองมือรับทั้งสิ่งของเบาและหนัก แล้วถอยกลับ ส่วนหญิง พระสงฆ์จะวางสิ่งของไว้ตรงหน้า อาจจะวางไว้บนพานให้เอื้อมมือขวาไปหยิบ หากเป็นของหนักให้ใช้สองมือยกของออกจากพาน แล้วถอยออก จึงกราบหรือไหว้ตามความเหมาะสม

การรับสิ่งของจากพระสงฆ์

๒.๒ การส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่และการรับสิ่งของจากผู้ใหญ่

๑) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่ยืน

ชาย ให้ถือสิ่งของเดินเข้าไป ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับค้อมตัวเล็กน้อย ส่งสิ่งของแล้วถอยเท้าขวากลับ แสดงความเคารพโดยการไหว้ ๑ ครั้ง แล้วถอยพอประมาณจึงหันหลังกลับ หากเป็นการส่งสิ่งของในพิธีการ เช่น การมอบรางวัล ผู้ทำหน้าที่เป็นศาสนพิธีกรหรือผู้เชิญรางวัลเพื่อให้ประธานในพิธีเป็นผู้มอบให้แก่ผู้ได้รับรางวัล วิธีการปฏิบัติ คือ ศาสนพิธีกรหรือผู้เชิญรางวัล ใช้ ๒ มือ ถือพาน เดินเข้าไปพอประมาณ คำนับ ๑ ครั้ง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ค้อมตัวเล็กน้อย แล้วส่งสิ่งของให้ผู้เป็นประธาน ถอยเท้าขวากลับ (หากเป็นการมอบหลายรางวัล ให้รับและส่งของให้ประธานจนถึงรางวัลสุดท้าย คำนับ ๑ ครั้ง) แล้วถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

หญิง ทำในลักษณะเดียวกัน แต่เปลี่ยนจากการคำนับ ให้ค้อมศีรษะเพียงเล็กน้อย

๒) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย ให้ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างพอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาลงเข่าซ้ายส่งสิ่งของ เสร็จแล้วให้ยืนตรง ไหว้ ๑ ครั้ง ถอยหลังพอประมาณจึงหันหลังกลับ กรณีที่มีการส่งแบบใช้พานส่งสิ่งของ ให้เดินถือพานสองมือเข้าไป ห่างพอประมาณ ยืนตรง คำนับ ๑ ครั้ง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้ายส่งสิ่งของ เสร็จแล้วยืนตรง คำนับ ๑ ครั้ง ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

หญิง ทำในลักษณะเดียวกัน แต่เปลี่ยนจากการคำนับ ให้ค้อมศีรษะเพียงเล็กน้อย

๓) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น ชายและหญิงจะปฏิบัติเหมือนกัน คือถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณ หรือมีอายุมากกว่า ให้ผู้ที่เข้าไปส่งสิ่งของเดินเข่าถือสิ่งของห่างพอประมาณ นั่งพับเพียบ ขาขวาทับขาซ้าย วางสิ่งของเยื้องเข่าขวาเล็กน้อย กราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง ส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่สนทนาด้วยให้นั่งในลักษณะสำรวม เมื่อจะลากลับ ให้กราบ ๑ ครั้ง ถอยโดยวิธีการเดินเข่าเมื่อห่างพอประมาณ ให้ลุกขึ้นยืน จึงหันหลังกลับ (กรณีที่ผู้ใหญ่อายุไม่มากนักให้เปลี่ยนจากการกราบ เป็นการไหว้ตามระดับ)

๔) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่ยืน

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ไหว้ ๑ ครั้งตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า เปิดส้นเท้าซ้าย รับสิ่งของ ถอยเท้าขวากลับยืนตรง ถอยหลังพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ไหว้ตามระดับก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ย่อตัวรับสิ่งของ แล้วถอยหลังกลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณจึงหันหลังกลับ

๕) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ค้อมตัวไหว้ตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย รับสิ่งของด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว ถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จึงหันหลังกลับ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย เปิดส้นเท้าขวาเล็กน้อย พร้อมกับไหว้ตามระดับ รับสิ่งของด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว ถอยเท้าขวากลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณจึงหันหลังกลับ

๖) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น

ชายและหญิง ปฏิบัติเหมือนกัน คือ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณหรืออายุมากกว่าให้เดินเข่าเข้าไปพอประมาณ นั่งพับเพียบ ขาขวาทับขาซ้าย กราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง ไม่แบมือแล้วรับสิ่งของ วางสิ่งของเยื้องเข่าขวาเล็กน้อย (ถ้าผู้ใหญ่สนทนาด้วย ให้นั่งในลักษณะสำรวม) ก่อนจะลาให้กราบ ๑ ครั้ง ถือสิ่งของเดินเข่าถอยพอประมาณ แล้วจึงลุกขึ้น ถอยพอประมาณหันหลังกลับ

๓. การยืนในโอกาสต่าง ๆ

๓.๑ การยืนรับคำสั่งของผู้บังคับบัญชา วิธีปฏิบัติ ให้ยืนหลังตรง หน้าตรง ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว และตั้งใจรับฟังคำสั่ง

๓.๒ การยืนให้เกียรติผู้ใหญ่ เมื่อผู้ใหญ่เดินผ่านมา ให้ยืนตรงแสดงความเคารพ หากผู้ใหญ่เข้ามาสนทนาด้วย ให้ประสานมืออยู่ต่ำกว่าระดับเอว และค้อมตัวเล็กน้อย

๓.๓ การยืนคุยกับเพื่อน การยืนพักผ่อน และการยืนดูมหรสพ ให้อยู่ในอาการสุภาพ ไม่ก่อความรำคาญให้กับผู้อื่น และไม่ควรยืนพูดข้ามศีรษะของผู้อื่น

๓.๔ การยืนตามลำดับ เช่น การต่อคิวขึ้นรถโดยสาร การขึ้นเผาศพ การรดน้ำอวยพรคู่บ่าวสาว ให้ยืนเรียงคิวเป็นระเบียบ ตามลำดับมาก่อนหลัง

๓.๕ การยืนปฏิบัติหน้าที่ ให้ยืนสุภาพ ไม่ยืนเอามือกอดอก ล้วงกระเป๋า และเอามือไขว้หลัง

๔. การเดินในพิธีทางศาสนา

๔.๑ การเดินเวียนเทียน หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้เดินเวียนขวา (ประทักษิณ) ๓ รอบ เดินประนมมือโดยมีดอกไม้ ธูปเทียน และควรระวังอย่าให้ธูปเทียนที่จุดไฟไปถูกผู้อื่น ในขณะเดินควรตั้งจิตให้เป็นสมาธิ ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย

๔.๒ การเดินตามศพเวียนเมรุ ให้เดินเวียนซ้าย ๓ รอบ เดินในลักษณะสำรวม ไม่พูดคุยกัน

๔.๓ การเดินขึ้นและลงเมรุในพิธีฌาปนกิจศพ ให้เดินตามลำดับอย่างสุภาพและเป็นระเบียบ อยู่ในลักษณะอาการสำรวม

๔.๔ การเดินเข้าและออกระหว่างการประชุม ผู้ที่มีความจำเป็นต้องเดินเข้าออกในระหว่างที่มีการประชุม ให้แสดงความเคารพโดยการคำนับประธานในที่ประชุมทุกครั้ง เมื่อออกจากที่นั่ง และกลับมานั่งที่เดิม

๔.๕ การเดินผ่านผู้ใหญ่

๑) ขณะผู้ใหญ่ยืน ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวม ไม่เดินแกว่งแขน ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมตัวลงเล็กน้อย เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๒) ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้ ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวม ไม่เดินแกว่งแขน ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมพร้อมกับย่อเข่าลงเล็กน้อย เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๓) ขณะผู้ใหญ่นั่งหรือนอนกับพื้น ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวม เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่ ให้เดินเข่า ค้อมตัวเล็กน้อย มือแนบข้างลำตัว เมื่อผ่านไปแล้วจึงลุกขึ้นยืน

๔.๖ การเดินนำหรือเดินตามผู้ใหญ่

๑) การเดินนำ เช่น การเดินนำเพื่อไปบรรยาย ให้เดินระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวม ผู้เดินนำจะอยู่ทางซ้ายมือของผู้ใหญ่

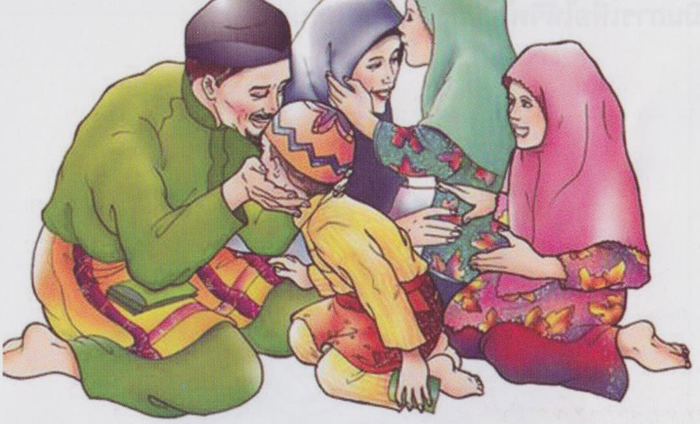
๒) การเดินตาม ให้เดินระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวม ให้เดินเยื้องไปทางซ้ายมือของผู้ใหญ่

๔.๗ การเดินเชิญผ้าบังสุกุล

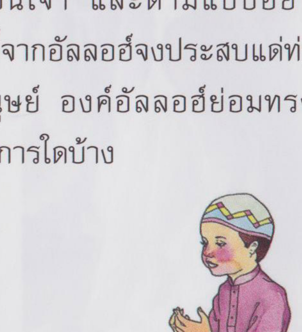
๑) ผู้เชิญผ้าบังสุกุล ให้นำผ้าบังสุกุลวางบนพาน ไปรอที่เชิงบันไดหน้าเมรุ เมื่อผู้ทอดผ้าบังสุกุลมาถึง ให้คำนับ แล้วจึงเดินตามทางซ้ายมือของผู้ทอดผ้าบังสุกุล ขึ้นไปที่ตั้งศพทำความเคารพ ส่งผ้าบังสุกุลให้กับผู้ทอดผ้าทำความเคารพ แล้วถอยหลังยืนรอ เมื่อพระสงฆ์พิจารณาเสร็จแล้ว ผู้เชิญผ้าบังสุกุลถือพานเดินตามผู้ทอดผ้าบังสุกุล ถึงเชิงบันไดทำความเคารพผู้ทอดผ้าอีก ๑ ครั้ง

๒) ผู้ทอดผ้าบังสุกุล เมื่อศาสนพิธีกรประกาศเชิญผู้ทอดผ้าบังสุกุล เดินขึ้นเมรุไปยังที่ตั้งศพทำความเคารพ ๑ ครั้ง (หากเป็นศพพระสงฆ์ให้ทำความเคารพโดยการไหว้ ระดับที่ ๑) รับผ้าบังสุกุลจากผู้เชิญผ้าบังสุกุลวางบนผ้าโยงหรือสายโยงแล้วถอยหลังเยื้องทางซ้าย เพื่อรอพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล ขณะยืนรอให้ประนมมือ เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จเดินลงจากเมรุกลับไปนั่งที่เดิม

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนศาสนาอิสลาม

อิสลาม ถือว่ามนุษย์เกิดมาอย่างผู้บริสุทธิ์ เด็กทุกคนมีสถานะเหมือนผ้าขาว ผู้ใหญ่ในสังคมเป็นผู้ละเลงสิ่งต่าง ๆ ลงไปในผ้าขาวผืนนั้น การจะให้ผ้าคงสีขาวบริสุทธิ์เอาไว้ จะต้องดำเนินการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของจิตใจมนุษย์ ซึ่งก็คือดำเนินการตามพระบัญชาของอัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้า และตามแบบอย่างของบรมศาสดามุฮัมมัด (ขอความสุขสวัสดิ์จากอัลลอฮ์จงประสบแด่ท่าน) นั่นเอง เพราะในฐานะพระเจ้าผู้ทรงสร้างมนุษย์ องค์อัลลอฮ์ย่อมทรงรู้ดีที่สุดว่าจิตใจมนุษย์จะงอกงามด้วยกระบวนการใดบ้าง

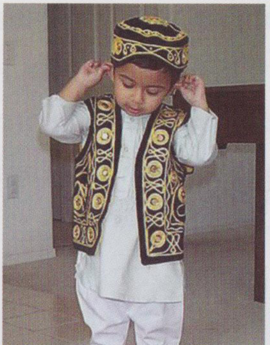

การดำเนินการดังกล่าว มีสาระสำคัญดังนี้

การดำเนินการเพื่อให้จิตใจของเด็กยึดมั่นในศาสนา

- เด็ก ๆ ควรอยู่ในบ้านร่วมกับพ่อแม่ในเวลาโพล้เพล้ใกล้ค่ำ

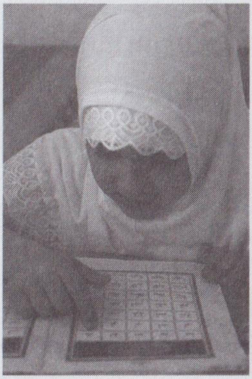

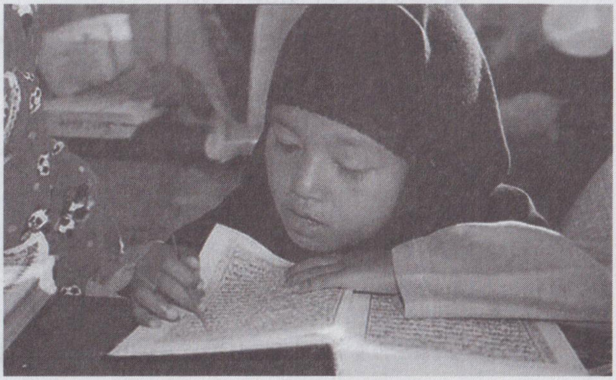
- เด็ก ๆ ควรฝึกละหมาดเมื่ออายุได้ ๗ ขวบ

● เด็ก ๆ ควรฝึกหัดถือศีลอดเมื่ออายุได้ ๗ ขวบ โดยอาจถือศีลอดครึ่งเวลาที่ผู้ใหญ่ถือ

● เด็ก ๆ ควรรับฟังเรื่องราวเกี่ยวกับชีวประวัติของบรรดาศาสดาและผู้ดำรงความดีอยู่เป็นนิจ

● เด็ก ๆ ควรฝึกหัดอ่านพระมหาคัมภีร์อัลกุรอ่านเป็นประจำทุกเช้า

การยึดมั่นในศาสนาจะแสดงออกในวิถีชีวิต โดยเด็ก ๆ จะเป็นผู้มีมารยาท ดังนี้

มารยาทที่เป็นส่วนตัว

- **ด้านการรับประทานอาหาร**

- ก่อนรับประทานจะกล่าวพระนามอัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้าเสมอ

ดุอาก่อนรับประทานอาหาร

اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْمَا رَزَقْتَنَا وَقِنَاعَذَابَ النَّارِ

โอ้อัลลอฮ์ โปรดประทานความจำเริญในปัจจัยยังชีพแก่เรา และโปรดปกป้องเราให้พ้นจากไฟนรก

- รับประทานด้วยมือขวา
- รับประทานสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ไม่ตะกละมูมมาม
- ไม่รับประทานจนอิ่มเกินไป
- เมื่อรับประทานเสร็จแล้ว จะสรรเสริญพระมหากรุณาธิคุณของอัลลอฮ์เสมอ

ดุอาหลังรับประทานอาหาร

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى أَطْعَمَنَا وَسَقَانَاوَجَعَلَنَامُسْلِمِيْنَ

มวลการสรรเสริญเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ ซึ่งให้อาหารและน้ำแก่เรา และได้บันดาลให้เราเป็นมุสลิม

- ไม่รับประทานสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติ
- แปรงฟันเมื่อทานอาหารเสร็จหรือก่อนเข้าพิธีละหมาด

- **ด้านการนอน**
  - ก่อนนอนอ่านดุอารำลึกถึงอัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้า

ดุอาก่อนนอน

بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَحْيَي وَأَمُوْتُ

โอ้อัลลอฮ์ ฉันจะนอนและตื่นด้วยพระนามของพระองค์

- นอนตะแคงขวา หันหน้าทางทิศตะวันตก
- เมื่อตื่นนอนอ่านดุอารำลึกถึงอัลลอฮ์พระผู้เป็นเจ้า

ดุอาตื่นนอน

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِىْ أَحْيَا نَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَاوَإِلَيْهِ النُّشُوْرُ

มวลการสรรเสริญเป็นสิทธิแด่อัลลอฮ์ ซึ่งให้เรามีชีวิตชีวาหลังจากที่ได้ให้เราตายไป และเราทั้งหลายจะต้องกลับคืนสู่พระองค์

- **ด้านการแต่งกาย**
  - แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ปกปิดเอาร็อฮ์ตามหลักศาสนา
  - มารยาทในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
  - ใช้ถ้อยคำสุภาพ ไม่ลามก หยาบคาย
  - มีความซื่อสัตย์ ไม่โกหก หลอกลวง
  - มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ
  - กล่าวทักทายด้วยการให้สลาม คือ กล่าวว่า อัสสลามุอลัยกุม
  - จับมือในการทักทาย กรณีผู้ใหญ่ อาจแสดงความเคารพด้วยการจูบมือของผู้ใหญ่นั้นได้
  - ตั้งใจฟังเมื่อผู้ใหญ่พูด

- **มารยาทต่อสิ่งแวดล้อม**
  - มีความตระหนักว่า สิ่งแวดล้อมนั้นถูกสร้างโดยอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าเพื่อยังประโยชน์ต่อมวลมนุษย์
  - เป็นผู้รักษาความสะอาดเป็นนิจ ทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวม
  - ปกป้องรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง เพราะน้ำ คือ จุดกำเนิดของชีวิต
  - ดูแลรักษาต้นไม้ เพราะต้นไม้ให้ความร่มรื่น สวยงาม และเป็นที่มาของอากาศบริสุทธิ์

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนศาสนาคริสต์

จริยธรรมคริสตชน

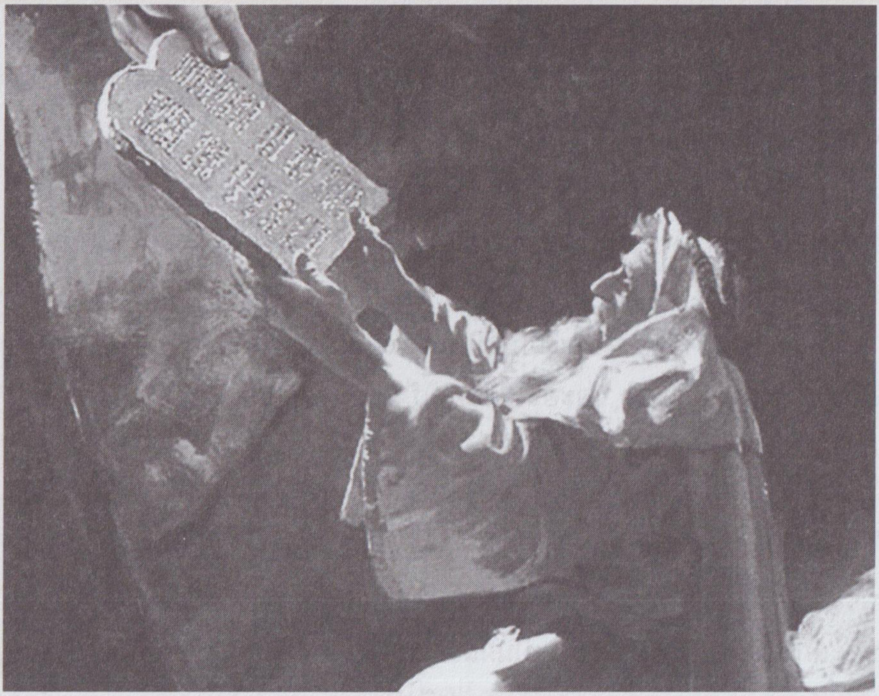
จริยธรรมเป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางพฤติกรรมว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ซึ่งสามารถพบได้จากการศึกษาพระคริสตธรรมคัมภีร์ โดยมีหลักพื้นฐานดังนี้ คือ

๑. พระเจ้าทรงเป็นต้นกำเนิดและเป็นแม่แบบของจริยธรรมมนุษย์ เป็นผู้กำหนดว่าอะไรดี และอะไรดียอดเยี่ยม ทรงเป็นองค์บริสุทธิ์ คือ ไม่มีความบาปเลย

๒. พระฉายาหรือพระลักษณะของพระเจ้าในตัวมนุษย์ทำให้มนุษย์ใฝ่หาจริยธรรม เนื่องจากพระเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์โดยตามแบบพระฉายาของพระองค์ คือ มีลักษณะบางอย่างของพระเจ้าอยู่ในตัวของมนุษย์ โดยเฉพาะพระลักษณะทางด้านศีลธรรมเป็นผลให้มนุษย์มีจิตสำนึกที่อยากเป็นคนดี เช่น พระเจ้าทรงเมตตากรุณา มนุษย์ก็มีจิตสำนึกที่อยากแสดงความเมตตากรุณาด้วย

๓. พระเจ้ามีน้ำพระทัยให้มนุษย์เป็นคนดีพร้อม หรือเรียกอีกอย่างว่า "ดีรอบคอบ" ทั้งความคิด คำพูด และการกระทำ

จิตสำนึกผิดชอบเป็นตัวกำหนดจริยธรรมส่วนใหญ่ เช่น การไม่ทำร้ายชีวิตใคร การมีใจเมตตา การให้อภัย การเคารพบิดามารดา ความซื่อสัตย์ การรักษาสัญญา การรักษาความยุติธรรม การไม่มุสา การไม่ล่วงประเวณี การไม่ข่มขืนผู้อื่นหรือสมสู่กันอย่างวิปริต เป็นต้น

จริยธรรมตามพระบัญญัติ ๑๐ ประการ

บัญญัติ ๑๐ ประการ เป็นข้อกำหนดทางศีลธรรมและกฎหมายที่พระเจ้าประทานให้ แบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. จริยธรรมต่อพระเจ้า ประกอบด้วย

๑.๑ อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา

๑.๒ อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน

๑.๓ อย่าออกพระนามพระเจ้าของเจ้าอย่างไม่สมควร

๑.๔ จงระลึกถึงวันสะบาโต ถือเป็นวันบริสุทธิ์

สะบาโต แปลว่า หยุด พัก เป็นวันแห่งการหยุดพักและนมัสการ เพื่อระลึกถึงการที่พระเยซูคริสต์ทรงคืนพระชนม์ในวันอาทิตย์ โดยเรียกว่า "วันขององค์พระผู้เป็นเจ้า"

๒. จริยธรรมต่อมนุษย์ ประกอบด้วย

๒.๑ จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเจ้า ในที่นี้รวมถึงการรับผิดชอบเลี้ยงดูด้วยโดยมีพระสัญญาว่า ถ้าให้เกียรติบิดามารดาแล้วจะมีอายุยืนนานบนแผ่นดิน

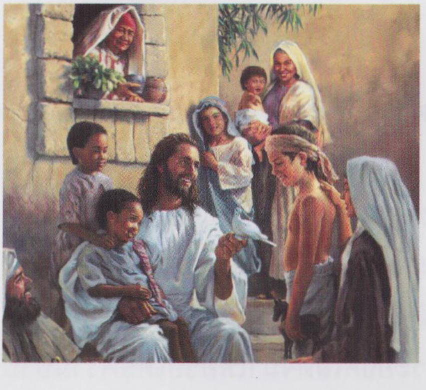
๒.๒ อย่าฆ่าคน

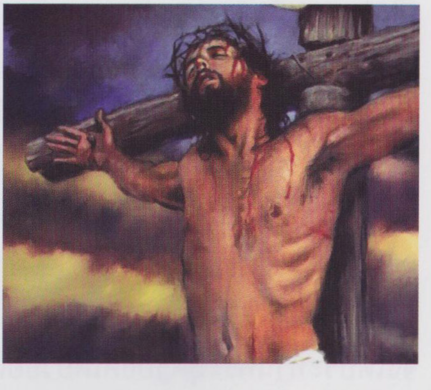
๒.๓ อย่าล่วงประเวณีผัวเมียเขา

๒.๔ อย่าลักทรัพย์ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการลักขโมยเท่านั้น แต่รวมไปถึงความไม่ซื่อสัตย์และการเอาเปรียบผู้อื่นในทุกรูปแบบ

๒.๕ อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน

๒.๖ อย่าโลภ การโลภเป็นความผิดทางจริยธรรมในความคิดแม้ยังไม่ได้ส่งผลร้ายต่อผู้อื่น มาตรฐานจริยธรรมของพระเจ้าไม่ได้วัดที่การกระทำภายนอกเท่านั้น แต่รวมถึงท่าทีภายในจิตใจด้วย

จริยธรรมตามพระมหาบัญญัติ

จริยธรรมที่ปรากฏในคำสอนของพระเยซูคริสต์ ซึ่งมีลักษณะเป็นจริยธรรมแห่งความรัก ดังนี้

๑. จงรักพระเจ้าด้วยสุดใจสุดจิตของเจ้า และด้วยสิ้นสุดความคิดของเจ้า การแสดงออกถึงความรักทำได้หลายทาง หนึ่งในทางนั้นคือการให้เกียรติ เช่น แม้พระคัมภีร์ไม่ได้บอกว่าห้ามดื่มเหล้า สูบบุหรี่ หรือแต่งกายไม่สุภาพก็ตาม แต่เราก็จะไม่ทำสิ่งเหล่านั้น เพราะคำนึงถึงผลที่ไม่ถวายเกียรติแด่พระเจ้า เป็นต้น

๒. จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง เพื่อนบ้าน หมายถึง มนุษย์ทุกคนบนโลก รวมทั้งศัตรูของเราด้วย ถ้าเราอยากให้ผู้อื่นทำกับเราอย่างไรก็ให้เราทำเช่นนั้นต่อผู้อื่น ลักษณะความรักของคริสเตียน คือ อดทนนานกระทำคุณให้ไม่อิจฉา ไม่อวดตัว ไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบคาย ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ไม่ช่างจดจำความผิด ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติผิดแต่ชื่นชมยินดีเมื่อประพฤติชอบ ทนได้ทุกอย่างแม้ความผิดของคนอื่นเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ มีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง (๑ โครินธ์ ๑๓.๔-๗)

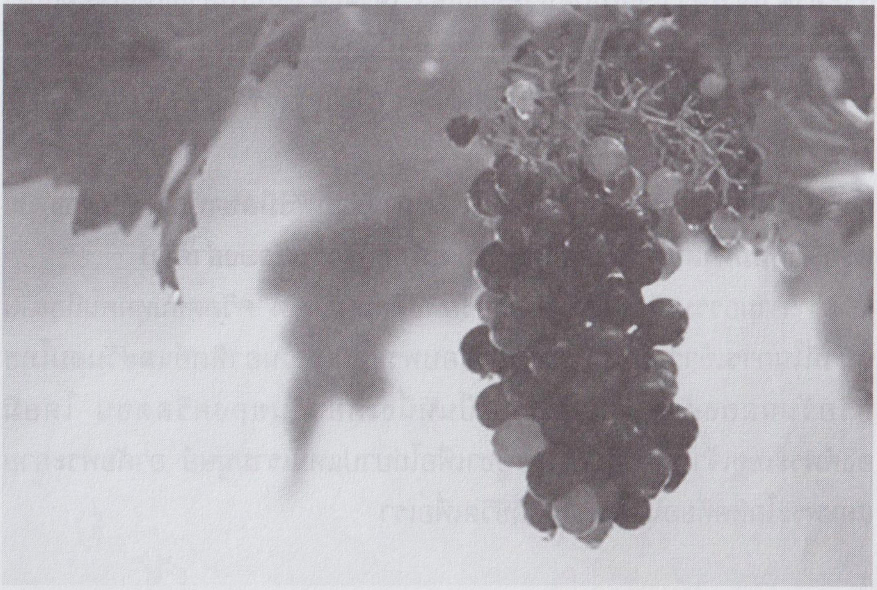
กล่าวโดยสรุป จริยธรรมคริสตชนจะมีพระเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ แต่เนื่องจากมนุษย์คู่แรกมีจิตสำนึกผิดชอบที่เสื่อมลงทำให้ตกอยู่ในความบาป เป็นผลให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะทำบาปแม้จะอยากทำดีแต่ก็ยังไม่สามารถทำตามจิตสำนึกผิดชอบที่ดีได้ ด้วยเหตุนี้พระเจ้าจึงได้ประทานพระบุตรองค์เดียวของพระองค์เสด็จมาเพื่อรับโทษความบาปแทนมนุษย์ และผู้ที่เชื่อในพระองค์จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ชอบธรรมที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยการประพฤติ แต่โดยความเชื่อ

นอกจากนี้ มาตรฐานของพระเจ้าเรื่องความบาปไม่ได้อยู่ที่การทำความชั่วอย่างเดียวเท่านั้น แต่การละเลยไม่ทำความดีทั้งที่ทำได้ก็ทำให้มีบาปเช่นกัน

ดังนั้น สำหรับคริสตชนเมื่อได้เชื่อวางใจในพระเยซูคริสต์พระบุตรองค์เดียวของพระเจ้าแล้ว จะมีความปรารถนาที่จะทำดีมากยิ่งขึ้น และจริยธรรมที่ดีก็จะเกิดขึ้นในชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ ดังพระวจนะที่ว่า

จงเข้าสนิทอยู่ในเรา (พระเยซูคริสต์) และเราเข้าสนิทอยู่ในท่าน แขนงจะออกผลเองไม่ได้นอกจากจะติดอยู่กับเถาฉันใด ท่านทั้งหลายก็จะเกิดผลไม่ได้ นอกจากจะเข้าสนิทอยู่ในเราฉันนั้น (ยอห์น ๑๕.๔)

ฝ่ายผลของพระวิญญาณนั้น คือ ความรัก ความปลาบปลื้มใจ สันติสุข ความอดกลั้นใจ ความปรานี ความดี ความสัตย์ซื่อ ความสุภาพอ่อนน้อม การรู้จักบังคับตน (กาลาเทีย ๕.๒๒-๒๓)

ตัวอย่างคำสอนสำหรับเยาวชนจากพระคริสตธรรมคัมภีร์

ฝ่ายบุตรจงนบนอบเชื่อฟังบิดามารดาของตนในองค์พระผู้เป็นเจ้า เพราะกระทำอย่างนั้นเป็นการถูก จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเจ้า นี่เป็นพระบัญญัติข้อแรกที่มีพระสัญญาไว้ด้วย เพื่อเจ้าจะไปดีมาดีและมีอายุยืนนานที่แผ่นดินโลก (เอเฟซัส ๖.๑-๒)

บุตรชายของเราเอ๋ย จงฟังคำเตือนของพ่อเจ้า และอย่าทิ้งคำสั่งสอนของแม่เจ้า เพราะทั้งสองนั้นเป็นมงคลงามสวมศีรษะของเจ้า เป็นจี้ห้อยคอของเจ้า (สุภาษิต ๑.๘)

อย่าให้ผู้ใดหมิ่นประมาทความหนุ่มแน่นของท่าน แต่จงเป็นแบบอย่างแก่คนที่เชื่อทั้งปวงทั้งในทางวาจาและการประพฤติ ในความรัก ในความเชื่อและในความบริสุทธิ์ (๑ ทิโมธี ๔ : ๑๒)

โอ เยาวชน จงเปรมปรีดิ์ในปฐมวัยของเจ้า และให้จิตใจของเจ้ากระทำตัวเจ้าให้ร่าเริงในปฐมวัยของเจ้า เจ้าจงดำเนินในทางแห่งใจของเจ้าและตามสายตาของเจ้า แต่จงทราบว่า เนื่องด้วยกิจการงานทั้งปวงเหล่านี้พระเจ้าจะทรงนำเจ้าเข้ามาถึงการพิพากษา (ปัญญาจารย์ ๑๑ : ๙)

การปฏิบัติตนของศาสนิกชนอื่น ๆ ในการร่วมพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณหรือพิธีศีลมหาสนิท (วันอาทิตย์, วันสมโภชหรือวันฉลองสำคัญ)

ตามธรรมเนียมปฏิบัติของหรือพิธีศีลมหาสนิท คริสตชนทุกคนถือเป็นหน้าที่ในการเข้าร่วมพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณในวันอาทิตย์และวันสมโภชหรือวันฉลองสำคัญ เพื่อร่วมเป็นหนึ่งเดียวกันของคริสตชน โดยมีองค์พระเยซูเจ้าเอง เป็นเครื่องบูชาเพื่อไถ่บาปแทนเรามนุษย์ อาศัยพระกายและพระโลหิตที่ยอมสละและพลีชีวิตเพื่อเรา

สำหรับศาสนิกชนต่างศาสนา เมื่อเข้าร่วมศาสนพิธี ควรแต่งกายให้เรียบร้อย เหมาะสม และร่วมพิธีด้วยอิริยาบถที่สำรวม ซึ่งตลอดพิธีกรรมนั้นผู้นำพิธีกรรมจะแจ้งให้ทราบตามลำดับขั้นตอนของพิธีกรรม อาทิ เชิญยืน นั่ง หรือคุกเข่า และสำหรับการรับศีลมหาสนิทหรือการรับแผ่นปังศักดิ์สิทธิ์จะสงวนไว้เฉพาะผู้ที่เป็นคริสตชนเท่านั้น

การปฏิบัติตนในการร่วมพิธีแต่งงาน

● ศาสนิกชนจากศาสนาอื่น ๆ เมื่อจะต้องเข้าร่วมในศาสนพิธีมงคลสมรสของคริสตชน ควรแต่งกายให้เรียบร้อย เหมาะสมกับโอกาส และร่วมพิธีกรรมด้วยอิริยาบถที่สำรวม เรียบร้อย

● หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม คู่บ่าวสาวจะเดินออกไปนอกโบสถ์ ผู้ร่วมพิธีทุกคนจะตั้งแถวเพื่อโปรยกลีบดอกไม้ แสดงความยินดีแก่คู่บ่าวสาว

การปฏิบัติตนในการร่วมพิธีภาวนาอุทิศหรือไว้อาลัยแก่ผู้ล่วงลับ และพิธีปลงศพ

เมื่อคริสตชนเสียชีวิต อาจตั้งศพที่วัดหรือคริสตจักรหรือที่บ้าน ๓-๗ วัน แล้วแต่เจ้าภาพ

สำหรับศาสนิกชนอื่นที่จะไปเยี่ยมหรือเคารพศพ ควรปฏิบัติดังนี้

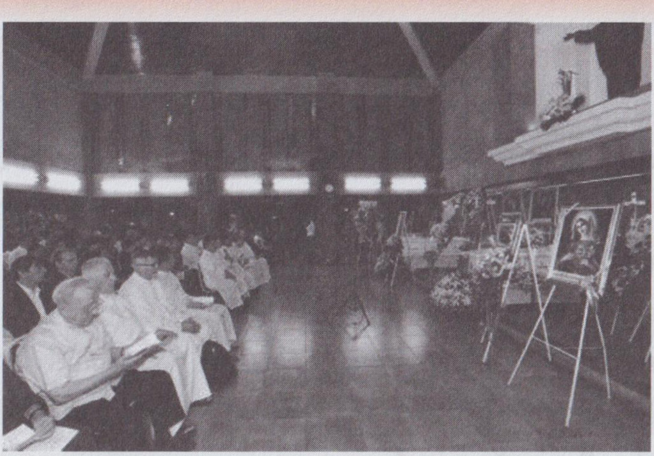
● วางพวงหรีด (มอบแด่เจ้าภาพที่รอรับอยู่)

● พรมน้ำเสก ๑ ครั้ง (เฉพาะคาทอลิก)

● ทำความเคารพศพโดยคำนับหรือไหว้ก็ได้

● หากร่วมในพิธีสวดภาวนาอุทิศหรือไว้อาลัยแด่ผู้ล่วงลับ โดยปกติจะมีบทภาวนาหรือระเบียบการไว้อาลัยแจกแก่ผู้ร่วมงานทุกคนเพื่อสามารถมีส่วนร่วมในพิธีได้

● การแต่งกายนิยมชุดสีขาวหรือดำ

กรณีไปร่วมพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณและพิธีฝังศพ

● ในพิธีมิสซาปลงศพหรือฝังศพจะมีพิธีในโบสถ์ ผู้ร่วมพิธีที่มิใช่คริสตชนควรร่วมพิธีด้วยอาการสำรวม เรียบร้อย ไม่พูดคุยขณะร่วมพิธี

● เมื่อเสร็จพิธีในโบสถ์เคลื่อนศพไปยังสุสาน บาทหลวงหรือศาสนาจารย์จะสวดบทภาวนาหรือกล่าวหนุนใจก่อนฝังศพ เมื่อเสร็จแล้วจะวางดินและดอกไม้ เป็นการอำลาครั้งสุดท้าย

● การแต่งกายนิยมชุดสีขาวหรือดำ

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูมีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้ แถบประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน เป็นศาสนาที่เก่าแก่มากที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง มีอายุมากกว่า ๕,๐๐๐ ปี ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ก็คือศาสนาเดียวกันนั่นเอง การที่มีชื่อเรียกควบคู่กันไป ๒ ชื่อ คือ “พราหมณ์-ฮินดู” เพราะผู้ให้กำเนิดศาสนานี้ ในตอนแรกเริ่มเรียกตัวเองว่า “พราหมณ์” ต่อมาศาสนาได้มาฟื้นฟูปรับปรุงเป็นให้เป็นศาสนาฮินดู โดยเพิ่มบางสิ่งบางอย่างเข้าไป มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักธรรมคำสอน

คำว่า “ฮินดู” มีความหมายกว้างขวาง เพราะหมายถึงศาสนาในแง่มุมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามศาสนาที่หลากหลาย และหมายถึงปรัชญาซึ่งมีกำเนิดจากถิ่นแคว้นที่ประเทศอินเดียและประเทศใกล้เคียงตั้งอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนหมายถึงกลุ่มคนที่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระวิษณุ พระศิวะ ฯลฯ คำว่า “พราหมณ์” เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤต เป็นชื่อวรรณะแรกของอินเดีย และใช้เรียกคนที่อยู่ในวรรณะนี้ด้วย พราหมณ์เป็นวรรณะที่มีหน้าที่ติดต่อกับเทพเจ้าและประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พิธีบูชาเทพเจ้าด้วยเครื่องเซ่นสังเวย นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นอาจารย์ของคนวรรณะอื่น ๆ ด้วย ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนาที่ค่อนข้างจะเน้นหนักในเรื่องพิธีกรรมมาก ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งหมดลมหายใจ โดยพราหมณ์ได้กำหนดแบบแผนไว้อย่างละเอียด เพราะเชื่อกันว่าถ้าประกอบพิธีกรรมถูกต้องครบถ้วนหน้าแล้วจะมีผลขึ้นมาโดยอัตโนมัติ แม้เทพก็ไม่สามารถขัดขวางได้ พิธีกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์แห่งเอกภพ และศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็ตั้งใจประกอบพิธีกรรมเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

เครื่องหมาย “โอม” สัญลักษณ์ของศาสนาพราหมณ์ ในบทสวดมนต์ของเทพทุกองค์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจะขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” และ

ในรูปวาดมหาเทพเกือบทุกรูป จะปรากฏเครื่องหมาย "โอม" โอม มาจาก อะ + อุ + มะ เป็นแทนพระตรีมูรติเทพ คือ อะ แทนพระนารายณ์หรือพระวิษณุ อุ แทนพระพรหมา มะ แทนพระศิวะ หรือพระอิศวร เมื่อรวมกันเข้าเป็นอักษรเดียวกลายเป็นอักษร โอม หมายถึง การเรียกขานพระนามของมหาเทพ ๓ องค์ ผู้ยิ่งใหญ่ เครื่องหมายสวัสดิกะ เป็นสัญลักษณ์ที่ทุกนิกายใช้กันมากเป็นเครื่องหมายแทนพระพิฆเนศวร หมายถึง เป็นมงคลทุกด้านทุกมุม และเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงาม ความอุดมสมบูรณ์

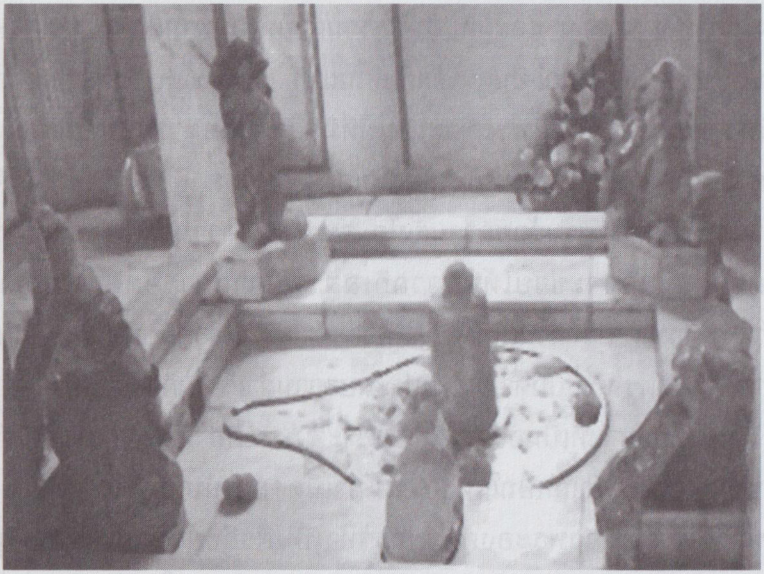
พระศิวะ คือผู้เป็นเจ้าที่มีอำนาจในการทำลายทุกสรรพสิ่ง รู้ถึงจิตใต้สำนึกของมนุษย์ทุกคน เป็นผู้ประสานพลังเป็นที่เกรงกลัวแก่อสูรและสิ่งชั่วร้าย และเป็นเป้าหมายอันสูงสุดแห่งการปฏิบัติธรรมของผู้ที่นับถือ พระศิวะทรงให้การคุ้มครองแก่ผู้ที่เป็นคนดี ปฏิบัติดี ผู้ที่อุทิศตนเพื่อสังคม ผู้ที่หมั่นทำบุญ ทำทาน และผู้ที่ปฏิบัติธรรมด้วยความพากเพียร พระศิวะมีชื่ออีกชื่อหนึ่งที่ชาวพราหมณ์-ฮินดู รู้จักกันดีในนาม Bholenath ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ที่มีความเมตตา ทั้งนี้พระศิวะเป็นผู้ที่มีความเมตตาเป็นอย่างยิ่ง และได้มีความเชื่อว่าทรงเป็นเทพที่ใจดีและขอได้ง่ายที่สุด ผู้ใดที่เป็นคนที่มีจิตใจสะอาดและปฏิบัติธรรมด้วยความตั้งใจ จะประสบความสำเร็จและปรารถนาสิ่งใดก็จะสมหวังจะช่วยให้พ้นจากกิเลส พ้นจากการยึดติดในอบายมุข สิ่งมัวเมาทั้งหมด ประทานสติปัญญาในการดำรงชีวิตร่วมกับสัตว์โลก ประทานอำนาจเหนือศัตรู ทรงบันดาลพรให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ

เครื่องหมายที่เป็นองค์แทนของพระศิวะนั้นคือ ศิวลึงค์ คือสัญลักษณ์แห่งพระผู้สร้าง สัญลักษณ์แห่งการให้กำเนิด การนับถือพระศิวะนั้น มักมีการทำรูปสมมุติของพระองค์ด้วยการทำเป็นศิวลึงค์ อำนาจของศิวลึงค์มีอำนาจนานัปการ มีพลังเหนือธรรมชาติ ตามตำนานในเรื่อง รามายณะ หรือรามเกียรติ์ เล่าไว้ตอนหนึ่งว่า อสูร ชื่อ ตรีบุรำ ชอบสร้างความวุ่นวายให้แก่ชาวบ้านจนเดือดร้อนไปทั่ว พระเป็นเจ้ามีบัญชาให้พระนารายณ์กำจัด

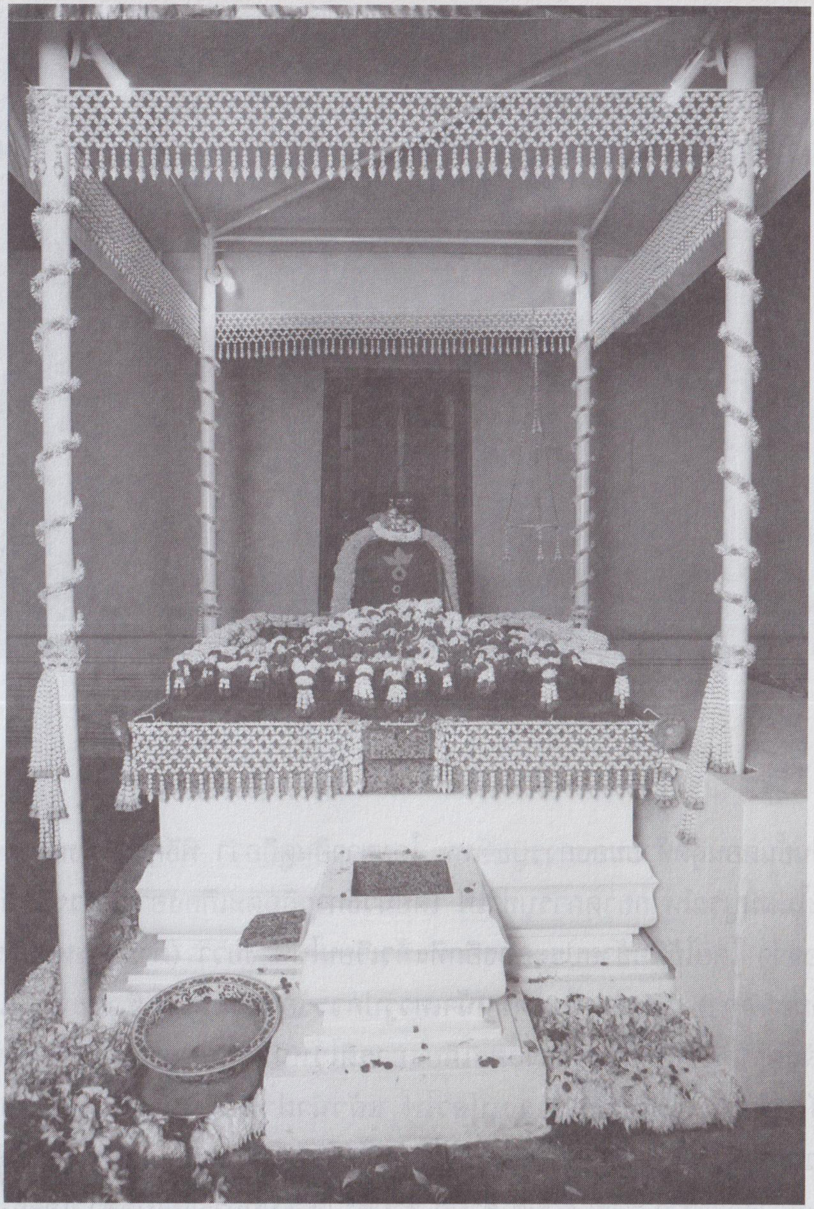
อสูรเสีย แต่พระนารายณ์ก็ไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ ได้ เพราะอสูรตรีบุรำทูลศิวลึงค์ไว้เหนือศีรษะของตน พระนารายณ์จึงใช้กลลวงไปชิงเอาศิวลึงค์มาจากอสูร จากนั้นจึงสังหารได้ ทั้งนี้ผู้ที่ศรัทธาในศิวลึงค์ต้องเชื่อและศรัทธาในพระศิวะด้วยการบูชาศิวลึงค์นั้น

ชาวฮินดูจะสรงน้ำนม แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด เอาผงสีเหลืองมาเจิมบนศิวลึงค์ พร้อมทั้งกล่าวคำภาวนาช้า ๆ ว่า "โอม นมัส ศิวาย" ร่วมด้วยการถวายดอกไม้หลากหลายชนิด เช่น ดอกบัว ดอกกุหลาบ ดอกดาวเรือง และดอกรัก รวมไปถึงการถวายผลไม้ต่าง ๆ เช่น กล้วย อ้อย มะพร้าว เป็นต้น

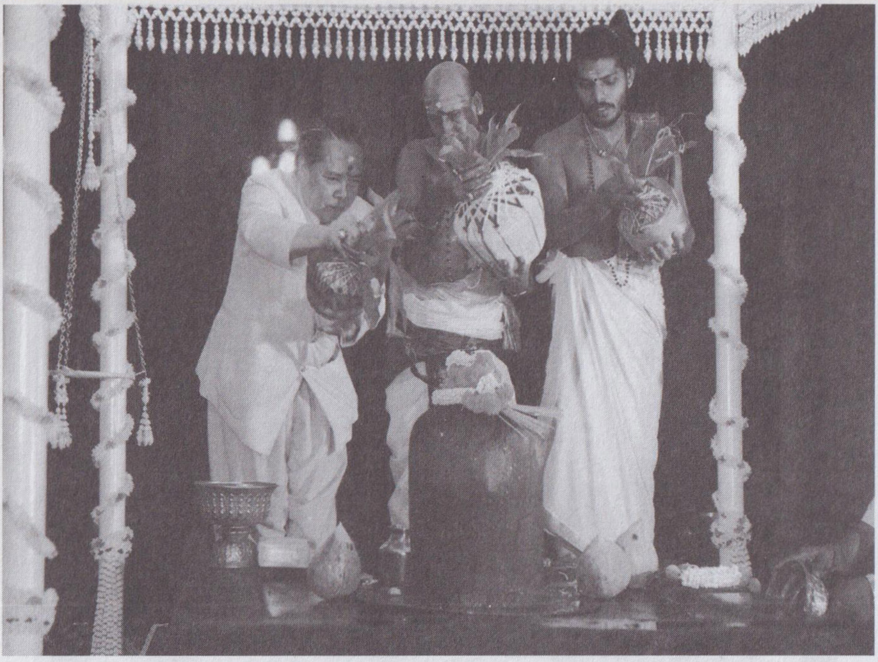
การบูชาไฟ ซึ่งเป็นพิธีกรรม เพื่อขอพรจากพระเป็นเจ้าให้ทรงมอบความสุขและความโชคดีให้แก่ผู้ที่บูชานั้น มีชื่อเรียกว่า "อารตี"

องค์พระศิวลึงค์โบสถ์เทพมณเฑียร

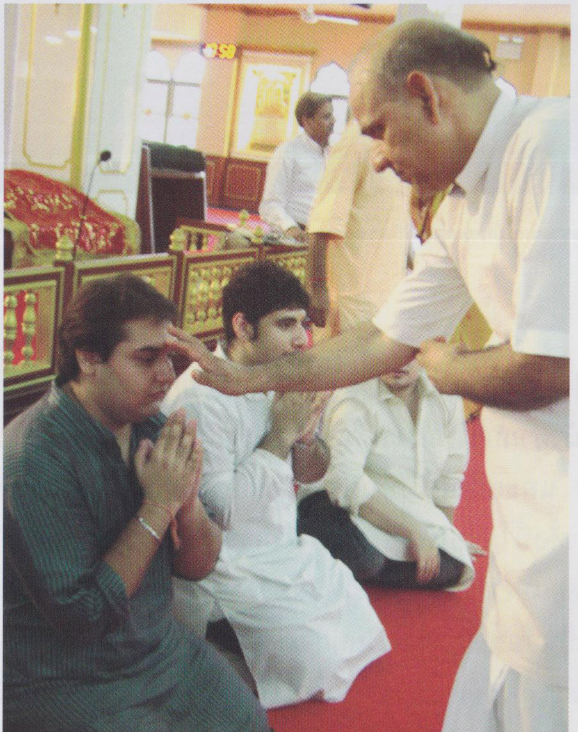
องค์พระศิวลึงค์เทวสถานโบสถ์พราหมณ์

พิธีสมโภชองค์พระศิวลึงค์

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการบูชาเทพ โดยชาวฮินดูถือว่า พิธีกรรมทั้งหลายนั้นจะไม่สมบูรณ์หากขาดการบูชาไฟ โดยมีวิธีการถือตะเกียงอารตีควรถือด้วยมือขวา โดยใช้มือซ้ายประคองอีกทีแล้วเวียนไปทางขวา (ตามการหมุนแบบเข็มนาฬิกา) ระหว่างที่วนต่อหน้าเทวรูปควรร้องสวดมนต์เพื่อบูชาเทพเจ้า หลังผ่านพิธีดังกล่าวจะวางตะเกียงอารตีไว้หน้าแท่นบูชา แล้วผู้ร่วมพิธีใช้ฝ่ามือทั้ง ๒ ข้างคว่ำลงเปลวไฟ แล้วนำฝ่ามือนั้นมาแตะที่หน้าผาก ดวงตา และใบหู เพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้หมดไป หลังจากเสร็จพิธีจะมีการกล่าวว่า “โอม ศานติ ศานติ ศานติ” เพื่อเป็นการแผ่เมตตา และถือว่าพิธีสมบูรณ์ทุกประการ

การเจิมที่หน้าผากของชาวฮินดูที่เรียกว่าการติด “Tikka หรือ Chandan” นั้นคือการติดสีแดงหรือสีเหลืองบนหน้าผากระหว่างคิ้ว โดยพราหมณ์จะเป็นผู้ที่ทำการเจิมให้ผู้ที่มาสักการบูชาองค์เทพ พราหมณ์จะใช้นิ้วนางในการเจิม เหตุผลที่ไม่ใช้นิ้วชี้เพราะว่าชาวฮินดูมีความเชื่อว่านิ้วชี้บ่งบอกถึงผู้ที่มีฐิติ การเจิมนั้นเปรียบเสมือนพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกเจิมให้ปลอดภัยและคลาดแคล้วจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต นอกจากนี้ Tikka ยังเป็นตัวแทนแห่งความโชคดี มั่งมีศรีสุขอีกด้วย การเจิมนี้มักจะเจิมบนหน้าผากบริเวณระหว่างคิ้ว

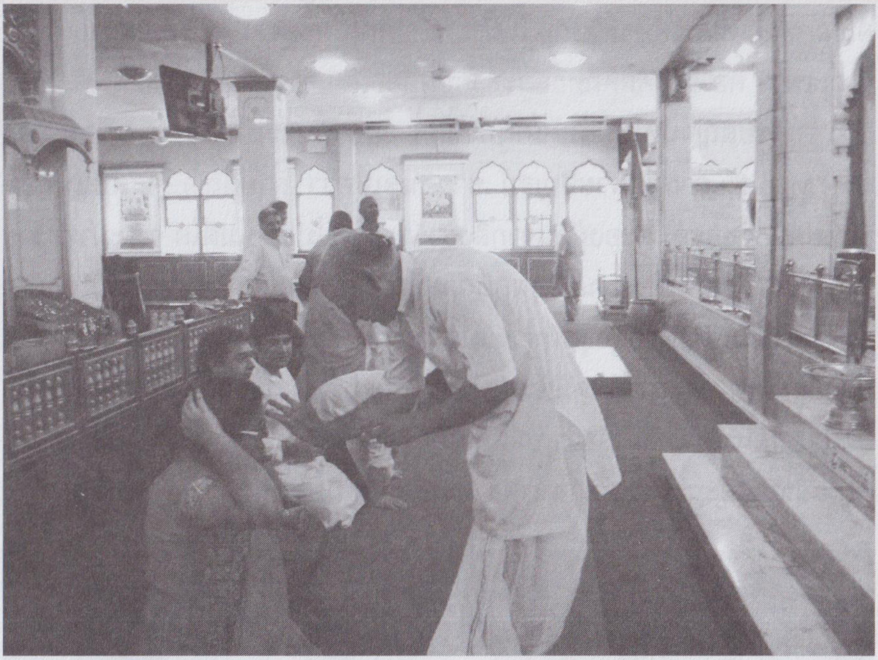

พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีประสาทพรเจิมกลางหน้าผากบริเวณระหว่างคิ้ว

พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีประสาทพรเจิมกลางหน้าผากบริเวณระหว่างคิ้ว

เพราะเป็นบริเวณที่เปรียบเสมือน "ตาที่สาม" ของพระศิวะ และนอกจากนั้นการเจิมบนหน้าผากบริเวณระหว่างคิ้วนั้นเป็นสัญลักษณ์ของ "ความสว่างไสวทางปัญญา" และช่วยให้ผู้นั้นมีสติและปัญญาที่ดีและฟันฝ่ากับอุปสรรคทั้งหลายได้ ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงผู้ที่มาสักการบูชาจะถูกเจิม แต่พระพุทธรูปหลายองค์ โดยเฉพาะในปางพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ บนหน้าผากระหว่างคิ้ว จะมีรอยนูนกลมเป็นจุดขึ้นมา รูปเขียนก็จะมีจุดกลมนี้เช่นเดียวกัน จุดกลมนี้ก็คือการเจิมนั่นเอง ผู้คนมักจะมีความเข้าใจผิดว่าการเจิมหน้าผากนั้นจะทำให้แก่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว อันที่จริงแล้วผู้หญิงที่แต่งงานแล้วนั้นจะมีการเจิมเช่นเดียวกันแต่ที่บริเวณต่างกัน โดยที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะมีการเจิมสีแดง

พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีประสาทพรเจิมกลางหน้าผากบริเวณระหว่างคิ้ว

บนศีรษะที่มีชื่อเรียกว่า "sindoor" และสามีจะเป็นคนใส่ sindoor ให้ภรรยาในพิธีการแต่งงาน

น้ำมนต์ หรือที่ชาวฮินดูเรียกว่า "charan-amrith" คือน้ำมนต์ที่ให้ผู้ที่มาสักการบูชาองค์เทพ จะให้พร้อม ๆ กับการเจิม หมายถึง การปกป้องผู้ที่มาสักการบูชาจากภัยอันตรายและยังเปรียบเหมือนความบริสุทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างความมั่นคงและความสบายใจให้แก่ผู้ที่ได้ดื่ม สมัยก่อนน้ำที่ใช้ในการสรงน้ำ/อาบน้ำให้พระวิษณุจะถูกนำมาเป็นน้ำมนต์เพื่อให้ผู้ที่มาสักการบูชา แต่ ณ ปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยนำน้ำที่ใช้ในการล้างหิน มาเป็นน้ำมนต์เพื่อให้กับผู้ที่มาสักการบูชา ทั้งนี้หินได้เปรียบเสมือน

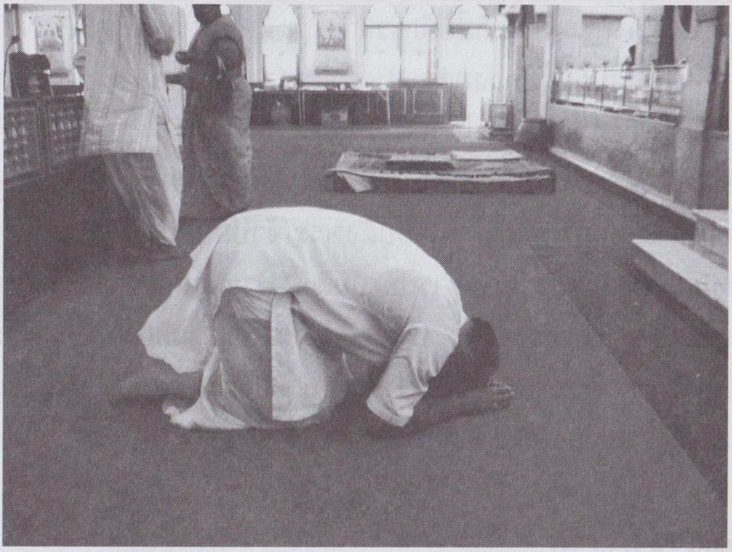
สัญลักษณ์แทนองค์พระวิษณุ ในน้ำมนต์จะใส่ใบกะเพรา เพราะมีความเชื่อว่า ใบกะเพรา คือ ใบที่ศักดิ์สิทธิ์และช่วยปกป้องผู้คนจากโรคร้ายต่าง ๆ ได้

สายสิญจน์ที่ใช้ผูกให้แก่ผู้มาสักการบูชานั้นจะเป็นสีแดง หรือที่เรียกว่า "Mauli" การผูกสายสิญจน์ ชาวฮินดูเชื่อว่า สายสิญจน์จะเป็นเหมือนสิ่งที่ปกป้องและคุ้มครองผู้คนจากสิ่งชั่วร้าย และไม่มีสิ่งไม่ดีใด ๆ จะมาทำร้ายผู้ที่ใส่สายสิญจน์ได้ ส่วนเหตุผลที่สายสิญจน์ของศาสนาฮินดูนั้นเป็นสีแดง เพราะว่าสีแดงเป็นสีของชุดที่พระแม่อุมาเทวีใส่ ซึ่งเปรียบเสมือนการคุ้มครองขององค์เทพ และชาวฮินดูมีความเชื่อว่า สีแดงคือสีแห่งความเป็นมงคล

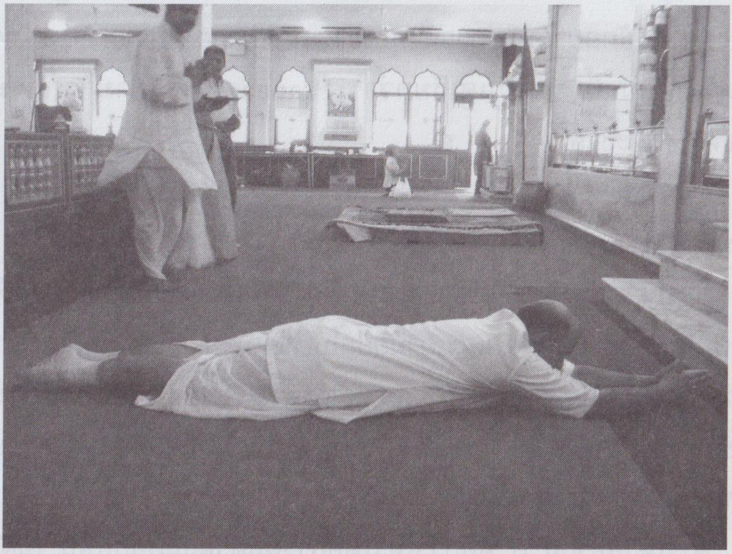
ผลไม้ที่ชาวฮินดูถือว่าเป็นผลไม้ศักดิ์สิทธิ์และมีการนิยมนำมาสักการบูชา คือ กล้วย และมะพร้าว ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีความเชื่อว่า กล้วยแทนความ

Panchang Pranaam และ Sashtang Dandvat Pranaam
เบญจางค์ ประณาม และสาษฎางค์ ทัณฑวัต ประณาม

Panchang Pranaam และ *Sashtang Dandvat Pranaam*
เบญจางค์ ประณาม และสาษฎางค์ ทัณฑวัต ประณาม

Panchang Pranaam และ *Sashtang Dandvat Pranaam*
เบญจางค์ ประณาม และสาษฎางค์ ทัณฑวัต ประณาม

อุดมสมบูรณ์ ส่วนมะพร้าวนั้นได้มีการนำมาบูชาเทพเจ้ากันมานาน

มะพร้าวมีชื่อในทางภาษาสันสกฤตว่า "นาลิเก" ซึ่งแปลว่าผลไม้ของพระเป็นเจ้า มะพร้าวจะได้รับการบูชาเสมือนเป็นตัวแทนแห่งพระเป็นเจ้า ถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งการปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย เพราะมะพร้าวมีเปลือกที่แข็งห่อหุ้มเนื้อใน เปรียบดังพระเจ้าปกป้องคุ้มครองเหล่าสาวก เปลือกนอกคือส่วนแข็ง ใช้ในการป้องกันสิ่งชั่วร้ายสิ่งไม่ดี เนื้อในที่หวานหอม เปรียบพระเมตตาของพระองค์ ส่วนน้ำมะพร้าวถือเป็นส่วนที่บริสุทธิ์ที่สุด หมายถึงหัวใจของพระเจ้าที่บริสุทธิ์ เชื่อกันว่าตาที่ ๓ ของกะลามะพร้าว เปรียบได้กับพระเนตรที่ ๓ แห่งองค์พระศิวเทพ

Pranaam (ประณาม)

การไหว้ของชาวฮินดูนั้นมีหลากหลายวิธี แต่ที่มักจะพบเห็นอยู่บ่อยจะมีหลัก ๆ ๓ แบบ การไหว้อย่างที่ ๑ คือการไหว้ที่จะเห็นอยู่เป็นประจำ นั่นคือ การนั่งขัดสมาธิหรือการนั่งคุกเข่า และประนมมือระหว่างช่วงหน้าอก การไหว้ลักษณะนี้ ชาวฮินดูเรียกว่า "Pranaam" ซึ่งสามารถกระทำได้โดยทั้งหญิงและชาย

Panchang Pranaam (เบญจางค์ ประณาม)

การไหว้อย่างที่ ๒ คือการไหว้แบบนั่งคุกเข่าและก้มลงกราบให้ศีรษะสัมผัสกับพื้นโดยประนมมือ และเอามือยื่นไปข้างหน้า การไหว้ลักษณะนี้ชาวฮินดูเรียกว่า "Panchang Pranaam" หมายถึง ๕ ส่วนของรางกาย ซึ่งประกอบไปด้วย ขา ๒ ข้าง มือทั้ง ๒ และศีรษะ การไหว้ลักษณะนี้สตรีเท่านั้นที่เป็นผู้กระทำ

การไหว้อย่างที่ ๓ คือการไหว้โดยการล้มตัวลงนอนกับพื้น ในลักษณะเหมือนการนอนคว่ำ และยื่นมือไปข้างหน้าโดยที่ให้ศีรษะสัมผัสกับพื้น การไหว

Panchang Pranaam
เบญจางค์ ประณาม

ลักษณะนี้ ชาวฮินดูเรียกว่า “Sashtang Dandvat Pranaam” (สาษฎางค์ ทัณฑวัต ประณาม) การไหว้ลักษณะนี้ผู้ชายเท่านั้นที่เป็นผู้กระทำ

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนศาสนาซิกข์

พระศาสดาคุรุนานักเทพ
องค์พระปฐมบรมศาสดาแห่งศาสนาซิกข์

ศาสนาซิกข์เป็นศาสนาที่ค่อนข้างใหม่เมื่อเทียบกับศาสนาที่สำคัญ ๆ อื่น ๆ กล่าวคือ ถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อประมาณห้าร้อยกว่าปีที่แล้ว โดยมีพระศาสดานานักเป็นพระปฐมบรมศาสดา ปรัชญาหลักของพระองค์คือ ให้ยอมรับความจริง ผู้ใดที่หันหน้าเข้าหาความจริง จะพบความสุขตามหลังมาเสมือนเงาตามตัวยามหันหน้าเข้าหาดวงอาทิตย์ แต่ในทางตรงกันข้ามหากหันหลังให้ความจริง กล่าวคือ เมินความจริงไม่ยอมรับความจริง ความสุขจะเห็นอยู่เบื้องหน้า แต่ไม่มีวันได้สัมผัสเสมือนหนึ่งเงาที่ทอดอยู่ข้างหน้า ยามหันหลังให้ดวงอาทิตย์ ฉะนั้น มนุษย์ผู้ใดที่ยอมรับความจริง ถึงแม้ว่าความจริงนั้นขมขื่นเพียงใดก็ตาม จะสามารถหาความสุขในความทุกข์นั้นได้ ด้วยปรัชญาอันเป็นเอกนี้ ชาวซิกข์ทุกคนจึงได้รับการสั่งสอนตั้งแต่ยังเด็ก ยังเยาว์วัยให้ค้นคว้าหาความจริง พระศาสดาได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดที่สั่งสอน แนะนำ ชี้นำหนทางแห่งสัจธรรม ผู้นั้นแน่แท้ถึงมิตรของฉัน คือ พี่น้องร่วมสายโลหิต”

จริยธรรมและคุณธรรม เป็นสัจธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและด้วยสิ่งนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์เดรัจฉาน ต่อไปนี้จะขอกล่าวหลักปฏิบัติจริยธรรมและคุณธรรมของชาวซิกข์ นับตั้งแต่แรกเกิดจนวาระสุดท้าย โดยจะเน้นหนักไปที่เด็กและเยาวชน ผู้จะเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว ของสังคม ของประเทศชาติ และของมวลมนุษยชาติในที่สุด

พระคุณของบุพการี

“สามีภริยาหาใช่ผู้ร่วมเคียงข้างหมอนไม่ หากแต่เป็นการหลอมเอาสองร่างเป็นหนึ่งจิตวิญญาณเข้าด้วยกัน” ด้วยพระประสงค์ของพระองค์ สตรีที่เป็นภริยาได้ตั้งครรภ์ นางจะกล่อมทารกน้อยในครรภ์ด้วยการสวดมนต์ภาวนาขอพระองค์ได้โปรดเมตตา คุ้มครองทารกน้อยในครรภ์อันมืดมิด วันเวลาผ่านไป ทารกน้อยก็ได้คลอดออกมาดูโลก ครอบครัวชาวซิกข์จะภูมิใจที่มีสมาชิกใหม่ในครอบครัว มารดาที่ให้กำเนิดบุตรจะได้รับการยกย่อง

ดังคำปรารภพระศาสดาได้กล่าวไว้ว่า "สตรีผู้ให้กำเนิดแก่องค์ราชัน นักพรต นักรบ นักบวช และผู้กล้า สตรีผู้นั้นสมควรได้รับการยกย่อง" นี่คือสิทธิสตรีของชาวซิกข์ที่มาตั้งแต่ห้าร้อยกว่าปีที่แล้ว ครั้นเมื่อมารดาผู้ให้กำเนิดทารกน้อยแข็งแรงขึ้น ภายใน ๒-๓ อาทิตย์ครอบครัวชาวซิกข์จะจัดพิธีให้น้ำอมฤตแก่มารดาและบุตร เพื่อปวารณาตนว่า จะดูแลบุตรให้อยู่ในวินัยธรรมและจริยธรรม ตามแนวทางแห่งสัจธรรม ตามพระมหาคัมภีร์ ทารกน้อยค่อย ๆ เติบโตขึ้น ระหว่างนี้แม่และสมาชิกในครอบครัวทุกคนจะสอนให้ยกมือไหว้ผู้ใหญ่สมาชิกในครอบครัว พร้อมกล่าวคำว่า "Wahe Guru Ji Ka Khalsa Wahe Guru Ji Ki Fateh" (วาเฮ่ คุรุ ยี กา คาลซา วาเฮ่ คุรุ ยี กี ฟาเต้ฮ์) ซึ่งหมายความว่า ข้าน้อยคือสาวกผู้รับใช้ขององค์พระผู้เป็นเจ้า ความสำเร็จของข้าน้อยคือชัยชนะของพระองค์ คำกล่าวนี้จะฝังอยู่ในใจของทารกน้อยจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะใช้สำนวนนี้ในการทักทายทุกคน อันเป็นการแสดงออกซึ่งความอ่อนน้อมถ่อมตน อันเป็นจริยธรรมคุณธรรมที่งดงาม ซึ่งชาวซิกข์ได้มอบให้ตั้งแต่ยังเยาว์วัยดังพระวัจนะของพระศาสดาที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "ความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นสุดยอดแห่งความดี"

การไหว้ของชาวซิกข์ก็คล้ายคลึงกับประเพณีของชาวพุทธ กล่าวคือ ประนมมือทั้งสองเข้าด้วยกัน และยกขึ้นจดใบหน้า บางครั้งชาวซิกข์จะเอามือทั้งสองสัมผัสเท้าของผู้ใหญ่ผู้มีบุญคุณ อันเป็นการแสดงความคารวะอันสูงสุด ส่อความหมายที่พร้อมจะรับเอาแม้กระทั่งธุลีใต้บาทของผู้ใหญ่ขึ้นใส่เกล้า จะเห็นชาวซิกข์ปฏิบัติเช่นนี้ เมื่อย่างเท้าเข้าคุรุทวาร (วัดซิกข์) อันเป็นการแสดงถึงการปวารณาตนพร้อมรับเอาคำสั่งสอนของพระศาสดาใส่เกล้าและปฏิบัติตาม

การยกมือไหว้คารวะผู้ใหญ่

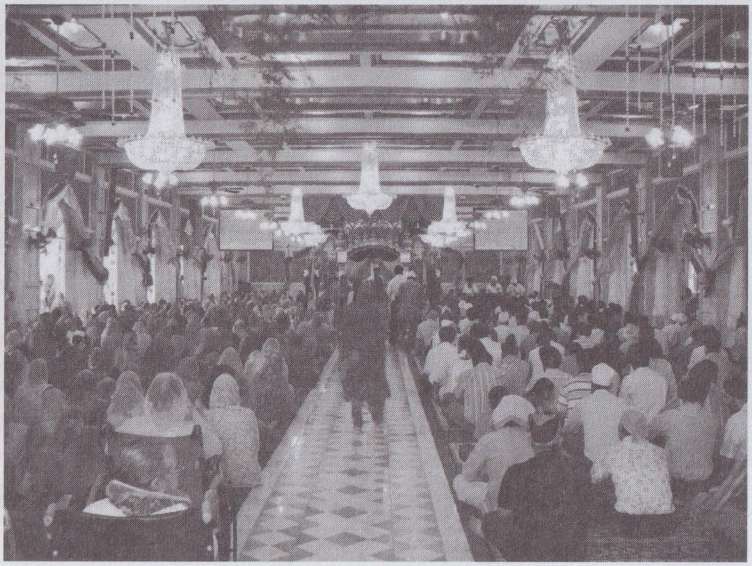
การก้มกราบญาติผู้ใหญ่

การคารวะพระมหาคัมภีร์

พระมหาคัมภีร์ คุรุครันถ์ ซาฮิบ Guru Granth Sahib คือพระศาสดานิรันดร์กาลแห่งศาสนาซิกข์ เป็นที่คารวะสูงสุดของชาวซิกข์ เด็กและเยาวชนซิกข์ จะถูกสอนให้นมัสการพระมหาคัมภีร์อย่างถูกต้อง ตามหลักจริยธรรม ด้วยการยกมือประนมไหว้ พร้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้อบรมสั่งสอนเหล่าศาสนิกชนทั้งหลาย แล้วก้มลงกราบเพียงครั้งเดียว ทุกคนจะต้องแต่งกายสุภาพ ไม่นุ่งสั้น แต่งกายเรียบร้อย พร้อมคลุมศีรษะให้มิดชิด อันเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพต่อพระมหาคัมภีร์

การนั่งฟังธรรมในคุรุดวารา วัดซิกข์

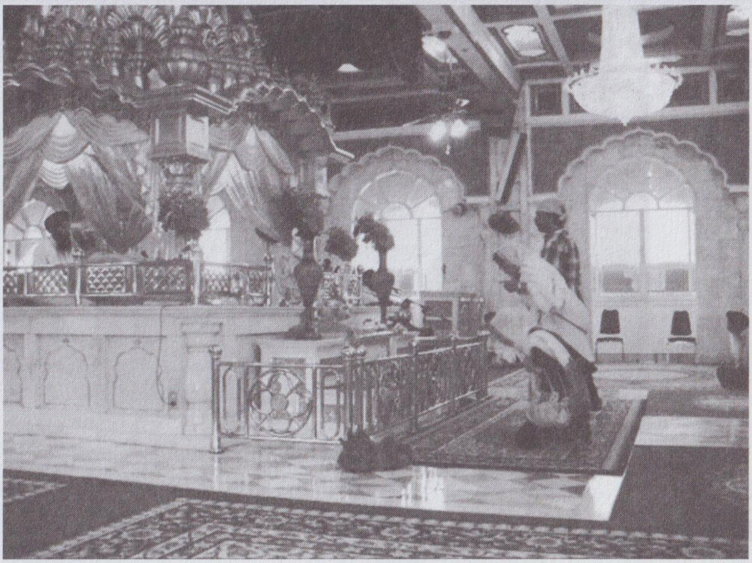
ชาวซิกข์ทุกคนไม่ว่าเด็ก เยาวชน หรือผู้ใหญ่ จะนั่งขัดสมาธิตัวตรง หันหน้าเข้าหาพระคัมภีร์ ฟังศาสนาจารย์ หรือสังคีตจารย์ ประกอบการเจริญธรรมด้วยความสงบ ไม่คุยกัน อันเป็นการรบกวนผู้อื่น เด็กเล็กจะถูกสอนให้สงบให้นิ่ง สงบเสงี่ยม ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้อื่น

การนั่งขัดสมาธิหันหน้าเข้าที่ประทับพระมหาคัมภีร์

การก้มกราบนมัสการพระมหาคัมภีร์

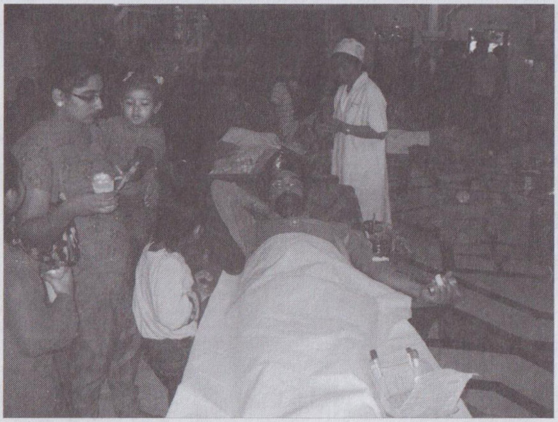

การก้มกราบนมัสการพระมหาคัมภีร์

การปวารณาตนเพื่อรับใช้สังคม

เด็กและเยาวชนซิกข์ จะถูกสอนให้ทำเซว่า Sewa คือการปวารณาตนรับใช้สังคม ด้วยการเสียสละ ไม่ว่าจะเป็นการเสียสละเวลาเพื่อรับใช้ในกิจการของสังคม เช่น การช่วยทำอาหารในโรงครัวพระศาสดา (Langar hall) ซึ่งอ่านว่า ลังการ ช่วยแจกจ่ายอาหารให้ทุกคนที่มารับประทานอาหาร โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ วรรณะ ฐานะ หรือตำแหน่งของเขาเหล่านั้น อันเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนรู้จักถึงความเท่าเทียมของเหล่ามนุษยชาติ ดังพระวัจนะของพระศาสดาที่ว่า "มนุษย์คือมวลมิตร ไม่ใช่ศัตรู ไม่ใช่ผู้แปลกหน้า"

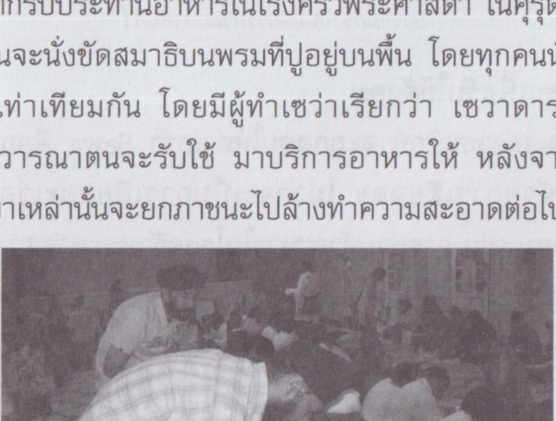
เยาวชนบางคนจะทำเซว่าด้วยการบริจาคโลหิต อันเป็นการเสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์ ศรีคุรุสิงห์สภา ซึ่งเป็นองค์กรกลางของชาวไทยที่นับถือศาสนาซิกข์ ได้บริจาคโลหิตให้แก่สภากาชาดไทยแล้ว รวม ๗๒ ครั้ง ชาวซิกข์ภูมิใจที่เป็นหนึ่งในผู้บริจาคสูงสุดในประเทศไทย

การบริจาคโลหิตโดยเยาวชนชาวซิกข์ ถือเป็นให้ทานอันมีค่า

การรับประทานอาหาร

๑. หากรับประทานอาหารในโรงครัวพระศาสดา ในคุรุดวารา วัดซิกข์ แล้วทุก ๆ คนจะนั่งขัดสมาธิบนพรมที่ปูอยู่บนพื้น โดยทุกคนนั่งรับประทานอาหารอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีผู้ทำเซว่าเรียกว่า เซวาดาร (Sewadar) หมายถึง ผู้ปวารณาตนจะรับใช้ มาบริการอาหารให้ หลังจากรับประทานอาหารแล้ว เขาเหล่านั้นจะยกภาชนะไปล้างทำความสะอาดต่อไป

เยาวชนชาวซิกข์กำลังบริการอาหารให้แก่ศาสนิกชน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติหรือวรรณะ

๒. การรับประทานในบ้าน สมาชิกครอบครัวทุกคนจะนั่งรับประทานอาหารพร้อมกัน โดยหัวหน้าครอบครัวจะกำชับให้สมาชิกทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนมาพร้อมหน้าพร้อมตาโดยพร้อมเพรียงกัน อันจะนำมาซึ่งความอบอุ่น และบนโต๊ะอาหารนี้เอง สมาชิกจะได้ถามทุกข์สุข และจะสังเกตอาการของเยาวชน หากผิดสังเกตจะสอบถาม และสั่งสอนพร้อมชี้แนะแนวทางด้วย การรับประทานอาหารจะตักเฉพาะที่ต้องการ จะไม่ตักทิ้งตักขว้าง และให้รู้จักกับคุณค่าของอาหารที่รับประทานในแต่ละมื้อ

จริยธรรมในการสยบศัตรูห้า

ชาวซิกข์มีศัตรูร่วมอยู่ ๕ อย่าง คือ กาม โกรธ โลภ โมหะ และอหังการ ชาวซิกข์ทุกคนหากต้องการพบความสุข เสมือนหนึ่งได้พบพระผู้เป็นเจ้าแล้ว ต้องสยบศัตรูทั้งห้าให้ได้ กล่าวกันว่า ศัตรูทั้งห้านี้อยู่ในจิตใจของมนุษย์เอง หากยอมให้พวกมันครอบงำ มันก็จะทำลาย แต่หากสยบมันได้ ก็จะสามารถใช้มันให้เป็นประโยชน์ได้ ต่อทั้งตัวเราและสังคม พระศาสดาได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ศัตรูห้าข้าคนเดียว จะยืนหยัดได้อย่างไร มันล้อมมันปล้นฆ่า จะป่าวก้องร้องทุกข์ใคร มัจจุราชไม่ย่างกราย เพียงทำตามนามพระองค์” จะเห็นว่า พระศาสดาได้ชี้แนะให้สยบศัตรูทั้งห้า ด้วยการทำตามนามพระองค์ ซึ่งนามพระองค์ที่ว่า ก็คือมูลมันตระพื้นฐานแห่งศาสนาซิกข์ ว่าด้วยความจริงแห่งสัจธรรม

สยบกาม

เราจะชนะศัตรูตัวนี้ได้ ด้วยการไม่มักมากในกามคุณ พึงรำลึกเสมอว่า สตรีนอกเหนือจากภริยาของตนเอง หรือมารดา หรือพี่น้องร่วมสายโลหิต

สยบโกรธ

ความโกรธเสมือนหนึ่งคือไฟที่สุมจิตใจของตนเองให้เร่าร้อน ขาดสติ ขาดความยั้งคิด หยุดสักนิด พิจารณาสักหน่อย ความโกรธจะหายไป ตระหนักเสมอว่า มนุษย์คือมวลมิตร ไม่ใช่ศัตรู ไม่ใช่ผู้แปลกหน้า ชนะความโกรธด้วยการให้อภัย

สยบโลภ

ชนะความโลภด้วยตระหนักเสมอว่า เกิดมาตัวเปล่า ตายไปตัวเปลือย เอาอะไรติดตัวไปไม่ได้ จะโลภไปทำไม ดังความตอนหนึ่งในพระมหาคัมภีร์ว่า

"ทั้งชีวีเก็บออม หอมรอบริบ
ดีดลูกคิดมีเงินนับหมื่นแสน
ยามลาโลกไร้แม้สตางค์แดง
จะตะแบงโลภไปทำไมเอย"

สยบโมหะ

โมหะ คือ การยึดติดหรือการผูกติด อันจะนำมาซึ่งความลุ่มหลง อันเป็นหนึ่งในสาเหตุของความวุ่นวาย "มายาคืออสรพิษ หากผูกติดจะวอดวาย"

สยบอหังการ

อหังการ คือ ความยโส โดยคิดเสมอว่า ลาภ ยศ เกียรติ เงินทอง ทรัพย์สมบัติ ศักด์ศรี บารมี ล้วนแต่เป็นของนอกกายที่พระองค์ทรงโปรดประทานมาให้ ไม่ใช่เป็นความสามารถหรือความเก่งของเรา คนที่เก่งกว่าเรามีอีกเยอะ แต่ไม่ได้มีโอกาส วันนี้เราได้โอกาส เพราะพระเจ้าทรงโปรด ดังพระวัจนะที่ว่า

"ยามอรุณรุ่งเช้า เจ้าทำกิน

ครั้นอาทิตย์ตกดินเจ้าม่อยหลับ
ชีวิตเจ้าเหตุไฉน ใช้ดั่งเศษอิฐ
เมื่อพระเจ้าได้บัญญัติดุจเพชรนิล”

เมื่อศัตรูทั้งห้าโดนสยบ ชาวซิกข์ก็จะชนะจิตใจของตนเองได้ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้บุตรหลาน เด็ก เยาวชน ตลอดจนผู้ร่วมงานได้ประพฤติปฏิบัติตาม และทำมาหากินโดยสุจริต ตามหลักสมดุล กล่าวคือ ไม่ทำงานเกินกำลัง ทั้งกำลังทรัพย์และกำลังกาย รู้จักผสมผสานการทำมาหากินกับชีวิตครอบครัว และความชอบธรรมในสังคม ซึ่งเป็นปรัชญาการทำมาหากินแบบสมดุลของชาวซิกข์ เด็กและเยาวชนจะเริ่มรู้หลักปรัชญาต่าง ๆ เหล่านี้จากพ่อแม่ ผู้ใหญ่ ศาสนาจารย์ และที่สำคัญที่สุดจากพระมหาคัมภีร์คุรุครันถ์ ซาฮิบ ที่มิใช่ประดิษฐานอยู่แต่ในเพียงคุรุดวารา วัดซิกข์ เท่านั้นหากแต่ยังประดิษฐานอยู่ในครอบครัวชาวซิกข์ ชาวซิกข์จะอ่านให้เยาวชนฟังอธิบายให้เข้าใจ และให้พึงปฏิบัติตาม

ปัญหาที่ยิ่งใหญ่ มักจะปรากฏในทุกสังคม ไม่เว้นแม้สังคมซิกข์ คือ

ที่ประทับของพระมหาคัมภีร์ คุรุครันถ์ ซาฮิบ
ณ บริเวณห้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (Darbaar Hall)

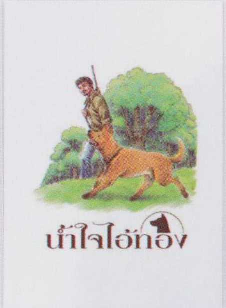
คำว่า ทำไม (why) ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องทนในการรับฟังปัญหานี้ด้วยความอดทนและไม่เบื่อหน่าย และจะต้องตอบโจทย์ของเยาวชนตามหลักแห่งความถูกต้อง และตามหลักแห่งศาสนา เพื่อที่ปลุกจิตสำนึกและศรัทธาในเยาวชนให้กลับมา เมื่อนั้น จริยธรรมและคุณธรรมจะไม่เป็นแต่เพียงนามธรรม แต่จะเป็นรูปธรรมอันน่าพิสมัยและน่ายกย่องตลอดไป

สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา คุรุดวาราซิกข์ (วัดซิกข์)
เลขที่ ๕๖๕ ถนนจักรเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

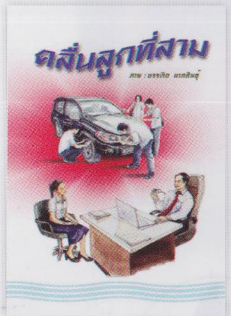
บทที่ ๔

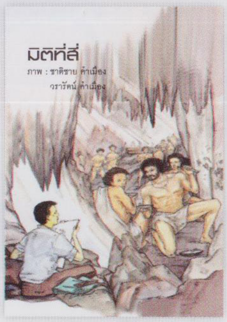
เรื่องสั้นส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

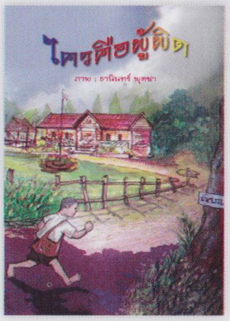

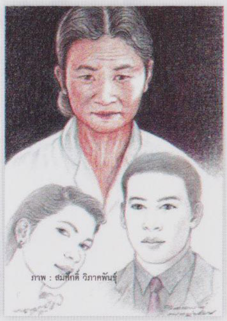

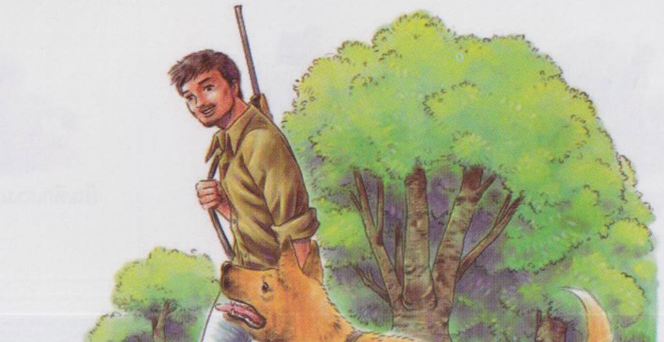

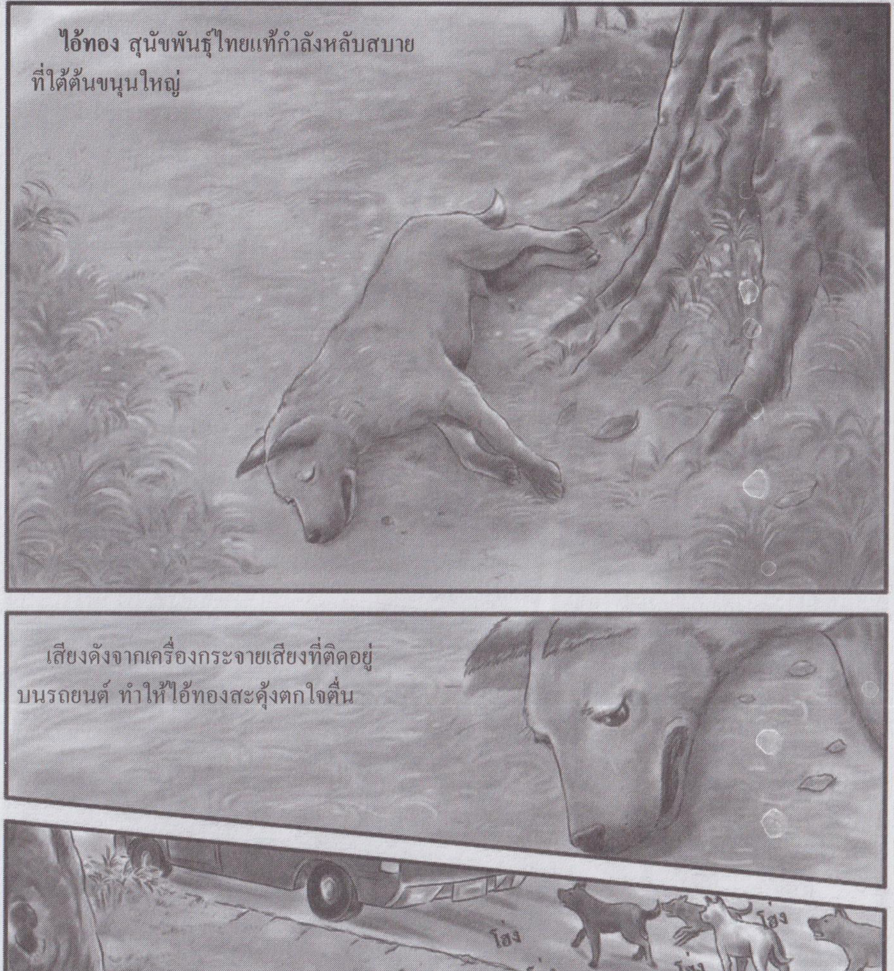

น้ำใจไอ้ทอง

ไอ้ทอง สุนัขพันธุ์ไทยแท้กำลังหลับสบายที่ใต้ต้นขนุนใหญ่
เสียงดังจากเครื่องกระจายเสียงที่ติดอยู่บนรถยนต์ ทำให้ไอ้ทองสะดุ้งตกใจตื่น
โฮ่ง
โฮ่ง
โฮ่ง
โฮ่ง
โฮ่ง
เสียงเห่าหอนของสุนัขทั้งหมู่บ้านที่วิ่งกันมาเป็นฝูงใหญ่ตามหลังรถยนต์

โฮ่ง
โฮ่ง
โฮ่ง
ทำให้ไอ้ทองสงสัยยิ่งนักจึงรีบวิ่งสมทบกับเพื่อนๆ ตามรถคันนั้นไป
ไอ้ทองเพิ่มความแปลกใจมากขึ้น เมื่อภาพที่เห็นนั้นทำให้มันตกตะลึงไปชั่วขณะหนึ่ง เพราะด้านหลังของรถที่ทำเป็นกรงเหล็กซี่เล็กๆ นั้น ภายในกรงมีสุนัขถูกขังรวมกันประมาณ ๔-๕ ตัว สุนัขส่วนใหญ่จะมีสีดำและรูปร่างอ้วนใหญ่
ไอ้ทองแหงนหน้าดูบนหลังคารถยนต์ มันมองเห็นเสื่อสั้นๆ หลายผืนมัดรวมกันอยู่มากมาย มันยังเพิ่มความสงสัยว่าเขาเอามาทำไม

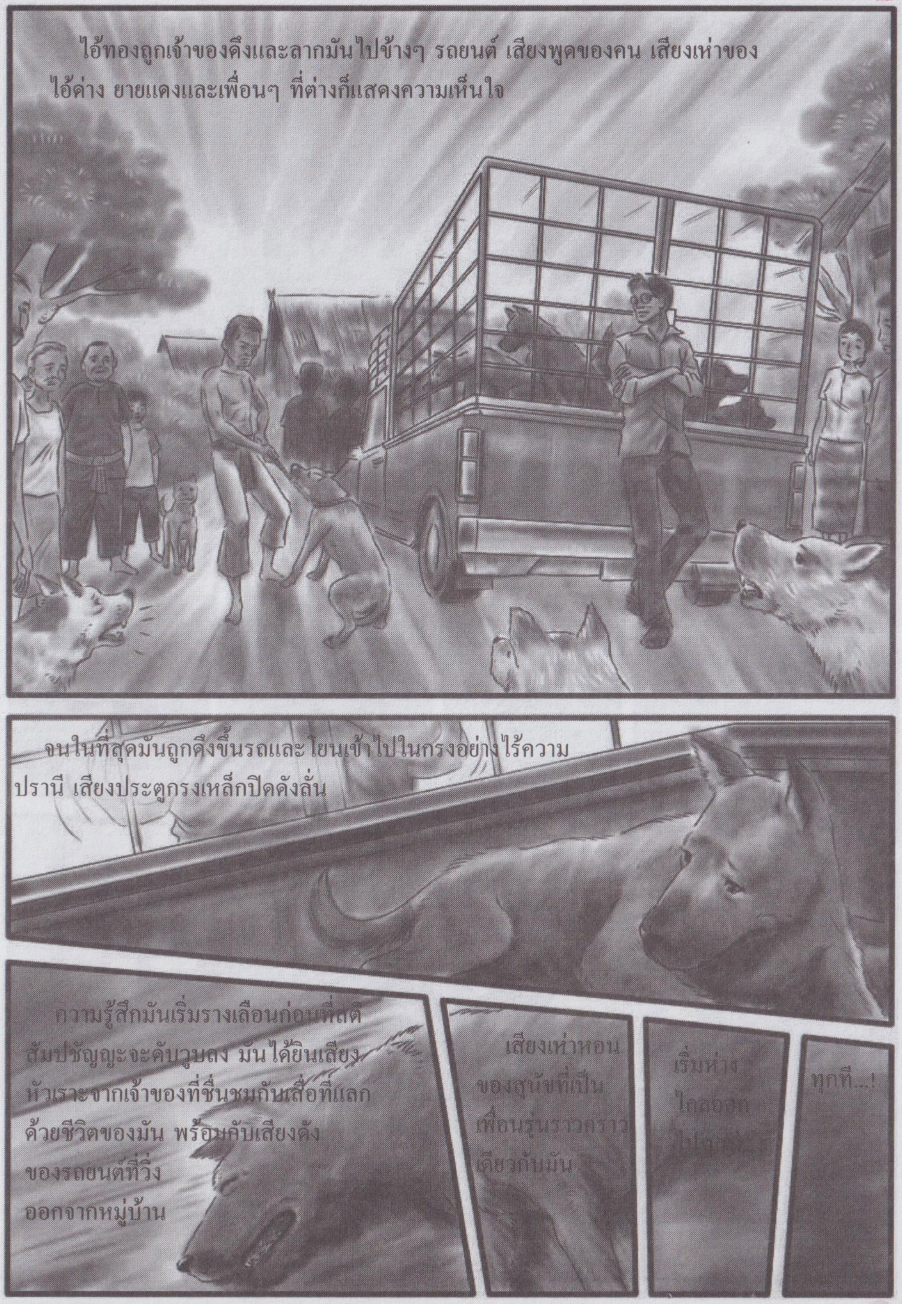

เจ้าของรถเป็นชายรูปร่างสูงใหญ่
เปิดประตูลงมาพูดคุยกับชาวบ้าน
ที่ยืนมุงดู
เขารีบปีนขึ้นไปเอาเสื่อบนหลังคารถ
ลงมาแล้วพูดขึ้นว่า
ใครมีสุนัขที่ไม่อยากเลี้ยง
เอามาแลกกับเสื่อของจันทบุรีได้เลย
หนึ่งตัวต่อหนึ่งผืน...!
น้า...! จะเอาสุนัขไปทำอะไร...?
เจ้าจุกวัย ๘ ขวบเอ่ยถามขึ้น
ด้วยความสงสัย

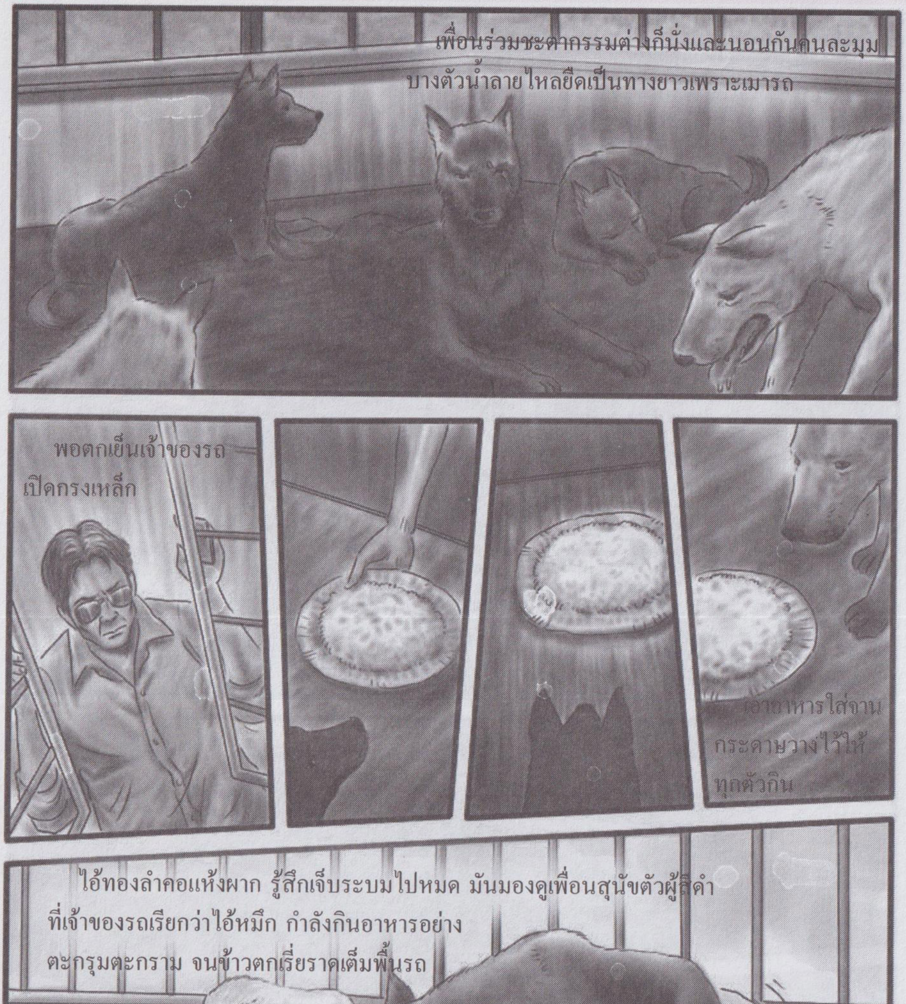

เอาไปชำแหละ...! ขายเหมือนขายเนื้อหมู หรือบางทีก็เอาไปทำเนื้อแดดเดียวก็ได้ อร่อยมากนะไอ้หนู...!
เจ้าจุกรำพึงรำพันมองดูสุนัขด้วยสายตาละห้อย
ว้า...! น่าสงสารพวกมันจัง...!
ไอ้ทองมองดูสุนัขที่ถูกขังอยู่บนรถ ทุกตัวพยายามตะเกียกตะกายร้องคร่ำครวญอยากออกจากกรงเพื่อต้องการอิสรภาพ
มันรู้สึกสงสารสุนัขเหล่านั้น จึงส่งเสียงเห่าหอนขึ้นพร้อมกันกับไอ้ด่างและยายแดง
บรู๊ว...ว...ว!
เพื่อนสุนัขที่ยืนมองอยู่ เห็นมีเพื่อนร้องนำจึงพากันส่งเสียงเห่าหอนประสานเสียงกันดังลั่นไปทั้งหมู่บ้าน
บรู๊ว...ว...ว!
โฮ่ง...โฮ่ง!
บรู๊ว...ว...ว!

พลั่ก !
เอ๋ง...! เอ๋ง...!
เจ้าด่างหงายหลังลงไปนอนคลุกฝุ่นพร้อมส่งเสียงร้องดังลั่น ด้วยความตกใจ เมื่อยายสีใช้เท้าถีบมันสุดแรงเกิด
สุนัขทุกตัวพร้อมไอ้ทองหยุดเห่าทันที ต่างก็ส่งสายตามองไอ้ด่างด้วยความสงสาร
ไอ้บ้า...! เห่าอยู่ได้ เดี๋ยวจะจับมึงแลกเสื่อเสียหรอก
ไอ้ทองก็เหมือนกัน... มึงยิ่งเป็นหมาขี้เรื้อนระวังตัวไว้ด้วย เจ้าของเขายิ่งรังเกียจ...
มันรีบวิ่งหนีไปหลบมุมอยู่ใต้ต้นไม้ แต่สายตายังคอยจดจ้องมองดูสุนัขเหล่านั้น ด้วยความตื่นกลัว

เงาดำสูงใหญ่ ทอดทับ
ร่างไอ้ทอง
มันรีบหันหลังกลับไปดู แต่ช้า
กว่าเจ้าของที่ใช้บ่วงเชือก
สวมลงที่คอของมัน
ควับ...!
ไอ้ทองรีบกลิ้งตัวไปมาเพื่อให้หลุดจากเชือกที่ใช้พันธนาการ
ยิ่งดิ้นแรงเท่าไหร่เชือกก็เริ่มมัดแน่นเข้าทุกที
เสียงร้องที่เปล่งจากลำคอเริ่มขาดหาย
น้ำตาเริ่มไหลรินอาบแก้ม เมื่อรู้ว่าอิสรภาพ
ของมันได้สิ้นสุดลง
มึงเป็นหมาขี้เรื้อน... เลี้ยงก็เสียข้าวสุก
เอาแลกกับเสื่อมาปูนอนยังจะดีกว่า...!

ไอ้ทองถูกเจ้าของดึงและลากมันไปข้างๆ รถยนต์ เสียงพูดของคน เสียงเห่าของไอ้ด่าง ยายแดงและเพื่อนๆ ที่ต่างก็แสดงความเห็นใจ
จนในที่สุดมันถูกดึงขึ้นรถและโยนเข้าไปในกรงอย่างไร้ความปรานี เสียงประตูกรงเหล็กปิดดังลั่น
ความรู้สึกมันเริ่มรางเลือนก่อนที่สติสัมปชัญญะจะดับวูบลง มันได้ยินเสียงหัวเราะจากเจ้าของที่ชื่นชมกับเสื่อที่แลกด้วยชีวิตของมัน พร้อมกับเสียงดังของรถยนต์ที่วิ่งออกจากหมู่บ้าน
เสียงเห่าหอนของสุนัขที่เป็นเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกับมัน
เริ่มห่าง
ไกลออก
ไป
ทุกที...!

เพื่อนร่วมชะตากรรมต่างก็นั่งและนอนกันคนละมุม
บางตัวน้ำลายไหลยืดเป็นทางยาวเพราะเมารถ
พอตกเย็นเจ้าของรถ
เปิดกรงเหล็ก
เอาอาหารใส่จาน
กระดาษวางไว้ให้
ทุกตัวกิน
ไอ้ทองลำคอแห้งผาก รู้สึกเจ็บระบมไปหมด มันมองดูเพื่อนสุนัขตัวผู้สีดำ
ที่เจ้าของรถเรียกว่าไอ้หมึก กำลังกินอาหารอย่าง
ตะกรุมตะกราม จนข้าวตกเรี่ยราดเต็มพื้นรถ

เมื่อมันกินข้าวหมดแล้วสายตาของไอ้หมึกมองมาที่จานข้าวไอ้ทองแล้วเดินตรงรี่เข้ามา
แฮ่!
ไอ้ทองยังไม่ได้อ้าปากขู่ ฟันอันแหลมคมของไอ้หมึกก็ฝังลึกที่ลำคอ เลือดสดๆ ไหลเป็นทางยาว
งั่ม!
ไอ้ทองต่อสู้จนสุดฤทธิ์ เสียงสุนัขในกรงส่งเสียงร้องด้วยความตกใจ
แฮ่!

ปึ้ก!
ปึ้ก!
ท่อนเหล็กขนาดใหญ่
ที่เจ้าของรถฟาดกระหน่ำ
ลงมากลางแสกหน้าและ
ลำตัวไอ้ทอง
ทำให้มันปวดร้าวมากกว่าพิษจากคมเขี้ยวของไอ้หมึก
งี๊ดๆ...!
การราวีหยุดชะงักทันทีต่างแยกย้ายกันไป
นอนเลียแผลคนละมุม
เช้าวันรุ่งขึ้น ร่างของไอ้ทองที่เต็มไปด้วยบาดแผลเริ่มระบมจากการอักเสบ ร่างสั่นเทา
ด้วยความเจ็บปวดผสมกับพิษไข้ ไอ้ทองไม่สามารถแม้แต่จะพยุงตัวลุกขึ้นยืนได้

สงสัยจะไม่รอดแน่...! ต้องแวะอีกหลายหมู่บ้าน ฉันยอมทิ้งแกไว้ข้างถนนดีกว่า...! จะมาตายบนรถข้า...
ไอ้ทองถูกลากลงจากรถยนต์อย่างไร้ความปรานี
ไอ้ทองไม่มีแรงที่จะต่อสู้ดิ้นรน รู้แต่เพียงว่าหลังและหัวของมันกระแทกกับพื้นถนนอย่างแรง
ตุ้บ...!
เสียงร้องไม่ได้เล็ดลอดออกจากปากของมัน ทั้งที่มันเจ็บปวดรวดร้าวแทบใจจะขาด
บรึ๊น...!

แสงไฟจากรถยนต์หกล้อ
สาดส่องไปข้างหน้า
เมฆสีดำทะมึนแผ่กระจายทั่วท้องฟ้า
ยอดไม้โอนเอนไปมาเพราะแรงลม
ครืน..น...!
ในที่สุดฝนก็ตกกระหน่ำ
ลงมาอย่างหนัก
เสียงชายหนุ่มสั่งคนขับรถยนต์ให้จอด
ลงข้างไหล่ทางด้านซ้ายมือ
จอดข้างทางก่อน
ขับไปก็อันตราย...!

เอ๊ะ...! ระวัง...คล้ายๆ
มีอะไรกองอยู่ที่พื้นถนน...
สุนัขตายครับหัวหน้า
สงสัยโดนรถยนต์ชน...
เอี๊ยด
คนขับแตะเบรกอย่างแรง ก่อนที่จะเหยียบซ้ำลงไปบนร่างไอ้ทอง
แสงไฟที่เปิดค้างไว้สาดส่องไปยังร่างไอ้ทอง มันพยายามลืมตาเพื่อมองมาที่แสงไฟ มันเห็นเงาของคนที่นั่งอยู่บนรถยนต์ มันพยายามยกหางกระดิกไปมาอย่างช้าๆ เพื่อสื่อให้รู้ว่ามันยังมีชีวิตอยู่

เอ๊ะ...! มันยังไม่ตายนี่...
ชายหนุ่มรีบกระโดดลงจากรถ วิ่งฝ่าสายฝนเข้าไปช้อนร่างไอ้ทองขึ้นสู่วงแขนแล้ววิ่งกลับมาที่รถยนต์
เขารีบนำเสื้อคลุมห่อร่างไอ้ทองทันที
รีบขับรถกลับไปอำเภอ
ตรงไปที่ร้านสัตวแพทย์เลยนะ...!

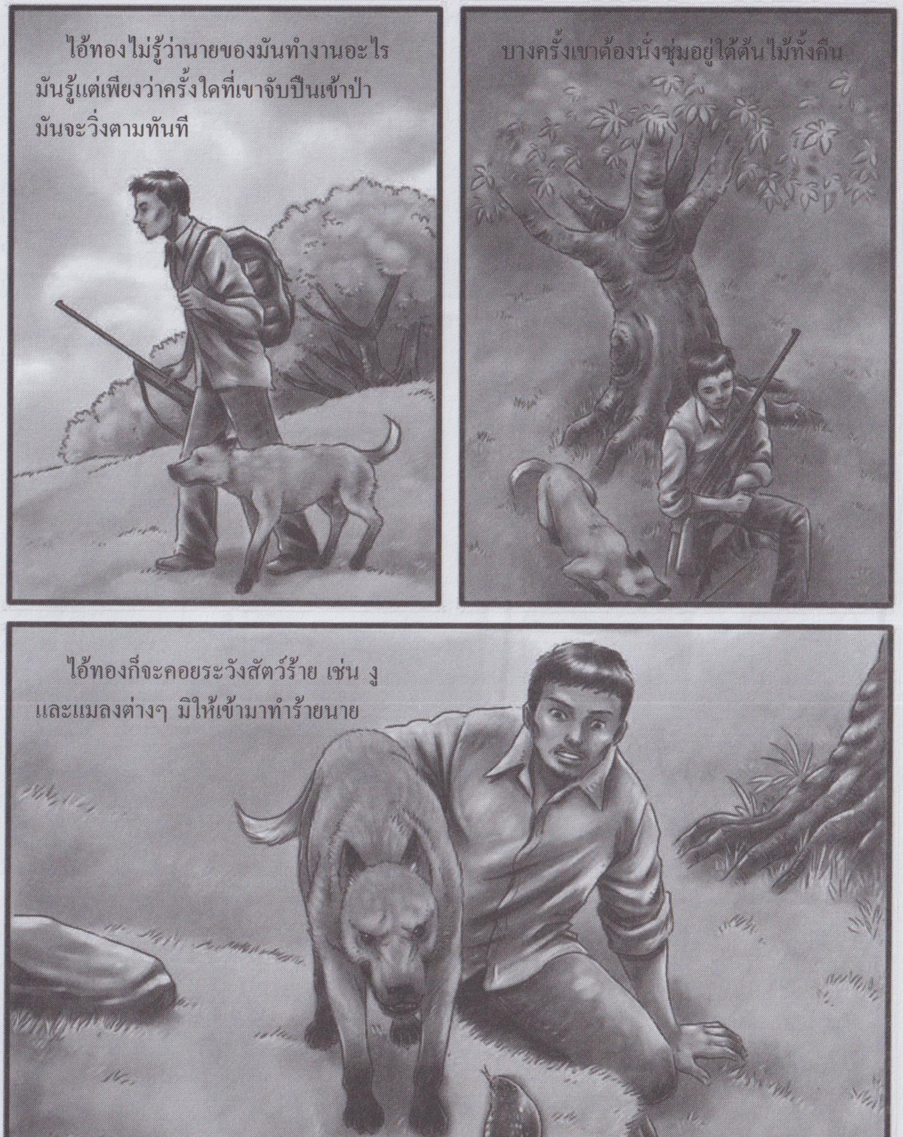

ความอบอุ่นจากอ้อมกอดของมนุษย์
ไอ้ทองพึ่งเคยได้สัมผัสเป็นครั้งแรก
ความเจ็บปวดรวดร้าวแทบมลายไป
ในพริบตา ความมีน้ำใจของมนุษย์
มันช่างเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข
หัวใจของมันเริ่มพองโตด้วยความปลื้มปีติ ความรู้สึก
ท้อแท้ที่เคยมี ไม่หลงเหลืออยู่ในตัวของไอ้ทองอีกเลย

หายเจ็บปวดหรือยัง...?
ชายหนุ่มใช้มือลูบไล้อย่างแผ่วเบาบนร่างของไอ้ทอง
มันผงกหัวขึ้นช้าๆ ทันทีที่สายตาประสานกัน น้ำตาเริ่มคลอเบ้าด้วยความตื้นตัน น้ำใจที่ผู้ชายคนนี้มีให้มันมากล้นเหลือเกิน มากจนคิดว่าชาตินี้ทั้งชาติมันจะตอบแทนน้ำใจของชายหนุ่มคนนี้ได้หมดหรือไม่

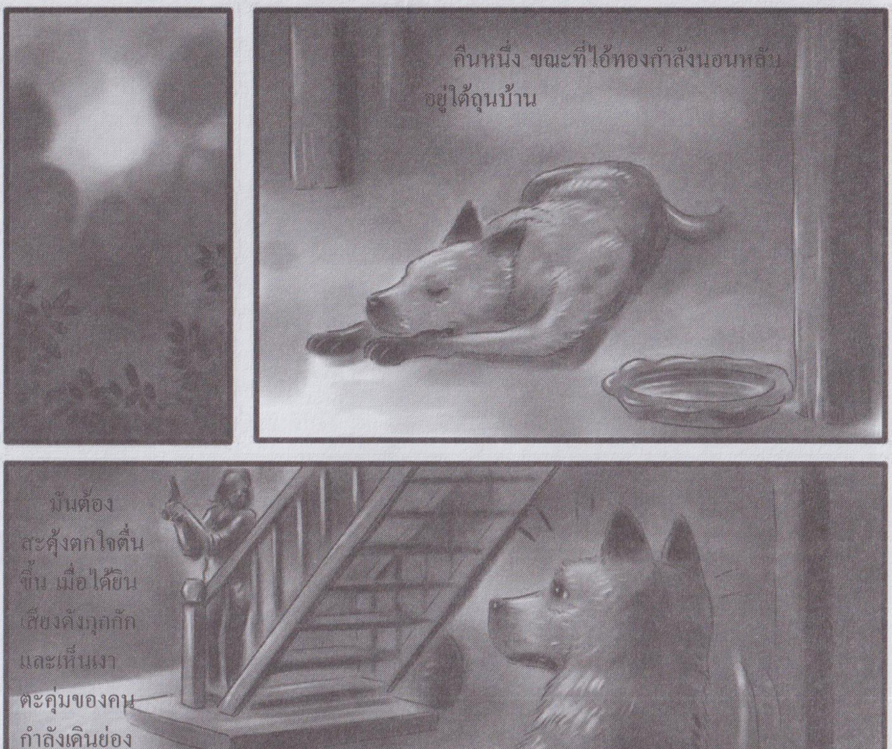

ชายหนุ่มที่ทุกคนเรียกว่า "หัวหน้า" นั้น คือนายใหม่ที่ไอ้ทองทั้งรักและบูชา

เขามีน้ำใจ ให้ความรักความเมตตามันเป็นพิเศษ
บาดแผลของมันได้รับการเยียวยารักษา ใช้เวลา
ไม่นานนักร่างกายของมันก็กลับหายเป็นปกติ
และจะดูแข็งแรงขึ้นกว่าเดิมเสียอีก

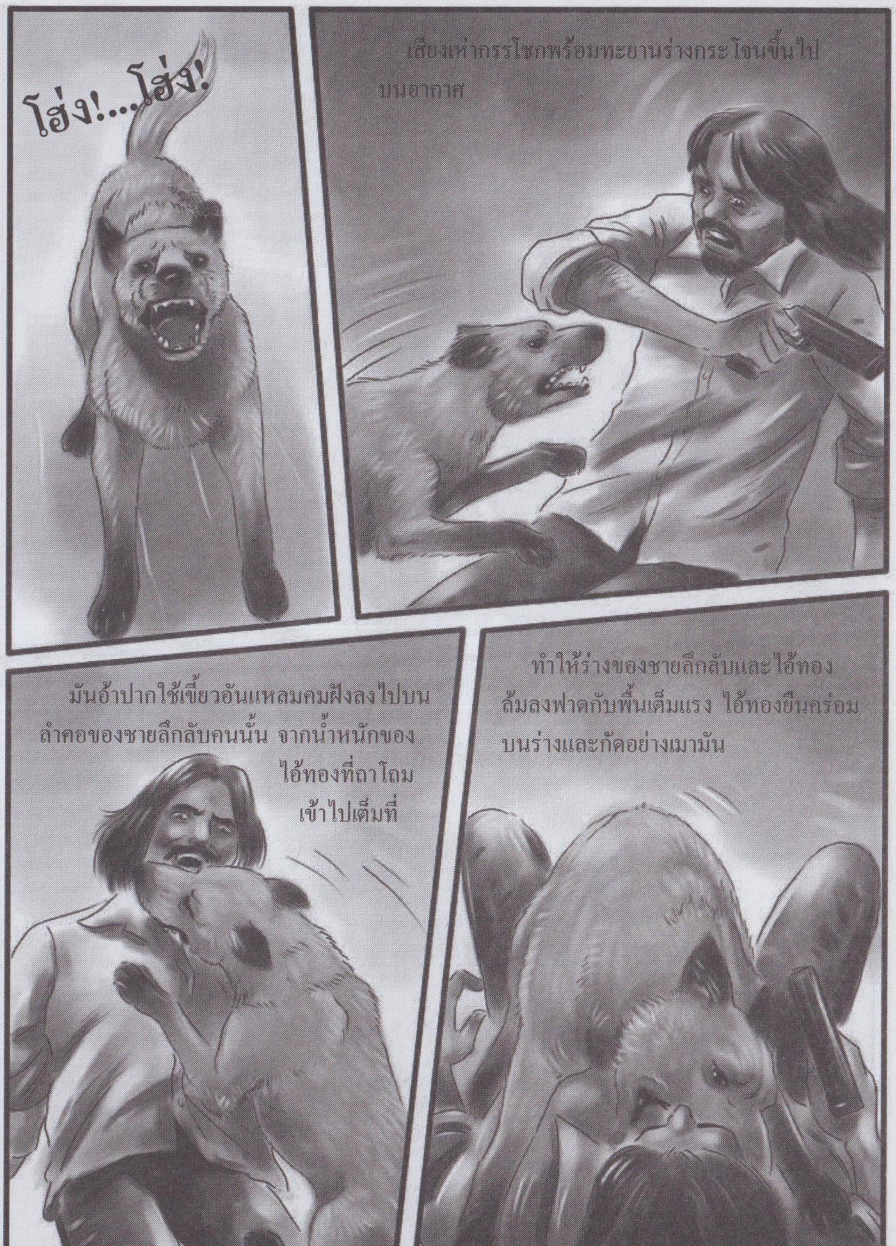

แต่สิ่งที่ไอ้ทองดีใจ และตื่นเต้นที่สุดในชีวิต ก็คือ เนื้อตัวของมัน ได้รับการฟอกถูด้วยสบู่ และแชมพูอย่างดี
จนทำให้ขี้เรื้อนของมัน หายไปและมีขนใหม่สีทอง ขึ้นแทน และสวยกว่า เดิมอีกด้วย
ชื่อไอ้ทอง...! น่าจะเหมาะกับตัวมัน...
หัวหน้าคิดตั้งชื่อให้มัน โดยที่ไม่รู้ว่า ชื่อเดิมของมันก็คือไอ้ทอง มีผู้คนยืน ห้อมล้อมดูมันด้วยความรักใคร่มันกลาย เป็นขวัญใจของทุกคน

ไอ้ทองไม่รู้ว่านายของมันทำงานอะไร มันรู้แต่เพียงว่าครั้งใดที่เขาจับปืนเข้าป่า มันจะวิ่งตามทันที
บางครั้งเขาต้องนั่งซุ่มอยู่ใต้ต้นไม้ทั้งคืน
ไอ้ทองก็จะคอยระวังสัตว์ร้าย เช่น งู และแมลงต่างๆ มิให้เข้ามาทำร้ายนาย

งานของนายมันค่อนข้างหนัก บางครั้งต้องควบคุมให้คนงานขนไม้ของกลาง
ขึ้นรถยนต์และนำมาเก็บไว้ที่ทำงาน
บางครั้งก็จับคนใส่กุญแจมือ
และบ่อยครั้งที่มันได้ยินเสียงปืนโต้ตอบกัน
ปัง...!
ปัง...!
ปัง...!
ไอ้ทองกลัวเสียงปืนมาก แต่ด้วยความรักและห่วงใยนาย จึงต้องอยู่เคียงข้าง
ตลอดเวลา ถึงแม้มันจะพูดไม่ได้แต่สัญชาตญาณบอกให้รู้ว่านายของมัน
ทำงานเสี่ยงอันตราย การที่ได้ติดตามนายทุกย่างก้าว มันคิดว่า
โอกาสที่จะได้แสดงน้ำใจตอบแทนนายคงจะมีบ้างไม่มากก็น้อย

คืนหนึ่ง ขณะที่ไอ้ทองกำลังนอนหลับอยู่ใต้ถุนบ้าน
มันต้องสะดุ้งตกใจตื่นขึ้น เมื่อได้ยินเสียงดังกุกกักและเห็นเงาตะคุ่มของคนกำลังเดินย่องขึ้นบันได
มันลุกขึ้นยืนและเพ่งมองปืนในมือของชายลึกลับคนนั้น
จิตใต้สำนึกรู้ได้ทันทีว่าชายคนนั้นจะต้องไม่หวังดีต่อนายของมันแน่นอน

ไอ้ทองสูดลมหายใจเข้าปอดอย่าง
เต็มที่ วันนี้เป็นวันที่มันรอคอยมานาน
แสนนานเพื่อตอบแทนน้ำใจที่นาย
ของมันมอบให้
ไอ้ทองค่อยๆ ย่องตามชาย
ลึกลับคนนั้นขึ้นไปบนบ้าน
ทันทีที่เขายกปืนขึ้น เพื่อ
เล็งผ่านช่องหน้าต่างเข้าไป
ยังห้องนอนของนาย

โฮ่ง!...โฮ่ง!
เสียงเห่ากรรโชกพร้อมทะยานร่างกระโจนขึ้นไปบนอากาศ
มันอ้าปากใช้เขี้ยวอันแหลมคมฝังลงไปบนลำคอของชายลึกลับคนนั้น จากน้ำหนักของไอ้ทองที่ถาโถมเข้าไปเต็มที่
ทำให้ร่างของชายลึกลับและไอ้ทองล้มลงฟาดกับพื้นเต็มแรง ไอ้ทองยืนคร่อมบนร่างและกัดอย่างเมามัน

ปัง...ง...ง!
ปัง...ง...ง!
เสียงปืนดังขึ้นในขณะที่เลือดอุ่นๆ ของไอ้ทองนองท่วมตัว แรงปืนมิได้ทำให้ร่างไอ้ทองกระเด็นออกไป เพราะเขี้ยวของมันฝังจมอยู่บนลำคอของชายลึกลับคนนั้น

ไอ้ทอง...! แกอย่าตายนะ ทำใจดีๆ ไว้ ฉันจะพาแกไปหาหมอ
เสียงนายบ่งบอกถึงความรักและห่วงใย ไอ้ทองรวบรวมสติลืมตาอันพร่ามัวมองดูใบหน้าของนายเพื่อรับรู้ว่าเขายังมีชีวิตอยู่
มันค่อยๆ ยกหางกระดิกไปมาอย่างช้าๆ เพื่อตอบรับความมีน้ำใจของนาย
น้ำตาของมันไหลเป็นทางผสมกับเลือดที่ท่วมตัว นายก้มตัวลงกอดร่างของมันไว้แน่น น้ำตาลูกผู้ชายไหลคละเคล้าผสมกับน้ำตาของไอ้ทอง

เสียงแผ่วเบาของชายหนุ่มที่กระซิบข้างหูไอ้ทองปนกับเสียงสะอื้นว่า
น้ำใจไอ้ทองที่มอบให้ฉันในวันนี้ ฉันจะจดจำไปจนตาย ได้ยินไหมไอ้ทอง...ทอง...!
ตัวของไอ้ทองเริ่มเบาหวิว เสียงของนายเริ่มห่างไกลออกไปทุกที ถ้ามันพูดได้ มันอยากจะบอกนายของมันเป็นครั้งสุดท้ายว่า
น้ำใจที่นายมอบให้มันนั้นมีคุณค่ายิ่งนัก การตอบแทนบุญคุณของนายด้วยชีวิตนั้นมันน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับสัตว์เดรัจฉานเยี่ยงไอ้ทองกับความเป็นมนุษย์ที่แสนประเสริฐของนาย...!
น้ำใจไอ้ทองนั้น ผูกพันแลกตัญญู
บูชาและเชิดชู นายซึ่งผู้มีเมตตา
ยอมสละชีวิต ด้วยดวงจิตสิเนหา
ร่างทองไร้วิญญา เหลือคุณค่าแห่งความดี

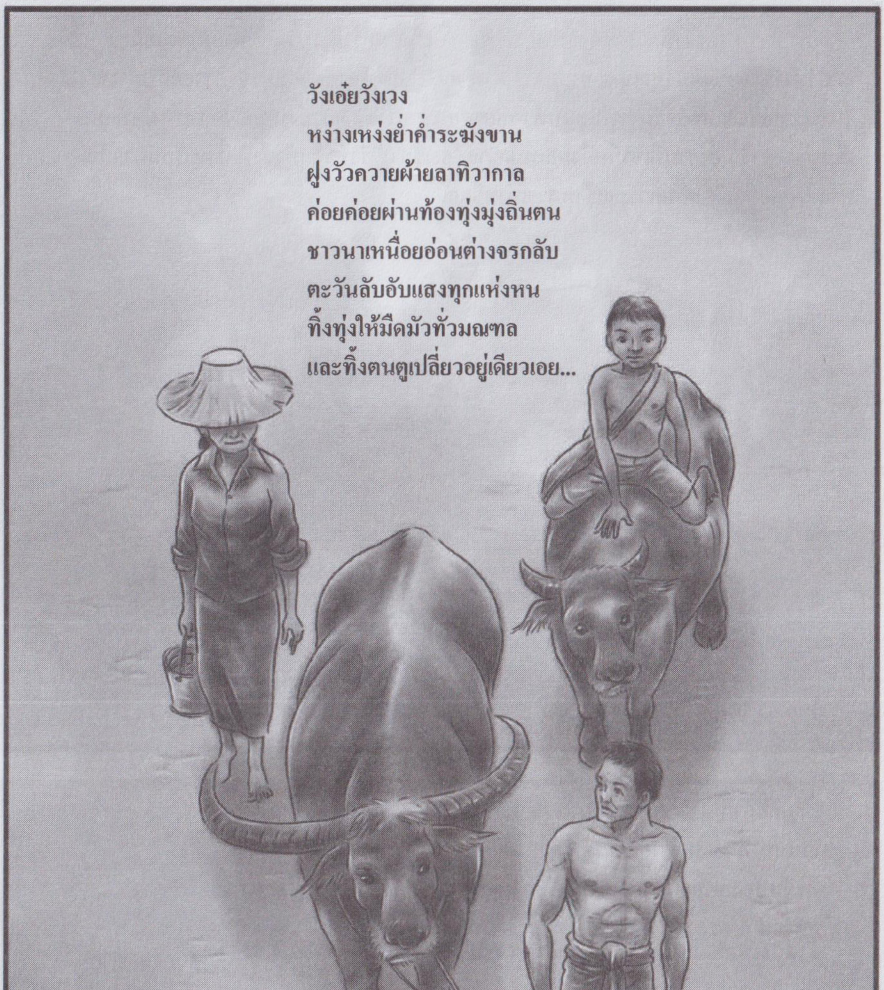
น้ำใจไอ้ทอง

ข้อคิดที่ได้

- ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ
- ความเมตตากรุณาต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
- ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น

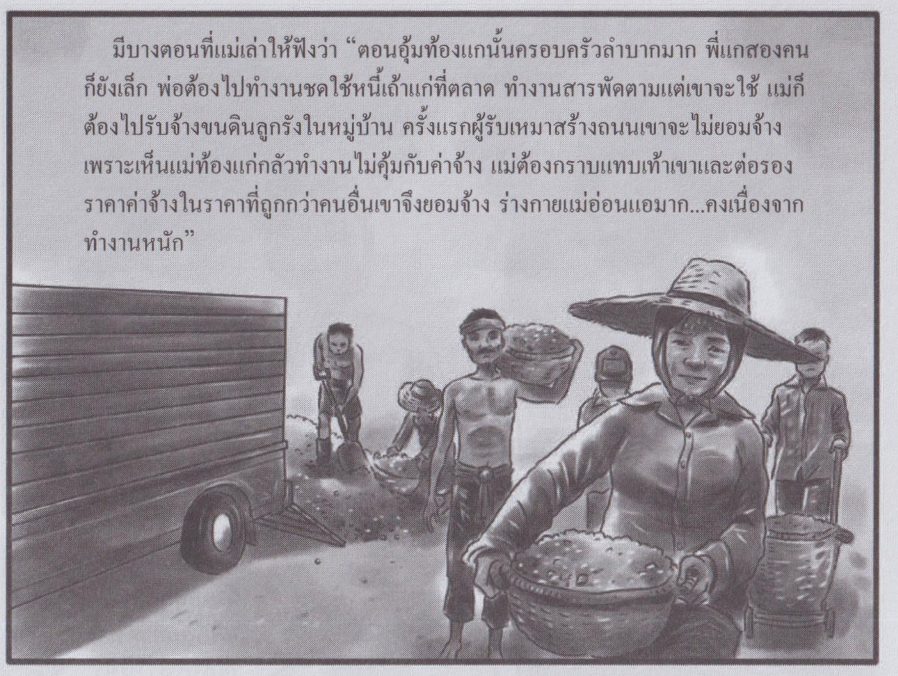

เย็นยอดกตัญญู

วังเอ๋ยวังเวง
หง่างเหง่งย่ำค่ำระฆังขาน
ฝูงวัวควายผ้ายลาทิวากาล
ค่อยค่อยผ่านท้องทุ่งมุ่งถิ่นตน
ชาวนาเหนื่อยอ่อนต่างจรกลับ
ตะวันลับอับแสงทุกแห่งหน
ทิ้งทุ่งให้มืดมัวทั่วมณฑล
และทิ้งตนตูเปลี่ยวอยู่เดียวเอย...

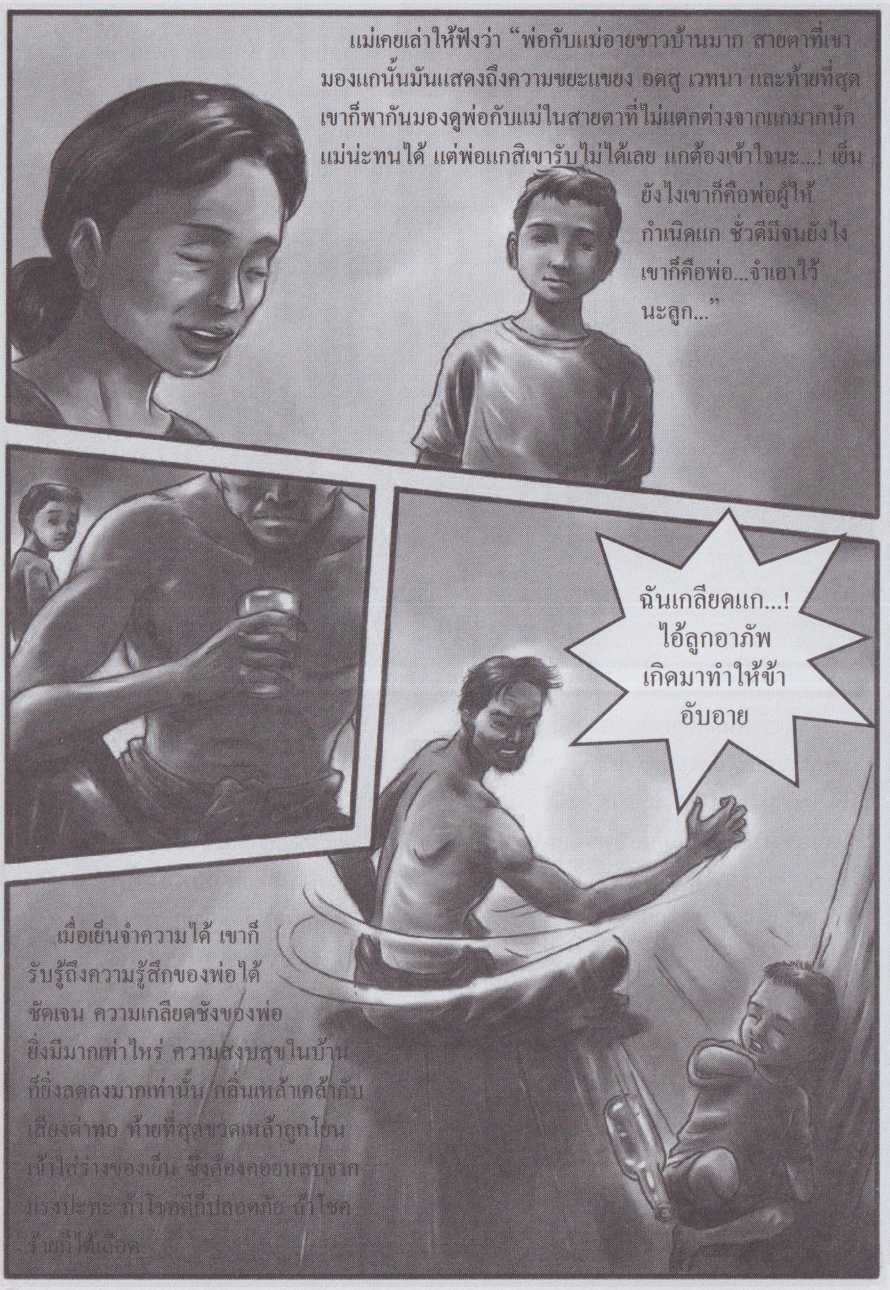

เย็น ชายหนุ่มร่างพิการวัยกลางคน นั่งพิงต้นไม้ใหญ่ที่ริมทุ่งนาทอดสายตาเหม่อมอง ท้องทุ่งที่เขียวขจีผืนใหญ่สุดลูกหูลูกตา ภาพของชาวนาที่กำลังต้อนฝูงวัวควายกลับบ้าน ในขณะที่ดวงอาทิตย์จวนจะลับขอบฟ้า เสียงถอนหายใจของเขาบ่งบอกถึงความในใจที่แอบเก็บซ่อนเอาไว้ ยิ่งยามที่เขานึกถึงกลอนดอกสร้อยเรื่อง "รำพึงในป่าช้า" ที่เคยเรียนมาแล้ว ทำให้จิตใจของเขาเพิ่มความเศร้าหลายเท่าทวีคูณ
เขาแอบชื่นชมผู้แต่งที่ท่านช่างเก็บเอาบรรยากาศความเงียบเหงาวังเวง เศร้าสร้อยไว้ได้ครบครัน และเขาก็อดไม่ได้ที่จะนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตตัวเอง ภาพต่างๆ ในอดีตได้ผุดขึ้นในความทรงจำของเขาทันที

เย็นถือกำเนิดจากครอบครัวชาวนาที่ยากจน เขาเป็นคนที่ ๓ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๔ คน ขณะที่แม่กำลังอุ้มท้องเขาอยู่นั้น หมู่บ้านเกิดภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่ออาชีพเกษตรกรรมของครอบครัว
ผลิตผลในปีนั้นเก็บได้น้อยมาก ในขณะที่ดอกผลในการกู้ยืมเถ้าแก่ที่ตลาดมันงอกเงยดงามเกินกว่าที่คิด

มีบางตอนที่แม่เล่าให้ฟังว่า “ตอนอุ้มท้องแกนั้นครอบครัวลำบากมาก พี่แกสองคนก็ยังเล็ก พ่อต้องไปทำงานชดใช้หนี้เถ้าแก่ที่ตลาด ทำงานสารพัดตามแต่เขาจะใช้ แม่ก็ต้องไปรับจ้างขนดินลูกรังในหมู่บ้าน ครั้งแรกผู้รับเหมาสร้างถนนเขาจะไม่ยอมจ้าง เพราะเห็นแม่ท้องแก่กลัวทำงานไม่คุ้มกับค่าจ้าง แม่ต้องกราบแทบเท้าเขาและต่อรองราคาค่าจ้างในราคาที่ถูกกว่าคนอื่นเขาจึงยอมจ้าง ร่างกายแม่อ่อนแอมาก...คงเนื่องจากทำงานหนัก”

เมื่อถึงกำหนดคลอดเย็นออกมา ก็ยิ่งเพิ่มความทุกข์ให้ครอบครัวมากขึ้น เพราะเขาเกิดมาพร้อมกับความพิการ คือมือด้วนทั้งสองข้าง ส่วนขานั้นก็พิการเช่นกัน เพียงแต่ด้วนตั้งแต่ใต้เข่าข้างขวาเพียงข้างเดียวเท่านั้น สำหรับขาซ้ายปกติ

จากสภาพร่างกายที่พิการ เขาจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวที่ตราบาปให้กับตระกูลที่นำความเลวร้ายเข้ามาสู่ครอบครัวตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ ครั้นลืมตาดูโลกในวันแรกก็นำความอัปยศอดสูมาสู่ครอบครัว เสียงซุบซิบนินทาตั้งแต่เหนือบ้านยันท้ายบ้าน ต่างก็แห่มาดูเขาเหมือนสัตว์ประหลาด

แม่เคยเล่าให้ฟังว่า “พ่อกับแม่อายชาวบ้านมาก สายตาที่เขามองแกนั้นมันแสดงถึงความขยะแขยง อดสู เวทนา และท้ายที่สุดเขาก็พากันมองดูพ่อกับแม่ในสายตาที่ไม่แตกต่างจากแกมากนัก แม่น่ะทนได้ แต่พ่อแกสิเขารับไม่ได้เลย แกต้องเข้าใจนะ...! เย็น ยังไงเขาก็คือพ่อผู้ให้กำเนิดแก ชั่วดีมีจนยังไงเขาก็คือพ่อ...จำเอาไว้นะลูก...”
ฉันเกลียดแก...! ไอ้ลูกอาภัพ เกิดมาทำให้ข้าอับอาย
เมื่อเย็นจำความได้ เขาก็รับรู้ถึงความรู้สึกของพ่อได้ชัดเจน ความเกลียดชังของพ่อยิ่งมีมากเท่าไหร่ ความสงบสุขในบ้านก็ยิ่งลดลงมากเท่านั้น กลิ่นเหล้าเคล้ากับเสียงด่าทอ ท้ายที่สุดขวดเหล้าถูกโยนเข้าใส่ร่างของเย็น ซึ่งต้องคอยหลบจากแรงปะทะ ถ้าโชคดีก็ปลอดภัย ถ้าโชคร้ายก็ได้เลือด

รู้ว่าพ่อไม่ชอบ...! เวลาเขาขึ้นบนบ้าน แกก็หลบไปในป่าหลังบ้านสิ ข้ารำคาญแล้วนะ...!
เมื่อไหร่? แกจะตายเสียที ฮึ! ไอ้เย็น...! พ่อกับแม่เขาจะได้พ้นกรรม แกเคยนำความชื่นชมอะไร? มาให้พ่อแม่บ้าง...ไอ้ทุเรศ...
เสียงพี่ชายสองคนไล่เย็นเสียงดังลั่น แต่ประโยคหนึ่งที่ทำให้เย็นน้ำตาไหลพรากด้วยความคับแค้นใจก็คือ
เย็นต้องคอยหลบเท้าพี่ชายทั้งสอง จนบางครั้งเป็นโรคผวา เห็นอะไรเคลื่อนไหวใกล้ตัวต้องสะดุ้งโหยงทุกที
บางครั้งความคับข้องใจของเขาก็ถูกระบายมาที่แม่ สายตาที่แม่มองเขานั้นมีความเวทนาแฝงอยู่ แต่ความรักและความเอื้ออาทรนั้นมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับพี่ชายทั้งสองและน้องสาวคนเล็ก
แม่...! ทำไมผมจึงเกิดมาพิการ ไม่เหมือนพี่เหมือนน้องเลย มันเป็นความผิดของผมหรือแม่...!
คงเป็นเพราะเวรกรรมนั่นแหละลูก...! ไม่ใช่กรรมของแกคนเดียวหรอก มันเป็นกรรมของครอบครัวเราทั้งหมดด้วย

มีอยู่วันหนึ่งเย็นเกิดอาการท้องร่วงอย่างรุนแรง จนไม่มีแรงที่จะพยุงตัวเองได้ ตอนเช้ามืดเขาได้ยินเสียงพ่อกระซิบกับแม่ว่า...
ไป...รีบไปปลุก... พวกสามคนไปนากัน ปล่อยให้มันตายอยู่ที่บ้านคนเดียว ข้าคิดว่าถ้ามันท้องร่วงอย่างนี้ ข้าให้เวลามันอีกหนึ่งคืน รับรองไม่รอดแน่...! กลับมาแล้วค่อยเก็บศพมัน...
เย็นได้ยินเสียงเก็บของ เสียงปลุกพี่ๆ และน้อง ตลอดทั้งเสียงเดินลงจากบ้านของพวกเขา น้ำตาเด็กน้อยไหลอาบแก้ม พลางรำพึงเสียงแผ่วเบาว่า...
มันเป็นความผิดของผมหรือ...? ที่เกิดมาพิการ ผมรักแม่มาก...! ได้โปรดเถิด อย่าทิ้งผมไป ผมกลัว...ผมกลัว...!!!

ลมหายใจของเย็นค่อยๆ แผ่วเบาลงทีละนิด ตัวของเขารู้สึกเบาหวิวประดุจปุยนุ่นที่ลอยเคว้งคว้างในอากาศ
ก่อนที่ลมหายใจเฮือกสุดท้ายของเขาจะสิ้นสุดลงนั้น เขามองเห็นดวงไฟสว่างจ้าข้างหน้า เสียงหลวงพ่อที่วัดดังชัดเจนในมโนภาพ
เย็น...เจ้าต้องไม่ตายนะ หลวงพ่อมาช่วยแล้ว ตื่นสิเย็น... ตื่น! เจ้าจะต้องอยู่เพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่นะจำไว้ลูก...จำไว้
เย็นลืมตาขึ้นมา ภาพพร่ามัวค่อยๆ แจ่มชัดขึ้น เขาขยับริมฝีปากที่แห้งผาก มองหาขันน้ำข้างที่นอน ใช้ปากจุ่มไปที่กลางขัน ดื่มน้ำจนเกือบหมด
จากนั้นค่อยๆ คลานออกไปนอกชาน รวบรวมเสียงตะโกน...! เรียกยายข้างบ้าน

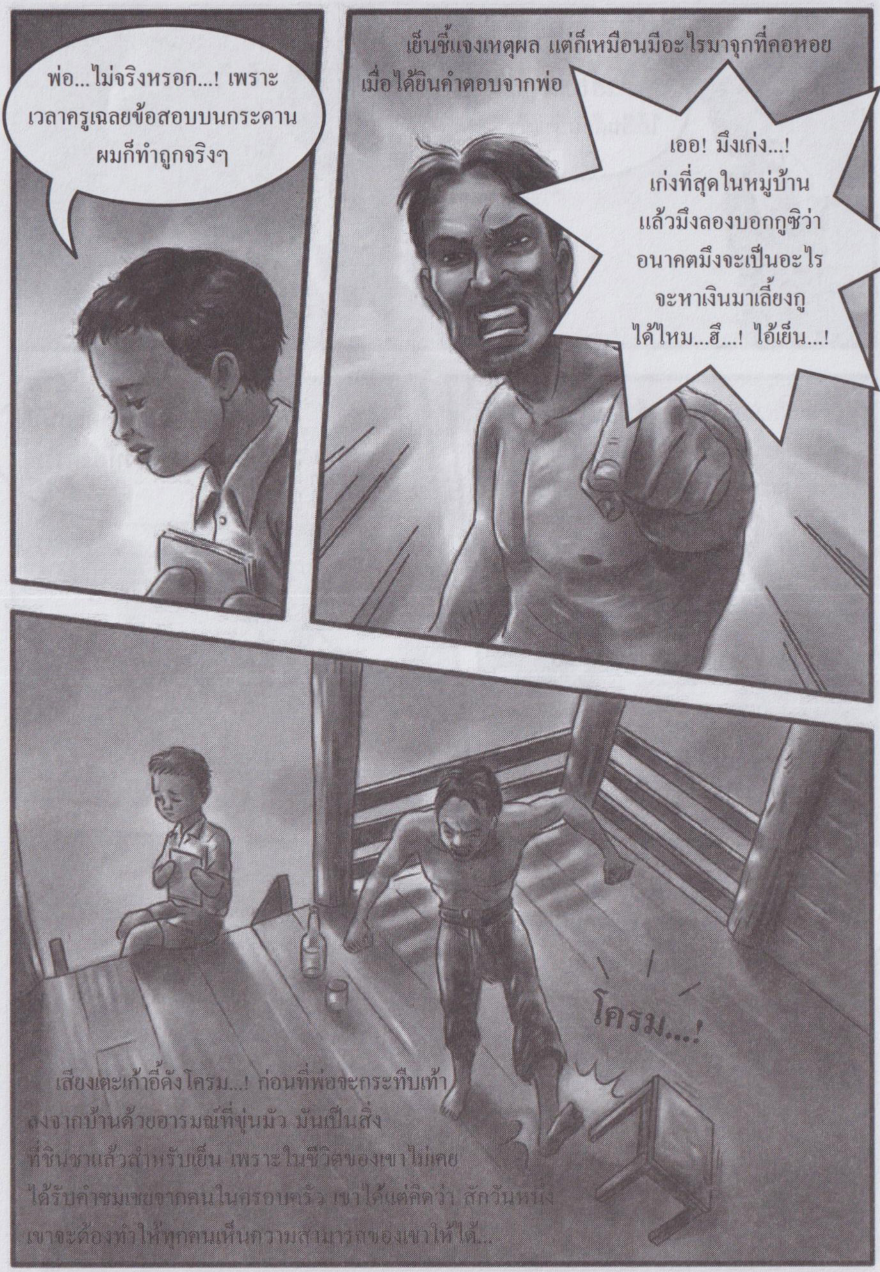

หญิงชราวัย ๘๐ ปี กำลังก้มๆ เงยๆ เก็บพริกออกจากกระด้งชะงักเมื่อได้ยินเสียงเย็นเรียก
ยาย...ยาย...! ช่วยผมด้วย ช่วยผมด้วย
นางรีบพยุงสังขารที่มีแต่หนังหุ้มกระดูกเดินกะโผลกกะเผลกออกมาดูตามเสียงเรียก
อ๋อ...! ไอ้เย็นนั่นเอง แกเป็นอะไรหรือเย็น ทำไม...? หน้าตาแกเป็นอย่างนั้น
เย็นล้มตัวลงนอนที่บันได
ยาย... ช่วยถากเปลือกต้นแคข้างบ้านต้มให้ผมดื่มด้วย... ผมท้องร่วงครับ ยาย... ช่วยผมด้วย...!!!
เขาจำเป็นต้องโกหกยาย เพราะอย่างน้อยชาวบ้านก็จะได้ไม่เอาเรื่องของพ่อแม่ไปนินทา เขาทนไม่ได้ที่พ่อแม่ต้องถูกประณามจากสังคม
พ่อแม่แกไปไหน ทำไมทิ้งแกอย่างนี้...?
เขาไปนากันหมด เขาไม่รู้ว่าผมไม่สบาย...!

เอ้า...! ดื่มซะจะได้หาย นี่ถ้าพ่อแม่แก
เขารู้ เขาคงไม่ทิ้งแกไปหรอกนะ...?
ขอบคุณมากครับ
ยาย...!
จากยาถ้วยนั้น ทำให้เย็นมีชีวิตยืนยาวต่อไปอีก เมื่อพ่อกลับมาบ้านและเห็นเขามีชีวิตอยู่ ถ้วยชามข้าวของก็คงแตกกระจายอีกแน่นอน เมื่อคิดถึงเหตุการณ์ที่จะเลวร้าย เขาค่อยๆ พยุงตัวเองลงจากบ้าน ที่ซุกของเขาก็คือป่าหลังบ้าน
เขาล้มตัวลงนอนบนกอหญ้าด้วยความอ่อนเพลียเป็นเวลานานเท่าไหร่ไม่รู้ มารู้สึกตัวอีกครั้งเมื่อมีมือมาเขย่าร่างของเขา เสียงน้องสาวคนเล็กพร้อมกับแรงเขย่าทำให้เขารีบลุกงัวเงียขึ้นมา
พี่เย็น...! พี่เย็น...! แม่ให้เอาข้าวมาให้
กิน รีบกินซะ พ่อกำลังหลับอยู่...
ท้องร้องเตือนบ่งบอกถึงความหิว รีบคว้าชามข้าวกินแทบจะไม่ได้หายใจ
นอกจากแม่ที่เวทนาเขาแล้ว ก็ยังมีน้องสาวที่ชื่อจำปีอีกคนที่คอยดูแล
พี่ได้เคี้ยวข้าวหรือเปล่า
ฉันกลัวข้าวจะติดคอพี่ตาย...
เอ้า! ดื่มน้ำซะ...

หลวงพ่อครับ...! คนเราเกิดมาแล้วชาตินี้ ถ้าฆ่าตัวตายจะมีผลต่อชาติหน้าไหมครับ...?
อย่า! เชียวนะ ไอ้เย็น มันเป็นบาปมหันต์เลย รู้ไหม คนเราเกิดมาแล้วก็ต้องสู้ ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ถึงคนทั่วไปจะมองว่าแกพิการ แต่จิตใจแก... หลวงพ่อเชื่อว่า...จิตใจแกไม่พิการแน่ จริงไหมเย็น...?
มือหลวงพ่อที่จับศีรษะเย็นด้วยความรักและเอ็นดู ทำให้เย็นมีกำลังใจที่จะต่อสู้ชีวิตต่อไป
ครับ...! หลวงพ่อ ผมจะทำหน้าที่ของลูกให้ดีที่สุด ผมจะชดใช้กรรมให้หมดสิ้นในชาตินี้ ถ้าชาติหน้ามีจริง ผมจะได้เป็นคนที่สมบูรณ์ พ่อ แม่ และพี่เขาจะได้รักผม...

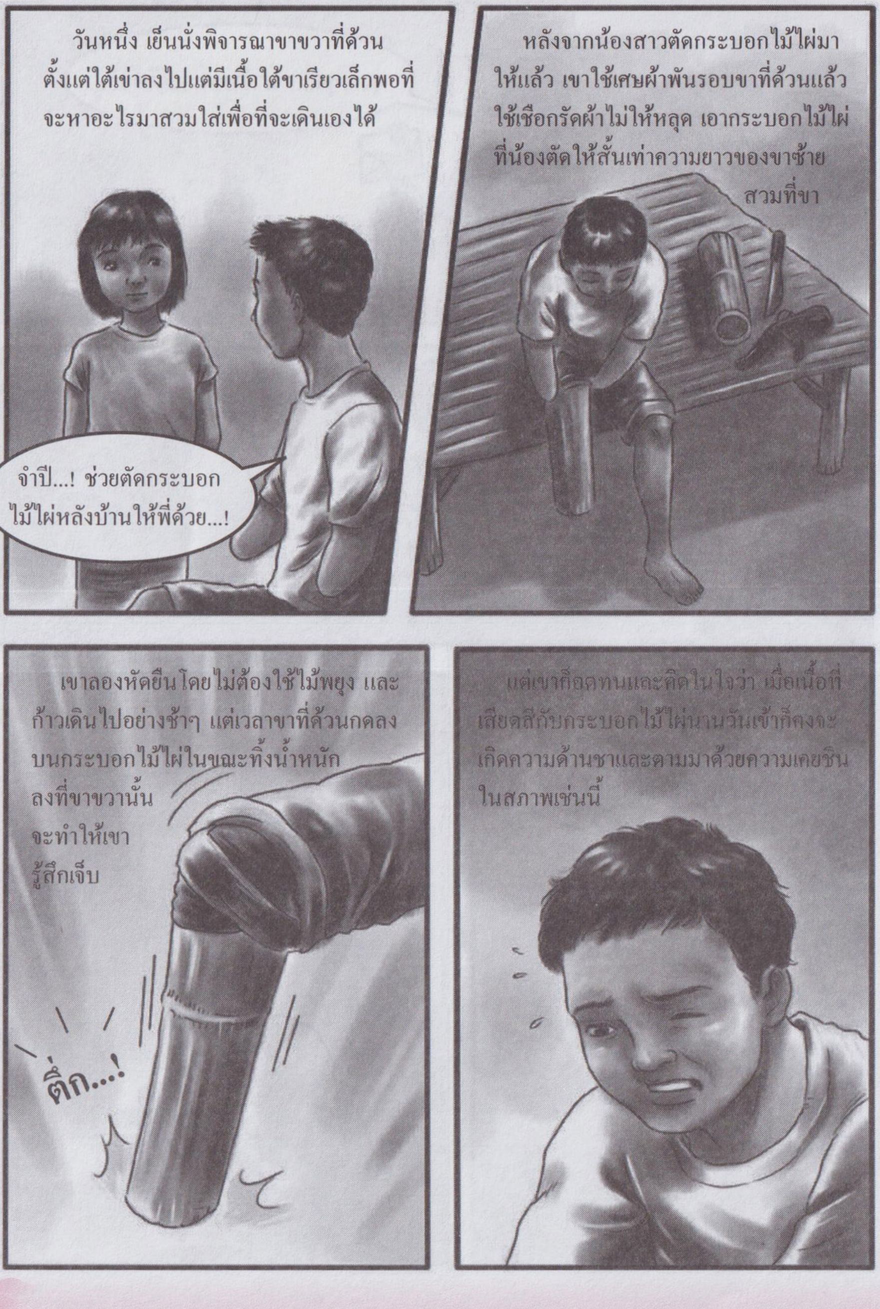
เมื่ออยู่ที่โรงเรียน เขาถูกเพื่อนๆ ล้อเลียนและกลั่นแกล้งอยู่ตลอดเวลา เสียงฮาจากเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันมีประจำ มันเป็นเสียงที่ชินชาเสียแล้ว เขาไม่เคยนึกโกรธเพื่อนๆ ตรงกันข้าม เขากลับทำตัวร่าเริงไม่เคยสร้างปัญหาให้กับใคร
เฮ้ย...! ไอ้เย็นด้วนมาแล้ว...
เมื่อมีเวลาจะใช้แขนด้วนทั้งสองข้างหนีบดินสอเขียนหนังสือและทำการบ้าน ลายมือของเขาสวยกว่าคนปกติ การเรียนก็อยู่ในเกณฑ์ดี
พ่อครับ...! ผมทำคะแนนได้เป็นที่ ๑ ของห้องครับ...!
มือที่ด้วนหนีบสมุดรายงานผลการเรียนยื่นอวดพ่อ
ไอ้ด้วนเอ๊ย...! ครูเขาหลับหูหลับตาให้คะแนนมึงมากกว่า เพราะครูคนนี้แกขี้สงสารคน ใครๆ เขาก็รู้กันทั้งนั้น...

พ่อ...ไม่จริงหรอก...! เพราะ
เวลาครูเฉลยข้อสอบบนกระดาน
ผมก็ทำถูกจริงๆ
เย็นชี้แจงเหตุผล แต่ก็เหมือนมีอะไรมาจุกที่คอหอย
เมื่อได้ยินคำตอบจากพ่อ
เออ! มึงเก่ง...!
เก่งที่สุดในหมู่บ้าน
แล้วมึงลองบอกกูซิว่า
อนาคตมึงจะเป็นอะไร
จะหาเงินมาเลี้ยงกู
ได้ไหม...ฮึ...! ไอ้เย็น...!
โครม...!
เสียงเตะเก้าอี้ดังโครม...! ก่อนที่พ่อจะกระทืบเท้า
ลงจากบ้านด้วยอารมณ์ที่ขุ่นมัว มันเป็นสิ่ง
ที่ชินชาแล้วสำหรับเย็น เพราะในชีวิตของเขาไม่เคย
ได้รับคำชมเชยจากคนในครอบครัว เขาได้แต่คิดว่า สักวันหนึ่ง
เขาจะต้องทำให้ทุกคนเห็นความสามารถของเขาให้ได้...

เมื่อเย็นอายุได้ ๑๕ ปี พี่ทั้งสองจะเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ พ่อและแม่รู้สึกไม่ค่อยสบายใจนัก พี่คนโตยืนชี้หน้าและพูดจาตอกย้ำปมด้อยของเขา พี่คนรองได้โอกาสก็พูดเสริมต่อว่า
ไอ้เย็น...! วันๆ แกจะให้แต่พ่อหาให้กิน ไม่รู้จักละอายบ้างหรือไง...?
จะเอาอะไรกับมัน พวกเราต้องไปทำงานหาเงิน เพื่อส่งมาให้มันนั่งกินนอนกิน ไม่รู้เวรกรรมอะไร...? ที่มีน้องพิการอย่างแก...!
เย็นค่อยๆ พยุงร่างลงบันไดและหลบเข้าไปอยู่ในป่าหลังบ้าน เพราะรู้ดีว่าขืนอยู่ฟังต่อไป พ่อคงต้องเปิดฉากกับเขาอีก ดีไม่ดีอาจต้องเจ็บตัวเหมือนทุกครั้ง จนถึงเวลาพลบค่ำ เสียงแหวกพงหญ้าค่อยๆ ดังใกล้ที่ซ่อนของเย็นพร้อมเสียงตะโกนเรียก
พี่เย็น นี่ฉันจำปีนะ...! อยู่ไหน ส่งเสียงตอบฉันด้วย ฉันเอาข้าวมาให้พี่กินนะ...
เสียงน้องสาวคนเล็กซึ่งดูเหมือนจะมีคนเดียวในบ้านที่คอยเป็นห่วงเป็นใยเขา

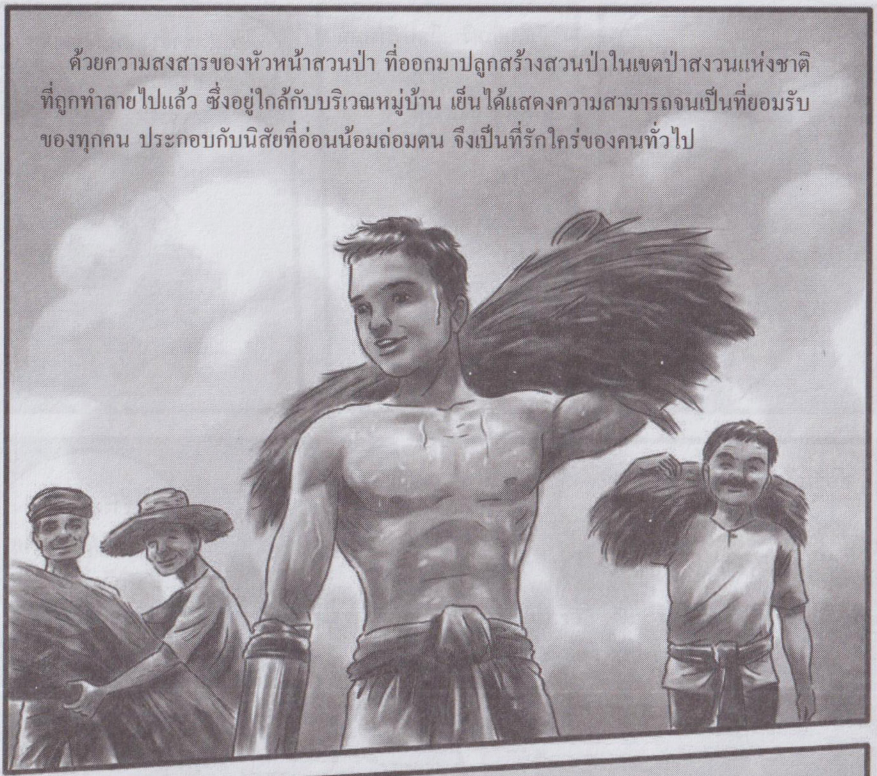

พี่เย็น...! ฉันสงสารพี่มากนะ หรือว่าฉันจะลาออกจากโรงเรียน จะได้ลดค่าใช้จ่ายทางบ้านลง พ่อเขาจะได้ไม่อารมณ์เสียกับพี่อีก...
จำปีพูดขึ้นหลังจากนั่งดูพี่ชายใช้มือด้วนทั้งสองข้างหนีบช้อนตักข้าวใส่ปาก
คำพูดของน้องสาวทำให้เขานิ่งอึ้ง ละสายตาจากจานข้าวทันที มองดูน้องด้วยความรักและสงสาร รีบพูดขึ้นว่า...
อย่านะจำปี...! ชีวิตน้องมีค่า มีอนาคต ไม่ต้องห่วงพี่หรอก พี่ขอรับรองว่า พี่จะต้องทำได้...ต้องทำได้...!
เย็นพูดจาด้วยเสียงหนักแน่น ค่อยๆ พยุงตัวลุกขึ้นและเดินจากไป ทิ้งให้จำปีมองตามหลังพี่ชายด้วยสายตาฉงน พร้อมกับเสียงพึมพำว่า
เขาจะทำอะไร...? ของเขานะ...!

สองเดือนผ่านไป...
ลุง...ลุง...! มารับธนาณัติด้วย...
เสียงบุรุษไปรษณีย์ตะโกนหน้าบ้าน เย็นนั่งมองดูพ่อวิ่งกระหืดกระหอบไปรับจดหมาย
ไอ้เย็น...! แกเห็นไหม พี่ๆ เขาส่งเงินมาให้ฉันแล้ว มีแต่แกนั่นแหละที่เป็นคนไม่มีประโยชน์...
พ่อชูซองจดหมายขึ้นอวด เย็นมองดูสายตาของพ่อช่างเปี่ยมไปด้วยความสุข และภาคภูมิใจในลูกชายทั้งสองคนเหลือเกิน เย็นได้แต่คิดว่าเมื่อไหร่หนอที่เขาจะได้รับสายตาเช่นนี้จากพ่อบ้าง...

วันหนึ่ง เย็นนั่งพิจารณาขาขวาที่ด้วน
ตั้งแต่ใต้เข่าลงไปแต่มีเนื้อใต้ขาเรียวเล็กพอที่
จะหาอะไรมาสวมใส่เพื่อที่จะเดินเองได้
จำปี...! ช่วยตัดกระบอกไม้ไผ่หลังบ้านให้พี่ด้วย...!
หลังจากน้องสาวตัดกระบอกไม้ไผ่มา
ให้แล้ว เขาใช้เศษผ้าพันรอบขาที่ด้วนแล้ว
ใช้เชือกรัดผ้าไม่ให้หลุด เอากระบอกไม้ไผ่
ที่น้องตัดให้สั้นเท่าความยาวของขาซ้าย
สวมที่ขา
เขาลองหัดยืนโดยไม่ต้องใช้ไม้พยุง และ
ก้าวเดินไปอย่างช้าๆ แต่เวลาขาที่ด้วนกดลง
บนกระบอกไม้ไผ่ในขณะทิ้งน้ำหนัก
ลงที่ขาขวานั้น
จะทำให้เขา
รู้สึกเจ็บ
ตึ๊ก...!
แต่เขาก็อดทนและคิดในใจว่า เมื่อเนื้อที่
เสียดสีกับกระบอกไม้ไผ่นานวันเข้าก็คงจะ
เกิดความด้านชาและตามมาด้วยความเคยชิน
ในสภาพเช่นนี้

เย็นหัดเดินรอบบ้านวันละหลายๆ รอบโดยไม่รู้สึกเหนื่อย เขาดีใจมากเพราะในชีวิตที่ผ่านมาเคยใช้แต่ไม้เท้าพยุง หรือบางทีก็ใช้ขาซ้ายกระโดดขาเดียวไปเรื่อยๆ แต่ครั้งนี้พอใส่กางเกงขายาวแล้วก็จะปิดบังกระบอกไม้ไผ่ซึ่งถ้าไม่สังเกตก็จะเห็นเหมือนกับขาปกติ
ควับ...!
สำหรับแขนทั้งสองข้างนั้น เขาก็นำกระบอกไม้ไผ่มาสวมใส่เช่นกัน จากนั้นเขานำยางในของรถจักรยานที่ชาวบ้านถอดทิ้งมาให้จำปีผูกกับด้ามมีดอีโต้ให้แน่น แล้วใช้ปลายยางอีกข้างหนึ่งพันรัดที่แขนขวาที่สวมกระบอกไม้ไผ่ จากนั้นเขาลองใช้แขนแกว่งมีดไปในพงหญ้า แรงของมีดที่เหวี่ยงไปมาทำให้หญ้าถูกตัดกระเด็นปลิวว่อนไปหมด
แม่...แม่...! ผมทำได้แล้ว จำปี...พี่ทำได้แล้ว...
เสียงร้องขึ้นด้วยความดีใจ เขารีบเดินกะโผลกกะเผลกเข้าไปกอดแม่ด้วยน้ำตานองหน้า

จะทำไหวหรือเย็น...?
แม่ถามด้วยความห่วงใย
ผมต้องทำได้แน่...! พรุ่งนี้จะลองไปสมัครเป็นคนงานสวนป่าดู...
สายตาของเขาบ่งบอกถึงความหวังเต็มเปี่ยม
สำนักงานเข
จะไหวหรือครับหัวหน้า...? คนพิการนะครับ...!
เสียงหัวหน้าคนงานพูดหลังจากหัวหน้าสวนป่าพิจารณามองดูมือและเท้าของเย็น
ผมอยากมีรายได้ครับหัวหน้า โปรดให้โอกาสคนพิการบ้างครับ...!
เสียงในตอนท้ายเริ่มสั่นเครือ...
เอาละนะ...! ฉันตกลงรับเธอ...

ด้วยความสงสารของหัวหน้าสวนป่า ที่ออกมาปลูกสร้างสวนป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ถูกทำลายไปแล้ว ซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณหมู่บ้าน เย็นได้แสดงความสามารถจนเป็นที่ยอมรับของทุกคน ประกอบกับนิสัยที่อ่อนน้อมถ่อมตน จึงเป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป

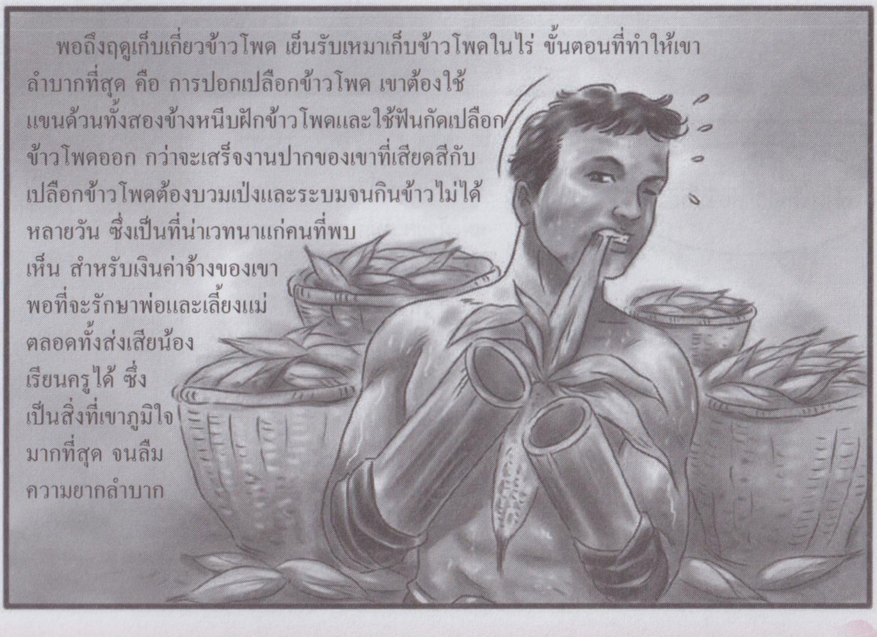

งานที่เย็นได้ทำก็มี ตัดแต่งเหง้าสักสำหรับนำไปปลูกป่า ผ่าไม้ไผ่เพื่อทำหลักหมายแนวปลูก บางครั้งก็ถางหญ้ารอบๆ บริเวณสำนักงาน สำหรับรายได้ที่ได้รับนั้น หัวหน้าสวนป่าจ่ายให้เท่ากับคนปกติทั่วไป และมีบางครั้งที่ได้รับรายได้พิเศษจากหัวหน้าสวนป่าและเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ อันเนื่องมาจากความสงสาร

พ่อครับ...!
นี่คือเงินเดือนของผม...
เย็นยื่นเงินเดือนทั้งหมดให้พ่อ ซึ่งมีจำนวนมากกว่าเงินที่พี่ๆ ส่งมาให้
โอ...! เขาจ้างแกจริงๆ หรือเย็น...
พ่อรับเงินและมองเย็นด้วยสายตาที่สงสัย
ค่าจ้างผมได้เท่าคนปกติด้วยนะพ่อ หัวหน้าเขาชมผมเสมอว่า ผมขยัน...
เป็นครั้งแรกในชีวิตของเย็นที่กล้ามองหน้าพ่อเต็มตา เขาเห็นริ้วรอยแห่งความชราบนใบหน้าพ่อ ระยะสองเดือนมานี้ดูพ่อเงียบขรึมและเหม่อลอย และมีหลายครั้งที่จำปีมาเล่าให้ฟังว่าพ่อกับแม่แอบร้องไห้อยู่เสมอ

พี่แกสองคน
ตั้งแต่มันมีเมียแล้ว
มันก็เงียบหายไป
พ่อพูดขึ้น...
พวกพี่ๆ เขาส่งเงินมาให้พ่อ
บ้างไหมครับ...!
เย็นถามเบาๆ
ไม่...!
พ่อตอบแล้วรีบล้มตัวลงนอน
เย็นจึงไม่กล้าถามต่อ

สาเหตุจากการเงียบหายของพี่ชายทั้งสองทำให้พ่อเสียใจมากจนล้มป่วยเป็นอัมพาต แม่ต้องหยุดทำงานเพื่อดูแลพ่อ ส่วนจำปีก็กำลังเรียนวิทยาลัยครูปีแรก ดังนั้นภาระทุกอย่างจึงตกอยู่ที่เย็น ซึ่งเขาไม่เคยกลัวการทำงาน แต่มีความภูมิใจว่า นับแต่นี้เขาเป็นคนที่มีความหมายต่อครอบครัวแล้ว
พี่เย็น...! ฉันจะไม่เรียนแล้วนะ...!
จำปีเอ่ยขึ้นในคืนวันหนึ่ง
ไม่ได้หรอกจำปี น้องคือตัวแทนของความภูมิใจของพี่...!
สายตาของพี่ชายที่มองดูนั้นทำให้จำปีก้มหน้านิ่ง ไม่กล้าโต้แย้งอีกต่อไป

หลังจากสิ้นปีงบประมาณทางสวนป่าก็หยุดจ้างคนงานชั่วคราว เย็นก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่มีงานทำ แต่อีกสามชีวิตยังรอความหวังจากเขาคนเดียวเท่านั้น เขาออกรับจ้างทั่วไปทั้งในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น รับถางหญ้า ตัดถั่วเหลืองในไร่ ดำนา และอื่นๆ แล้วแต่ใครจะจ้าง ยกเว้นแต่การรับจ้างเกี่ยวข้าวที่เขาทำไม่ได้ เพราะไม่มีนิ้วมือที่จะรวบรวงข้าวมาเกี่ยว เย็นชอบงานรับเหมาเพราะรายได้ดีกว่ารายวัน เขาต้องตื่นนอนแต่เช้ามืดออกไปทำงานและจะกลับถึงบ้านอีกครั้งก็ตะวันตกดิน

พอถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวโพด เย็นรับเหมาเก็บข้าวโพดในไร่ ขั้นตอนที่ทำให้เขาลำบากที่สุด คือ การปอกเปลือกข้าวโพด เขาต้องใช้แขนด้วนทั้งสองข้างหนีบฝักข้าวโพดและใช้ฟันกัดเปลือกข้าวโพดออก กว่าจะเสร็จงานปากของเขาที่เสียดสีกับเปลือกข้าวโพดต้องบวมเป่งและระบมจนกินข้าวไม่ได้หลายวัน ซึ่งเป็นที่น่าเวทนาแก่คนที่พบเห็น สำหรับเงินค่าจ้างของเขาพอที่จะรักษาพ่อและเลี้ยงแม่ตลอดทั้งส่งเสียน้องเรียนครูได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาภูมิใจมากที่สุด จนลืมความยากลำบาก

พ่อพูดเหมือนขออภัยต่อเย็น
ในคืนที่พ่อจากโลกนี้ไป
ยกโทษ...! ให้พ่อด้วยนะเย็น
ผมรักพ่อมากที่สุด...!
ผมไม่เคยโกรธพ่อ...
เป็นครั้งแรกที่เย็น ได้รับ
รอยสัมผัสจากมือของพ่อที่ลูบ
บนศีรษะของเขา
เข้ามาใกล้ๆ พ่อซิเย็น...!
เย็นโน้มตัวลงไปหาพ่อด้วยอาการเกร็งไปทั้งตัว
พ่อใช้มือลูบที่ศีรษะ มันเป็นสัมผัสแรกของพ่อที่แผ่วเบา
แฝงด้วยความเมตตา เพราะทุกครั้งที่ได้รับสัมผัสจากพ่อ
นั้น มันคือฝ่ามือ
และฝ่าเท้าที่มีผล
ทำให้เขาระบมไป
หลายวัน

อภัยให้พ่อ...! ด้วยนะ ลูก...!
คำว่าลูกคำเดียวมันทำให้เขาขนลุกซู่ไปทั้งตัว พ่อเอ่ยด้วยเสียงแผ่วเบา
เรียกพ่อซิลูก...! เรียกซิ...!
พ่อ...พ่อ...ผมรักพ่อมากที่สุด...!
เย็นก้มลงซบอกพ่อ น้ำตาไหลพราก
ฝากแม่และน้องด้วยนะ...นะ...ลูก พ่อรักลูกมากที่...สุด...!
เสียงของพ่อเบาหวิว ประโยคที่ว่า พ่อรักลูก เป็นประโยคแรกและสุดท้ายของพ่อ เย็นปล่อยโฮออกมาอย่างสุดเสียง สองแขนกอดร่างที่แน่นิ่งของพ่อไว้แนบแน่น เหมือนกับจะเก็บรอยจารึกที่อบอุ่นนี้ไว้ในความทรงจำตลอดไป

๓๘ ปีผ่านไป มันช่างรวดเร็วเหลือเกินสำหรับชีวิตการต่อสู้ของเย็น จำปีได้เป็นครูและมีความสุขกับครอบครัวของหล่อนไปแล้ว
ยังเหลือแม่วัยเจ็ดสิบปีที่เขาต้องดูแลท่าน
ถึงแม้ว่าร่างกายจะพิการ
แต่เขาก็สามารถตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ และเลี้ยงดูท่านในยามชราได้
สิ่งนี้เองที่ทำให้เย็นภูมิใจมากที่สุดในชีวิต รอยยิ้มปรากฏขึ้นบนใบหน้าของเขา เมื่อได้ยินเสียงเด็กๆ ซึ่งวิ่งเล่นที่ชายทุ่งตะโกนว่า...
พี่เย็น...! ยอดกตัญญู...!

เย็นยอดกตัญญู

ข้อคิดที่ได้

- ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
- ความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี
- ความอดทนอดกลั้น
- ความมุมานะ ความเพียรพยายาม ความขยันขันแข็ง

บันทึกเล่มที่ ๑๕

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นสิ่งที่เป็นสัจธรรมนะลูก อะไรที่เป็นความชั่ว ความเสื่อม ให้ลูกห่างไกลเอาไว้ ถ้าเราคิดดี ทำดี เราก็ได้แต่สิ่งที่ดีในชีวิต เขาเรียกว่า กรรมดี กรรมชั่ว...!
เสียงหญิงวัยกลางคนกำลังสอนลูกชายอายุ ๑๘ ปี ที่สาละวนตักอาหารเข้าปาก
แม่...! เลิกพูดเสียที รำคาญ สมัยนี้มัวแต่มายึดเรื่องกรรมดี กรรมชั่ว เขาถือว่าเป็นเต่าล้านปีแล้ว ตราบใดที่บ้านต้องเช่า ข้าวต้องซื้อ อดมื้อกินมื้อ หรือเดินย่ำต๊อกโหนรถเมล์ทั้งครอบครัว ชีวิตมันต้องสู้ทุกอย่าง มัวแต่ยึดคุณธรรม...เชย...!

เสียงเคี้ยวอาหารสลับกับเสียงพูด พร้อมทั้งกิริยาของลูกชายที่ตักอาหารอย่างตะกละตะกลามเข้าปาก เศษอาหารเกลื่อนเต็มโต๊ะเป็นภาพที่ผู้เป็นแม่ชินชา
แม้บางครั้งสายตาจะมองด้วยเชิงตำหนิ แต่เมื่อประสานกับสายตาที่แข็งกร้าวท้าทายของลูกชาย
ซึ่งทำให้ผู้เป็นแม่ต้องรีบหลบทันที
แม่มีอะไรกินบ้างล่ะ...! หนูหิวมากนะ...!
สาวน้อยวัย ๑๗ ปี อยู่ในชุดนักเรียนวิ่งลงจากบันได สายตาสอดส่ายดูอาหารบนโต๊ะ ปากเล็กๆ เบ้ไปมาเมื่อมองเห็นอาหาร
เอาอีกแล้ว...! ต้มจืดตำลึง ปลาทูทอด น้ำพริก ซ้ำๆ ซากๆ มันเป็นสูตรอาหารที่แม่ทำได้แค่นี้เหรอ...! หนูแสนจะเบื่อ...!!!

มิน่าเล่า...!
พ่อเขาถึงทิ้งแม่ไปมีใหม่...
เสียงตอนสุดท้ายเริ่มเบาลง เหมือนจะรู้ตัวว่าพูดแรงเกินไป แต่มันสายเกินไปแล้วสำหรับความรู้สึกที่เจ็บปวดที่ลูกๆ คอยตอกย้ำ ทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา
ผู้เป็นแม่รีบเดินหันหลังเพื่อให้น้ำตาเจ้ากรรมที่ไหลเอ่อล้นขอบตา ได้หลบพ้นสายตาของลูกๆ
เปล่าหรอกไม่ใช่กลัวลูกจะเห็นแล้วไม่สบายใจ แต่ผู้เป็นแม่กลัวลูกจะซ้ำเติมจนทนไม่ได้ต่างหาก
พวกเราไปล่ะนะ...! อาจจะกลับดึกหน่อยนะแม่ แต่แม่ก็ชินอยู่แล้วนี่...!
เสียงปิดประตูหน้าบ้านและเสียงเดินของลูกๆ ที่ห่างออกไปทุกที มันเป็นภาพที่ซ้ำแล้วซ้ำเล่าสำหรับวงจรชีวิตผู้เป็นแม่

หลวงพ่อ วงจรชีวิตของลูก
ทำไมมันจึงยืนยาวมากเหลือเกิน
ลูกเบื่อชีวิตมากที่สุด...
เสียงนี้มิได้หลุดพ้นออกจากปาก เพียงแต่ส่งกระแสจิตรำพึงต่อหน้าพระพุทธรูปที่วัดแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจเสมอ ท่านเป็นสิ่งเดียวที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นแหล่งระบายความอัดอั้นตันใจ พร้อมทั้งเป็นแหล่งปลอบประโลมใจตลอดเวลา
การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ทุกคนต้องรู้จักหน้าที่และความสัมพันธ์ทางสังคม คนเราทุกคนเกิดมาแล้วต้องมีเวรมีกรรมทั้งสิ้น เพียงแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น ในเมื่อได้เกิดมาแล้วก็ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด หมดเวรกรรมแล้วจะได้ไปเกิดภพหน้าที่ดีกว่านี้...!
คำสอนของหลวงพ่อที่วัดเป็นสิ่งเดียวที่เหมือนน้ำทิพย์หล่อเลี้ยงจิตใจของผู้เป็นแม่ให้ก้าวเดินต่อไป เพื่อสู้กับชีวิตที่ไร้จุดหมายด้วยคำว่า “หน้าที่ของแม่” เท่านั้น

กริ๊ง...! กริ๊ง...! เสียงโทรศัพท์ดังขึ้นในเช้าตรู่ของวันเสาร์ เสียงโต้ตอบของลูกสาว เสียงหัวเราะบ่งบอกถึงความสุข จนผู้เป็นแม่นั้นต้องยอมเสียมารยาทยืนแอบฟังการสนทนา
พ่อขา...! หนูคิดถึงพ่อมาก บอกน้าผู้หญิงด้วยว่าหนูก็คิดถึง เสื้อที่ซื้อฝากมานั้นสวยมากค่ะ หนูชอบมาก อ๋อ...! วันเสาร์หน้าเหรอคะ ที่เดิมใช่ไหมคะ...ค่ะ...ค่ะ แล้วเจอกันนะพ่อ สวัสดีค่ะ...!
อุ๊ย! แม่
ทำไมเสียมารยาทแอบฟังคนเขาคุยกัน น่าเกลียดมากเลย หนูไม่ชอบ...!
หน้าคว่ำหงิกงอของลูกสาวสลับกับอาการกระทืบเท้าแสดงความไม่พอใจ

ทำไมลูกถึงได้ทำร้ายจิตใจแม่มากอย่างนี้ ผู้หญิงคนนั้นเขาแย่งพ่อไปแล้วยังจะกลับมาแย่งลูกอีก พวกเขาต้องการเอาชนะแม่ ผู้หญิงผู้ชายที่ใจร้ายคู่นั้น เขาทำลายได้ทุกอย่างที่เป็นความสุขของแม่ พวกเขาเป็นมารผจญ...มารผจญ...!
เสียงพูดสลับกับเสียงสะอื้นที่ตัดพ้อต่อว่า ไม่ได้ทำให้ลูกสาวเกิดความสงสาร แม้แต่น้อย
แม่ส่องกระจกดูตัวเองบ้างสิ หน้าแบกโลกทั้งโลกเอาไว้ แม้แต่รอยยิ้มก็ไม่มี วันๆ ทำแต่งาน กลับมาดึกดื่น วันหยุดก็ไม่เคยมี อ้างแต่ว่าหาเงินตลอดเวลา
เอาล่ะ...! ฟังแม่นะลูก วันนี้เรา ต่างมีอารมณ์กันทั้งคู่ ไว้วันหน้าค่อยคุยกัน แม่มีอย่างหนึ่งที่จะขอร้อง วันที่ ๑๒ สิงหาคมนี้ ตรงกับวันเสาร์ อยู่บ้านบ้างนะลูก แม่บอกพี่ชายเราแล้ว แม่ขอร้อง...! นึกว่าทำเพื่อแม่เถอะนะ...

หนูนัดพ่อไว้แล้ว
แม่ก็ได้ยินนี่นา
พ่อเขานัดบ่ายโมง...
ถ้างั้น...! ทานข้าวเช้ากับแม่ก่อน
แม่จะรีบไปจ่ายตลาดแต่เช้ามืดก็แล้วกัน
อย่าลืมนะลูก...!!!
ผู้เป็นแม่รีบเดินผละกลับไปหลังบ้าน โดยไม่หันมามอง
กิริยาของลูกสาวที่ทำท่ากระฟัดกระเฟียด

เช้ามืดของวันที่ ๑๒ สิงหาคม ฝนได้เท
กระหน่ำลงมาอย่างหนักสลับกับเสียงฟ้าร้อง
ทำให้เมืองทั้งเมืองแทบถล่มทลาย
เบื่อจริงๆ...! หลังคาบ้านรั่วอีกแล้ว
แกเอาถังน้ำมาช่วยกันรองบ้างซิ...!
เสียงพี่ชายตะโกนออกมาจากในห้อง
ห้องฉันก็รั่ว แกก็ช่วยตัวเองสิ
แม่...แม่ ทำไมไม่เอาถังมารองช่วยกันบ้าง
โธ่เอ๊ย! เบื่อบ้านนี้จริงๆ

กริ๊ง...! กริ๊ง...! กริ๊ง...!
เสียงโทรศัพท์ดังลั่นบ้าน...
ลูกสาวขยี้ตางัวเงียลุกจากที่นอน
มองนาฬิกาบอกเวลา ๕ โมงเช้าแล้ว
สวัสดีค่ะ...ค่ะ...อะไรนะ! ...แม่เหรอ...!
คิดว่าไม่น่าจะใช่นะ...ค่ะ...ค่ะ!
เสียงทุบประตูดังเร็วถี่ยิบ
พี่...พี่...ตื่นเร็ว แม่ไม่ได้อยู่ในห้องแล้วล่ะ...?
อยู่ไม่อยู่มันเกี่ยวอะไรด้วยวะ! คนง่วงจะตาย...

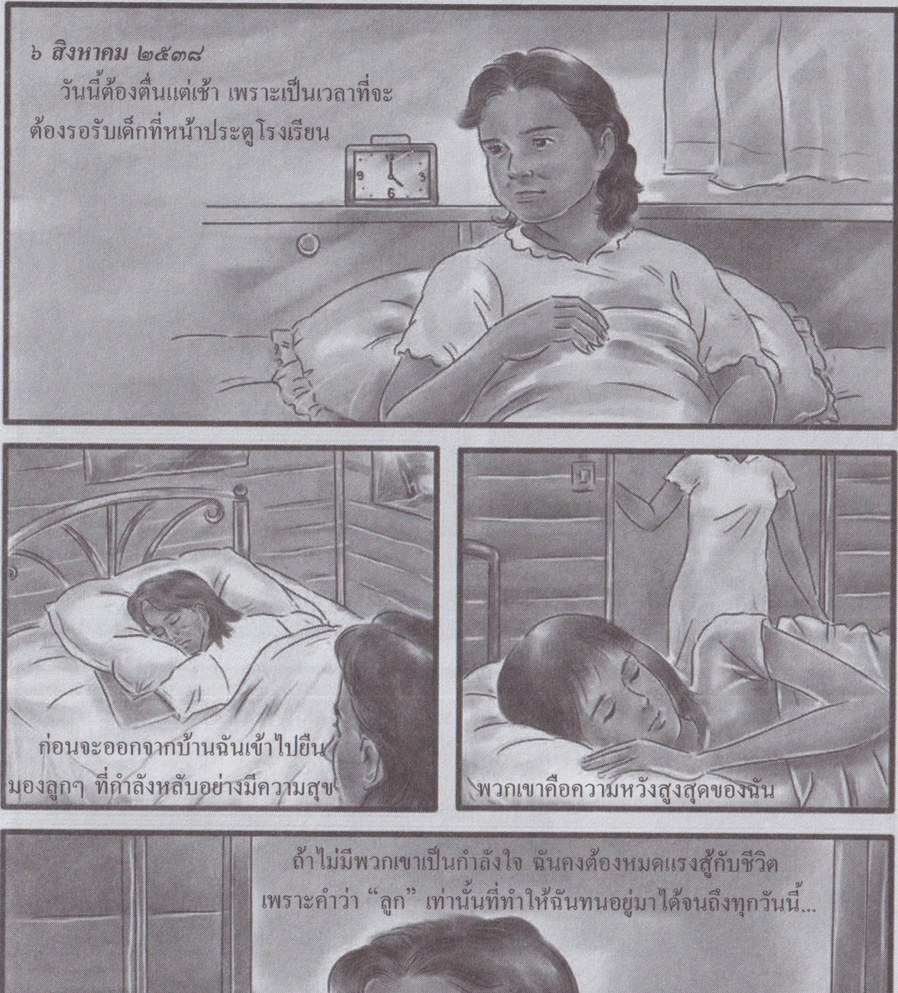

สถาบันนิติเวชเขาโทรมาบอกว่า แม่ถูกรถชนตาย...! ที่หน้าตลาด
สถาบันนิติเวช
ศพซึ่งถูกปิดคลุมด้วยผ้าขาวถูกเจ้าหน้าที่เปิดออกให้ดู
ลูกทั้งสองหน้าซีดเผือดเมื่อเห็นดวงตาทั้งสองข้างของแม่เบิกโพลง...!

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งเขานำศพมาส่งประมาณตี ๕
ผู้ตายถูกรถเก๋งชนบริเวณหน้าตลาด ผัก ไก่ กุ้ง เกลื่อนถนน
ร่างกระเด็นไปฟาดราวสะพาน คอหักตายคาที่ แต่มีสิ่งหนึ่ง
ที่ผู้ตายกอดไว้แน่นมาก คือ สมุดบันทึกสีดำเล่มนี้
พอเจ้าหน้าที่เปิดดูจึงพบหมายเลข
โทรศัพท์ที่บ้าน
ลูกสาวรับสมุดบันทึกเล่มสีดำมาเปิดดูอย่างช้าๆ...
แผ่นแรกแสดงรายรับรายจ่ายของแต่ละวัน
เมื่อเปิดไปแผ่นหลังๆ ก็พบข้อความที่เขียน
บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ

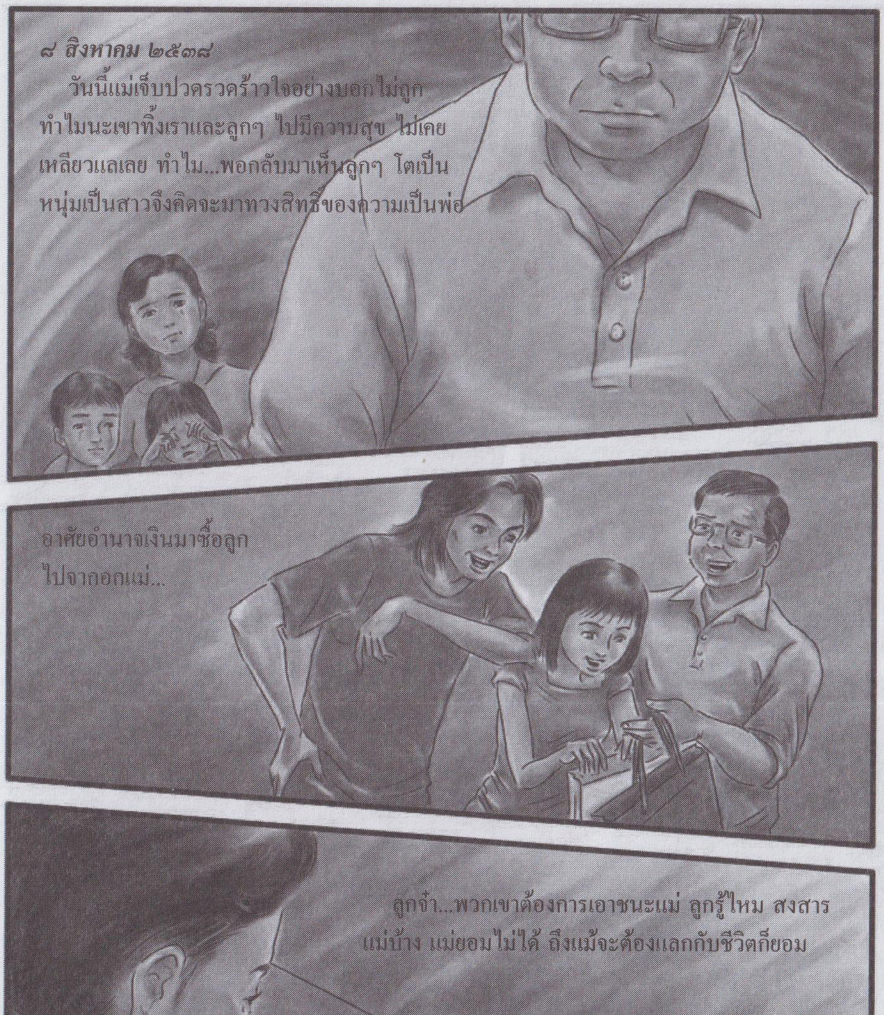

๕ สิงหาคม ๒๕๓๘
หลังจากรับเงินเดือนแล้ว ฉันรีบนำไปจ่ายร้านขายของข้างบ้านซึ่งเป็นหนี้เขาเกือบทั้งเดือน รวมเบ็ดเสร็จแล้ว ๔,๒๐๐ บาท ส่วนที่เหลือได้แบ่งเป็น ๓ ส่วน สำหรับค่าใช้จ่ายของลูก ๒ คน ค่ากินข้าวจนสิ้นเดือน และเพื่อฉุกเฉินอีก

เหนื่อยเหลือเกินกับภาระที่รับผิดชอบ
๑๕ ปีแล้วที่เขาทอดทิ้งครอบครัวไปมีความสุข
โดยที่ไม่ยอมเหลียวแลและรับผิดชอบ
ฉันต้องทำงานเพิ่มอีกเท่าตัว ลำพังเงินเดือน
ครูโรงเรียนเอกชนจะซักกี่บาท
เพื่อความอยู่รอดฉัน
ต้องรับสอนพิเศษ
จนดึกดื่น

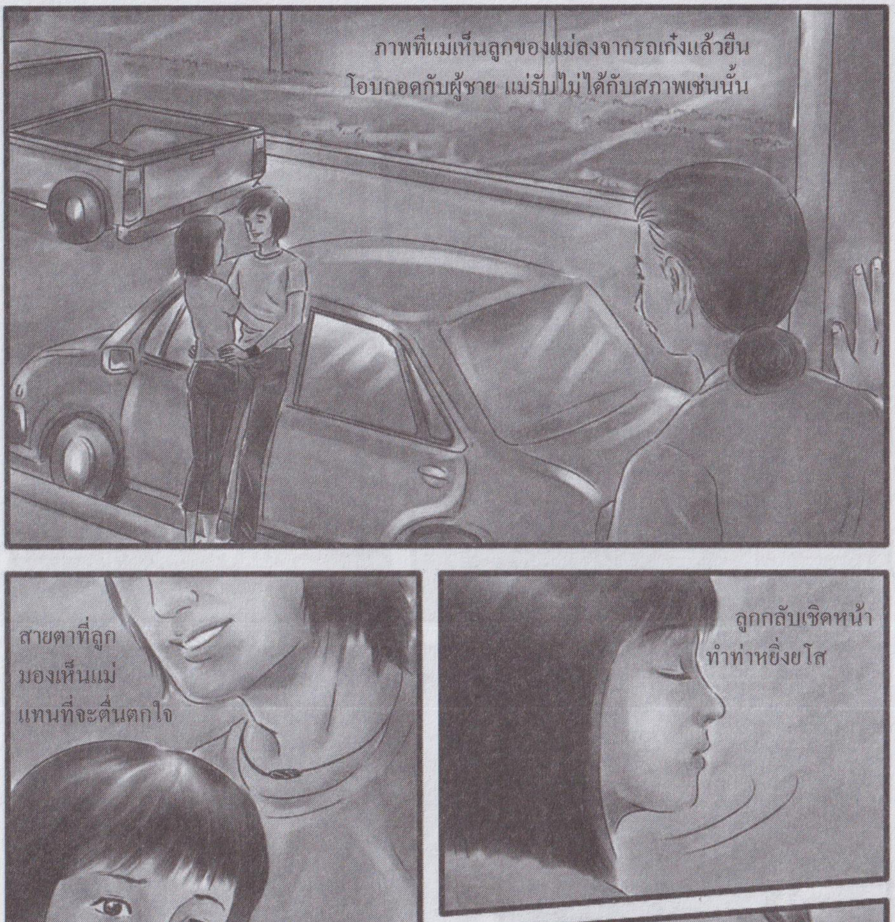

แม้แต่วันหยุดก็ไม่มีโอกาสได้พักผ่อน...
ฉันอยากจะสัมผัสวันหยุดเสียเหลือเกิน

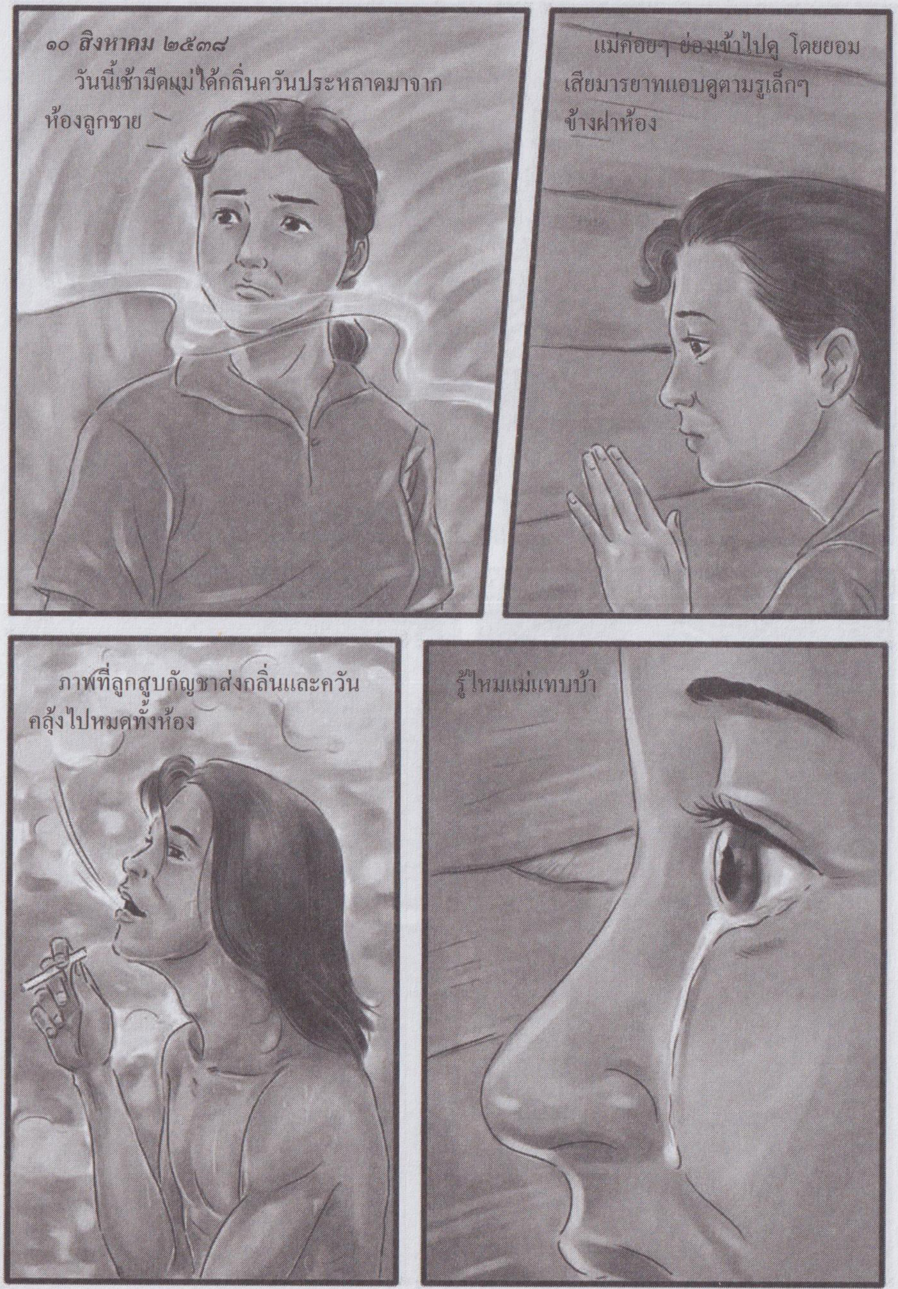

๖ สิงหาคม ๒๕๓๘
วันนี้ต้องตื่นแต่เช้า เพราะเป็นเวลาที่จะ
ต้องรอรับเด็กที่หน้าประตูโรงเรียน
ก่อนจะออกจากบ้านฉันเข้าไปยืน
มองลูกๆ ที่กำลังหลับอย่างมีความสุข
พวกเขาคือความหวังสูงสุดของฉัน
ถ้าไม่มีพวกเขาเป็นกำลังใจ ฉันคงต้องหมดแรงสู้กับชีวิต
เพราะคำว่า "ลูก" เท่านั้นที่ทำให้ฉันทนอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้...

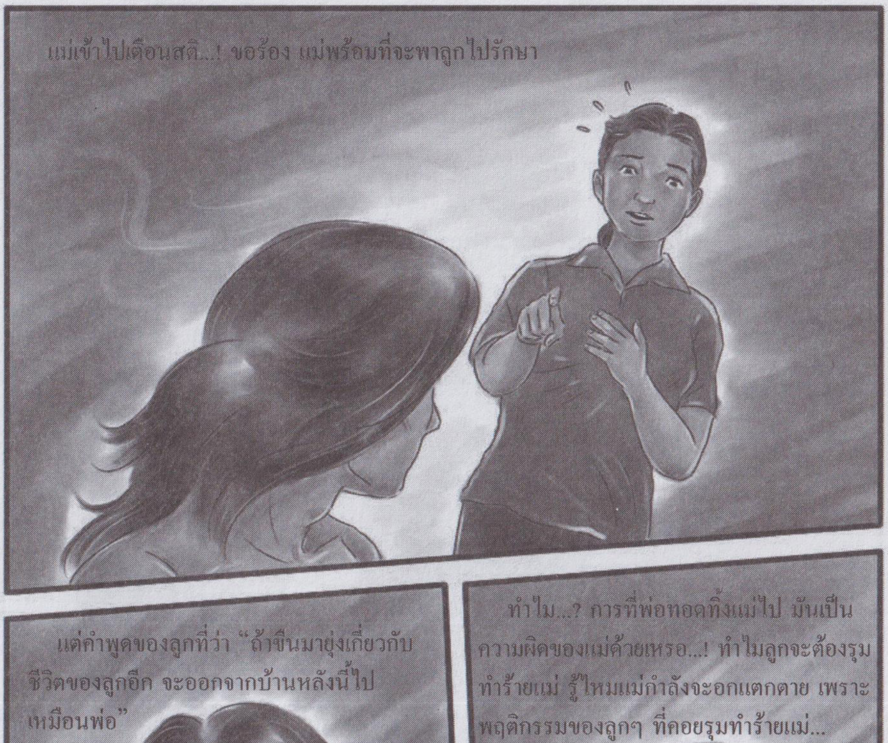

๗ สิงหาคม ๒๕๓๘
วันนี้รู้สึกปวดศีรษะคงจะเป็นเพราะทำงานหนักเกินไป
จนลืมนึกไปว่าอายุตัวเองจะย่างเข้า ๕๐ ปี แล้ว เหมือนไม้ใกล้ฝั่งเข้าไปทุกที
แม่อยากได้ยินคำถามที่แสดงถึงความห่วงใยของลูกที่มีต่อแม่เหลือเกิน แต่เปล่าหรอก...? เสียงที่ได้ยินคือเสียงโยนถ้วยชามในครัว...
พร้อมทั้งเสียงบ่นที่ว่า “หาอะไรจะกินก็ไม่มี ข้าวก็ยังไม่ได้หุง เบื่อ...เบื่อ...!”
ลูกเอ๋ย จะเข้ามามองดูแม่ แสดงถึงความห่วงหาอาทรบ้างก็ไม่มีเสียเลย ทำไมชีวิตแม่ถึงได้อาภัพเช่นนี้

๘ สิงหาคม ๒๕๓๘
วันนี้แม่เจ็บปวดรวดร้าวใจอย่างบอกไม่ถูก ทำไมนะเขาทิ้งเราและลูกๆ ไปมีความสุข ไม่เคยเหลียวแลเลย ทำไม...พอกลับมาเห็นลูกๆ โตเป็นหนุ่มเป็นสาวจึงคิดจะมาทวงสิทธิ์ของความเป็นพ่อ
อาศัยอำนาจเงินมาซื้อลูกไปจากอกแม่...
ลูกจ๋า...พวกเขาต้องการเอาชนะแม่ ลูกรู้ไหม สงสารแม่บ้าง แม่ยอมไม่ได้ ถึงแม้จะต้องแลกกับชีวิตก็ยอม

๘ สิงหาคม ๒๕๓๘
วันนี้อาจารย์ที่ปรึกษาของลูกโทรศัพท์ไปโรงเรียน บอกว่า ลูกหนีเรียนไปกับเพื่อนๆ ตั้งแต่เช้า
แม่กระวนกระวายใจมาก ต้องลาหยุดเพื่อไปตามลูกในสถานที่เริงรมย์ต่างๆ จนมืดค่ำ ก็ยังไม่เห็นลูกกลับบ้าน
MOVIE
แม่แอบดูพฤติการณ์ของลูก โดยยอมยืนหลบอยู่ที่มุมมืดของปากซอยเข้าบ้านเป็นเวลาหลายชั่วโมง

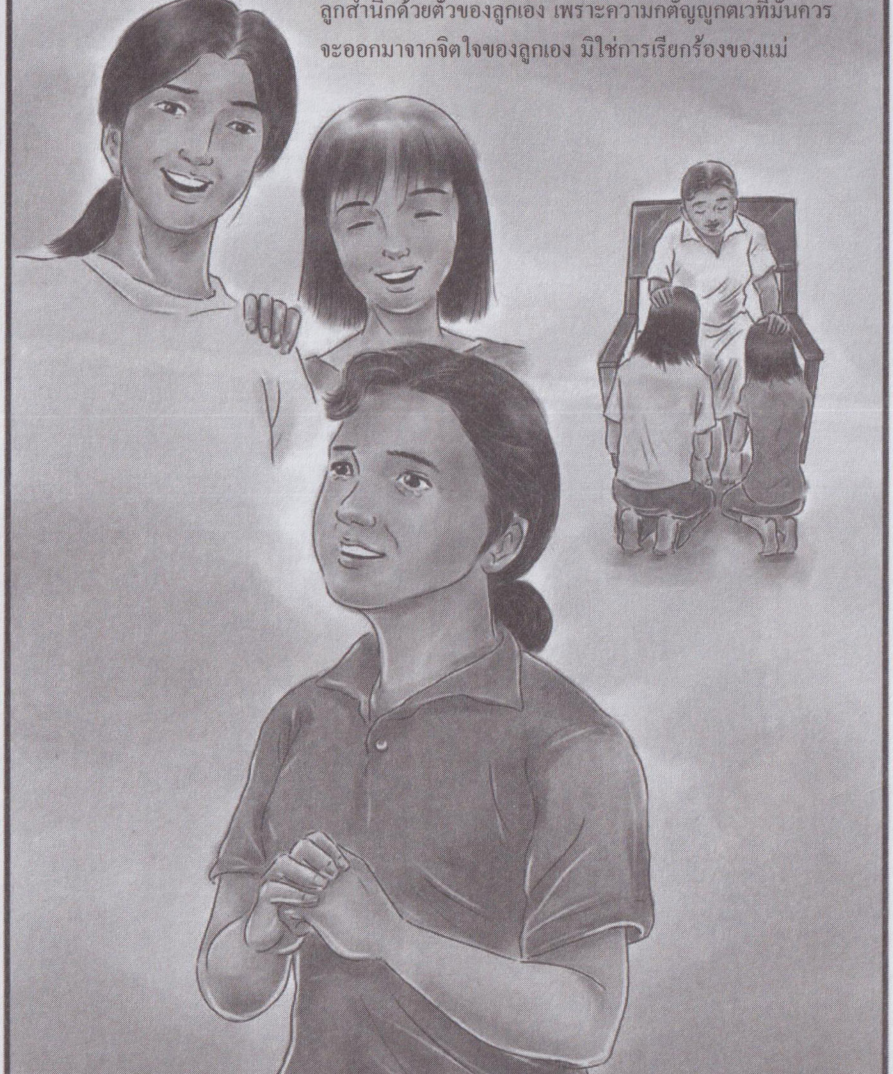

ภาพที่แม่เห็นลูกของแม่ลงจากรถเก๋งแล้วยืน
โอบกอดกับผู้ชาย แม่รับไม่ได้กับสภาพเช่นนั้น
สายตาที่ลูก
มองเห็นแม่
แทนที่จะตื่นตกใจ
ลูกกลับเชิดหน้า
ทำท่าหยิ่งยโส
คำสั่งสอนของแม่ลูกไม่เคย
สำนึก แม่ปวดร้าวเหลือเกิน

๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘
วันนี้เช้ามืดแม่ได้กลิ่นควันประหลาดมาจากห้องลูกชาย
แม่ค่อยๆ ย่องเข้าไปดู โดยยอมเสียมารยาทแอบดูตามรูเล็กๆ ข้างฝาห้อง
ภาพที่ลูกสูบกัญชาส่งกลิ่นและควันคลุ้งไปหมดทั้งห้อง
รู้ไหมแม่แทบบ้า

แม่เข้าไปเตือนสติ...! ขอร้อง แม่พร้อมที่จะพาลูกไปรักษา
แต่คำพูดของลูกที่ว่า "ถ้าขืนมายุ่งเกี่ยวกับชีวิตของลูกอีก จะออกจากบ้านหลังนี้ไปเหมือนพ่อ"
ทำไม...? การที่พ่อทอดทิ้งแม่ไป มันเป็นความผิดของแม่ด้วยเหรอ...! ทำไมลูกจะต้องรุมทำร้ายแม่ รู้ไหมแม่กำลังจะอกแตกตาย เพราะพฤติกรรมของลูกๆ ที่คอยรุมทำร้ายแม่...

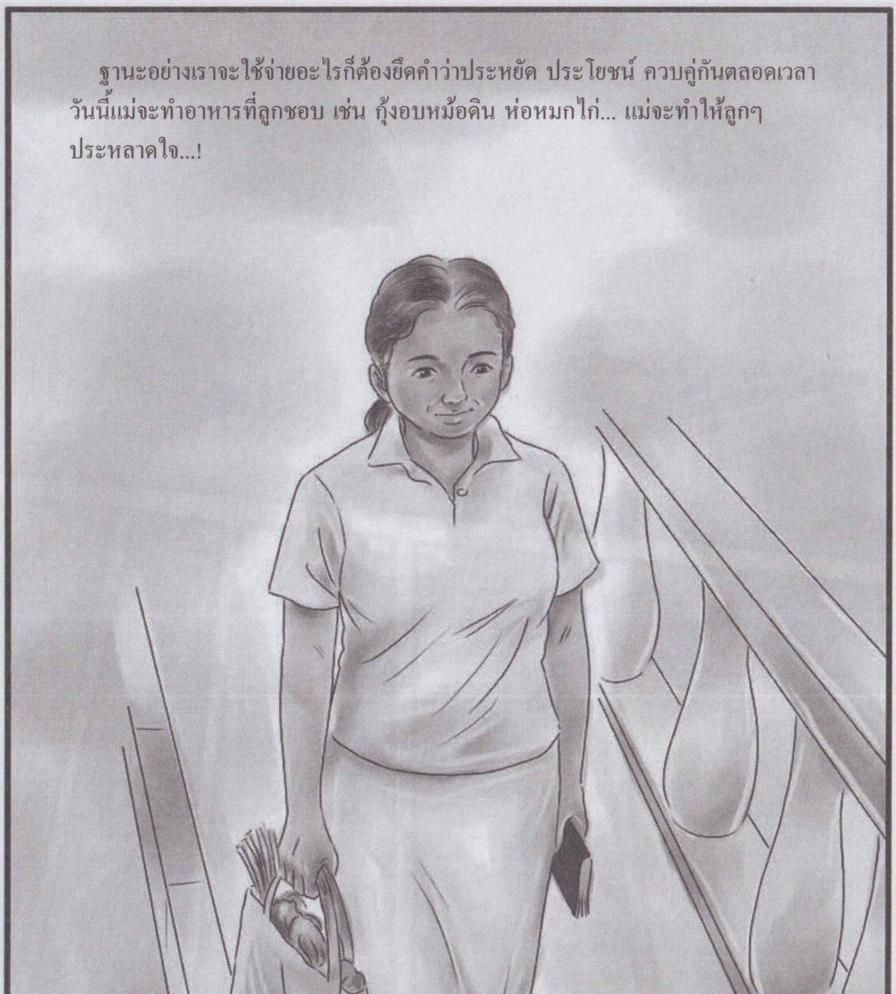
๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๘

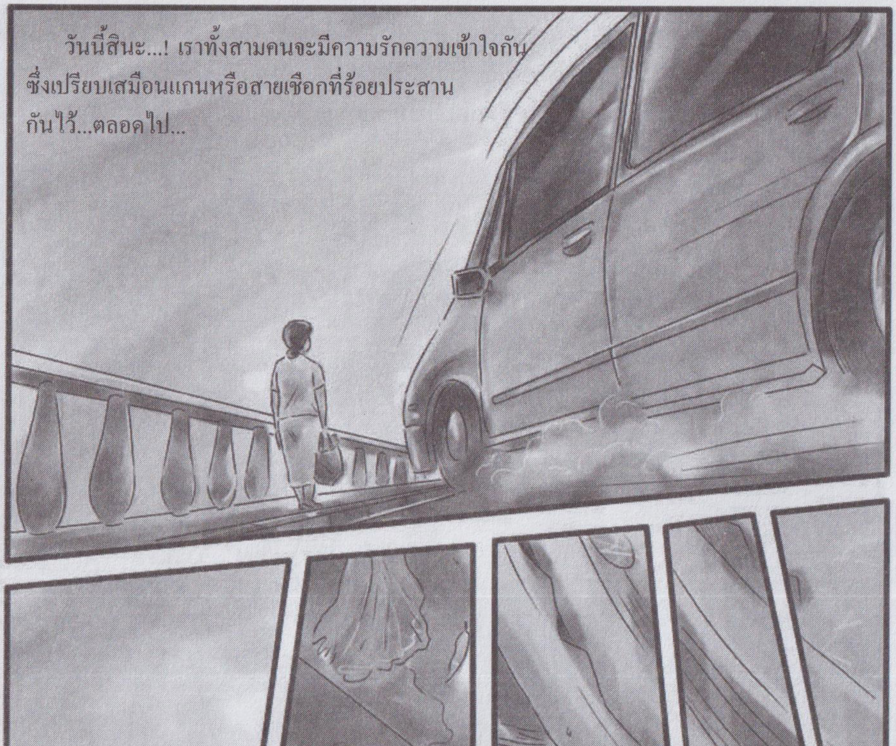
แม่อยากจะเร่งวันเร่งคืนให้ถึงพรุ่งนี้เร็วๆ พรุ่งนี้สินะ คือวันแม่ และตรงกับวันหยุดของลูกด้วย แม่ยอมหยุดสอนพิเศษเพื่อลูก แม่อยากเห็นรอยยิ้มของลูก อยากได้ดอกมะลิจากมือของลูกที่ก้มลงกราบตักของแม่ ซึ่งแม่ไม่เคยได้สัมผัสสักครั้ง แม่ไม่อยากจะเรียกร้องแต่อยากให้ลูกสำนึกด้วยตัวของลูกเอง เพราะความกตัญญูกตเวทีมันควรจะออกมาจากจิตใจของลูกเอง มิใช่การเรียกร้องของแม่

แม่จะทำหน้าที่ของแม่ให้ครบถ้วน พรุ่งนี้เราจะปรับความเข้าใจกัน จะถามลูกว่า "ลูกต้องการให้แม่ทำอะไรบ้าง?" จะให้หยุดงานสักกี่วันก็ได้ถ้าลูกต้องการ แม่ถือว่ามนุษย์มิได้มีเพียงหน้าที่และบทบาทเท่านั้น แต่มันมีค่าทางสัญลักษณ์ ซึ่งก็คือความเป็นแม่ ที่ส่งผลถึงความผูกพันที่ร้อยรัดให้เป็นหนึ่งเดียว...
แม่อยากให้ลูกรู้ถึงคุณค่าของการมีชีวิต
อยากให้ลูกถูกหล่อหลอมชีวิตและจิตใจเพื่อให้รู้จักกับการจัดระบบชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม
ซึ่งจะส่งผลดีต่อลูกและต่อสังคม

๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๘
แม่นอนไม่หลับทั้งคืน เตรียมคำพูดอะไรหลายสิ่งหลายอย่าง
แม่ลุกมาบันทึกกลางดึก กะว่าตี ๔ แม่จะเตรียมตัวไปตลาด
เพื่อจะได้ซื้อของกับแม่ค้าโดยตรง

ฐานะอย่างเราจะใช้จ่ายอะไรก็ต้องยึดคำว่าประหยัด ประโยชน์ ควบคู่กันตลอดเวลา วันนี้แม่จะทำอาหารที่ลูกชอบ เช่น กุ้งอบหม้อดิน ห่อหมกไก่... แม่จะทำให้ลูกๆ ประหลาดใจ...!

วันนี้สินะ...! เราทั้งสามคนจะมีความรักความเข้าใจกัน
ซึ่งเปรียบเสมือนแกนหรือสายเชือกที่ร้อยประสาน
กันไว้...ตลอดไป...

แม่ขา...!
หนูรักแม่มากที่สุด...
แม่ได้ยินไหม...?
เสียงกรีดร้องอย่างโหยหวนประหนึ่งใจจะขาด ก่อนที่ร่างจะล้มพับลงไปแต่สองมือยังกอด สมุดบันทึกเล่มที่ ๑๕ ไว้อย่างเหนียวแน่น เหมือนกลัวว่ามันจะหลุดลอยไปเช่นเดียวกัน กับร่างและวิญญาณของ...แม่

กอดสมุดร่ำร้องถวิลหา   เมื่อวิญญาจากร่างลับห่างหาย
แม่จ๋าแม่อย่าทิ้งลูกลับไกล   ขออยู่เป็นร่มไทรให้ลูกยา
ลูกสำนึกผิดแล้วในวันนี้   เป็นคนดีให้แม่ไม่กังขา
มองดูร่างของแม่ไร้วิญญา   ไม่นำพาให้อภัยในลูกเลว

บันทึกเล่มที่ ๑๕

ข้อคิดที่ได้

- การที่เราจะทำความดีกับใครนั้นไม่ต้องรอเวลา ก่อนที่เราจะไม่มีโอกาสได้ทำ
- เวลาไม่เคยคอยใคร
- ความรักของแม่ที่มีต่อลูก ถึงลูกจะเป็นคนไม่ดี แต่แม่ก็ยังรักลูกเสมอ

คลื่นลูกที่สาม

ภาพ : บรรเจิด มากสินธุ์

คลื่นลูกที่สาม

ครูวิไลกำลังก้าวเดินขึ้นบันได ต้องหยุดชะงักลงเมื่อเห็นเด็กวัยรุ่นในคราบชุดนักศึกษาประมาณ ๔-๕ คน กำลังก้ม ๆ เงย ๆ อยู่ข้างรถเก๋งสีดำรุ่นล่าสุด ถ้าเป็นการพูดคุยธรรมดาก็คงไม่สนใจอะไรมากนัก แต่มีประโยคหนึ่งที่ทำให้ครูวิไลต้องหยุดฟังและหยุดดูพฤติกรรมของพวกเขาเหล่านั้น

"กรีดให้เป็นทางยาวเลย ตะปูอยู่นี่" นักศึกษาร่างผอมสูงผมยาวปิดใบหู หวีผมแสกกลางพูดเหมือนออกคำสั่ง

"ชอบดุด่าพวกเราดีนัก เอาให้หนัก ๆ เลย" เพื่อนอยู่ข้าง ๆ พูดสนับสนุน

"กูว่าออกมาเห็นรถแล้ว...มึงเอ้ย ! อาจจะเป็นลมหมดสติไปเลย" เสียงปลายตะปูกดลงไปข้างรถเพื่อแข่งกับเวลาเริ่มบรรเลงอย่างสนุกสนาน ครูวิไลรีบเดินขึ้นบันไดอย่างรวดเร็ว จุดมุ่งหมายคือห้องผู้อำนวยการวิทยาลัย

"งานนี้หนักหน่อยนะครับอาจารย์" ผู้อำนวยการซึ่งเป็นชายวัยเกือบ ๖๐ ปี ถอดแว่นตามองตรงมายังครูวิไลที่เข้าไปรายงานตัวเป็นวันแรก

"ผมเสียดายความรู้ของอาจารย์ กลัวจะมาหมดกำลังใจที่นี่ อาจารย์ลองอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ดูสิครับ"

ครูวิไลรับหนังสือพิมพ์จากมือผู้อำนวยการ แล้วกวาดสายตาอ่านข่าวบนหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง

"นักเรียน-นักเลงอาชีวะยกพวกตีกันบาดเจ็บระนาว"

ข่าวที่เสนอพร้อมรายละเอียดครบถ้วนซึ่งทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ทั้งหมด ครูวิไลเงยหน้าจากหนังสือพิมพ์ปรากฏว่าสายตาของผู้อำนวยการมองดูอากัปกิริยาอยู่ก่อนแล้ว

"พึ่งยกพวกตีกันบาดเจ็บไปหลายคน อยู่โรงพยาบาลก็มี อยู่โรงพักก็มี นี่ผมก็ไปเยี่ยมพวกที่ได้รับบาดเจ็บ เพิ่งกลับมาได้สักครู่" เสียงถอนหายใจของผู้บริหารแสดงถึงความหนักอกหนักใจ สายตามองครูวิไลแสดงถึงความสงสารแกมเวทนาที่จะต้องมาเผชิญศึกที่แสนสาหัสที่นี่

"ดิฉันคิดว่า ทุกคนเกิดมาอยากเป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้นค่ะ เพียงแต่เขาอาจจะขาดโอกาสหรือมีอะไรบางอย่างที่ทำให้เขามีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนออกไป ดิฉันจะหาทางช่วยพวกเขาค่ะท่าน"

"ผมขออวยพรให้อาจารย์โชคดี" คำอวยพรจากท่าน แม้จะเบาหวิวแทบไม่ได้ยิน แต่ก็ช่วยทำให้ครูวิไลมีกำลังใจขึ้นมา เพราะเชื่อว่าพรจากผู้ใหญ่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสามารถทำให้เกิดสัมฤทธิผลขึ้นมาได้ไม่ช้าก็เร็ว

"ทั้งหมดทำความเคารพ"

"สวัสดี...ครั๊...าบ..." เสียงที่ทอดยาวดังขึ้นในห้องเรียน สายตา ๔๕ คู่จ้องมองมาที่ครูเป็นจุดเดียวกัน

"สวัสดีค่ะ...ทุกคน" ครูวิไลเขียนชื่อ นามสกุล ลงบนกระดานและแนะนำตัวเอง

"วิชาที่ครูจะสอนพวกเธอคือ วิชาเกี่ยวกับสังคมศึกษา ทั้งหมดมี ๔ หน่วยกิต ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ ๔ คาบ"

"อาจารย์ครับ...คิดยังไงถึงมาสอนที่นี่ครับ ใคร ๆ เขาก็ว่า พวกผมเลวกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นพ่อ-แม่ สังคมทั่วไป โดยเฉพาะสื่อมวลชน"

เสียงจากมุมห้องด้านซ้ายถามแทรกขึ้นมาพร้อมกับเสียงฮาของพรรคพวกเพื่อแสดงถึงความสะใจในคำถาม

"ไอ้ฉัตรมันถามดีว่ะ เยี่ยมมากไอ้เพื่อนรัก" เสียงพูดสนับสนุนต่างมองคนถามด้วยความชื่นชม บ้างก็ยกนิ้วให้ บ้างก็ตบมือสลับกับผิวปากเป็นที่คึกคะนองไปทั้งห้อง จนเวลาผ่านไปได้สักครู่ ทุกคนจึงหันมามองครูเป็นจุดเดียว นับเป็นการลองเชิงครั้งแรกที่ทำให้นิ่งอึ้งไปเหมือนกัน อาศัยว่าประสบการณ์ ๑๘ ปี ที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมาแล้ว จึงทำให้ครูวิไลมีทางออกที่คิดว่าน่าจะดีที่สุด จึงกวาดสายตามองทุกคนพร้อมกับรอยยิ้มที่เป็นมิตร

"คนอื่นมองก็เป็นการมองต่างมุม นานาทัศนะโดยดูจากพฤติกรรมที่เขาได้เห็นได้ฟังมา เป็นตัวบ่งชี้ว่าการกระทำนั้นดีหรือเลว"

“ไอ้ที่วิจารณ์น่ะเกินความจริง ถ้าพวกเขาอยู่ในสภาพแบบพวกผมเขาก็ต้องสู้ ถ้าอาจารย์เป็นพวกผม อาจารย์ก็ทนไม่ได้เหมือนกันนั่นแหละครับ”

คนพูดค่อนข้างใส่อารมณ์ คงเนื่องมาจากไม่พอใจที่ครูไม่เข้าข้างพวกเขา

“ตอนนี้พวกเธอรู้ตัวเองดีว่า สังคมทั่วไปเขามองพวกเธออย่างไร แต่พวกเธอไม่ยอมรับความจริงกัน มีแต่จะโยนความผิดให้สังคม เนื่องมาจากเขาประณามเธอนั่นเอง เอ้า...ลองบอกครูซิ...ว่าเธอเป็นคนดีหรือคนเลว”

“ผมเป็นคนดีซิครับ จริงไหมพวกเรา”

“จริง...จริง...จริงกำลังสองด้วยครับ” เสียงพูดขึ้นทั่วห้องเรียน

“การที่เธอยกพวกตีกันนี่น่ะ เป็นคนดีใช่ไหม ไหนใครจะออกมาที่หน้าชั้นแล้วเล่าเหตุการณ์ที่ตีกันวันนั้น ว่ามันดีอย่างไร”

ครูวิไลกวาดสายตาไปทั่วห้อง แต่ทุกคนรีบหลบสายตาแสร้งทำท่ามองออกนอกห้อง บ้างก็สะกิดเพื่อนหรือทำเป็นผลักคนข้างหน้าให้ออกมาพูด เมื่อเวลาผ่านไปชั่วครู่ทุกคนก็เงียบ เมื่อพวกเขาพร้อมที่จะฟังจึงพูดต่อว่า

“ครูให้เวลาพวกเราทุกคนไปทบทวนเหตุการณ์ที่ผ่านมา ว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด ครูเข้าใจพวกเธอดีว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบคล้อยตามกลุ่มเพื่อน แม้บางครั้งการกระทำจะขัดกับความคิดเห็นส่วนตัว แต่ความกดดันและบีบคั้นจากกลุ่มอาจจะทำให้พวกเธออยู่ในภาวะจำยอมก็ได้ ลองใช้สติไตร่ตรองอีกครั้ง มันยังไม่สายเกินไปหรอกถือเสียว่า อดีตคือ...บทเรียน”

เงียบ ไม่มีเสียงตอบและแสดงความคิดเห็นอย่างไร

“เอาหล่ะ เราเสียเวลามามากแล้ว วันนี้ครูจะเริ่มสอนหัวข้อเรื่องชีวิตใหม่กับอารยธรรมใหม่ที่กำลังจะก้าวเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเราทุกคน”

“อาจารย์ครับ...จำเป็นด้วยหรือที่เราจะต้องเรียนวิชาพวกนี้” เสียงจากหลังห้องขวามือสุดพูดขึ้น พร้อมกับสายตาที่เปล่งประกายจ้องมองมายังครู

"พวกเราเบื่อค่ะอาจารย์ ที่พวกเราเลือกสายอาชีพ ก็เพราะเราไม่ชอบสายสามัญ" นักเรียนหญิงบางคนแสดงความคิดเห็นกันบ้าง แต่หลายคนนิ่งเงียบเหมือนไร้ตัวตน มีแต่สายตาเหลือบมองคนนั้นทีคนนี้ที

"ถ้าพวกผมเก่ง ผมก็คงไม่เลือกสายอาชีพหรอกครับ" เหตุผลที่พูดขึ้นมานั้นน่าเห็นใจและเข้าใจทุกอย่าง เพราะมันเป็นการแสดงออกถึงวุฒิภาวะที่ไม่พร้อมในการเรียน ครูวิไลทนฟังให้พวกเขาเหล่านั้นได้ระบายความกดดันต่าง ๆ ที่สะสมไว้ในใจ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีกฎเกณฑ์ มีระเบียบที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม แต่ในขณะนี้วิชาจิตวิทยาจำเป็นมากที่จะต้องนำออกมาใช้ ครูวิไลนึกถึงบุญคุณของท่านซิกมัน ฟรอยด์ นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงของโลกที่ท่านได้ทุ่มเทเวลาและเสียสละทั้งชีวิตเพื่อศึกษาค้นคว้าพฤติกรรมมนุษย์แล้วสรุปเป็นทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะกับเด็กวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมหลากหลาย

"การเรียนก็เหมือนจังหวะของชีวิต การก้าวเดินต้องเป็นไปตามขั้นตอน ไม่มีใครในโลกที่จะก้าวขึ้นบันไดขั้นสุดท้ายได้โดยไม่เหยียบบันไดขั้นแรกก่อน"

"ผมมองไม่เห็นประโยชน์อะไรที่จะต้องเรียนวิชาพื้นฐานพวกนี้เลยครับ" เสียงถามเริ่มอ่อนลง

"วิชาพื้นฐานพวกนี้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งมันจะผูกพันแน่นแฟ้นกับอุดมการณ์ที่จะคอยชี้แนะให้พวกเธอได้นำไปวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ วิชาพวกนี้มันไม่ใช่สูตรสำเร็จ แต่มันช่วยให้เธอมองโลกได้กว้าง และลึกซึ้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้"

"โอ้ย...ยิ่งฟัง ยิ่ง...งง...ครับ" เสียงจากทุกมุมห้องเริ่มวิพากษ์วิจารณ์และดังขึ้นเรื่อย ๆ

เพื่อตัดปัญหาต่าง ๆ ฉันจึงนำแผ่นใสที่เตรียมไว้วางบนเครื่องแล้วเปิดสวิตช์ไฟให้ภาพไปปรากฏบนจอภาพและเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจทุกอย่าง จึงเริ่มต้นสอนทันที

"เมื่อประมาณ ๘,๐๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล ซึ่งจัดอยู่ในช่วงอารยธรรมของคลื่น...ลูกที่หนึ่ง สังคมของชาวโลกในยุคนั้น เป็นยุคเกษตรกรรม ครอบครัวก็เป็นแบบครอบครัวขยาย มีพ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ อำนาจที่ได้ในสมัยนั้นต้องใช้กำลังเข้าต่อสู้ ผู้ชนะเท่านั้นที่มีอำนาจ"

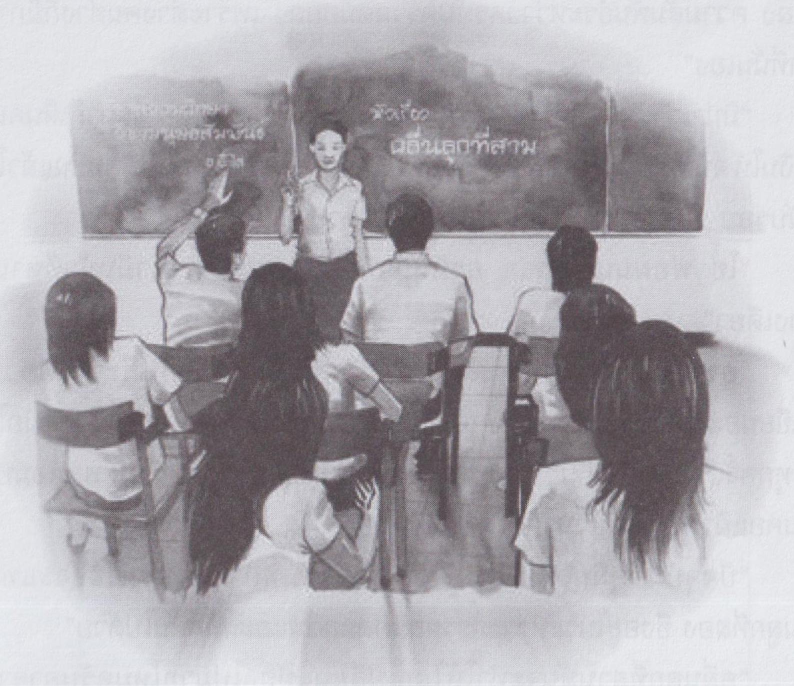
"อย่างกรณีพวกผม ยกพวกตีกันนั้นจะจัดอยู่ในคลื่นลูกที่หนึ่งได้ไหมครับ" การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเริ่มเกิดขึ้นแล้ว ครูวิไลจึงรีบตอบทันที

"ยุคนั้นที่เขาใช้กำลังกันเพราะเขาต้องการอำนาจ ต้องการเป็นผู้นำ ประกอบกับสังคมยุคนั้นยอมรับในความสามารถที่มาจากการใช้กำลังเท่านั้น แต่สำหรับพวกเธอการยกพวกตีกัน ในยุคนี้มันผิดทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรม ถึงพวกเธอจะชนะก็ถูกประณามจากสังคมไร้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรี สำหรับอำนาจนั้นไม่ต้องพูดถึง เพราะมันมีค่าเท่ากับ...ศูนย์"

เงียบ...มีสายตาหลายคู่ที่หลบมองพื้นห้องเรียน สามัญสำนึกบวกจิตวิทยาของความเป็นครู ทำให้เริ่มมองเห็นพฤติกรรมของนักเรียนบางคนที่ไม่ได้เลวร้ายดังที่สังคมทั่วไปประณามกัน อย่างน้อยความละอายที่เกิดขึ้นมันก็เป็นสิ่งแสดงออกถึงความรู้ดี รู้ชั่ว รู้เขา รู้เรา อยู่บ้าง ไม่มากก็น้อย

"ประมาณ ๓๐๐ ปี...โลกก็เริ่มเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ภายหลังที่ เจมส์ วัตถ์ ได้ประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำสำเร็จ ยุคนั้นอุตสาหกรรมรุ่งเรือง วิทยาศาสตร์เฟื่องฟู"

"อาจารย์ครับ...มันเป็นยุคคลื่น...ลูกที่สองใช่ไหมครับ" เสียงตะโกนถามมาจากด้านหลังของห้องเรียน

“ใช่ เพราะสังคมอุตสาหกรรมเข้ามาผลักดันสังคมเกษตรกรรมออกไป เหมือนคลื่นลูกที่หนึ่งถูกกระแทกเข้าฝั่ง เพื่อคลื่นลูกที่สองจะได้เข้าแทนที่”

“อาหารของคลื่นลูกที่สองก็คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่แปรสภาพเป็นเงินได้นั่นเอง”

“อะไรบ้างครับอาจารย์...แหม...ไอ้คลื่นลูกนี้มันน่ากลัวนะครับ”

“คลื่นลูกที่สองได้พลังงานถ่านหิน ก๊าซ น้ำมัน ป่าไม้ เพื่อดื่มกินสิ่งเหล่านี้อย่างมหาศาล โดยที่มนุษย์ลืมคิดไปว่าสิ่งเหล่านี้มันมีโอกาสหมดได้”

“คลื่นลูกที่สองนี้ นอกจากจะกระทบต่อสภาพแวดล้อมแล้ว ด้านครอบครัวมีผลกระทบไหมครับ...อาจารย์”

“แน่นอน ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๙ เด็กเริ่มเข้าเรียนตั้งแต่อายุน้อย ๆ ระยะเวลาที่เรียนก็ยาวขึ้น ระบบครอบครัวก็เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาด

เล็กลง ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวลดน้อยลง เพราะต่างคนต่างก็มีภาระหน้าที่นั่นเอง”

“มิน่าเล่า...อาจารย์ พ่อแม่ไม่มีเวลาที่จะสั่งสอนผมเลย ตื่นมาก็เห็นคนใช้ยื่นเงินให้ จนผมคิดว่ามันคือแม่ผม” เสียงโห่ดังขึ้นและคนถูกโห่ได้ยืนขึ้นแล้วโค้งคำนับรอบ ๆ ห้องพร้อมกับโปรยรอยยิ้มไปด้วย

“ใช่ พ่อผมน่ะเขาว่า ครูมีหน้าที่อบรมอยู่แล้ว เขามีหน้าที่หาเงินอย่างเดียว”

“อาจารย์ครับ ไอ้จ๊อดตื่นขึ้นมา มันต้องไปชะเง้อที่โต๊ะว่า พ่อ...แม่มันเขียนอะไรสั่งอะไรมันไว้บ้าง และทิ้งเงินให้มันมากไหม มันบอกว่ายกมือไหว้โต๊ะทุกครั้งที่มันหยิบเงิน” เมื่อปล่อยให้พวกเขาได้ระบายอารมณ์พอหอมปากหอมคอแล้ว ครูวิไลก็เริ่มวกเข้าบทเรียนต่อ

“ปัจจุบัน คลื่นลูกที่สามกำลังเข้ามามีบทบาท และกำลังจะแทนที่คลื่นลูกที่สอง ซึ่งอยู่ในระหว่างการผสมกลมกลืนและผลักดันไปด้วย”

“คลื่นลูกที่สามมันจะทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปมากไหมครับอาจารย์โดยเฉพาะพวกผม”

“คลื่นลูกที่สามมันจะเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร เข้ามามีอำนาจอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์จะเข้ามามีบทบาทมากการเรียนการสอนก็คงต้องปรับบทบาทใหม่ เพื่อสนองความต้องการของคลื่นลูกที่สาม”

“อาจารย์ครับ ขนาดคลื่นลูกที่สอง พ่อแม่ยังไม่มีเวลาให้พวกผมถ้าเข้าสู่ยุคคลื่นลูกที่สาม ผมจะจำหน้าพ่อแม่ได้หรือครับ”

ครูมองดูคนถามก็พบแววตาที่แฝงด้วยความเศร้า เด็กคนนี้คงว้าเหว่ขาดความอบอุ่นแน่นอน

“พวกเราคงต้องปรับตัวให้เห็นอกเห็นใจพ่อแม่ ที่ท่านไม่มีเวลาให้พวกเธอ ก็คงเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจสังคม มันรัดตัวท่าน...”

"ผมจะพากันทำอย่างไรครับ จึงจะทำให้คลื่นลูกที่หนึ่งกลับคืนมาแล้วไล่คลื่นลูกที่สอง...สาม ให้มันหมดไป"

"ใช่...ใช่ พวกผมจะเรียกร้องให้คลื่น...ลูกที่หนึ่งกลับมา จะยกพวกตีกันแบบป่าเถื่อน" เสียงสนับสนุนเริ่มดังขึ้นเรื่อย ๆ

"เพื่ออะไร บอกครูได้ไหม" ครูวิไลเอ่ยถามเพราะไม่เข้าใจความนึกคิดของพวกเขา คงเพราะท่าทางที่แสดงออกของทุกคนมันแฝงด้วยความโกรธแค้นจริงจัง ไม่ได้เสแสร้ง แต่...เมื่อได้รับคำตอบจากพวกเขาแล้ว ครูวิไลถึงกับอึ้งไปชั่วขณะ

"แม้มันจะเป็นสังคมเกษตรกรรม แต่คลื่นลูกที่หนึ่งมันก็คงทำให้ครอบครัวของผมอบอุ่น อย่างน้อยก็ได้รับรู้ว่า ผมมีบ้าน มีพ่อ มีแม่ มี..."

"สภาพเศรษฐกิจรัดตัวอย่างนี้ พ่อแม่ทุกคนต้องดิ้นรนหาเงินเพื่อมาเลี้ยงครอบครัว พวกเธอต้องเข้าใจท่าน เวลาของท่านไม่มีให้พวกเธอนั้นก็เพราะต้องทำงานเพิ่มขึ้น..."

"กริ๊ง...กริ๊ง" ครูวิไลถอนหายใจโล่งอกเมื่อสัญญาณบอกหมดเวลา ในขณะที่เดินออกจากห้องเรียนนั้น ครูวิไลครุ่นคิดถึงปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น มองเห็นช่องว่างในครอบครัวของสังคมคลื่นลูกที่สามอย่างเด่นชัด ครูวิไลคิดถึงบทกลอนที่เคยอ่าน และคงจะขอยืมมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างภายในครอบครัวของนักเรียนให้ได้...

ครอบครัวสำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ขอครวญใคร่ไตร่ตรองมองเหตุผล
เงินทองของนอกกายไม่กังวล ความอบอุ่นมากล้นเหลือรำพัน
ช่องว่างระหว่างวัยอย่าให้มี พ่อแม่ชี้ช่องทางอย่างสุขสันต์
ลูกต้องเคารพรักและผูกพัน ให้เวลากันและกันตลอดไป

สรุปผังมโนทัศน์เรื่อง

"คลื่นลูกที่สาม"
ให้ข้อคิดในด้านต่อไปนี้

การดำเนินชีวิตโดยประมาท ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและสังคม... บุคคลที่ขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต จะทำร้ายและเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าบุคคลเหล่านี้มีจำนวนมาก สังคมจะกลายสภาพเป็น "มิคสัญญี"

การส่งเสริมการดำเนินชีวิตไม่ให้ผิดพลาด ควรปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ประการ คือ ธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาชีวิต

๑. สติ ความระลึกได้ หมายถึง ระลึกได้ถึงการกระทำ คำพูด และเรื่องที่คิด ทั้งในอดีตและอนาคต

๒. สัมปชัญญะ ความรู้ตัว หมายถึง ความรู้ตัวที่เป็นไปในปัจจุบันในขณะที่กำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด

ลักษณะที่ดีของสัมปชัญญะ ๔ ประการ คือ

๒.๑ รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำนั้นเป็นประโยชน์หรือไม่

๒.๒ รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำนั้นเหมาะกับตนหรือไม่

๒.๓ รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำนั้นเป็นความทุกข์หรือสุขอย่างไร

๒.๔ รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำนั้นเป็นความหลงงมงายหรือไม่

สติและสัมปชัญญะ : เป็นธรรมมีอุปการะมากต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากขาดหลักธรรม ๒ ประการนี้แล้ว เราจะทำสิ่งต่าง ๆ ผิดพลาดเสียหาย แต่ถ้าเรามีคุณธรรม ๒ ประการนี้ จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ผลดีและไม่พลาด

คนที่มีสติรอบคอบในการกระทำและรู้ตัวในการกระทำ ย่อมดำเนินชีวิตไม่ผิดพลาด สติสัมปชัญญะเป็นเครื่องสนับสนุนในการดำเนินชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงได้ชื่อว่าเป็นธรรมสำหรับส่งเสริมการพัฒนาชีวิตอย่างแท้จริง

หมายเหตุ ผู้สอนสามารถนำหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสรุปเพิ่มเติมได้

มิติที่สี่

ภาพ : ชาติชาย คำเมือง
วรารัตน์ คำเมือง

มิติที่สี่

ดุรงค์ผิวปากเป็นเพลงแนวร็อค เดินลัดเลาะตามซอกหินในถ้ำใหญ่ สายตาสอดส่องมองดูหินงอกหินย้อยที่เกิดจากกระบวนการธรรมชาติ เขาก้มมองดูรอยแยกที่เป็นรูโพรง มีน้ำไหลซึมผ่านตามรอยแยกอยู่ใต้ดิน

"พวกเรามาทางนี้เร็ว มาดูน้ำใต้ดิน"

วัยรุ่นหญิงชายประมาณ ๒๐ คน วิ่งกรูกันเข้ามาและแย่งกันดูรูโพรงที่สามารถมองทะลุผ่านเห็นทางน้ำใต้ดิน ซึ่งไหลเป็นทางยาวลัดเลาะไปตามรอยแยกของหิน

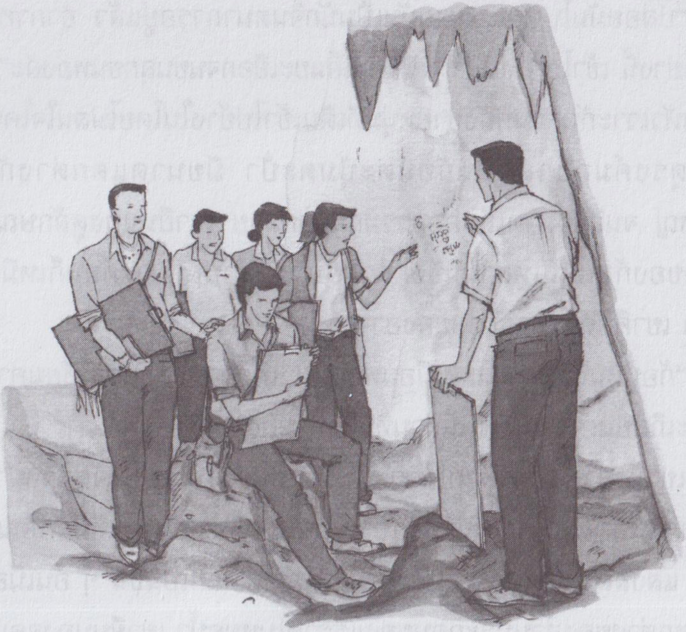
"อย่าส่งเสียงดังเกรงใจคนอื่นบ้าง" อาจารย์ที่นำนักเรียนมาทัศนศึกษาเอ่ยเตือน เสียงที่คุยกันดังลั่นจึงค่อยสงบลง

"ลงมือทำงานกันได้แล้ว เดี๋ยวจะมืดค่ำเสียก่อน ทุกคนเลือกมุมที่ตัวเองชอบ แล้วลงมือวาดภาพโดยใช้จินตนาการเข้าร่วมด้วย ที่สำคัญที่สุดคืออย่าทำลายโดยขีดเขียน หัก ทุบ หรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงธรรมชาติภายในถ้ำ ครูหวังว่านักเรียนทุกคนคงเคารพในข้อตกลงของเรา" คำพูดของอาจารย์ทำให้นักเรียนหลายคนรีบหลบสายตา

"ฉันเห็นดุรงค์มันสลักชื่อมันคู่กับชื่อแฟนไว้ที่ผนังถ้ำด้านใน เพื่อแสดงถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของมัน"

"ฉันก็เห็นเจ้าบอยหักหินย้อยเก็บลงในย่าม เห็นว่าจะเอาเป็นที่ระลึก" เสียงพูดซุบซิบกันในกลุ่มนักเรียน

"อย่าว่าแต่คนอื่นเลย นายก็เตรียมสีที่จะมาพ่นสัญลักษณ์ของสถาบันเรา" เจ้าของสีใช้กำปั้นทุบหลังคนพูด เมื่อเห็นอาจารย์เดินตรงเข้ามาในกลุ่ม

หลังจากได้รับคำสั่งจากอาจารย์แล้วทุกคนต่างแยกย้ายกันไปเพื่อเลือกมุมธรรมชาติที่คิดว่าสวยที่สุด บางคนก็เลือกมุมที่มีแสงสว่างเล็ดลอดจากผนังถ้ำ บางคนก็เลือกมุมปากถ้ำและน้ำตก

"เราจะวาดหินงอกหินย้อยตอนกระทบกับแสงอาทิตย์ ภาพที่ออกมามันน่าอัศจรรย์จริง ๆ"

"ฉันจองตรงสะพานหินแล้ว ห้ามมาวาดซ้ำกับฉันนะ"

"ดุรงค์นายจะเข้าไปในถ้ำข้างในทำไม มันมืดนะ นายจะวาดอะไรเหรอ หรือนายจะจุดเทียนวาดภาพ" เสียงเพื่อน ๆ กระเซ้าดุรงค์เมื่อเห็นเขายกอุปกรณ์การวาดภาพเดินเข้าไปในถ้ำด้านใน

"ฉันชอบวาดภาพที่กำลังสลัว ๆ ในถ้ำมันจะเกิดเงาทะมึนน่าเกรงขามดี บางทีการวาดภาพสีสันที่แตกต่างจากพวกนาย อาจทำให้งานฉันดูโดดเด่นขึ้น เผลอ ๆ งานฉันอาจถูกคัดเลือกให้เข้าประกวดในงานสืบสาน...งานศิลป์ก็ได้"

“ปล่อยมันไปเถอะ นายมันเป็นนักจินตนาการอยู่แล้ว อากาศข้างนอกยังเย็นอย่างนี้ เข้าไปข้างในระวังมันจะเย็นยะเยือกจนขนลุกขนพองล่ะ” เพื่อน ๆ ส่งเสียงหัวเราะกันตามหลังชายหนุ่มที่เดินเข้าไปข้างในโดยไม่สนใจใคร

ดุรงค์มองกลุ่มหินก้อนตะปุ่มตะป่ำ มีขนาดแตกต่างกันตั้งแต่ขนาดใหญ่ จนถึงขนาดเล็กกองรวมกันมากมาย เขายืนมองดูลักษณะรูปร่างที่แปลกของก้อนหินเหล่านั้นซึ่งคล้ายกับกะหล่ำปลี บางก้อนก็เหมือนเมล็ดข้าวโพด เขาคิดถึงคำอธิบายของอาจารย์

“ก้อนหินนี้มีลักษณะเหมือนฟองหิน เกิดจากธาตุแคลเซียมคาร์บอเนต ซึ่งมักจะเกิดขึ้นตามผนังถ้ำในส่วนที่มีน้ำท่วมถึง”

เขานำขาตั้งที่ทำด้วยไม้วางตรงพื้นหินที่ราบเรียบ จัดแจงนำอุปกรณ์การวาดภาพออกมาวางให้เข้าที่ เขาเหลือบมองม่านหินปูนที่มีลักษณะเหมือนผ้าม่าน แสงสลัวภายในถ้ำทำให้เห็นแถบสีอ่อน สีแก่เป็นชั้น ๆ อันเนื่องมาจากความแตกต่างของส่วนประกอบของแร่ธาตุในหยดน้ำ เขายืนมองจุดเด่นหลายอย่างที่สามารถนำมาวาดผสมผสานให้รวมอยู่ในภาพเดียวกันได้

ดุรงค์เริ่มร่างภาพด้วยดินสอดำ โดยนำภาพผนังถ้ำเป็นฉากด้านหลัง เขาก้ม ๆ เงย ๆ มองภาพผนังถ้ำ มือก็ลากเส้นตามลวดลายต่าง ๆ เพื่อเก็บรายละเอียดของผนังถ้ำให้มากที่สุด จนเวลาผ่านไปประมาณ ๑๕ นาที ลมเย็นที่พัดจากปล่องด้านบนของถ้ำลอยมาปะทะ ทำให้เขาเกิดความหนาวเย็นไปทั่วร่าง หนังตาเขาเริ่มหนักเหมือนมีอะไรมากดทับเขาสะบัดหัวไปมาหลายครั้ง แต่ก็ไม่ทำให้ดีขึ้น เขาจึงวางดินสอแล้วนั่งลงพิงกับก้อนหิน สำนึกสุดท้ายของเขาบอกตัวเองว่า ขอพักเอาแรงสักนิดหนึ่ง ก่อนที่จะลงมือวาดภาพต่อไป

เสียงกลองมโหระทึกดังกระหึ่มภายในถ้ำ ชายหนุ่มเพ่งมองชายฉกรรจ์รูปร่างสูงใหญ่ที่นุ่งห่มเพียงหนังสัตว์ ด้านบนเปลือยเปล่า ทำให้มองเห็นกล้ามเนื้อเป็นมัด ๆ ผมเผ้ายาวรุงรัง ทำให้ใบหน้าเพิ่มความน่ากลัว ประกอบกับดวงตาที่แข็งกร้าว ดุดันเมื่อตีกระหน่ำลงบนกลองมโหระทึก ความดัง

ของกลองยิ่งทำให้หัวใจของชายหนุ่มเต้นแรงขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนจะแข่งกับเสียงกลอง

ดุรงค์สังเกตที่หน้ากลองทุกใบที่กำลังถูกตีด้วยไม้ตีกลองนั้น จะมีรูปกบติดอยู่ ๔ ทิศ บางจุดมีกบ ๒-๓ ตัวติดซ้อนทับกัน ที่ด้านข้างของกลองจะมีรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง จระเข้ จะนำมาติดไล่กันตามขนาดใหญ่ลงไปจนถึงเล็กสุดแบบเรียงลำดับ

เสียงย่ำเท้าที่เต้นรอบกองไฟไปตามจังหวะกลองของชายฉกรรจ์ประมาณ ๑๐ คน ในขณะที่มือก็ถือเครื่องมือล่าสัตว์ อาทิเช่น ขวานหินหัวกระบอง มือที่ยกขึ้นลงตามจังหวะ ทำให้เครื่องมือถูกกวัดแกว่งตามไปด้วย แสงสะท้อนของเปลวไฟ ทำให้เครื่องมือที่ทำด้วยหินเป็นประกายแววววับ เสียงเป่าสัญญาณดังออกมาจากในถ้ำเหมือนมนต์สะกดให้ทุกชีวิตยืนตัวตรง อยู่กับที่ปราศจากการเคลื่อนไหวใด ๆ ทุกคนก้มหน้านิ่ง ชายหนุ่มมองไปที่ประตูถ้ำข้างในที่มีหินงอกหินย้อยสลับซับซ้อน ทันใดนั้นภาพของผู้หญิงที่นั่งอยู่บนไม้แผ่นใหญ่ มีชายฉกรรจ์สี่คนแบกไว้ที่ไหล่ เดินผ่านหินที่มีรูปร่างเหมือนแท่งแก้วที่ดูเปราะและบอบบาง ร่างของนางห่อหุ้มด้วยหนังเสือผืนเล็ก ๆ ผมยาวสลวยประบ่าสีดำสนิท เมื่อกระทบกับแสงไฟทำให้ผมของนางดูมันขลับแวววาวยิ่งขึ้น แท่นไม้ถูกนำมาวางลงกับพื้นหินที่มีระดับสูงกว่ากองไฟ นางกวาดสายตามองไปรอบบริเวณถ้ำเหมือนสำรวจดูอะไรบางอย่าง ดุรงค์ตกใจมากรีบก้มลงหลบที่ซอกหิน

"พวกเขากำลังจะทำอะไรกัน"

"ทำไมตัวเราถึงได้เข้ามาอยู่ในเหตุการณ์นี้"

คำถามหลายอย่างผุดขึ้นในสมองของเขา แต่คงไม่มีคำตอบใด ๆ เพราะเสียงกลองมโหระทึกเริ่มตีกระหน่ำซ้ำขึ้นอีก จังหวะของมันดูเร่งเร้าและรุนแรงมากกว่าครั้งแรก จนเขาต้องใช้มือปิดที่หูทั้งสองข้าง เวลาผ่านไปไม่นานนักเสียงกลองก็สงบลง

"เริ่มพิธีได้" เสียงสั่งของนางแหลมเล็กแต่ก้องกังวานไปทั่วถ้ำ ชายฉกรรจ์ทุกคนเริ่มขยับตัวและปฏิบัติหน้าที่ของตนทันที

แท่นหินขนาดใหญ่ที่วางอยู่หน้าผนังถ้ำถูกเลื่อนเปิดออกโดยชายฉกรรจ์หลายคน ใต้แท่นหินเป็นโพรงลักษณะคล้ายหลุมศพ ผู้หญิงที่นั่งบนแท่นไม้ได้ลุกขึ้นแล้วเดินมาหยุดนิ่งมองลงไปในหลุมศพ นำเครื่องเซ่นที่เป็นเลือดสด ๆ ของสัตว์เทราดลงไปในหลุมนั้น เสียงกลองมโหระทึกได้ถูกตีกระหน่ำขึ้นอีก ทำให้เขาขนลุกซู่ไปทั่วร่าง

"น่ากลัวเหลือเกิน เรื่องจริงหรือว่าเราฝันไป" เสียงรำพึงรำพันอย่างแผ่วเบาเล็ดลอดออกมาจากริมฝีปากของเขา

หลังจากเสียงกลองสงบลง มีชายหนุ่มรูปร่างสูงใหญ่เดินออกมาจากถ้ำข้างใน เมื่อแสงจากกองไฟกระทบเข้าที่ใบหน้า ทำให้เขาตกใจสุดขีดถึงกับเซผงะถอยหลังไปกระแทกกับก้อนหิน เขารีบใช้มือปิดปากตัวเองก่อนที่จะส่งเสียงอุทานออกไป

"ทำไมหน้าตาเขาถึงเหมือนกับเรา" ยกมือขึ้นลูบตามใบหน้าและลำตัวพร้อมก้มมองดูร่างของตัวเอง ลองใช้มือทุบลงไปบนก้อนหิน

"เราก็รู้สึกเจ็บนี่นา แสดงว่านี่คือตัวเรา แล้วชายคนนั้นเป็นใครหรือว่าเป็นชายลึกลับ"

ความสับสนในสมองของเขาต้องหยุดนิ่ง เมื่อแผ่นหินถูกเลื่อนปิดโลงศพ ชายฉกรรจ์หลายคนเหมือนรู้หน้าที่ของตัวเอง รีบยกอุปกรณ์ขึ้นตั้งวางไว้บนแผ่นหิน เช่น หม้อดิน ดินเหนียว ดินขาว ต้นพริก ต้นครามใบพู่ระหง ถ่านไม้ และอีกมากมาย ชายลึกลับมองดูอุปกรณ์ทั้งหมดและสั่งการให้ชายฉกรรจ์ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย

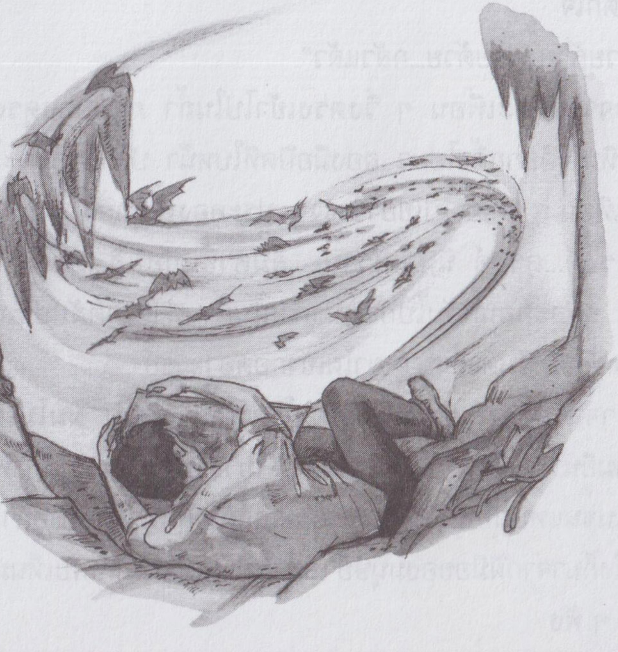
ต้นพริกถูกนำมาตัดเป็นท่อน ๆ นำใส่หม้อดินแล้วปิดฝา จากนั้นใช้ดินเหนียวยาฝาหม้อให้สนิท แล้วนำไปเผาด้วยแกลบ บางคนนำดินขาวผสมน้ำยาใบพู่ระหง ดินเหลืองนำมาเหลาเป็นแท่งขนาดพอเหมาะกับมือ

ส่วนกลุ่มใหญ่จะวุ่นวายกับการผสมน้ำยาจากยางไม้ชนิดต่าง ๆ มีทั้งตำและกรองเอาส่วนที่เป็นเนื้อสี มีการเผางาช้างแล้วนำมาบดเป็นผง กรรมวิธีต่าง ๆ สลับซับซ้อน ทุกคนแยกทำหน้าที่ของตนเองด้วยความชำนาญ

จนกระทั่งชายลึกลับเดินไปหยุดอยู่ที่ผนังถ้ำ ยกมือขึ้นร่างรูปโดยใช้วัสดุที่ได้จากธรรมชาติร่างลงไปบนผนังถ้ำ มีชายฉกรรจ์สองคนทำหน้าที่ส่งอุปกรณ์ที่ต้องการให้ชายลึกลับอย่างคล่องแคล่ว

"เฮ้ย...ถนัดซ้ายเหมือนเราอีก" ความสับสนเพิ่มมากขึ้นเพราะอากัปกิริยาที่เขียนภาพต่าง ๆ นั้นมันคือบุคลิกของเขา

ภาพที่ปรากฏบนผนังถ้ำเริ่มชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ภาพผู้หญิง ภาพสัตว์ ภาพเครื่องมือล่าสัตว์ ภาพลายเรขาคณิตต่าง ๆ ได้ถูกชายลึกลับบรรจงวาดลงบนผนังถ้ำด้วยความชำนาญ สายตาทุกคู่จดจ้องมองภาพต่าง ๆ ด้วยความชื่นชมในความงดงามที่ถ่ายทอดออกมาเป็นศิลปะบนผนังถ้ำ เวลาผ่านไป

เนิ่นนาน ผนังที่ว่างเปล่าปรากฏสีสันที่งดงามทอดแนวยาวตามผนังถ้ำ เมื่อชายลึกลับหันหน้ากลับมาเหมือนมนต์สะกดให้เขาหยุดนิ่งไม่สามารถขยับขาเพื่อจะหลบเข้าซอกหินได้ เมื่อสายตาเราประสานกัน ดวงตาของชายลึกลับมีสีแดงก่ำ บ่งบอกถึงความโกรธแค้น ชายลึกลับยกมือขึ้นและชี้หน้าเขาพร้อมกับตะโกนด้วยเสียงที่ดังลั่น

"นี่คืองานศิลปะที่เจ้าเคยถ่ายทอดลงบนผนังถ้ำ ในอดีตเจ้าคือผู้สร้างสรรค์งานศิลป์ที่มากมาย เหตุไฉนในภพปัจจุบันเจ้าจึงกลับมาทำลายมันเสีย" ทุกสายตาในถ้ำได้หันมามองเขาเหมือนจะกินเลือดกินเนื้อชายฉกรรจ์ที่ถืออาวุธหลายคนได้เดินตรงรี่เข้ามาเพื่อจะทำร้าย

เสียงค้างคาวกระพือปีกนับหมื่น ๆ ตัว บินตรงเข้ามาในถ้ำ พร้อมส่งเสียงร้องดังลั่น ทุกคนในถ้ำต่างวิ่งหลบฝูงค้างคาว รวมทั้งตัวเขาเองที่ต้องใช้มือปกป้องและล้มตัวลงนอนอย่างรวดเร็ว ปากก็ตะโกนแข่งกับเสียงค้างคาวด้วยความตกใจ

"ช่วยด้วย...ช่วยด้วย...กลัวแล้ว"

อาจารย์และเพื่อน ๆ วิ่งตรงเข้าไปในถ้ำ ภาพของดุรงค์ที่นอนแผ่ลงไปที่พื้นหินเกลือกกลิ้งไปมา สองมือปิดที่ใบหน้า ปากก็ร้องตะโกนขอความช่วยเหลือเพื่อน ๆ รีบเข้าไปเขย่าร่างและประคองให้ลุกขึ้น

"ดุรงค์...ดุรงค์ นี่พวกเรานะ ลืมตาขึ้นก่อนสิ...ดุรงค์" เสียงเรียกของเพื่อน ๆ สะท้อนกลับไปกลับมาภายในถ้ำ ทำให้สติสัมปชัญญะของเขากลับคืนมา ทันทีที่ลืมตาขึ้นมา เขาโผเข้ากอดอาจารย์

"อาจารย์ครับ ผมเห็นตัวเองในชาติปางก่อน ผมไม่ได้ฝันนะครับ ตรงนั้นที่ผมยืนวาดภาพด้วยฝีมือผมเอง" เขาชี้ไปที่ผนังถ้ำที่มีภาพเขียนเก่าแก่แต่ลบเลือนจนแทบมองไม่เห็น เพราะส่วนหนึ่งถูกทำลายโดยกาลเวลา และอีกส่วนหนึ่งก็มาจากฝีมือของมนุษย์ เขาได้เล่าเหตุการณ์ที่พบเห็นมาให้อาจารย์และเพื่อน ๆ ฟัง

ทุกคนเดินตรงไปที่ผนังถ้ำ

"พวกเราลองสังเกตให้ดี ๆ บริเวณที่คราบหินปูนเกาะอยู่ จะมีภาพสัตว์ลางเลือนและจากการที่มีสายน้ำเล็ก ๆ บาง ๆ จากผนังถ้ำ ทำให้เกิดหินงอกหินย้อยแบบผ้าม่านเกิดขึ้นซ้อนทับผนังถ้ำ ทำให้ภาพไม่ชัดเจน นักโบราณคดีเคยมาสำรวจถ้ำนี้แล้ว พบศพและเครื่องใช้มากมาย สันนิษฐานว่าเป็นพวกมนุษย์ถ้ำในยุคแรก ๆ"

"อาจารย์ครับ นี่เป็นภาพเครื่องมือคล้ายขวานหินแต่เหลือเฉพาะส่วนปลายที่เป็นด้าม ส่วนด้านบนค่อนข้างลบเลือน"

"นี่ไง ดุรงค์ นายใช้เหล็กสลักหินมีชื่อนายกับแฟนคู่กันด้วย แต่นายสลักทับลงไปที่ภาพวาดส่วนหัวของกวางนะ ดูดี ๆ สิ"

อาจารย์และเพื่อน ๆ บางคนหันมามองดุรงค์ด้วยสายตาที่ตำหนิ ความละอายและสำนึกผิดปรากฏที่ใบหน้าของเขาทันที

"ครูเชื่อว่าสิ่งที่เธอพบเห็นนั้น เป็นความจริงในภพอดีตของเธอ ตราบใดที่มนุษย์ยังมีกิเลสกัน ทุกคนก็ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิด"

"ที่อาจารย์เคยบอกว่ามันคือ มิติที่สี่ ใช่ไหมครับ"

"มิติที่สี่ ก็คือ ความไม่มีที่สิ้นสุดในสิ่งต่าง ๆ อาทิเช่น การเวียนว่ายตายเกิดภพแล้วภพเล่าของมนุษย์ เหมือนเหตุการณ์ที่ดุรงค์ได้เผชิญมา"

"อาจารย์ครับ ผมวาดภาพเก่งมากนะครับ บนผนังถ้ำทั้งหมดเป็นฝีมือของผมเอง" ภาพอดีตผุดขึ้นในความทรงจำ

"ความเป็นนักศิลปะของเธอนั้นมันมีค่าสูงส่งในอดีตนั้นกว่าจะวาดภาพลงไปได้จะต้องผ่านพิธีกรรมมากมาย เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เป็นแรงบันดาลใจที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการวาด เพื่อให้เป็นจุดศูนย์รวมแห่งความอ่อนช้อยและงดงาม ตลอดทั้งเป็นเรื่องเล่าของประวัติศาสตร์ในยุคต่าง ๆ เพราะยังไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง แต่พอมาถึงยุคปัจจุบัน มนุษย์กลับมองไม่เห็นคุณค่า

มิหนำซ้ำยังขูด ขีด สลัก และทำลายภาพเขียนจนบรรพบุรุษต้องออกมาร่ำร้องผ่านมิติต่าง ๆ”

“อาจารย์ครับพวกผมขอโทษความสูญเสียที่เกิดจากความคึกคะนองนั้นบางครั้งไม่สามารถประมาณค่าได้เลยนะครับ” ทุกคนสำนึกผิด ต่างก็ยกมือไหว้อาจารย์

“ศิลปะของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยนั้นล้ำค่ายิ่งนัก เพราะมันบ่งบอกถึงด้านวิชาการอันมีค่ามากกว่าตัวของซากวัสดุเก่า ๆ ครูถึงอยากให้พวกเราทุกคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เพราะศิลปะคือการสร้างสรรค์ไม่ใช่การทำลาย”

“ออกไปจากถ้ำกันเถอะ การที่เราเข้ามาอยู่ในถ้ำนาน ๆ ความร้อนจากร่างกายตลอดทั้งลมหายใจ สามารถเปลี่ยนคุณภาพทางเคมีในอากาศ ถือว่าก่อกวนสภาพแวดล้อมได้ อ้อ...อย่าลืมเก็บวัสดุอุปกรณ์ออกไปให้หมดนะ” ก่อนออกจากถ้ำ นักเรียนทุกคนต่างช่วยกันเก็บคนละไม้ละมือ

ในขณะที่ดุรงค์กำลังเดินออกมาเกือบถึงปากถ้ำ ลมเย็นจากด้านในพัดมาปะทะด้านหลังของเขา จนเกิดความเย็นยะเยือกไปทั่วร่าง ในขณะที่กลุ่มเพื่อน ๆ ไม่ได้รู้สึกอะไรเลยและทุกคนก็เดินล่วงหน้าไปก่อน เขารีบหันหลังกลับและยกมือไหว้พร้อมพูดว่า

“ลูกขอขมาลาโทษที่ได้ล่วงเกินทั้งกายและวาจา ต่อแต่นี้ไปลูกขอสัญญาว่าจะสืบสานงานศิลป์ให้สูงส่งควบคู่กับการอนุรักษ์ในผลงานของตนเองและส่วนรวมให้คงอยู่ตราบนานเท่านาน”

เสียงดังจากเพื่อน ๆ ที่เดินนำหน้าพูดขึ้นพร้อมกันว่า

“ไม่นำสิ่งใดออกไปจากถ้ำ ไม่ทำลายล้างอะไรนอกจากเวลา
เก็บเกี่ยวสิ่งมีค่าไว้ในความทรงจำ”

สรุปผังมโนทัศน์เรื่อง

"มิติที่สี่"
ให้ข้อคิดในด้านต่อไปนี้

ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล...
เป็นความเชื่อถือที่ยึดมั่นในสิ่งที่กระทำลงไป เชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมาจากเหตุและผลที่ก่อขึ้น จึงเชื่อในเรื่องกรรมดี...กรรมชั่ว

การส่งเสริมให้กระทำแต่กรรมดี ควรปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

ศรัทธา ๔ คือ ความเชื่อด้วยหลักเหตุผล ๔ ประการ

๑. กัมมสัทธา เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา ทั้งที่เป็นความดี ความชั่ว เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดี ผลร้ายหรือสืบเนื่องต่อไป

๒. วิปากสัทธา เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง ผลดีเกิดจากกรรมดีและผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

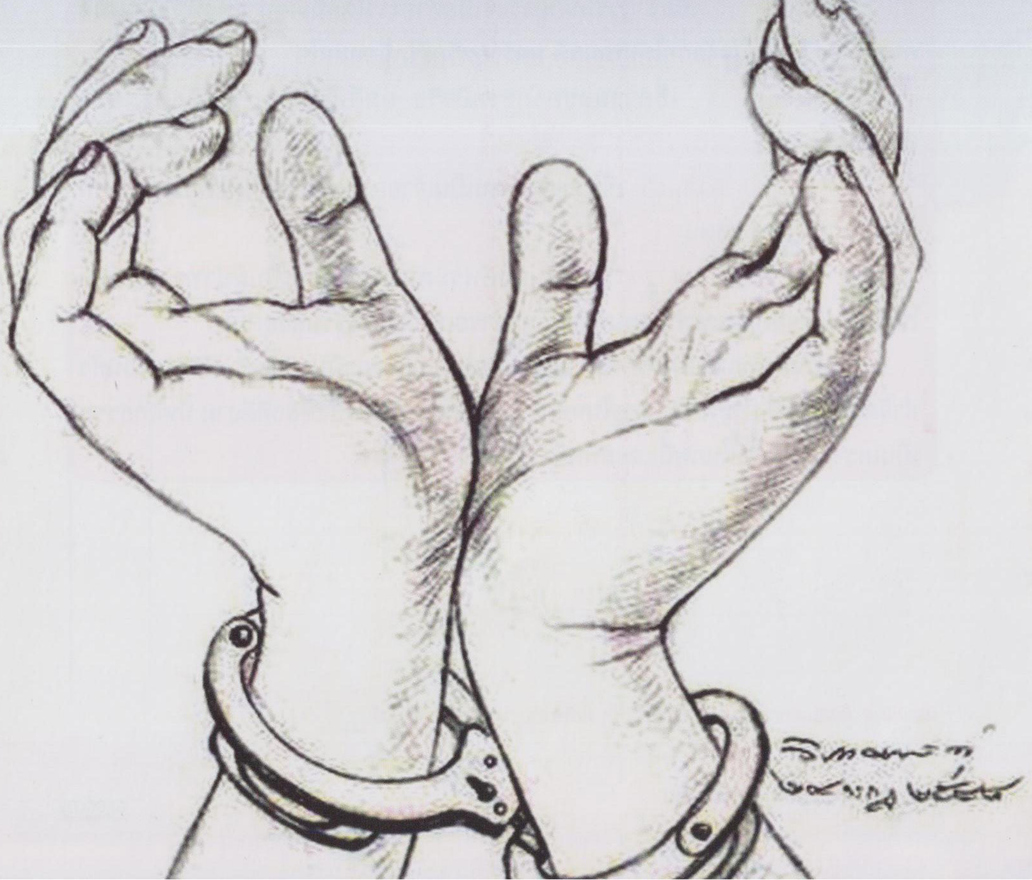
๔. ตถาคตโพธิสัทธา มั่นใจในองค์พระตถาคตที่ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนหากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดได้

ถ้ามนุษย์ทุกคนมีการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ทำดีละเว้นชั่ว ทำจิตให้บริสุทธิ์ ประพฤติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอน ย่อมพบแต่สิ่งที่ดีงาม มีหลักธรรมเป็นเกราะคุ้มภัยทั้งในภพนี้และภพหน้า

หมายเหตุ ผู้สอนสามารถนำหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสรุปเพิ่มเติมได้

เพียงเสี้ยวที่บัดซบ

ภาพ : สมศักดิ์ วิภาคพันธุ์

เพียงเสี้ยวที่บัดซบ

เสียงปรบมือดังกึกก้องในห้องประชุม เมื่อพิธีกรประกาศรายชื่อของแม่ดีเด่นประจำปีการศึกษา ๒๕๔๐ มือของแม่เย็นเฉียบเมื่อตอนจับมือของผม ผมประคองแม่ออกไปรับรางวัลจากผู้อำนวยการวิทยาลัย น้ำตาแห่งความปลื้มปีติของแม่เอ่อล้นขอบตา เมื่อพิธีกรอ่านประวัติของแม่

"...มีความวิริยะอุตสาหะในการเลี้ยงดูลูก ทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ อบรมพร่ำสอนให้ลูกประพฤติตนเป็นคนดี...สำหรับลูกนั้นมีความประพฤติดี บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นที่รักของครู-อาจารย์ และเพื่อน ๆ ในวิทยาลัย" คำสรรเสริญเยินยอมากมาย จนทำให้หัวใจของผมพองโต

"ลูกแม่ วันนี้เป็นวันที่แม่มีความสุขที่สุด ถึงพ่อจะทิ้งแม่ไป แต่แม่ก็ทำหน้าที่ได้ดีที่สุด" แม่นำโล่ที่ได้รับไปวางไว้บนหลังตู้ ยืนพิจารณาอ่านข้อความซ้ำแล้วซ้ำอีก

"ดูแม่เจ้าสิ ภาคภูมิใจในตัวเจ้ามากเลยนะ หลังจากพ่อเจ้าไปมีเมียใหม่ แม่ก็ทุ่มเทความรักให้เจ้าจนหมด ไม่ยอมแต่งงานใหม่ก็เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อเจ้า ต้องรักแม่ให้มาก ๆ นะ" คุณตาวัยเจ็ดสิบปี พูดเตือนหลานชาย ดวงตาฝ้าฟาง มองดูหลานด้วยความรักที่ไม่แตกต่างจากผู้เป็นแม่

"ผมจะรักษาความดีนี้ไว้ตลอดไป คุณตาเชื่อไหม กว่าอาจารย์จะคัดเลือกได้แม่ดีเด่น ต้องดูความประพฤติของลูกก่อน ดูการยอมรับจากอาจารย์ทุกคน ตลอดทั้งพี่ ๆ และเพื่อน ๆ ในวิทยาลัย"

เช้าวันใหม่ ผมเดินเข้าวิทยาลัยอย่างสง่าผ่าเผย รุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อน ๆ มองผมด้วยความชื่นชม ผมกลายเป็นดาวรุ่งโดยไม่รู้ตัว

"เฮ้ย ไอ้ทศ หุบปากเสียบ้าง ยิ้มอยู่ได้ทั้งวัน" เพื่อนในห้องเรียนแซวขึ้นหลังจากอาจารย์ที่ปรึกษาแสดงความชื่นชมในชั่วโมงโฮมรูม

"พี่ทศ ว่างไหม คืนนี้จะโทรไปคุยด้วยนะ" สาวรุ่นน้องชื่อแป้ง หน้าตาสะสวยเป็นที่หมายปองของหนุ่ม ๆ เริ่มทอดสะพานให้ผม

"โทรดึก ๆ หน่อยนะ กลัวตากับแม่จะบ่น" ผมทิ้งท้ายให้หล่อนเพื่อสานสัมพันธ์ต่อไป

"ไอ้น้อง จะมัวแต่เรียนอย่างเดียวไม่ได้หรอกนะ เพื่อนฝูงมันก็ต้องคบบ้าง มีการสังสรรค์กันบ้างตามประสาเด็กหนุ่ม" รุ่นพี่สาขาเดียวกัน เอ่ยขึ้นหลังจากเลิกเรียน

"ผมกลัวตาและแม่จะเป็นห่วงครับพี่"

"โธ่เอ๊ย ! แกเป็นผู้ชายอกสามศอกนะไม่ใช่กระเทย" กลุ่มพี่หลาย ๆ คนสัพยอกผม พร้อมเสียงหัวเราะเยาะในที...คำพูดของพวกเขาทำให้ผมเก็บไปครุ่นคิดจนนอนไม่หลับทั้งคืน ผมยอมรับว่าตัวเองค่อนข้างอ่อนแอในด้านจิตใจ

มีอะไรมากระทบจิตใจไม่ได้จน บางครั้งก็เหมือนกับเป็นคนแบกทุกข์ หรือแบกทั้งโลกไว้คนเดียว

“เป็นลูกผู้ชายต้องเข้มแข็ง นะลูก จิตใจต้องหนักแน่น” แม่จะสอน บ่อยครั้งที่เวลาเห็นผมแสดงความ อ่อนแอ

“แม่จะไปราชการ ๑ สัปดาห์ ลูกต้องรีบกลับบ้านเพื่อมาดูแลตา นะลูก” แม่กำชับผมก่อนที่จะขึ้นรถ ไปต่างจังหวัด

“วันนี้ต้องทำรายงานส่ง อาจารย์ คืนนี้เราระดมสมองกันที่บ้านไอ้มืดนะ เออ...แล้วไอ้ทศมันจะไป หรือเปล่า” สายตาทุกคู่จ้องมองมาที่ทศเป็นตาเดียวกัน

“เอ่อ...ข้าต้องรีบกลับบ้าน มีตา...” เสียงโห่ฮาป่าดังลั่นทั้งห้อง

“ตัดมันออกจากกลุ่มเลย เรื่องมากไปได้รำคาญว่ะ”

“เออ...ไปก็ไปว่ะ เดี๋ยวจะโทรบอกตาก่อน” ผมพูดขึ้นเพื่อตัดความรำคาญ

บ้านสองชั้นในซอยเปลี่ยวที่พวกเพื่อน ๆ นัดกันระดมสมอง เพื่อทำรายงานนั้น ผมมองดูรอบ ๆ บริเวณบ้านที่มีต้นไม้และหญ้าขึ้นเต็มไปหมด ภายในบ้านปล่อยให้รกรุงรัง กลิ่นเหม็นอับคละคลุ้งไปหมด จนผมต้องใช้มือปิดจมูก

“อย่าทำเป็นผู้ดีเลย ไอ้ทศ นี่หล่ะคือที่ระบมสมองแก เอ๊ย ไม่ใช่ระดมสมอง เว๊ยเพื่อน ขอโทษ...ขอโทษข้าพูดผิดไป” สายตาของรุ่นพี่และเพื่อน ๆ หลายคน ดูแปลกไป เหมือนมีอะไรซ่อนเร้นและปกปิดผมอยู่

เสียงวิทยุเปิดดังลั่นทั่วบ้าน ผมมองออกไปนอกหน้าต่างเห็นทุ่งนาเวิ้งว้างสุดลูกหูลูกตา ผมคิดในใจว่า ถ้ามีบ้านข้างเคียงคงไม่มีใครยอมทนฟังเสียงพวกนี้ได้

"เฮ้ย ทศมานั่งตรงนี้ ยืนเซ่ออยู่ได้" รุ่นพี่กวักมือเรียก ผมเดินเข้าไปสมทบ มองเห็นเหล้าและแก้ววางเตรียมพร้อมไว้แล้ว

"จะเริ่มทำงานกันเมื่อไหร่" ผมเอ่ยถามขึ้นเมื่อเห็นเพื่อนแต่ละคนนั่งเป็นกลุ่มร้องรำทำเพลง บ้างก็ดิ้นตามจังหวะอย่างเมามัน บ้างก็ตั้งวงดื่มเหล้า

"เฮ้ย...ไอ้โย่ง เอาปีศาจแดงให้มันกินด้วย จะได้ระงับประสาทมัน" แคปซูลสีแดงถูกยื่นให้ผม เมื่อผมปฏิเสธเสียงเพื่อน ๆ ก็ดังขึ้น

"มันเป็นกระเทย ไปเอากระโปรงมาให้มันนุ่งด้วย"

"แกเกิดเป็นผู้ชายมันก็ต้องมีทั้งบู๊และบุ๋น ไม่ลองไม่รู้ แกจะเกิดมาเสียชาตินะ"

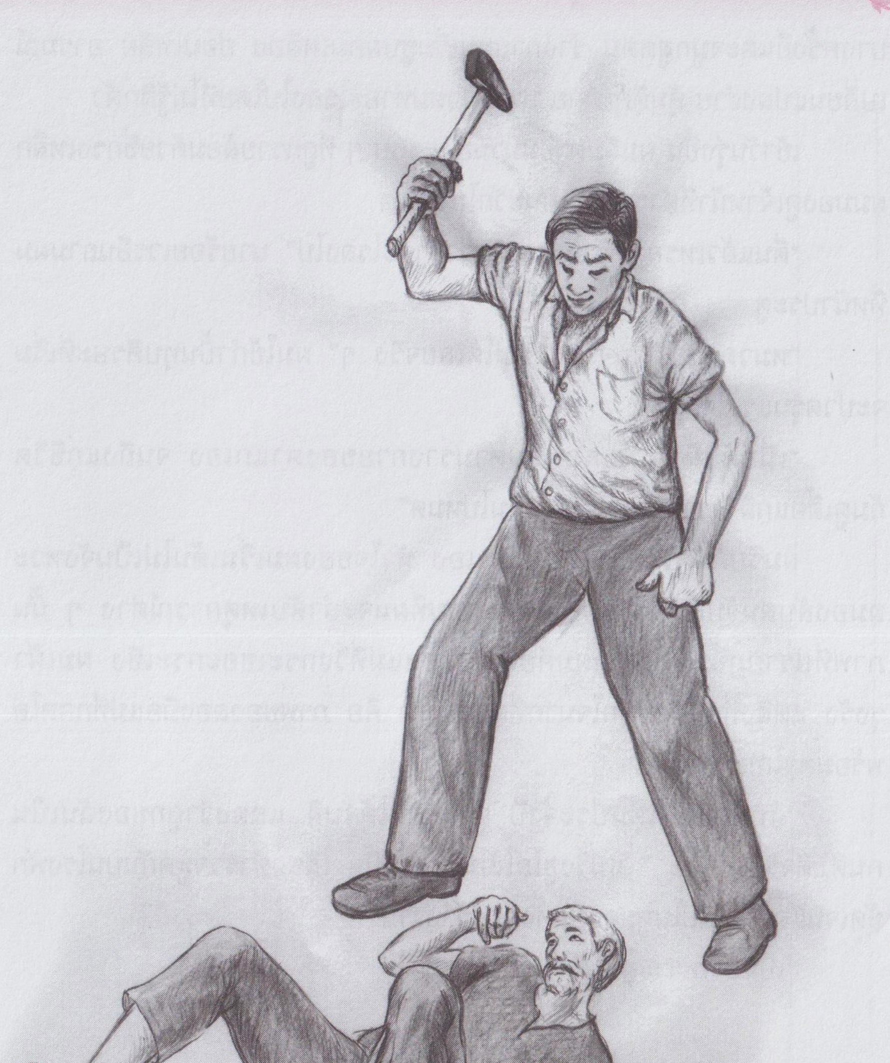
"ช่วยเชียร์มันหน่อยเพื่อน ๆ" เสียงปรบมือและเสียงลุ้นดังลั่น ความคิดของผมขณะนั้นมันสับสนไปหมด

"พี่จะกินเป็นตัวอย่าง" รุ่นพี่นำเจ้าปีศาจแดงหย่อนลงในปากตามด้วยน้ำโซดา

"เห็นไหม พี่ยังไม่เป็นอะไรเลย กินเข้าไปแล้วความวิตกกังวลต่าง ๆ จะหมดไป" มือของผมเริ่มสั่นเทาตอนรับยาจากรุ่นพี่ ผมครุ่นคิดถึงแม่ แต่คิดในใจว่า

"แม่ครับ ผมขอลองครั้งเดียวเพื่อศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย"

การทดลองของผมในครั้งนั้น มันคือความคิดที่เป็นเพียงเสี้ยวที่บัดซบที่ทำให้ชีวิตของผมต้องจมปลักอยู่กับสิ่งเสพติดชนิดที่ถอนตัวไม่ขึ้น พอว่างทุกครั้งผมจะต้องมามั่วสุมกับพวกเขา ผมเสพทุกอย่างตั้งแต่ยากระตุ้นประสาท ยากล่อมประสาท จนขณะนี้ผมก้าวหน้าถึงขั้นต้องฉีดมอร์ฟีนและเฮโรอีนเข้ากล้ามเนื้อ หรืออาจเสพโดยยัดไส้ในบุหรี่ จุดบุหรี่แล้วจิ้มสูบ

บางครั้งก็แตะจมูกสูดดม ร่างกายผมเริ่มซูบผอมเหลือง อ่อนเพลีย อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย คุ้มดีคุ้มร้าย บางครั้งผมทำอะไรลงไปโดยที่ไม่รู้สึกตัว

เช้าวันรุ่งขึ้น ผมลืมตาขึ้นมามองดูรอบ ๆ ที่ถูกรายล้อมด้วยซี่กรงเหล็ก ผมมองดูเจ้าหน้าที่ตำรวจเดินกันขวักไขว่ไปมา

“ตื่นแล้วเหรอ รู้ตัวหรือเปล่าว่าทำอะไรลงไป” นายร้อยเวรยืนถามผมที่หน้าประตู

“หมวดครับ ผมจำอะไรไม่ได้เลยจริง ๆ” ผมใช้กำปั้นทุบศีรษะที่เริ่มจะปวดรุนแรงขึ้นทุกที

“เมื่อคืนนี้ แกใช้ค้อนทุบตามร่างกายของตาแกเอง จนถึงแก่ชีวิต ก้มดูเสื้อแกสิ คราบเลือดยังติดเต็มไปหมด”

ผมรีบก้มดูเสื้อสีขาวของตัวเอง หัวใจของผมเริ่มเต้นไม่เป็นจังหวะ สมองสับสนจับต้นชนปลายไม่ถูก ก่อนที่ผมจะลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น ภาพที่ปรากฏขึ้นข้างหน้าผมคือ ร่างของแม่ที่วิ่งกระเซอะกระเซิง ผมเผ้ารุงรัง แต่สิ่งที่ผมต้องตกใจมากที่สุดในชีวิต คือ ภาพของสองมือแม่ที่กอดโล่พร้อมตะโกนเสียงดังว่า

“ฉันคือแม่ดีเด่นประจำปี ดูโล่ที่ฉันได้รับสิ...แสดงว่าลูกของฉันเป็นคนดี...ดีจริง ๆ นะ...” แม่วิ่งชูโล่ให้คนนั้นคนนี้ดู เสียงตำรวจพูดกันบนโรงพักชัดเจนและก้องไปในหูของผมทั้งสองข้างว่า...

“เป็นบ้าเพราะลูกแท้ ๆ...น่าสงสารจัง”

สรุปผังมโนทัศน์เรื่อง

"เพียงเสี้ยวที่บัดซบ"
ให้ข้อคิดในด้านต่อไปนี้

อบายมุข คือ ทางแห่งความเสื่อม...

บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขนั้น นอกจากจะไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแล้ว ยังก้าวเดินเข้าสู่ความประมาท ซึ่งเป็นหนทางแห่งความตาย

การส่งเสริมให้ละเว้นจากอบายมุข ควรปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

ทิฏฐธัมมิกัตถธรรม ๔ อย่าง คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิต

๑. อุฏฐานสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยขยันหมั่นเพียร ในการประกอบกิจที่เป็นอาชีพสุจริต ตลอดจนการตั้งใจเล่าเรียนศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ

๒. อารักขสัมปทา คือ การรู้จักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยชอบธรรม ตลอดทั้งการรักษาหน้าที่การงานของตนไม่ให้เสื่อมเสีย

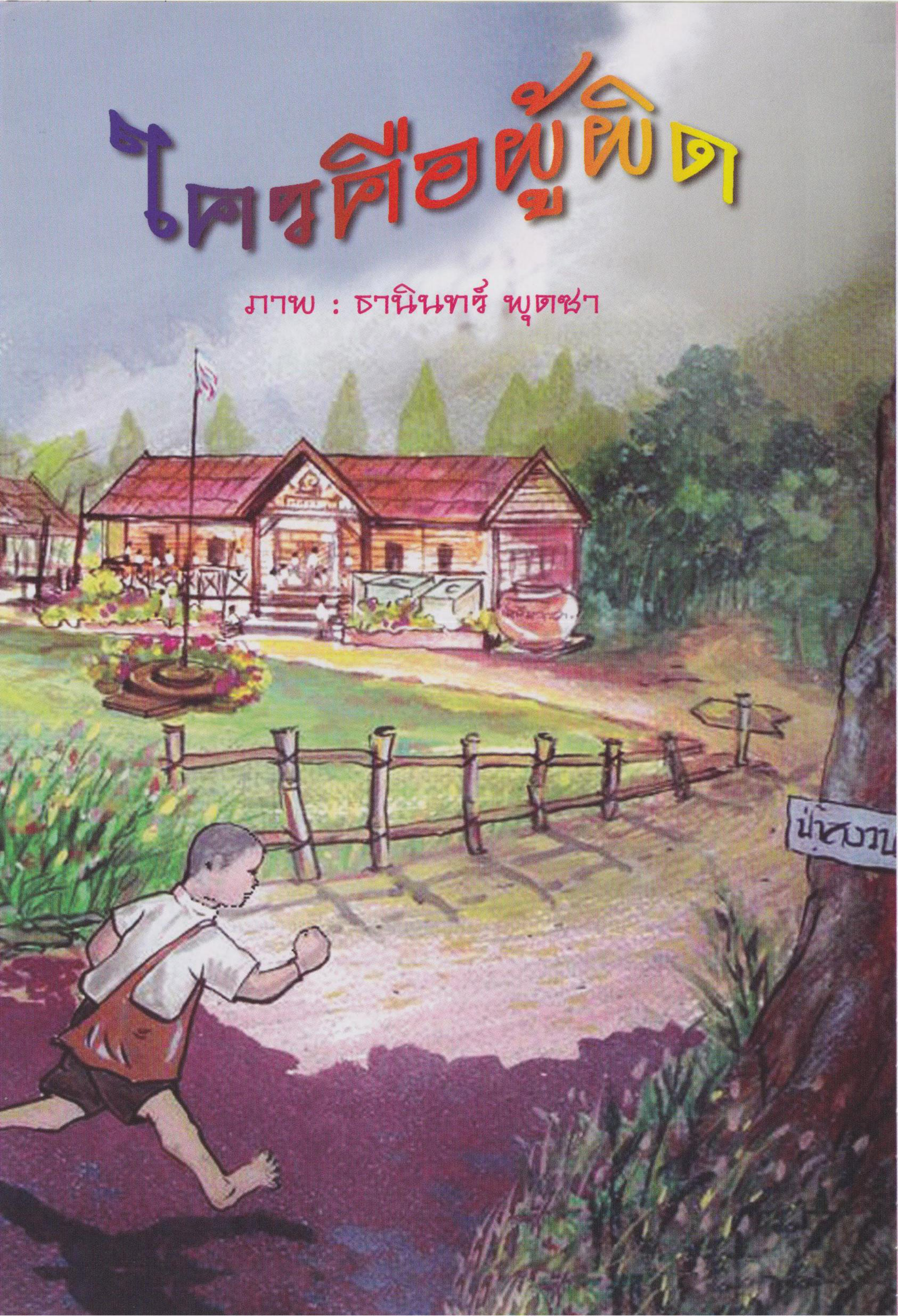
๓. กัลยาณมิตตตา คือ ความมีเพื่อนเป็นคนดี รู้จักเลือกคบคนดีมีคุณธรรม ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร (ชักชวนดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน มัวเมาในการเล่น และชักชวนเล่นการพนัน)

๔. สมชีวิตา คือ ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่ทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออมทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต

ผู้ประพฤติปฏิบัติตามธรรม ๔ ข้อ เป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิต เป็นเครื่องส่งเสริมการพัฒนาชีวิตชั้นต้นของฆราวาส เป็นเกราะคุ้มภัยให้ห่างไกลอบายมุขที่เป็นทางแห่งความเสื่อมทั้งปวง

ใครคือผู้ผิด

ภาพ : ธานินทร์ พุดซา

ใครคือผู้ผิด

"ยาย...ยาย...ห่อข้าวเสร็จหรือยัง" เสียงเด็กชายวัย ๑๒ ขวบกำลังสาละวนกับการแต่งตัว ปากก็ตะโกนถามยายในขณะที่คว้าเสื้อนักเรียนมาสวมใส่ สีของเสื้อมองดูเป็นสีน้ำตาลอ่อนเพราะความเก่า มีรอยขาดตรงตะเข็บและปก ส่วนกางเกงมีรอยขาดกะรุ่งกะริ่งเต็มไปหมด หลังจากแต่งตัวเสร็จก็รีบถือกระเป๋านักเรียนที่มีคนในตลาดบริจาคให้ ภายในบรรจุสมุดหนังสือที่ทางโรงเรียนแจกให้ฟรี ท่าทางกระวนกระวายขณะที่ยืนรอห่อข้าวจากยาย สายตามองดูทางเกวียนซึ่งใช้เป็นทางเดินไปโรงเรียนพลางเร่งยายว่า

"ยาย เร็ว ๆ หน่อยสายแล้ว ไม่มีเพื่อนเดินไปโรงเรียนเลย"

"เออ...ตะโกนอยู่ได้ เอ้าเสร็จแล้ว" หญิงชราอายุ ๗๐ กว่าปียื่นห่อข้าวให้หลานด้วยท่าทางงกเงิ่น

คว้าห่อข้าวใส่กระเป๋าได้ก็รีบวิ่งสุดชีวิต ถนนที่ขรุขระมีหินลูกรังโรยเป็นหย่อมบาง ๆ ตลอด แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อเด็กน้อย ถึงจะไม่มีรองเท้าใส่แต่เนื้อหนังมันมีความชาชินต่อก้อนอิฐก้อนหินเสียแล้ว แม้บางครั้งจะโดนหนามทิ่มแทงบ้าง ก็เพียงแต่หยุดและก้มดึงหนามออก ถ้าเจ็บมากหน่อยก็จะมีเสียงครางออกมาเล็กน้อยและวิ่งได้อีกต่อไปเพราะจุดหมายปลายทางก็คือ...โรงเรียน

"ครูครับ...ไอ้เตี้ยมาสายอีกแล้วครับ" ฉันเงยหน้าจากตรวจสมุดแบบฝึกหัดมองดูลูกศิษย์ยืนก้มหน้านิ่งที่ประตูเหมือนคนสำนึกผิดที่รู้ตัวว่ามาสายทุกวัน

ลงพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร "วนสาร" ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๔

“เลิกล้อเลียนเพื่อนเสียที เขามาสายยังดีกว่าไม่มาเสียเลย”

“เตี้ย เอาสมุดคณิตศาสตร์กับดินสอมานั่งกับครูที่โต๊ะนี่” เป็นเรื่องปกติเสียแล้วสำหรับลูกศิษย์คนนี้ที่มาโรงเรียนสาย จึงเป็นการเพิ่มงานให้ฉันอธิบายซ้ำในขณะที่เพื่อน ๆ กำลังเรียนวิชาอื่น เนื่องจากสภาพทางบ้านยากจน เป็นเด็กกำพร้า จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฉันมีความเมตตาเด็กคนนี้ ประกอบกับนิสัยที่เรียบร้อย อ่อนน้อม จึงเป็นที่รักใคร่ของเพื่อน ๆ

“วันนี้มีเหตุผลอะไรอีกละที่มาสาย” ฉันถามขึ้นหลังจากอธิบายวิชาคณิตศาสตร์เสร็จแล้ว

“เมื่อคืนผมกับพี่สาวไปเกี่ยวถั่วจนถึง ๖ ทุ่มครับ” ตอบไม่ค่อยเต็มเสียงนัก

“ทำไมต้องทำกลางคืนละ พรุ่งนี้ก็วันเสาร์แล้ว” ฉันถามด้วยความสงสัย

“เอ้อ...ถ้าทำกลางวันกลัวนายจะจับครับ เมื่อคืนนี้เดือนหงายพอมองเห็นต้นถั่ว ผมกับพี่สาวเลยเกี่ยวให้เสร็จ กว่าจะอาบน้ำเข้านอนก็เกือบจะตีหนึ่งครับ” ตอบโดยไม่มองหน้าฉันเหมือนรู้ตัวว่า สิ่งที่ทำไปนั้นมันเป็นความผิด

ผู้ที่ถูกเรียกว่า “นาย” คือตำแหน่งหัวหน้าสวนป่า ซึ่งเป็นสวนที่ปลูกต้นสักที่เก่าแก่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เริ่มปลูกครั้งแรกตั้งแต่ ๗๐-๘๐ ปีมาแล้ว จึงนับว่าเป็นสวนที่มีต้นสักที่มีอายุเก่าแก่ซึ่งเหลืออยู่ไม่กี่แห่งในประเทศไทย

“ที่ผมเรียกพวกเราประชุม เพราะระยะนี้มีการตัดไม้ในสวนกันมาก ทั้งชาวบ้าน ทั้งผู้มีอิทธิพล พวกเราลองเสนอแนวทางแก้ไขมาซิ” เสียงถอนหายใจของหัวหน้าสวนป่าบ่งบอกถึงภาระหน้าที่ที่แก้ไม่ตก

“ชาวบ้านจะเอาทั้งไม้ ทั้งดินเลยครับ เพราะที่ดินแถวนี้ดี พื้นที่ค่อนข้างราบ พวกนี้จะขโมยเวลากลางคืนเสียด้วย” ลูกน้องรายงาน

“ถ้าพวกเราจะปราบปรามกลางคืน เจ้าหน้าที่ก็มีเพียง ๓-๔ คน อาวุธหรือก็ล้าสมัย เคยมีหัวหน้าสวนที่นี่ถูกยิงตาย พร้อมเจ้าหน้าที่อีกหลายคน ผมบอกตรง ๆ ครับว่า ไม่อยากเสี่ยง” เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าซึ่งเป็นคนท้องถิ่นแสดงความคิดเห็น

“ปัญหาที่เกิดขึ้นที่นี่มีมานานแล้ว และนับวันที่จะเพิ่มความรุนแรงขึ้นทุกวัน ตราบใดที่ราษฎรไม่มีที่ทำกินและจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกวัน” หัวหน้าสวนพูดเสริมขึ้น

“มีใครอยู่บ้างไหมคะ” คงเป็นเสียงถามจากฉันนั่นเองที่ทำให้การประชุมต้องหยุดไป

“อยู่ครับ เชิญข้างบน” เสียงตอบรับ ฉันจึงรวบรวมความกล้าเดินขึ้นบนสำนักงาน สายตาทุกคู่จ้องมองมาที่ฉัน ฉันรีบยกมือไหว้ทุกคน

“สวัสดีค่ะ ดิฉันเป็นครูสอนที่โรงเรียนอยู่ข้างสวนนี้เองค่ะ ต้องการพบกับหัวหน้าสวน ไม่ทราบว่าอยู่หรือเปล่า”

“สวัสดีครับ ผมเป็นหัวหน้าสวนที่นี่ คุณครูมีธุระอะไรครับ”

หัวหน้าสวนเป็นชายวัย ๔๐ เศษ รูปร่างผอม ผิวขาว สวมแว่นตา ดูจากท่าทางเขาไม่น่าจะเป็นคนโหดร้าย ฉันรวบรวมความกล้าหาญ สูดลมหายใจเข้าปอดช้า ๆ ปลอบใจตัวเองว่าเราจะกลัวอะไรความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย ลองพูดกับเขาดู เพื่อลูกศิษย์ที่น่าสงสารของเราจะได้ไม่ต้องลำบาก

“ในชีวิตคุณ เคยสัมผัสความยากจนบ้างไหมคะ” คำถามของฉันทำเอาหัวหน้าสวนอึ้งจนพูดไม่ออก ฉันจึงถือโอกาสพูดต่อ

“เด็กนักเรียนดิฉันกำพร้าทั้งพ่อและแม่ มีพี่สาวและยายแก่ ๆ แกเป็นผู้ชายคนเดียวในครอบครัว คุณคิดดูซิคะ เด็กแค่ ป.๖ ต้องมารับผิดชอบหาเงินเลี้ยงครอบครัว จะทำไร่เก็บเกี่ยวก็ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ พวกคุณที่คอยจ้องจะจับแก” เสียงฉันเริ่มสั่น

"บางวันแกต้องอดข้าว แกยากจนมาก ได้โปรดสงสารแกด้วยค่ะ ยกเว้นครอบครัวของเด็กคนนี้" น้ำตาฉันเริ่มไหลอาบแก้ม ไม่มีความอายเหลืออยู่เลย ฉันรีบควักผ้าเช็ดหน้าในกระเป๋าซับน้ำตา ความเงียบผ่านไปสักครู่ หัวหน้าสวนก็พูดขึ้น

"ผมคิดว่า คุณครูคงสบายใจแล้วนะครับ ที่ได้ระบายความคับอกคับใจเอาละครับ ฟังผมบ้าง ความยากจนผมก็เคยสัมผัสมาแล้ว แต่คำว่า หน้าที่ผมก็ต้องปฏิบัติ กฎหมายไม่มีข้อยกเว้นสำหรับใครคนใดคนหนึ่ง คุณครูคงเห็นนะครับว่า ไม้สักที่เขาปลูกกันมา ๗๐-๘๐ ปี ต้องมาถูกทำลายในรุ่นผม ความรู้สึกของพวกผมก็ปวดร้าวไม่น้อยกว่าคุณครู ถ้าผมจะเอาความสงสารผมก็ต้องละทิ้งหน้าที่ เป็นเจ้าพนักงานแต่ละทิ้งหน้าที่ คุณครูก็คงรู้นะครับว่าความผิดร้ายแรงขนาดไหน ผมลำบากใจมากครับ" เสียงถอนหายใจของหัวหน้าสวนตลอดทั้งเหตุผลที่กล่าวมาทำให้ฉันเริ่มเห็นใจ

"ดิฉันเข้าใจค่ะ แต่..."

"ผมเข้าใจ ชาวบ้านที่นี่มีอาชีพตัดไม้ขายและจับจองที่ทำกิน ลำพังทำไร่อย่างเดียว ถ้ามีไม่มากเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ไปยุ่งกับพวกเขาอยู่แล้ว แต่คุณครูรู้ไหมครับ กิเลสคนมีแค่นี้จะเอาแค่นั้น พอไม่จับก็ถือโอกาสถางป่าใหม่ขยายที่ทำกินออกไปเรื่อย ๆ ที่นี่มันเขตป่าสงวนนะครับ คุณครูน่าจะถือโอกาสกล่อมเกลาจิตใจเด็กนักเรียน ชี้ให้เห็นโทษของการตัดไม้ทำลายป่า ให้เขาเคารพกฎหมาย สังคมเราก็จะน่าอยู่ขึ้นอีก"

ภายในบ้านพัก ฉันนอนกระสับกระส่าย เสียงของหัวหน้าสวนป่าก้องอยู่ในหูตลอดเวลา ใบหน้าร้อนผ่าวเมื่อคิดถึงคำพูดของเขา พลางคิดตำหนิตัวเองว่า ไปให้เขาด่าจริง ๆ แต่มาคิดอีกที เขาก็พูดถูก แต่เราเป็นครูมีหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม ชาวบ้านยากจนเหลือเกินถ้าไม่บุกรุกป่าสงวนพวกเขาจะเอาที่ดินที่ไหนทำกิน ปัญหามากมายในสมองที่ต้องการคำตอบ คิดไปคิดมาก็เหมือนพายเรือในอ่าง เสียงนาฬิกาข้าง

โปรดเลือก
เบอร์

ฝาบอกเวลาตี ๒ แล้ว ฉันพยายามข่มตาหลับ โดยใช้วิธีนับในใจ ๑-๒-๓ ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะม่อยหลับไปในที่สุด

ฉันสะดุ้งตกใจตื่นในตอนเช้ามืด เมื่อได้ยินเสียงผู้ใหญ่บ้านตะโกนเสียงดังลั่น

“ครูอนงค์ อย่าลืมไปฟังพวก ส.ส. เขาพูดหาเสียงที่ตลาดเช้านี้นะ” ฉันรีบเปิดหน้าต่างชะโงกหน้ามองผู้ใหญ่บ้านซึ่งกำลังยืนอยู่ข้างล่าง

“ไปแน่นอนค่ะ อยากฟังเหมือนกันว่า พวกเขาจะช่วยเหลืออะไรชาวบ้านได้บ้าง”

ฉันรีบทำธุระที่บ้านในขณะทำงาน หูก็คอยฟังเสียงเครื่องกระจายเสียงซึ่งดังแว่วมาจากตลาดท้ายบ้าน เมื่อเสร็จแล้วฉันรีบแต่งตัวแบบสบาย ๆ คว้ามอเตอร์ไซค์คู่ชีพขับขี่ออกไปจากบ้านพักครู ในขณะมองสองข้างทางนั้นความหลังได้ผุดขึ้นในความทรงจำทันที เมื่อตอนที่บรรจุใหม่ ๆ นั้น ฉันรู้สึกกลัวมากเมื่อผ่านแถวนี้ มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น มีโจรดักปล้นกันแทบทุกวันแล้วอาศัยป่าเป็นที่หลบหนี ทุกครั้งที่มีธุระจะต้องผ่านทางนี้ พวกเราจะชวนกันไปเป็นกลุ่มใหญ่ แต่...ปัจจุบันนี้สองข้างทางเหลือแต่ตอไม้สักเต็มไปหมด บางตอก็ถูกขุดขึ้นมาเผาถ่าน ฉันมองป้ายที่ติดตามต้นไม้ว่าป่าสงวนแห่งชาติซึ่งติดเป็นระยะ ๆ ทั้งสองข้างทาง แต่อนิจจา ด้านหลังของป้ายไม่มีป่าให้สงวนเลย คิดไปก็อดใจหายไม่ได้ ฉันได้แต่ภาวนาในใจว่า พวก ส.ส. เขาอาจจะช่วยพูดหรือหาแนวทางในการป้องกันและรักษาป่าไว้ให้ลูกหลานได้ ถ้าชาวบ้านไม่บุกรุกหรือเผาป่า อีกไม่นานสภาพป่าธรรมชาติก็คงฟื้นได้ในอนาคต

“กราบเท้าพ่อแม่พี่น้อง ที่เคารพรักทุกท่าน กระผมนาย...” ฉันมองชายร่างสูงใหญ่ที่สมัคร ส.ส. กำลังพูดปราศรัยหาเสียงอวดอ้างสรรพคุณความดีของตัวเองและของพรรคที่สังกัด ฉันฟังดูแล้วไม่รู้สึกแปลกใจอะไรมากนัก เพราะการหาเสียงของทุก ๆ คนมักจะออกมาในแนวเดียวกัน แต่มีอยู่ประโยคหนึ่งที่ฉันต้องตั้งใจฟังและรู้สึกอดสูใจว่า คนระดับตัวแทนของประชาชน

และคนไทยทั้งชาติ พูดจาหลอกลวงชาวบ้านตาดำ ๆ ที่น่าสงสารได้อย่างไร

"ถ้าพ่อแม่พี่น้องเลือกผมเข้าไปในสภา ผมจะเปิดป่าสวนสักหลังหมู่บ้านนี้ให้พ่อแม่พี่น้องมีที่ดินทำกิน ใครจับจองไว้เท่าใดก็จะเป็นของท่านเท่านั้น มีมากได้มาก มีน้อยได้น้อย ผมขอสัญญาจะทำป่าแถบนี้ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่พี่น้องให้ได้" เสียงปรบมือจากชาวบ้านกึกก้องไปทั่ว แสดงถึงความพอใจ

"ไชโย...พวกเราจะเลือกท่านแน่นอน"

"กูบอกมึงแล้ว รีบถางป่าจับจองให้มาก ๆ ท่านจะให้กรรมสิทธิ์แน่นอน"

"ดูผู้ใหญ่บ้านสิ แกจับจองเป็นร้อย ๆ ไร่เลย"

"ใช่สิ ก็เขามีเครื่องทุนแรง เล่นแทรกเตอร์ไถป่าทั้งกลางวันกลางคืน"

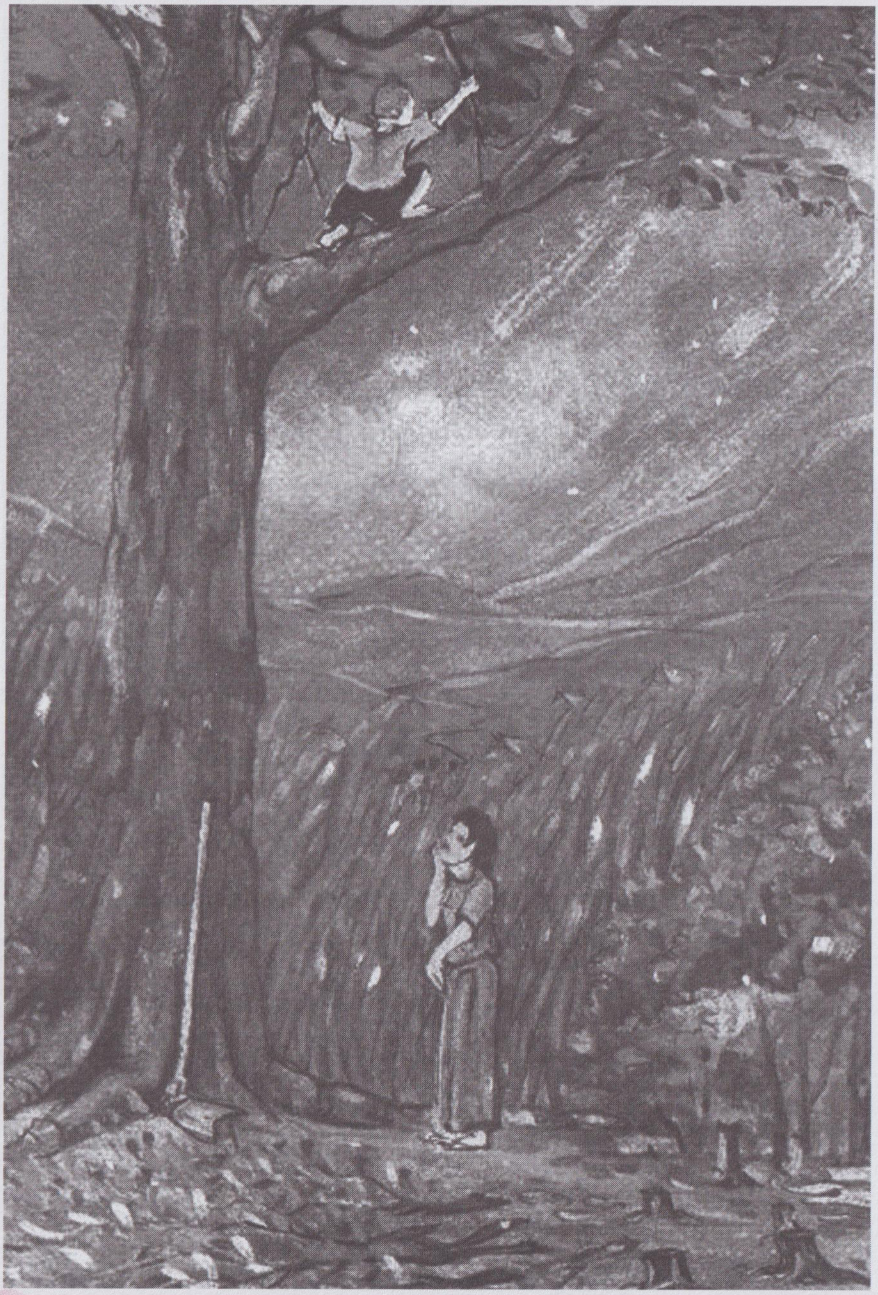
เสียงชาวบ้านวิพากษ์วิจารณ์กัน มีบางคนหันมาถามฉันว่า

"ครูไม่อยากได้ที่ดินหรือ ๑๐-๒๐ ไร่ก็ดีนะครู หลังโรงเรียนยังมีว่างอีกเยอะ ว่าง ๆ ก็ให้เด็กนักเรียนมันช่วยถางก็ยังได้นะ"

ฉันคิดถึงคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า อวิชชา คือความไม่รู้ จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดและหลงผิดในสิ่งนั้น

ชาวบ้านที่น่าสงสารกำลังก้าวตามแรงผลักดันของตัณหา ซึ่งคนที่เขานับถือและเลือกเข้าไปเป็นผู้แทนในสภา ได้เป็นผู้ชักจูงให้ความคิดของชาวบ้านตกอยู่ในความโลภ ความโกรธ และความหลง ตกอยู่ในวังวนแห่งกิเลสเพียงเพื่อเห็นชาวบ้านเป็นแค่บันไดที่จะไต่ขึ้นไปสู่เวทีการเมืองนั่นเอง

"ครูครับ คงรู้แล้วนะว่า ใครคือตัวทำลายป่า น้ำกำลังเชี่ยวอย่าเอาเรือไปขวางนะครับ เดี๋ยวจะเป็นอันตราย" ฉันหันหลังมองตามเสียงพูด เห็นหัวหน้าสวนกำลังเดินขึ้นรถ เมื่อสายตาเราประสานกัน เขาก้มศีรษะเป็นการทักทายและขับรถออกไปทันที

“เตี้ยยังไม่มาอีกหรือ” ฉันถามนักเรียนในชั้นหลังจากการเรียนชั่วโมงที่สองผ่านไป

“ยังครับ...เมื่อคืนฝนตกในไร่หนักมาก เตี้ยอาจมาไม่ได้ครับ” เสียงเด็กชายกิตติตอบ

วันนี้ฉันรู้สึกกังวลในใจ สาเหตุคงเพราะฝันร้ายเมื่อคืนนี้เอง มันช่างน่ากลัวเหลือเกิน ฉันจำได้ว่าในฝันนั้นเหมือนกับมีเตี้ยอยู่ในเหตุการณ์ด้วย เสียงร้องขอความช่วยเหลือบ่งบอกถึงความเจ็บปวด หรือว่า...เพียงแต่คิดฉันก็ใจหายวาบ ได้แต่ภาวนาในใจขอให้ฝันร้ายของฉันกลายเป็นฝันดีด้วยเถิด

“ครูครับ...พี่สาวเตี้ยมาหาครับ” เสียงนักเรียนที่นั่งหลังห้องเรียนตะโกนบอก ฉันเงยหน้ามองไปที่ประตู ภาพเด็กหญิงวัย ๑๓ ขวบ เสื้อผ้าเต็มไปด้วยโคลนตม น้ำตานองหน้า วิ่งถลาเข้ามากอดที่ขาฉัน เสียงร่ำไห้ปิ่มว่าจะขาดใจ หลังจากที่ความตกใจหายไปแล้ว ฉันรีบพยุงร่างเด็กหญิงให้ลุกขึ้น คำถามต่าง ๆ ที่หลุดจากปากของฉัน ถ้าจะเทียบกับสมองที่สั่งการ แล้วรู้สึกว่าจะช้าเกินไป

“เธอร้องไห้ทำไม หรือเกี่ยวกับ...เตี้ย รีบบอกครูซิ” ฉันเขย่าร่างของเธอไปมา สายตาจ้องที่ปากน้อย ๆ กำลังเผยอตอบปนกับเสียงสะอื้น

“ครูขา...เตี้ยตายแล้ว”

“ทำไม...เพราะอะไร...ไม่จริง” ฉันทรุดตัวลงนั่งบนเก้าอี้ ใจสั่นหวิว ความคิดในขณะนั้นสับสนไปหมด เสียงเล่าของเธอปนเสียงสะอื้นที่ขาดเป็นช่วง ๆ

“เมื่อคืนนี้...หนูกับน้องไปถางป่าต่ออีกเพื่อเพิ่มที่ทำกิน เพราะที่ดินเรามีน้อย ขณะนั้นได้ยินเสียงคล้าย ๆ คนเดินมา หนูเลยให้น้องปีนต้นไม้ดูว่าเป็นใคร เตี้ยเขาเลือกปีนต้นไม้ที่สูงที่สุด เขาปีนขึ้นสูงมาก และก็ตะโกนบอกหนูว่า ตำรวจกับป่าไม้มาเต็มไปหมดเลย เขาบอกให้หนูรีบหนี หนูกลัวน้องจะถูกจับ ก็เร่งให้เขารีบลงมาเร็ว ๆ เลย...เลย ลื่นไถลตกลงมา เผอิญจอบที่เอามาดายหญ้าพิงอยู่ข้างต้นไม้ มันจึงเสียบเข้าไปในก้นเขาตั้งครึ่งเล่ม”

“โธ่...เตี้ยของครู” น้ำตาไหลรินอาบแก้ม สายตาพร่ามัวของฉันมองดูเด็กนักเรียน มีบางคนยกแขนเสื้อเช็ดน้ำตาและหลายคนก้มหน้านิ่ง

“ทำไมไม่พาน้องไปโรงพยาบาล” ฉันต่อว่าเธอ

“เตี้ยเขาไม่ยอมไปค่ะ หลังจากหนูดึงด้ามจอบออก เราก็พากันวิ่งกลับบ้าน เราก็ไม่กล้าบอกยายเพราะยายแก่แล้วไม่อยากให้ยายเป็นห่วง อีกอย่างถ้าพาน้องไปโรงพยาบาล พวกเราก็ไม่มีเงินเลย พอตกดึกเตี้ยเขาก็บ่นปวดท้อง หนูเห็นเลือดไหลออกมามากจึงลงไปเรียกลุงข้างบ้าน พอไปถึงโรงพยาบาล หมอบอกว่า...เตี้ยไส้แตก เขาอยู่ไม่ถึงชั่วโมงเลยค่ะ”

ฉันปล่อยโฮออกมาเป็นคนแรก ติดตามด้วยเสียงระงมไปทั่วห้องเรียน เพราะทุกอย่างมันถึงจุดที่ทุกคนหมดความอดทนอดกลั้นนั่นเอง

“ครู...หักห้ามใจเสียเถิด เตี้ยมันสบายไปแล้ว ยังเหลือแต่ก็พวกเรานั่นแหละ ที่จะต้องเวียนว่ายอยู่กับโลกมนุษย์อีกต่อไป อาตมาคิดว่า สิ่งที่ยุติธรรมที่สุดสำหรับมนุษย์ก็คือ ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย” เสียงหลวงพ่อเตือนสติฉันที่เอาแต่ร้องไห้ตลอดเวลาในวันเผาศพเตี้ย

“เตี้ย...ถ้าวิญญาณเธอมีจริง ขอจงไปสู่ที่สุคติเถิด ในภพหน้าขอให้เธอเลือกเกิดอยู่บนกองเงินกองทองจะได้สุขสบาย ครูได้แต่หวังว่าการที่เธอเป็นเด็กดีตลอดมา มีความกตัญญูกตเวที ชาติหน้าเธอคงจะมีความสุขมากกว่านี้” ฉันหันหลังให้เชิงตะกอนที่จวนจะดับ พร้อมกับความมืดที่โรยตัวเข้าปกคลุมบริเวณวัด คำถามมากมายผุดขึ้นในสมองของฉัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ใคร...คือผู้ผิด โปรดหาคำตอบช่วยฉันทีว่า... ใคร...คือผู้ผิด...

สรุปผังมโนทัศน์เรื่อง

"ใครคือผู้ผิด"
ให้ข้อคิดในด้านต่อไปนี้

การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำให้ชุมชนและสังคมไม่ได้รับการพัฒนา...
การอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องมีความเมตตา และแบ่งปันน้ำใจและสิ่งของ
ตลอดทั้งมีความกล้าหาญในทางที่ถูกต้อง ขจัดอวิชชา เพื่อค้นพบทางแห่งปัญญา

การส่งเสริมให้หมู่คณะอยู่ร่วมกันและพร้อมใจกันพัฒนา
ควรปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

สาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมที่ให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๑. เมตตากายกรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยความเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม คือ การพูดกันด้วยไมตรีจิต ตักเตือนสั่งสอนด้วยความหวังดี ไม่พูดทำลายประโยชน์อันชอบธรรมที่ผู้อื่นควรได้

๓. เมตตามโนกรรม คือ มีจิตคิดในทางที่ดีที่เป็นประโยชน์แก่กันและแก่หมู่คณะ

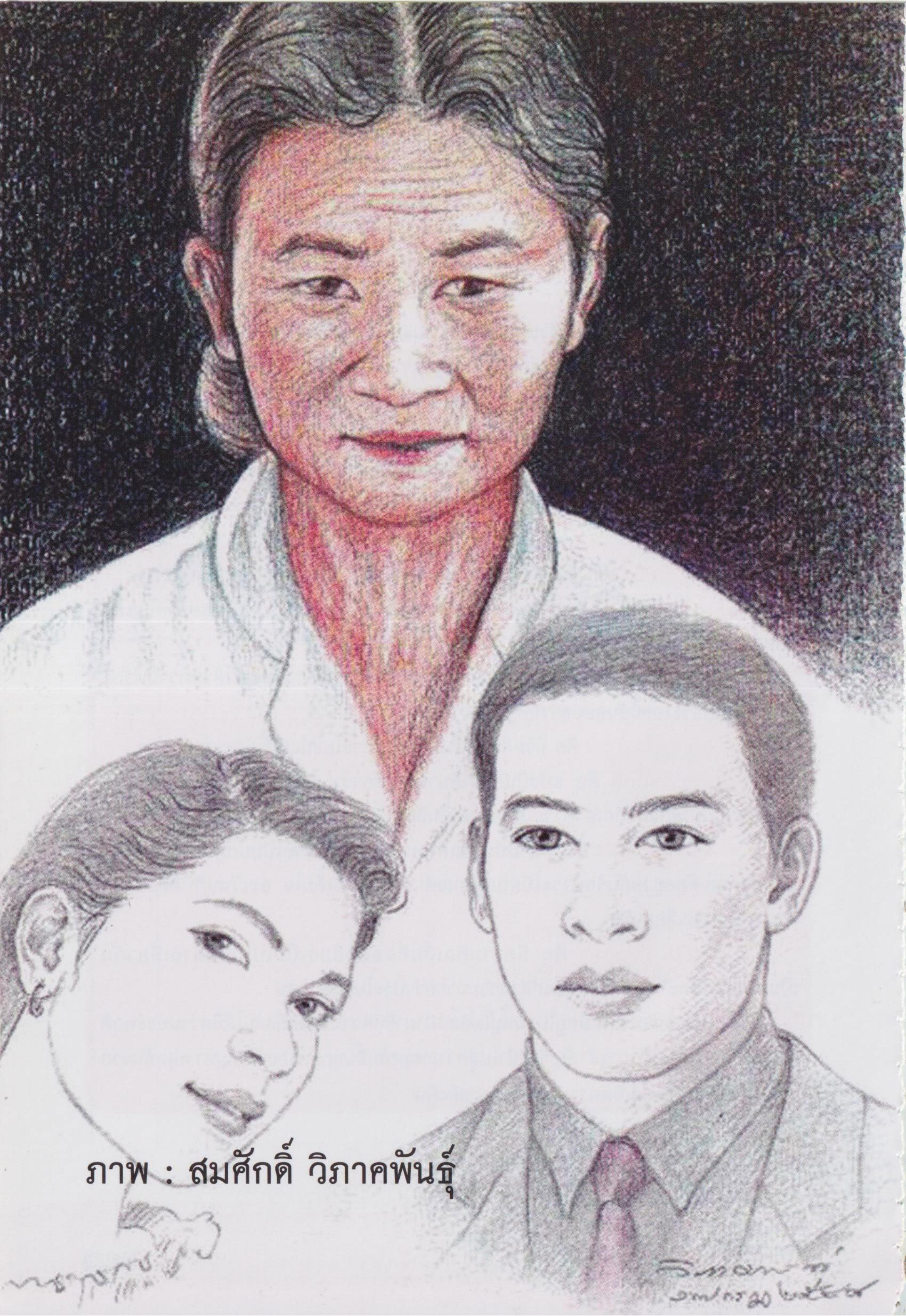
๔. สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบหมู่คณะ ต้องขจัดความโลภและถือเอาความเสมอภาคเป็นที่ตั้ง

๕. สีลสามัญญตา คือ ความประพฤติเสมอภาค อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน และหมู่คณะต้องช่วยกันรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ ด้วยความเต็มใจ ละเว้นปฏิบัติชั่วอันจะนำมาสู่หมู่คณะเสื่อมเสีย

๖. ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นความคิดเห็นที่สร้างความสุขแก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

สาราณียธรรม ๖ นี้ มีอยู่ในชนหมู่ใดย่อมนำมาซึ่งความระลึกถึงกันได้มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา หลุดพ้นจากอวิชชา ส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืน

หมายเหตุ ผู้สอนสามารถนำหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสรุปเพิ่มเติมได้

ภาพ : สมศักดิ์ วิภาคพันธุ์

โซ่สนิม

"ต๊าย...ตาย ดูแม่ของคุณซิ บ้วนน้ำหมากเลอะเทอะบ้านอีกแล้ว" หญิงวัยกลางคนแต่งตัวภูมิฐานบ่งบอกถึงฐานะที่ร่ำรวยก้าวลงจากรถยนต์คันละหลายล้านบาท ทำท่าสะอิดสะเอียนเมื่อมองดูรอยหยดของน้ำหมากและมีชานหมากทิ้งเกะกะ

"สกปรกจริง ๆ คุณรีบจัดการเลยนะ ฉันเบื่อจะแย่อยู่แล้ว"

"แม่ผมอายุเจ็ดสิบห้าแล้วนะ ก็ต้องมีหลงลืมบ้างเป็นธรรมดา" สามีรีบก้าวลงจากรถยนต์ คว้าไม้กวาดและที่ตักขยะมากวาดเศษชานหมากที่ตกเรี่ยราดอยู่บนพื้นแล้วนำสายยางมาฉีด นำไม้กวาดแข็งถูรอบ ๆ บริเวณพื้น

"อายุมากแล้ว ไม่รู้จัก..."

"อย่าพูดเสียงดัง เดี๋ยวแม่ได้ยิน" สามีรีบพูดขึ้นก่อนที่ภรรยาจะพูดต่อไป

"ขนาดพูดดัง ๆ อย่างนี้ทุกวัน ฉันก็ไม่เห็นแม่คุณจดจำซักที" ท่าทางกระฟัดกระเฟียดเดินเข้าบ้าน สามีได้แต่ส่ายหน้าไปมา

ตาฝ้าฟางของหญิงชรามองลอดผ่านช่องหน้าต่าง ถึงแม้จะมองดูเหตุการณ์ไม่ชัดเจนนัก แต่หูทั้งสองข้างรับฟังการโต้เถียงระหว่างลูกชายและลูกสะใภ้มาโดยตลอด น้ำตาของหญิงชราค่อย ๆ ไหลรินผ่านร่องแก้มเหี่ยวย่นจนกระทั่งมันหยดลงพื้น มือที่มีแต่เส้นเอ็นเหมือนหนังหุ้มกระดูกควานหาผ้าเช็ดหน้าผืนเก่าที่มีแต่คราบน้ำหมากเกรอะกรังใช้ซับน้ำตาครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างงก ๆ เงิ่น ๆ พร้อมเสียงรำพึงรำพันเล็ดลอดผ่านริมฝีปาก

ลงพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร "สกุลไทย" รายสัปดาห์ ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒๐๕๑ ประจำวันอังคารที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗

ที่ปราศจากรูปรอยเพราะความเหี่ยวย่นของเนื้อหนังซึ่งมองเห็นเพียงแค่รอยบุ๋มลงไปเท่านั้น

"แม่...ช่างเป็นภาระให้เจ้ามากเหลือเกินลูกเอ๋ย ความจำแม่บางครั้งเลอะเลือน ทำอะไรลงไป ก็ดูไม่เหมาะไม่ควร แม่เป็นต้นเหตุที่ทำให้เจ้าทะเลาะกันแทบทุกวัน" เสียงช่วงสุดท้ายขาดตอนไปพร้อมกับความเหนื่อยหอบที่ทับโถมเข้ามาแทนที่

"ยาย...ถึงบ้านบางแคแล้วนะ" แท็กซี่หนุ่มเปิดประตูด้านหลังแล้วเข้าประคองหญิงชราพร้อมทั้งกระเป๋าใบเก่าและตะกร้าหมาก นำเข้าไปส่งให้เจ้าหน้าที่กรมประชาสงเคราะห์

เจ้าหน้าที่ได้ซักถามประวัติความเป็นมาของหญิงชราเป็นเวลานานพอสมควร หญิงชราได้ควักเงินเหรียญที่ใส่ถุงผ้ามายื่นให้เจ้าหน้าที่ด้วยมือสั่นเทา

"ยายมีเงินแค่นี้ พอที่จะขออยู่ที่นี่ได้ไหมลูก"

"ยายครับ ถ้าในกรณีของยาย ถึงไม่มีเงินก็อยู่ได้ครับ เพราะรัฐบาลให้เงินส่วนหนึ่งอุดหนุนอยู่แล้ว มีเสื้อผ้าแจกให้ฟรี การรักษาพยาบาลฟรี สำหรับคนยากจน แต่ยายต้องอยู่ห้องรวมกับคนอื่น ๆ นะครับ"

หญิงชรายกมือท่วมหัว "หลวงท่านดีจริง ๆ ขอให้เจริญ ๆ เถอะนะให้คนแก่ได้พักพิง" คำพูดของหญิงชราทำให้เจ้าหน้าที่ต้องอมยิ้มกันทุกคน

"ยายทำงานช่วยพับถุงก็ได้ เงินเหรียญเหล่านี้เป็นเงินจากการพับถุงขายที่บ้าน..." เสียงพูดเริ่มสั่นเครือ หวนคิดถึงภาพเก่า ๆ ที่ฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ...

"ผมจะแบ่งเงินเดือนให้แม่ เผื่อแกจะซื้อหมากพลูหรือขนมที่เขาหาบผ่านหน้าบ้าน" เสียงลูกชายพูดขึ้นในวันรับเงินเดือน

"โธ่เอ๊ย...ฉันก็เห็นแกนั่งพับถุงกระดาษขายทุกวัน หนังสือพิมพ์กาวก็เป็นของฉัน แกขายได้เงินมาฉันก็ไม่เคยยุ่ง คนแก่ขนาดนี้แล้วจะใช้อะไรนักหนา"

"แต่มันเป็นน้ำพักน้ำแรงของแม่ ส่วนของผมก็คือ..."

"หยุดพูดได้แล้ว...เอาเงินเดือนมานี่"

หญิงชราใช้ผ้าเช็ดหน้าผืนเก่าซับน้ำตาอีกครั้ง

"ยาย...ร้องไห้ทำไม ถึงยายไม่พับถุงขายก็อยู่ที่นี่ได้ครับ เดี๋ยวผมจะพายายไปที่พัก" เจ้าหน้าที่ช่วยถือข้าวของพาเดินตรงไปยังที่พักที่เป็นเรือนแถวยาว มันเป็นภาพที่ชาชินสำหรับเจ้าหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ เพราะคนชราได้ถูกสังคมทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น จากการที่สังคมเมืองเป็นครอบครัวเดี่ยว คนชราในความคิดของลูกหลานจึงถูกมองว่าเป็นภาระ

ภาพที่งกเงิ่น เซ่อซ่า พูดซ้ำพูดซาก วกไปวนมา ได้ก่อความรำคาญแก่ลูกหลาน คำพูดของลูกหลานที่พูดออกมา ตลอดทั้งกิริยาวาจาที่แสดงต่อคนชรา จึงไม่คิดคำนึงถึงความเจ็บปวดที่ได้รับ บางครั้งก็เป็นที่รองรับอารมณ์ที่คั่งค้างมาจากข้างนอก โดยลืมนึกคิดไปว่า คนชราเคยอุ้มชูเลี้ยงดูตัวเองมาก่อน ผ่านทุกข์ยากที่แสนสาหัสที่ดวงตาฝ้าฟางที่โรคภัยรุมซ้ำทุกวันนี้นั้น เพราะการตรากตรำทำงานหนัก อาบเหงื่อต่างน้ำ เพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูลูก ๆ นั่นเอง

"เตียงนี้ของยายนะ นี่เป็นตู้สำหรับเก็บเสื้อผ้าและข้าวของเครื่องใช้ของยาย" เจ้าหน้าที่ได้อธิบายให้ฟังแล้วเดินจากไป หญิงชรามองดูรอบ ๆ ที่พักพิงแห่งใหม่และคิดว่าเป็นแหล่งสุดท้ายที่จะขอใช้ชีวิตอยู่จนสิ้นลมหายใจ เตียงที่ถูกวางเรียงกันเป็นแถวยาว อิริยาบถของแต่ละคนนั่งบนเตียง ข้างตู้หรือนอกระเบียงนั้น มันเหมือนซากที่เดินได้ ซากที่ถูกทอดทิ้งเพราะหมดคุณค่า มีบางกลุ่มที่นั่งบนพื้นกำลังคุยกัน มือก็ตำหมาก ปากก็พร่ำรำพันเรื่องราวในอดีตซึ่งล้วนแต่ขมขื่น การที่ได้ระบายความอัดอั้นตันใจ บางครั้งอาจเกิดผลดีต่อสุขภาพจิตได้บ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อทุกคนอยู่ตามลำพัง ดวงตาที่ฝ้าฟางกับเหม่อลอยมองออกไปข้างหน้าอย่างไร้จุดหมายปลายทาง

"ลูกเขารังเกียจ หรือว่าลูกเขยลูกสะใภ้เขาไล่ออกมา" หญิงชราวัยใกล้เคียงกันที่นั่งอยู่บนเตียงถัดไปได้ทักทายขึ้นเป็นคนแรก

"ลูกสะใภ้เขารังเกียจ แต่ลูกชายน่ะเขารักฉันมาก"

"กลัวเมียล่ะซี...เฮ้อเรามันหัวอกเดียวกัน" เสียงถอนหายใจอย่างเบื่อหน่าย พร้อมร่างคนพูดที่เหลือแต่หนังหุ้มกระดูกค่อย ๆ เอนร่างลงนอนอย่างเชื่องช้า หญิงชรา ๒-๓ คนที่อยู่เตียงถัดไปได้เดินเข้ามาถามทุกข์สุขของสมาชิกใหม่

"อย่าคิดอะไรมากนะ...คิดเสียว่าพวกเราอยู่รอวันตาย" เพื่อนร่วมชะตากรรมต่างเข้ามาช่วยปลอบโยน หนึ่งในสามคนได้ยื่นปฏิทินแบบตั้งโต๊ะให้หญิงชราดู

"นี่...ดูซิ ฉันนั่งขีดวันที่ในปฏิทินทุกวัน ถ้าเร่งวันเร่งคืนได้ฉันอยากให้มันเร็วกว่านี้ จะได้ตายไปจากโลกนี้เสียที"

คืนแรกในบ้านพัก... ก่อนล้มตัวลงนอน หญิงชราได้สวดมนต์ภาวนา มือที่เหี่ยวย่นถูกยกขึ้นประนมระหว่างอก แล้วอธิษฐานในใจว่า

"ข้าแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก โปรดช่วยคุ้มครองลูกของแม่ให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญในหน้าที่การงานด้วยเถิด...เจ้าประคุณ"

นาฬิกาข้างฝาตีบอกเวลา ๒๓.๐๐ นาฬิกา หญิงชราพยายามข่มตาให้หลับ แต่ความคิดเจ้ากรรมมันมีแต่ห่วงหาอาวรณ์ลูกและครอบครัว คำถามมากมายผุดขึ้นในสมอง

"ป่านนี้พวกเขาคงจะกลับกันแล้วนะ..."

"ถ้าพวกเขาติดประชุมและมีงานเลี้ยงต่อจนดึก...ใครจะเปิดไฟหน้าบ้านให้"

"ยายแดง...ยิ่งเป็นหมาลูกอ่อน...ใครจะให้ข้าวมันกิน..."

เสียงถอนหายใจครั้งแล้วครั้งเล่า มันช่างเป็นคืนที่แสนทรมานเหลือเกิน สำหรับหญิงชราคนนี้

สภาพแวดล้อมภายในบริเวณบ้านพักคนชราอยู่ในสภาพที่ร่มรื่น มีต้นไม้นานาพันธุ์เขียวครึ้มไปหมด ม้านั่งหลายตัวได้ถูกจัดวางตามใต้ต้นไม้ต่าง ๆ และมีศาลาสร้างไว้เป็นสัดส่วนสำหรับให้คนชรานั่งพักผ่อนและพบปะเพื่อคลายเหงา สำหรับกิจกรรมที่ทางเจ้าหน้าที่ได้จัดไว้นั้นมีมากมาย อาทิ งานหัตถกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การเย็บปักถักร้อย การประดิษฐ์ดอกไม้ หรือแม้กระทั่งการพับถุงกระดาษ โดยมีเจ้าหน้าที่นำไปจำหน่ายให้

และนำเงินที่ได้มาแบ่งให้กับคนชราที่เป็นผู้ทำ เพื่อจะได้มีเงินไว้ใช้จ่ายส่วนตัว สำหรับกิจกรรมที่เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ก็มี เช่น การเล่นดนตรีไทย การร่วมร้องเพลงหรือแม้แต่การเล่นเกมต่าง ๆ ตลอดทั้งมีสถานที่ออกกำลังกาย ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อให้คนชราได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และที่สำคัญจะได้ลืมวันลืมคืนในอดีตอันแสนปวดรวดร้าวของทุกคนได้บ้างไม่มากก็น้อย

หลายวันผ่านไปจากวันเป็นสัปดาห์และเป็นเดือน มือที่เหี่ยวย่นพับถุงกระดาษไป ในใจก็คิดถึงลูกตลอดเวลา ยิ่งนับวันความเศร้าโศกก็ยิ่งทับถมเพิ่มมากขึ้น การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ มิได้ทำให้หญิงชราลืมความหลังได้ ร่างกายเริ่มผ่ายผอมลงอย่างเห็นได้ชัดเจน จนเพื่อนร่วมชะตากรรมด้วยกันเป็นห่วง

"นี่ก็ร่วมเดือนแล้วนะ...ถ้าลูกมันคิดถึงเธอ มันคงมาตามเธอกลับบ้านแล้ว"

"เธอโทรศัพท์บอกลูกแล้วไม่ใช่เหรอ...ถ้ามันห่วงจริง ทำไมจึงไม่ห้าม"

"โถ...ถ้าลูกมันมีเยื่อใยสักนิด มันต้องมาเยี่ยมเธอบ้าง แต่นี่..."

เสียงพูดของเพื่อน ๆ ทำให้น้ำตาไหลล้นออกมาเหมือนทำนบที่แตกแล้วทุกคนนิ่งเงียบเมื่อเสียงสะอื้นผ่านลำคอหญิงชรา

"ตัดใจเสียเถอะเธอ...คนมาอยู่ที่นี่มีแค่สองทางเลือกเท่านั้น คือ... ถ้าไม่ปลงก็ตรอมใจตาย แต่ถ้าปลงแล้วก็รอวันตายตามความเสื่อมของสังขาร... คิดให้ดีก็แล้วกันว่าจะเลือกทางไหน..."

...เงียบ...ไม่มีเสียงตอบใด ๆ ผ่านริมฝีปากที่เหี่ยวย่นของหญิงชรา นอกจากน้ำตาที่ไหลผ่านร่องแก้มเท่านั้น

"แม่นั้น...รักเจ้าเพียงใด... ห่วงใยอาทรสอนสั่ง...
เพราะเจ้านั้นคือพลัง... ความหวังของแม่ต่อไป... สืบสาน..."

เสียงอ่านบทกลอนจากวิทยุที่เตียงข้าง ๆ เปิดทิ้งเอาไว้ ยิ่งตอกย้ำความคิดถึงลูกเพิ่มมากขึ้นทวีคูณ...ลำคอเริ่มตีบตัน ความหลังต่าง ๆ ได้ผุดขึ้นอย่างชัดเจน

"ทำแท้งก็ยังทันนะเธอ เอาไว้ก็เป็นภาระ" ญาติ ๆ บางคนแนะนำเมื่อรู้ว่าสามีที่เป็นเสาหลักได้ตายจากไปด้วยอุบัติเหตุ

"ฉันรักกันมาก ลูกคือตัวแทนแห่งความรักระหว่างเรา ฉันไม่มีทางที่จะฆ่าลูกเด็ดขาด ฉันจะเลี้ยงดูเขาให้ดีที่สุด ฉันจะยอมทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก เราจะเป็นโซ่ทองที่คล้องใจกัน ลูกคือตัวแทนของพ่อ..."

ความเด็ดเดี่ยวของผู้เป็นแม่ทำให้ทุกคนหยุดแสดงความคิดเห็นแต่แววตา ของหลายคนก็เกิดความกังขาในใจ จึงได้แต่แอบซุบซิบกันระหว่างญาติ ๆ

"มันจะเอาเงินที่ไหนมาเลี้ยงลูก ความรู้ก็ไม่มี อาศัยสามีหาให้กินมาตลอดลำพังตัวเองก็ยังจะเอาตัวไม่รอดอยู่แล้ว"

หลังจากงานศพสามีผ่านไป มีผู้มีจิตเมตตารับเข้าทำงานเป็นคนรับใช้ภายในบ้านจนกระทั่งคลอดลูกชายออกมา และเลี้ยงดูภายในบ้านท่านมาตลอด จากความซื่อสัตย์และรับใช้มานานจึงเกิดความผูกพันกับเจ้าของบ้านจนท่านมีเมตตาต่อลูก ให้ที่พักพิงจนลูกเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยที่พักไกลเกินไป ลูกจึงต้องมาเช่าหอพัก นับตั้งแต่วันนั้น

ลูกก็เริ่มโบยบินห่างไกลแม่ออกไปทุกที ๆ

วันที่ลูกรับปริญญา วันนั้นแม่ยิ้มทั้งน้ำตา เพราะแม่ได้ทำหน้าที่ของแม่ได้สมบูรณ์ที่สุด จนกระทั่งวันเวลาผ่านไป ชีวิตแม่ก็เหมือนไม้ใกล้ฝั่ง อายุเจ็ดสิบแล้วแม่จะรับใช้ใครได้อีก

"แม่ไปอยู่กับผมเถอะนะ" คำพูดที่ลูกเอ่ยปากชวนครั้งแรก แม่ปลื้มใจมาก แม่ต้องการใกล้ชิดลูกในบั้นปลายของชีวิต และรอคอยคำพูดจากปากของลูกมาเกือบชั่วชีวิตแล้ว

"เมียเจ้าเขาจะไม่รังเกียจเหรอ เขาเป็นลูกผู้ดีนะลูก" เอ่ยปากถามลูกชายเพื่อให้เกิดความแน่ใจ

"ชีวิตแม่รับใช้เขามาตลอดเพื่อหาเงินให้ผมเรียน ตอนนี้ผมทำงานระดับสูงแล้วนะครับ เงินเดือนเป็นแสนแล้ว เมียก็ส่วนเมีย แม่อย่าไปสนใจเขาก็แล้วกัน"

วันที่แม่ขนของเข้าบ้านลูก สายตาของลูกสะใภ้ที่มองแม่นั้นช่างเย็นชาเหลือเกิน ห้องเล็ก ๆ ติดกับห้องครัวถูกจัดเป็นที่นอนให้แม่ ซึ่งเมื่อเทียบกับห้องคนใช้บ้านนายเก่าแล้วก็ดูไม่แตกต่างกันนัก การกินอยู่ของแม่นั้นพยายามเจียมเนื้อเจียมตัวตลอดเวลา แม่ทำงานทุกอย่างเท่าที่สังขารแม่จะอำนวยให้ ความสุขใจของแม่มีเกินพอเมื่อได้เห็นหน้าลูกทุกวัน ถึงแม้ว่าจะใช้เวลาแอบดูแอบชื่นชมมากกว่าการพบปะพูดคุยกันตามประสาแม่ลูก

"แม่เป็นคนไร้ค่า..."

"แม่ทำงานไม่ได้...แม่เซ่อซ่า...กลายเป็นภาระให้ลูก..." เสียงสะอื้นเริ่มถี่ขึ้น หญิงชรารีบสูดลมหายใจให้ยาวขึ้นเพื่อบังคับเสียงสะอื้นที่อาจเล็ดลอดไปรบกวนเพื่อนข้างเคียง

"แม่...แม่ครับ" เสียงเรียกดังมาจากด้านหลัง หญิงชราค่อย ๆ หันหน้าไปมอง ใช้หลังมือปาดหยดน้ำตาทั้งสองข้าง เพื่อให้ภาพได้ชัดเจนขึ้น

"ลูกแม่...แม่ไม่ได้ตาฝาดไปนะ"

"แม่ครับ...ผมจะมารับแม่กลับบ้าน" สองแม่ลูกกอดกันร้องไห้

"เมียลูก...เขารังเกียจแม่นะ แม่ไม่อยากเป็นต้นเหตุให้เจ้าต้องมาทะเลาะกัน คิดถึงแม่ก็หมั่นมาเยี่ยมแม่ก็ได้นะลูก แม่ต้องการอยากพบลูกเท่านั้น"

"เธอบอกให้ผมมารับแม่กลับบ้านให้ได้...จริง ๆ นะแม่" สายตาที่มองลูกชายนั้นเหมือนกับไม่เชื่อใจ

"แม่เชื่อผมสิ...เธอกำชับว่า ต้องรับแม่กลับบ้านในวันนี้"

ในขณะที่เก็บข้าวของใส่กระเป๋าอยู่นั้น เพื่อน ๆ ได้เข้ามาพูดให้แง่คิดมากมาย "คิดให้ดีนะ เธอจะไปน่ะมันง่าย แต่เธอจะกลับเข้ามาอีกมันยากนะ ที่นี่เขามีกฎระเบียบพอสมควร"

"เขามารับเธอเพราะความรักหรือเปล่า..."

"ลูกสะใภ้จะสำนึกผิดอะไร ฉันกลัวมันจะมีอะไรลึก ๆ ฉันกลัวพวกมันจะเห็นเธอ..."

คำเตือนของเพื่อนมากมาย ล้วนแต่ให้ข้อคิดแก่หญิงชรา

"ฉันขอบใจเธอมากที่ห่วงใย แต่ฉันเชื่อในความรักของแม่ลูกที่ผูกพันกันเหมือนโซ่ทองที่คล้องใจซึ่งกันและกันมาโดยตลอด เขาขาดฉันไม่ได้หรอก เขาคงทุกข์ทรมานใจพอ ๆ กับที่ฉันได้รับนั่นแหละ ฉันลาพวกเธอไปก่อนนะ ขอให้เธอโชคดี"

"ฉันทุกคนขออวยพรให้เธอโชคดีเช่นกัน ฉันจะภาวนาเอาใจช่วยเธอ"

"ขอให้เธอกับลูกเป็นโซ่ทองคล้องใจกัน อย่าให้มันเป็นโซ่สนิมนะ..."

ในขณะที่หญิงชรานั่งอยู่บนรถยนต์คันหรูของลูกชายนั้น เป็นเวลาที่มีความสุขมากที่สุด ลูกชายได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในช่วงที่แม่ไม่อยู่ให้ฟังมากมายด้วยความปลาบปลื้มใจ บางประโยคก็ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง แต่มีอยู่ประโยคหนึ่งที่หญิงชราได้ยินแล้วแต่เกิดความไม่แน่ใจ จึงถามซ้ำว่า

"เมื่อกี้ลูกพูดอะไร พูดให้แม่ฟังอีกครั้งซิ" หญิงชราได้ตั้งใจฟังลูกพูด

"คือ...ช่วงที่แม่ไม่อยู่บ้าน ตอนกลางวันขโมยเข้าบ้านใช้ยาเบื่อยายแดง

และลูกมันตายหมดทุกตัว จากนั้นมันก็ขนของมีค่าไปหมดเลย พวกผมพากันไปจ้างเด็กมาเฝ้าบ้าน มันเรียกค่าแรงถึงเดือนละ ๕,๐๐๐ บาท เมียผมเขาถึงให้มารับแม่กลับวันนี้ เพราะพรุ่งนี้เราทั้งสองจะเดินทาง...”

เสียงของลูกชายยังคงพูดต่อไป แต่หญิงชราจับใจความอะไรมิได้อีกแล้ว ลมหายใจเริ่มติดขัดขึ้นมาทันที พยายามสลัดศีรษะไปมาหลายครั้งแต่ไม่ได้ผล ดวงตาฝ้าฟางเริ่มปิดลงทีละนิด แต่คำพูดของเพื่อนร่วมชะตากรรมกลับชัดเจนขึ้น แต่ในที่สุดก็เริ่มห่างไกลออกไปทุกที...ทุกที...

“คุณค่าของเธอ...เป็นเพียงหมาเฝ้าบ้าน...หมาเฝ้าบ้านเท่านั้น...”

วันคลอดเจ้าแสนเจ็บปวดรวดร้าว　เกือบถึงคราวชีวาคราสูญสิ้น
น้ำตาแม่ไหลหลั่งรดราดริน　เมื่อได้ยินเสียงลูกผูกพันใจ
ห่วงหาอาลัยในลูกรัก　ฟูมฟักเลี้ยงดูจนเติบใหญ่
หวังเจ้าช่วยปิดตาคราจากไป　โปรดอย่าได้มองแม่ “แค่ส่วนเกิน”

สรุปผังมโนทัศน์เรื่อง

"ไซ่สนิม"
ให้ข้อคิดในด้านต่อไปนี้

บิดามารดา คือ ผู้ให้อุปการคุณสูงสุดแก่บุตร

ทางพระพุทธศาสนาถือว่าบิดามารดา คือ ผู้ให้ชีวิตแก่บุตร เป็นผู้สืบต่อชีวิตให้แก่บุตร เป็นผู้ช่วยพัฒนาชีวิตให้มีคุณค่าแก่บุตร เป็นบุพการีของบุตรที่สมควรได้รับการดูแล และตอบแทนคุณจากบุตร

การส่งเสริมการตอบแทนสนองคุณผู้มีอุปการะแก่ตน ควรปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

มาตาปิตุอุปัฏฐานัง คือ การเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นมงคลชีวิต

หน้าที่ของบุตรที่มีต่อบิดามารดา มีดังนี้

๑. กตัญญูธรรม คือ คุณธรรมชั้นต้นที่บุตรจะต้องมีเพื่อบิดามารดา หมายถึง รู้คุณท่าน และในทางปฏิบัตินั้น หมายถึง เห็นคุณค่าของท่านคือรู้ด้วยสติปัญญาและเห็นด้วยจิตใจ คุณของบิดามารดาเห็นได้จากอุปการคุณที่ท่านทำให้บุตรตลอดชีวิต

๒. กตเวทีธรรม คือ เป็นคุณธรรมชั้นสูงขึ้นไปอีก เข้าสู่ระดับของการปฏิบัติให้เกิดผลต่อบิดามารดา ให้การดูแล รับใช้ปรนนิบัติ ตลอดทั้งทำทุกสิ่งทุกอย่างในทางที่ชอบ

จากคุณธรรมของบุตรที่ดี ๒ ประการดังกล่าว พระพุทธศาสนาได้กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ๕ ประการ ให้บุตรถือปฏิบัติต่อบิดามารดา ดังนี้

๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

๒) ช่วยทำการงานของท่าน

๓) ดำรงวงศ์สกุล

๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท

๕) ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

หมายเหตุ ผู้สอนสามารถนำหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสรุปเพิ่มเติมได้

รอยต่อที่ไม่ยอมติด

ภาพ : นิวัตน์ สุริยินทร์

รอยต่อที่ไม่ยอมติด

"ยุคปฏิรูปการศึกษา คุณภาพการเรียนของเด็กนักเรียนทุกคนต้องได้มาตรฐานในระดับโลก ต้องมียุทธศาสตร์ในการทำงาน ตอนนี้เป็นช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลง ครูต้องมีการปรับเปลี่ยน..." เสียงก้องกังวานของผู้บริหารวัย ๔๐ ปีเศษ ที่นั่งเป็นสง่าน่าเกรงขามอยู่หัวโต๊ะของที่ประชุม โดยมีครูที่อยู่ใต้บังคับบัญชาจดหัวข้อประชุมอย่างตั้งอกตั้งใจ ผู้บริหารพูดถึงความคาดหวังที่จะให้ครูทุกคนได้มีบทบาทร่วมในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อนำพาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานระดับประเทศและระดับโลก...จนกระทั่งมีการสรุปตอนท้ายว่า

"เรามีครูทั้งหมด ๑๖ คน จบปริญญาตรี ๑๕ คน ยกเว้น...ครูบุญมี" สายตาทุกคู่จ้องมาที่ครูบุญมี ซึ่งอาวุโสสูงสุด ผมสีขาวดอกเลาตัดกับใบหน้าที่มีผิวสีดำคล้ำ ยิ่งเน้นให้เห็นความชราเพิ่มมากขึ้น

"ปีนี้อายุเท่าไรแล้ว...พี่บุญมี" อาจารย์ใหญ่เอ่ยถามขึ้น

"๕๖ ปี ครับผม" เสียงตอบที่แสดงความนอบน้อมต่อผู้บริหาร

"วุฒิพี่ก็แค่ครู พ.ม. เท่านั้น ไม่มีปริญญาตรีก็จะอยู่ลำบากพี่ต้องไปเรียนเพิ่มวุฒินะพี่" ครูทุกคนหันมามองหน้าครูบุญมี บ้างส่ายหัว บ้างก็นั่งอมยิ้มหรือสบตากันเหมือนจะรู้คำตอบที่ตรงกัน

หลังจากการประชุมเลิกแล้ว ครูบุญมีก็ปั่นจักรยานคู่ชีพคันเก่าไปตามถนนลูกรัง เสียงยางที่บดผ่านดินและหินที่เป็นก้อนเล็ก ๆ ทำให้เกิดการสั่นสะเทือนที่ส่งผลถึงนอตเก่าที่ยึดบังโคลนของล้อจักรยานบางตัว

ลงพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสาร "สกุลไทย" รายสัปดาห์ ปีที่ ๕๐ ฉบับที่ ๒๖๐๙ ประจำวันอังคารที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๔๗

หล่นหาย หรือที่มีอยู่ก็เก่าจนหลวม ทำให้บังโคลนเหล็กเกิดการเสียดสีกันดังโครมครามเป็นจังหวะไปตลอดทาง ฟังดูเหมือนคนเคาะกะละมัง ชาวบ้านละแวกนั้นไม่ต้องหันมามองก็รู้ว่าครูบุญมีมาแล้ว

"ครูบุญมี ทำไมกลับเย็นจังวันนี้" เสียงชาวบ้านร้องถามกันตลอดเส้นทาง

"ประชุมใหญ่ ปวดหัวมาก เรื่องใหญ่จริง ๆ" ชาวบ้านได้รับคำตอบที่เหมือน ๆ กันทุกคน ต่างก็สงสัยว่าวันนี้ครูบุญมีพูดจาพิลึก เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า เรื่องใหญ่ของครูบุญมีนั้นมันคืออะไร

บ้านไม้ใต้ถุนสูงที่สร้างโดดเด่นอยู่กลางทุ่งนา คือบ้านที่เป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วอายุคน จนกระทั่งถึงรุ่นของครูบุญมีที่ได้ครอบครองสมบัติที่เป็นผืนนาร่วม ๑๕ ไร่ ครูบุญมีเติบโตมาท่ามกลางกลิ่นโคลนสาบควาย แต่โชคดีที่เป็นลูกชายโทน พ่อแม่จึงส่งเสียให้เรียนครูในระดับ ป.กศ. ภาคค่ำ เมื่อจบออกมาได้บรรจุที่โรงเรียนในหมู่บ้าน และใช้ความรู้ความสามารถสอบเลื่อนระดับได้วุฒิ พ.ม. ซึ่งในสมัยนั้นก็นับว่าโก้ไม่เบา มีสาว ๆ แวะเวียนเข้ามาให้เลือก แต่พ่อกับแม่เกิดชอบสาวน้อยชื่อบุญมา ลูกผู้ใหญ่บ้าน แม่บอกว่า

"จะมีเมียทั้งที ต้องให้มันขยันทำไร่ทำนา ผู้ใหญ่ก็มีที่นาเกือบ ๑๐ ไร่ แม่บุญมาก็เป็นลูกสาวคนเดียว ที่นาจะไปไหนเสีย รวมกับของแกแล้วก็ปาเข้าไปตั้งหลายไร่"

จากเหตุผลของแม่ ครูบุญมีจึงได้ผู้หญิงที่ชื่อบุญมามาเป็นคู่ชีวิต ทั้งคู่ไม่มีทายาทสืบสกุล แม้จะบนบานศาลกล่าวเทพยดาฟ้าดินแห่งหนใดก็ไม่เป็นผลสำเร็จ จนทั้งคู่เริ่มปลงตก และยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ครูบุญมีใช้เวลาทั้งหมดทุ่มเทกับการสอนลูกศิษย์ลูกหาหลายรุ่น และมีหลายคนที่ได้เป็นใหญ่เป็นโตในอำเภอและจังหวัด ครูบุญมีเป็นครูคนเดียวในโรงเรียนที่ไม่เคยย้ายไปสอนที่ใดเลย

ครูทุกคนจึงรักและนับถือครูบุญมีมาก ต้องเรียกว่ามีบารมีมากกว่าผู้บริหารทุกคน จนบางครั้งผู้บริหารก็เกิดการเขม่นหรืออิจฉา ครูบุญมีอยากจะบอกผู้บริหารว่า การที่เข้ามาเป็นครูนั้นไม่ใช่มีหน้าที่สอนอย่างเดียว โรงเรียนคือสมอง แต่ชุมชนคือแขนและขา การพัฒนาต้องทำทั้งในโรงเรียนและชุมชนให้ก้าวเดินไปพร้อมกัน ครูบุญมีเสียสละและช่วยเหลือชุมชนทุกอย่าง ต้องเรียกว่ามีทานบารมี มีธรรมบารมีที่สั่งสมมานาน เมื่อชุมชนรักและศรัทธาแล้ว อำนาจบารมีจะได้มาโดยที่ครูบุญมีไม่เคยเรียกร้องเลย

หลังจากพานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ไปยกร่องดินที่ด้านหลังโรงเรียน เพื่อแบ่งกลุ่มให้นักเรียนปลูกผักตามใจชอบแล้ว ครูบุญมีให้นักเรียนล้างหน้า ล้างมือให้สะอาดก่อนที่จะเข้าเรียนวิชาอื่น

“พี่บุญมี วิชาอะไร เด็กเสียงดังเหลือเกิน” อาจารย์ใหญ่โผล่หน้าต่างออกมาดูและตั้งคำถาม นักเรียนทุกคนหยุดพูดกันทันที

“วิชา ก.พ.อ. ครับ เด็กยกร่องดินเพื่อปลูกผัก ผมกำลังให้เด็กล้างหน้าล้างมือ เพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนวิชาอื่นครับ”

“ผมกำลังประชุมกับผู้ช่วยฯ เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาอยู่ ปวดหัวจะแย่อยู่แล้ว เด็กยังส่งเสียงดังอีก...” เสียงผู้บริหารแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวทำให้ครูบุญมีและนักเรียนต่างแยกย้ายกันไปทันที

“น่าสงสารครูบุญมีจังเลย โดนดุเพราะพวกเราแท้ ๆ”

“ครูแกสอนพวกเราสนุกมาก ไม่มีการบังคับเลย ว่าแต่แกจะปลูกอะไร”

“ปลูกผักชี ไอ้จ่อยปลูกผักคะน้า”

“ของข้าจะปลูกผักกาด อย่ามาซ้ำกับข้านะ” เสียงเด็กนักเรียนกระซิบกันเบา ๆ เพื่อวางแผนในการปลูกผักที่ครูบุญมีปล่อยให้เด็กได้เลือกทำอย่างเสรีและมีความสุข

"ผมเอาใบสมัครเรียนปริญญาตรีในวันเสาร์และอาทิตย์มาให้พี่ลองไปศึกษารายละเอียดดูว่า พี่จะเรียนวิชาเอกอะไร" ผู้บริหารยื่นใบสมัครให้ครูบุญมี

"พี่ไม่เรียนต่อไม่ได้นะ การสอนของครูต่อไปนี้ต้องมีแนวคิดทฤษฎีรองรับ ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เด็กจะต้องเรียนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข พี่จะต้องเรียนเพื่อนำแนวคิดใหม่ ๆ มาสอน ดูพวกครูเด็ก ๆ หนุ่มสาวที่เขาจบปริญญาตรี พวกเขากำลังจะไปสอบเรียนต่อระดับปริญญาโทกันทั้งนั้น รวมทั้งผมด้วยนะ..."

"เออ...พี่บุญมีอาทิตย์นี้ครูเราไปอบรมเกือบ ๖ คน พี่ช่วยรวมห้องเรียนและหางานให้เด็กทำด้วย ผมก็จะต้องเข้ากระทรวงฯ เพื่อติดตามงบประมาณที่จะสร้างตึกเรียนหลังใหม่ ผมฝากพี่ด้วยนะ เพราะเป็นผู้อาวุโสที่สุด"

เป็นปกติวิสัยที่ครูบุญมีต้องรับภาระนักเรียนในหลายระดับชั้น เพราะตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น ครูแทบทุกคนต้องเข้าร่วมประชุมสัมมนาจังหวัดโน้นจังหวัดนี้ตลอดเวลา ผู้บริหารไม่เคยคิดถึงครูบุญมีเลยแม้แต่สักนิดเดียว คำพูดสุดท้ายที่ฝากให้สอนเด็ก ๆ ก็จะวนเวียนอยู่ในประโยคที่ว่า...

"ผมเชื่อว่า พี่สามารถสอนเด็กเยอะ ๆ ได้ และเมื่อชุมชนมีปัญหาพี่ก็สามารถแก้ไขได้" คงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุดที่ครูบุญมีไม่ต้องไปอบรมบ่มเพาะความรู้ใหม่ที่ไหนเลย

สัปดาห์แห่งการอบรมนั้น ครูบุญมีเหนื่อยแทบขาดใจ เมื่อนำเด็ก ๔ ชั้นเรียน มาเรียนรวมกันทั้งหมด ซึ่งนับจำนวนแล้วก็ประมาณ ๑๕๐ คน ครูบุญมีต้องนำเด็กลงมาเรียนที่อาคารฝึกงานที่เป็นที่โล่ง มีพื้นลาดด้วยซีเมนต์ เมื่อช่วยกันทำความสะอาดแล้วก็สามารถนั่งเรียนได้

“วันนี้เรามาช่วยกันคิดซิว่า ปัญหาสังคมที่พวกเราได้ดูทางโทรทัศน์และอ่านหนังสือพิมพ์นั้นมีปัญหาอะไรบ้าง” ครูบุญมีตั้งหัวข้อสนทนา นักเรียนทุกคนเริ่มหันหน้าคุยกันในกลุ่ม

“ยาเสพติด”

“ปล้น ฆ่า ชิงทรัพย์”

“ข่มขืน...” เสียงที่แสดงความคิดเห็นเริ่มดังลั่นไปทั้งอาคาร

ครูบุญมีใช้ปากกาเขียนหัวข้อปัญหาลงบนกระดาษ แล้วนำไปติดตามมุมต่าง ๆ

“ใครสนใจปัญหาอะไร ให้เข้ากลุ่มตามหัวข้อที่ครูติดเอาไว้”

เหมือนผึ้งแตกรังเมื่อได้ฟังคำสั่งจากครู ต่างก็วิ่งเข้าไปนั่งตามหัวข้อที่เขียนไว้บนกระดาษ

“ใครที่สนใจด้านยาเสพติดมาทางนี้”

การแบ่งกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นตามความสนใจของผู้เรียน ครูบุญมีให้นักเรียนเลือกประธานกลุ่ม เลขาฯ กลุ่ม และเขียนลงในสมุด จากนั้นครูบุญมีนำภาพจากหนังสือพิมพ์แจกตามกลุ่มต่าง ๆ ให้นักเรียนช่วยกันหาสาเหตุ ซึ่งนักเรียนทุกคนต่างก็แสดงความคิดเห็นกันและหาข้อสรุป จดลงในสมุดเป็นข้อ ๆ เพื่อนำออกมารายงาน

“ใครรายงานได้ดี ครูมีมะม่วงสุกที่เก็บจากไร่ของครูมอบให้ ๑ ถุง” เสียงเฮดังลั่นอาคาร ทุกกลุ่มต่างก้มหน้าก้มตาระดมสมองกันเต็มที่ ครูบุญมีรีบหลบไปหลังอาคารคว้าขวดน้ำเทลงคอจนหมดขวด ควักผ้าเช็ดหน้าผืนเก่าเช็ดเหงื่อที่ใบหน้า พลางครุ่นคิดว่า

“การเรียนการสอนแบบนี้ มันจะตรงกับแนวคิดทฤษฎีไหนนะ ในยุคปฏิรูปการศึกษา”

หลังจากพวกครูที่ไปอบรมกลับมาแล้ว ผู้บริหารได้เรียกครูทุกคนเข้าประชุมชี้แจง โดยให้ครูแต่ละคนออกมาถ่ายทอดความรู้ ครูบุญมีรู้สึกตื่นเต้น

กว่าทุกคน เตรียมสมุดจดถึง ๕-๖ เล่ม โดยแยกหัวข้อที่จะประชุม คือ การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน การเขียนแผนการสอน การประกันคุณภาพ การประชุมเริ่มตั้งแต่ตอนบ่าย ครูที่ไปอบรมมาผลัดกันพูดถึงหลักการแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ครูบุญมีตั้งหน้าตั้งตาฟัง แล้วก็จด...จดทุกคำพูด

"ครูต้องเขียนแผนการสอน เป็นหน่วยการเรียนต่าง ๆ มีจุดประสงค์ กิจกรรม และแบบประเมินผล ในแต่ละหน่วยการเรียน สำหรับเกณฑ์ในการประเมินผลต้องใช้แบบ RUBRIC..."

"ครูต้องสอนแบบ Child Center ให้เด็กมีการสืบค้น มีการวิเคราะห์ รูปแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะต้องนำรูปแบบ CIPPA Model เข้ามาช่วย..."

ครูบุญมีจดไปมากเท่าไหร่ ความสับสนก็เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น อยากเอ่ยปากถามว่า องค์ความรู้ Child Center และ CIPPA มันคืออะไรก็ไม่กล้าถาม กลัวจะถูกหัวเราะเยาะจากเด็กรุ่นลูก จึงได้แต่เก็บความสงสัยและความสับสนกลับบ้าน แต่ถึงอย่างไรครูบุญมีก็มุมานะนั่งเขียนแผนการสอนตามความเข้าใจของตนเอง อุตส่าห์อดตาหลับขับตานอนนั่งเขียนอยู่เกือบเดือนจึงเสร็จ แอบภูมิใจในผลงานที่เขียนเกือบ ๖๐ หน้ากระดาษ

"พี่บุญมี...มารู้จักอาจารย์เรณู เป็นอาจารย์ ๓ ระดับ ๘ แถมจบปริญญาโทเชียวนะ เพิ่งย้ายตามสามีที่เป็นปลัดอำเภอมาสอนที่นี่ นับเป็นบุญของโรงเรียนเรา..."

อาจารย์เรณูอยู่ในวัย ๓๙ ปีเป็นคนที่ผู้บริหารชื่นชมมาก ความสวยบวกกับความเก่ง และเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงอาศัยเวลาไม่นานนักก็สามารถครอบงำผู้บริหารได้ชนิดที่ชี้นกเป็นไม้ ชี้ไม้เป็นนกได้ มีครูบางคนวิพากษ์วิจารณ์กันว่า...

“อาจารย์ใหญ่จะให้อาจารย์เรณูทำวิจัยให้เพื่อเสนอขอให้เป็นผู้อำนวยการระดับ ๘”

“มิน่าละ ไม่เห็นสอนเด็กเลย ทิ้งเด็กให้วิ่งเล่นกันเสียงดังลั่น เพราะเอาเวลามาทำงานส่วนตัวให้ผู้บริหาร”

“เห็นบอกว่าจะให้ได้ซี ๘ ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จะได้ไปอยู่แท่งเงินเดือนใหม่”

เช้าวันรุ่งขึ้น ครูบุญมีทำแผนการสอนที่บรรจงเย็บเล่มอย่างดีไปส่งผู้บริหาร

“ต้องให้อาจารย์เรณูเป็นผู้ตรวจ เพราะท่านเชี่ยวชาญมาก” อาจารย์เรณูหยิบแผนการสอนขึ้นมาดูด้วยสีหน้าเคร่งเครียด เปิดผ่านไปทีละแผ่น ๆ ทำให้ครูบุญมีใจเต้นไม่เป็นจังหวะ มองหน้าอาจารย์เรณูที่ทำปากเบ้ไปมาบางครั้งก็หัวเราะอย่างขบขันในแผนการสอนที่ครูบุญมีตั้งใจทำเป็นเวลาแรมเดือน

"ครูบุญมี จุดประสงค์ กิจกรรม และการประเมินผล เขียนไปคนละทิศละทางกันแล้ว แบบประเมินไม่มีทฤษฎีรองรับเลยเหรอ เป็นแผนการสอนที่ใช้ไม่ได้เลย"

"ใช่...ใช่...พี่บุญมีต้องไปทำมาใหม่ ต้องทำเหมือนอาจารย์เรณูแนะนำนะพี่ อาจารย์เขาเก่ง เป็นซี ๘ และจบปริญญาโทด้วย..."

ผู้บริหารพูดเสริมขึ้นทันที

เสียงตะโกนถามจากชาวบ้านเมื่อเห็นครูบุญมีปั่นจักรยานกลับบ้าน

"ครูกลับแล้วเหรอ"

เงียบ ! ปราศจากเสียงตอบรับใด ๆ จากครูบุญมี นับเป็นครั้งแรกในชีวิตที่เกิดความท้อแท้ถาโถมเข้ามาในจิตใจ ปั่นจักรยานไป ใจก็ครุ่นคิดถึงปัญหาของการปฏิรูปการศึกษา ตลอดเวลาที่ผ่านมา ครูบุญมีมิได้สนใจกับสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่ทางราชการมอบให้เพื่อจูงใจข้าราชการเข้าร่วมโครงการออกก่อนเกษียณอายุ ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจของคนในวงราชการ ครูบุญมีมีความตั้งใจสูง พยายามที่จะปฏิรูปตัวเอง ใฝ่ฝันอยากได้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ อยากศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี อยากเกษียณอายุราชการพร้อมเกียรติยศที่เป็นครูรุ่นใหม่ เป็นครูมืออาชีพ... แต่ทำไมความฝันมันช่างไกลเกินที่จะไขว่คว้าเสียเหลือเกิน

"โครม...โครม..." เสียงจักรยานชนเสารั้วหน้าบ้าน บุญมาภรรยาคู่ทุกข์คู่ยากวิ่งหน้าตาตื่นออกมาดู รีบเข้าไปประคองสามีที่นอนเหยียดยาวคู่กับจักรยานคู่ชีพ

"เจ็บไหม...เบรกไม่อยู่ใช่ไหม บอกให้ซื้อคันใหม่ไม่ยอมเชื่อฉัน...เจ็บตัวจนได้"

ครูบุญมีมองดูจักรยานคู่ชีพที่เก่าจนชิ้นส่วนบางแห่งผุพัง เพราะโดนสนิมกินเกือบหมดทั้งคัน เมื่อขี่ชนเสาหน้าบ้าน ชิ้นส่วนต่าง ๆ ก็หลุด

ออกจากกันกระจัดกระจายไปคนละทิศคนละทางจนหมดสภาพที่จะซ่อมได้ ครูบุญมีก้มมองดูแขนขาตัวเองอย่างพิจารณา เนื้อหนังเหี่ยวย่นมองดูเหมือนหนังคางคกเข้าไปทุกที มองชิ้นส่วนของจักรยานที มองดูเนื้อหนังของตัวเองทีสลับกันไปมา คำถามผุดขึ้นในสมองครูบุญมีทันที

"...หรือว่าตัวเราหมดสมรรถภาพ เหมือนจักรยานคันนี้..."

สองสามวันต่อมา นักเรียนคนหนึ่งตะโกนออกมาว่า

"...พวกเรามาดู ครูบุญมีขี่จักรยานคันใหม่แล้ว สีสวยด้วย..."

นักเรียนเกือบทั้งโรงเรียนมองดูครูบุญมีกับจักรยานคันใหม่สีน้ำเงินด้วยความชื่นชม

คำทักทายของคนในหมู่บ้านเหมือนครูและนักเรียน ล้วนแต่ตื่นเต้นกับจักรยานคันใหม่กันทั้งนั้น ไม่เว้นแต่ครูบุญมีและแม่บุญมาที่คอยบรรจงเช็ดถูทั้งเช้าและเย็น

"พี่บุญมี ผมฝากเด็ก ป.๕ และ ป.๖ ด้วย ผมจะไปห้องสมุดที่จังหวัดเพื่อค้นหาหนังสือมาทำรายงานส่งอาจารย์...เครียดจริง ๆ ที่เรียนปริญญาโท..."

"ลุงบุญมี หนูจะไปอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ฝากเด็ก ป.๑ และ ป.๒ ด้วยนะ หนูจะไปทั้งอาทิตย์..."

ภาพของครูบุญมีที่รายล้อมด้วยเด็กไม่ต่ำกว่า ๘๐ คน ที่อาคารฝึกงาน ที่แปลงยกร่องปลูกผัก หรือเล่นกีฬาที่กลางสนาม มันเป็นภาพที่ซ้ำซากและจำเจสำหรับทุกคน แต่นักเรียนทั้งโรงเรียนกลับชอบการสอนของครูบุญมีมากที่สุด

"ครูบุญมีใจดีมาก เราอยากเรียนอะไรครูก็ตามใจ พวกเราได้แสดงออกเต็มที่ บ่ายนี้ก็จะพาไปฟังเทศน์ที่วัดด้วย..."

เป็นเวลากว่าสิบปีแล้ว ที่ครูบุญมีว่างเว้นจากการได้รับการพิจารณาความดีความชอบให้เลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ คงเป็นเพราะความเป็นคน

สมถะ เรียบง่าย ไม่มีปากมีเสียงกับใคร ผู้บริหารจึงมองผ่านเลยไป ปีแล้วปีเล่า จนครูทุกคนเกิดความสงสารและต่างก็พูดกันเป็นเสียงเดียวกันว่า

"ปีนี้พวกเราจะไม่ขอความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเปิดทางให้กับลุง โรงเรียนเราจะได้ปีละ ๒ คน เท่านั้น ไม่มีใครแย่งลุงหรอก จะเลี้ยงไว้ก่อนก็ย่อมได้นะลุง"

คำพูดของครูรุ่นลูกรุ่นหลาน ทำให้ครูบุญมีค่อยมีกำลังใจเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้จะไม่ได้รับพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน ๒ ขั้น แต่หน้าที่ครูก็ต้องสอนนักเรียนด้วยความตั้งใจอยู่แล้ว แต่ถ้าจะได้เลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ มันก็เป็นน้ำทิพย์ที่แสนวิเศษที่เป็นพลังและอำนาจลึกลับที่คอยกระตุ้นและขับเคลื่อนอยู่ในก้นบึ้งของหัวใจครูบุญมี อย่างน้อยเมื่อเกษียณอายุราชการจะส่งผลถึงการคำนวณบำเหน็จหรือบำนาญที่จะได้รับ ครูในโรงเรียนทุกคนต่างคาดหมายว่า ครูบุญมีจะต้องได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน ๒ ขั้นแน่ ทุกคนจึงมีแต่ธุระไม่เว้นแต่ละวัน บางคนก็ไปค้นหนังสือทำรายงาน บ้างก็ทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งผู้บริหารที่กำลังเรียนต่อปริญญาโท และทำผลงานเพื่อเป็นผู้อำนวยการ ซี ๘ อาจารย์เรณูก็ไม่มีเวลาสอนเด็ก เพราะมัวแต่นั่งเขียนผลงานให้ผู้บริหาร เพื่อให้ทันส่งในปี ๒๕๔๖ ภาระการเรียนการสอนจึงตกหนักที่ครูบุญมี

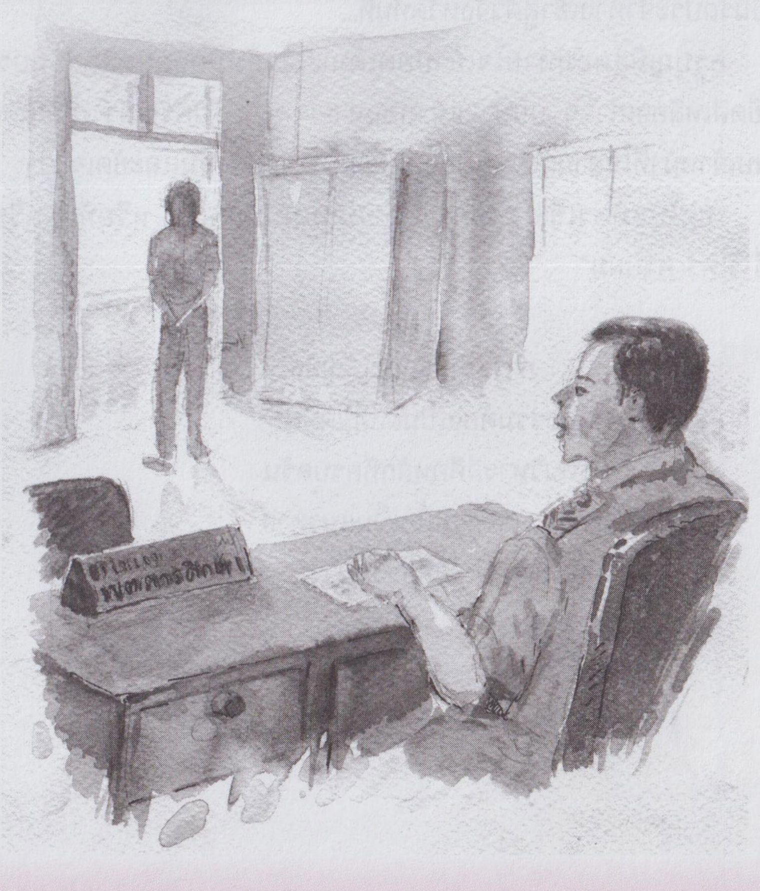
แม่บุญมาเป็นคู่ทุกข์คู่ยากที่คอยปลอบโยนเมื่อยามที่ครูบุญมีเกิดความท้อแท้ อายุยิ่งใกล้เกษียณ ก็เหมือนไม้ใกล้ฝั่งเข้าไปทุกที ยิ่งมารับผิดชอบเด็กนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ก็ยิ่งเพิ่มความเหนื่อยกายและเหนื่อยใจ กลับมาบ้านแทบจะไม่มีเวลาคุยกับแม่บุญมา ภาพที่ครูบุญมีนอนกรน พ่นน้ำลายเหมือนปลาไลมาเข้าไปทุกที มันทำให้เมียคู่ทุกข์คู่ยากเริ่มปลงในสังขารของมนุษย์

"ทางจังหวัดจะมาประเมินการสอนของครูในวันพรุ่งนี้ ครูบุญมีเอาแผนการสอนมาวางไว้ที่โต๊ะด้วยนะ" เสียงอาจารย์เรณูออกคำสั่งแทนผู้บริหาร ครูบุญมีแสนจะเป็นทุกข์เพราะแผนการสอนที่ทำก็ถูกตีกลับมาว่า

ใช้ไม่ได้ เคยคิดที่จะแก้ไขแต่ก็ไม่รู้ว่าจะไปขอคำแนะนำจากใคร ยิ่งคิดยิ่งทำให้ปวดหัว ความคิดมันมืดแปดด้าน พอได้ยินเสียงผู้บริหารเรียกเข้าพบในห้องครูบุญมีจึงสลัดความวิตกกังวลต่าง ๆ ออกไป

"พี่บุญมี...ปีนี้ผมต้องขอพี่นะ คือพูดตรง ๆ ผมจำเป็นต้องเอา ๒ ขั้น เพื่อให้เงินเดือนถึงเกณฑ์ที่เขากำหนดไว้ เพราะผมจะส่งผลงานเพื่อปรับเป็น ผอ. ซี ๘ ในปีนี้ เพื่อให้ทันแท่งเงินเดือนใหม่"

"ก็คงไม่เป็นไร เพราะโรงเรียนเราก็ได้ ๒ คนอยู่แล้ว เสนอพี่และอาจารย์ใหญ่ก็ลงตัวพอดี" ครูบุญมีพูดพร้อมด้วยรอยยิ้มที่บริสุทธิ์ใจ

"พี่...ผมสัญญากับอาจารย์เรณูไว้แล้ว ถ้าเขาทำวิจัยให้ผม เขาจะต้องได้ ๒ ขั้นในปีนี้..."

ครูบุญมีเดินออกจากห้องผู้บริหารโดยไม่รู้สึกตัว แววตาแห้งผากปราศจากความรู้สึกใด ๆ เสียงอาจารย์เรณูร้องตะโกนตามหลัง จับใจความได้ว่า

"อย่าลืมแผนการสอนที่ให้ไปแก้ไข แล้วต้องเอามาส่งฉันนะ...ครูบุญมี...ครูบุญมี"

ครูบุญมีลืมทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่รถจักรยานคู่ชีพคันใหม่ เดินออกสู่ถนนใหญ่เพื่อขึ้นรถประจำทางเข้าสู่ตัวจังหวัดทันที...

ครูบุญมีสูดลมหายใจเข้าปอดเต็มแรง ก้มมองดูชุดสีกากีที่ประดับด้วยขีดสีเหลืองเก่า ๆ บนบ่า แล้วถอนหายใจครั้งแล้วครั้งเล่า ก่อนตัดสินใจเข้าพบเจ้าหน้าที่ในสำนักงาน เสียงพูดของครูบุญมีดังลั่นและชัดเจนว่า

"ขอใบสมัครเข้าโครงการออกก่อนเกษียณอายุ หรือที่เขาเรียกว่า เออรี่ รีไทร์ ครับผม"

ภาวะผู้นำนั้นสำคัญยิ่ง
หลักธรรมต้องเป็นสิ่งที่ยึดมั่น
พรหมวิหารสี่คือหลักที่ครบครัน
ทศพิธราชธรรมนั้นเป็นแนวทาง
ต้องให้พร้อมด้วยธรรมบารมี
บ่มความดีกายใจให้สรรค์สร้าง
สั่งสมทานบารมีมิวายวาง
อำนาจบารมีส่งเสริมทาง "สร้างผู้นำ"

สรุปผังมโนทัศน์เรื่อง

"รอยต่อที่ไม่ยอมติด"
ให้ข้อคิดในด้านต่อไปนี้

การบริหารจัดการที่ดี คือ การนำหลักธรรมาภิบาล มามีส่วนในการปกครองที่มีหลักการที่แน่นอน มีความยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

การส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีของผู้นำ ควรปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้

หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ คือ คุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดี

๑. **ทาน** คือ การให้ทรัพย์สิน
๒. **ศีล** คือ การประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม ละเว้นชั่ว
๓. **ปริจจาคะ** คือ การเสียสละ
๔. **อาชชวะ** คือ ความซื่อตรง
๕. **มัททวะ** คือ ความอ่อนโยน
๖. **ตบะ** คือ การบำเพ็ญเพื่อให้มีสมาธิ หลุดพ้นจากกิเลส
๗. **อักโกธะ** คือ ความไม่โกรธ
๘. **อวิหิงสา** คือ ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น
๙. **ขันติ** คือ ความอดทนอดกลั้น
๑๐. **อวิโรธนะ** คือ ความไม่คลาดธรรม

ข้อมูลอ้างอิง

http://www.kalyanamitra.org/culture/index20.html

กลุ่มงานกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพื้นฐาน ฝ่ายวิชาการ คณะผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. "คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม (MQ) เบื้องต้น". ๒๕๕๑.

กรมการศาสนา. "ศาสนพิธีและมารยาทไทย". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๖๓.

กรมการศาสนา. "หลักปฏิบัติของเยาวชน". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

พนัส หันนาคินทร์. "การสอนค่านิยมและจริยธรรม". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเนศ, ๒๕๒๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. "พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน". กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

สมพร เทพสิทธา. "วิสัยทัศน์ในการเผยแผ่ศาสนาและจริยธรรม การส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมในสถานศึกษา". กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่สมชายการพิมพ์, ๒๕๔๘.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา. "รวมเรื่องสั้นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา. "แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมเรื่องสั้นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ๑๒ เรื่อง". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. "มารยาทไทย". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

คนดี.
สำคัญกว่าทุกสิ่ง!

"

สภาพความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจของคนและแสดงออก
เป็นการประพฤติปฏิบัติที่ดีจนเคยชิน
ก่อให้เกิดประโยชน์ในสังคม

"

ที่มา : หนังสือการส่งเสริมคุณธรรม "พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา" สร้างคนดีสู่สังคม

@dra.go.th Drathai.gov www.dra.go.th

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม